



Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

59 tomas

2016 m. rugpjūčio 19 d.

Turinys

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas

517-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2016 m. gegužės 25–26 d.

| | | |
|---------------|--|----|
| 2016/C 303/01 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Vietinės akmens anglies vaidmens ES pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio“ (nuomonė savo iniciatyva) | 1 |
| 2016/C 303/02 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „COP 21 išvadų poveikio Europos transporto politikai“ (nuomonė savo iniciatyva) | 10 |
| 2016/C 303/03 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse“ (nuomonė savo iniciatyva) | 17 |
| 2016/C 303/04 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Inovacijų – naujų ekonomikos modelių varomosios jėgos“ (tiriamoji nuomonė) | 28 |
| 2016/C 303/05 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“ (tiriamoji nuomonė) | 36 |
| 2016/C 303/06 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Programos REFIT“ (tiriamoji nuomonė) | 45 |
| 2016/C 303/07 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kintančio darbo santykių pobūdžio ir poveikio siekiant išlaikyti pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokesčių bei technologinės plėtros poveikio socialinės apsaugos sistemai ir darbo teisei“ (tiriamoji nuomonė) | 54 |

| | | |
|---------------|--|----|
| 2016/C 303/08 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Tvaresnių maisto sistemų“ (tiriamoji nuomonė) | 64 |
| 2016/C 303/09 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumo“ (tiriamoji nuomonė) | 73 |

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

517-oji EESRK plenarinė sesija, įvykusi 2016 m. gegužės 25–26 d.

| | | |
|---------------|---|-----|
| 2016/C 303/10 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2016 m. metinė Sąjungos Europos standartizacijos darbo programa“ (COM(2015) 686 final) | 81 |
| 2016/C 303/11 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, komponentų ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo ir rinkos priežiūros (COM(2016) 31 final – 2016/0014 (COD)) | 86 |
| 2016/C 303/12 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų datų iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų (COM(2016) 56 final – 2016/0033 (COD)), ir Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tam tikrų datų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka ir Reglamentas (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų (COM(2016) 57 final – 2016/0034 (COD)) | 91 |
| 2016/C 303/13 | Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą. Kuo geriau panaudoti Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšas“ (COM(2015) 639 final) | 94 |
| 2016/C 303/14 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimais, suderinimo (COM(2015) 615 final – 2015/0278 (COD)) | 103 |
| 2016/C 303/15 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 768/2005, įsteigiantis Bendrijos žuvininkystės kontrolės agentūrą (COM(2015) 669 final – 2015/0308 (COD)), Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos ir veiksmingas Europos išorės sienų valdymas“ (COM(2015) 673 final) ir Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, Reglamentas (EB) Nr. 863/2007 ir Tarybos sprendimas 2005/267/EB (COM(2015) 671 final – 2015/0310 (COD)) | 109 |

| | | |
|---------------|--|-----|
| 2016/C 303/16 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1006/2008 (COM(2015) 636 final – 2015/0289 (COD)) | 116 |
| 2016/C 303/17 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008 (COM (2016) 39 final – 2016/023 (COD)) | 122 |
| 2016/C 303/18 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl 470–790 MHz dažnių juostos naudojimo Sąjungoje (COM(2016) 43 final – 2016/0027 (COD)) | 127 |
| 2016/C 303/19 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES santykių su AKR valstybių grupe ateities | 131 |
| 2016/C 303/20 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendro komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kaimynystės politikos peržiūra“ (JOIN(2015) 50 final) | 138 |
| 2016/C 303/21 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 258/2014 dėl Sąjungos tam tikros audito ir finansinės atskaitomybės sričių veiklos paramos programos nustatymo 2014–2020 m. laikotarpiui (COM(2016) 202 final – 2016/0110 (COD)) | 147 |
| 2016/C 303/22 | Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2016 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013 (COM(2016) 159 final – 2016/0086 COD) | 148 |

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETAS

517-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2016 M. GEGUŽĖS 25–26 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Vietinės akmens anglies vaidmens ES pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 303/01)

Pagrindinis pranešėjas: Dumitru FORNEA

Pagrindinė bendrapranešėjė: Renata EISENVORTOVÁ

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2015 m. vasario 19 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Vietos akmens anglių ir rusvųjų anglių išteklių indėlio užtikrinant ES energetinį saugumą

(nuomonė savo iniciatyva).

Pramonės permainų konsultacinė komisija (CCMI), kuri buvo atsakinga už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. lapkričio 5 d. priėmė savo nuomonę.

2016 m. gegužės 24 d. posėdyje Biuras nusprendė pakeisti nuomonės pavadinimą į

Vietinės akmens anglies vaidmuo ES pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 139 nariams balsavus už, 17 – prieš ir 54 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Vykstant **perėjimui prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos**, ES energetikos sistema susiduria su esminiais technologiniais, ekonominiais ir socialiniais pokyčiais, kurie turės poveikio daugeliui energetikos sektorių, įskaitant anglies pramonę, taigi, šiuos pokyčius pajus ir ES akmens anglių kasybos regionai.

1.2. Kai kuriose valstybėse narėse **vietinė akmens anglis ir lignitas tebėra svarbūs elektros energijos ir šilumos šaltiniai**. Jie padeda užtikrinti **saugų ir įperkama energijos tiekimą, ekonominį konkurencingumą** ir techniniu bei ekonominiu požiūriu **prisideda prie energetikos sistemos stabilizavimo**.

1.3. Tačiau **akmens anglių kasybos regionai**, kuriuose šiuo metu vykdoma akmens anglių gavyba, **turi pasirengti laipsniškam akmens anglių gavybos nutraukimui**, kad atitiktų ES energetikos ir klimato politikos sprendimų dėl iškastinio kuro naudojimo nuostatas, arba dėl ekonominių priežasčių.

1.4. Į perspektyvinius **planus, apimančius dvi kartas**, t. y. 25–50 metų, turi būti įtraukta regionų, kurie šiuo metu priklauso nuo akmens anglių naudojimo, ateitis ir būsimo gyvenimo sąlygos. Laipsniškas akmens anglių naudojimo energijos gamybos tikslais šiuose regionuose mažinimas neturėtų tapti regionų sąstingio priežastimi. Atsižvelgiant į šių regionų ekonominį ir socialinį potencialą, jie turi dalyvauti įgyvendinant ES energetikos ir klimato politiką. Šių regionų tvaraus vystymosi turi būti siekiama užtikrinant politinį, pilietinį ir socialinį dialogą, kuriais remiantis turi būti parengti nacionalinio, sektorių ir įmonių lygmens perėjimo planai.

1.5. Norint išsaugoti energetinį saugumą, konkurencingą pramonę, aplinkos apsaugą, užtikrinti atitiktį išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo reikalavimams ir socialinę sanglaudą akmens anglių kasybos regionuose, EESRK rekomenduoja taikyti **nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams skirtą perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio paramos planą (toliau – Planas)**, siekiant spręsti akmens anglies pramonės restruktūrizavimo problemas perėjimo laikotarpiu, kad akmens anglių kasybos regionai galėtų prisitaikyti prie pokyčių.

1.6. **Planą galėtų parengti patariamoji grupė**, bendradarbiaudama su **Europos Komisija ir Europos Parlamentu**. Šią patariamąją grupę turėtų sudaryti kasybos regionų, profesinių sąjungų, NVO, MTTP ir akmens anglies pramonės atstovai.

1.7. **Planas turėtų būti pagrįstas trimis ramsčiais**: i) politiniu, pilietiniu ir socialiniu dialogu, ii) ekonominėmis, socialinėmis ir aplinkosaugos investicijomis ir iii) investicijomis į švietimą, mokymą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, inovacijas ir kultūrą.

1.8. Planas turėtų **paskatinti regionus imtis pereinamųjų**, skatinti kurti naujoves, išlaikyti investicijų patrauklumą, kurti užimtumo galimybes ir užtikrinti orų gyvenimą. Šiuo perėjimo laikotarpiu būtina visapusiškai išnaudoti praktinę patirtį ir akmens anglies kasybos regionų potencialą.

1.9. **Regionų valdžios institucijos, valstybių narių vyriausybės ir ES institucijos turi dalyvauti** vykdant akmens anglių kasybos regionų perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio ir susijusių jį restruktūrizavimą.

1.10. **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ir Regionų komitetas turi reikiamos patirties dalyvauti šiame procese** tiek Europos, tiek nacionaliniu lygmeniu. Jie taip pat gali sudaryti veiksmingas sąlygas politiniam, socialiniam ir pilietiniam dialogui, kuris yra būtinas konsultacijoms su žmonėmis iš akmens anglių kasybos regionų.

1.11. Kalbant apie perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio, vienas iš labiausiai ES akmens anglių kasybos regionams rūpimų klausimų yra **tinkama institucinė ir politinė sistema, galinti paskatinti viešąsias ir privačias investicijas**, kurių prireiks ateinančiais metais.

2. ES perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio

2.1. Per pastarąjį dešimtmetį **ES energetikos sistema iš esmės pasikeitė**. ES siekia pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos ir pasiekti savo tikslus, susijusius su išmetamu šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekiu, energijos vartojimo efektyvumu ir atsinaujinančiais energijos išteklių, atsižvelgiant į tikslus „20-20-20“. 2014 m. ES patvirtino 2030 m. klimato ir energetikos politikos strategiją, kuria siekiama 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, iki 27 proc. padidinti suvartojamos energijos dalį, kurią sudaro atsinaujinantieji energijos ištekliai, ir sutaupyti 27 proc. energijos. Šie vidutinės trukmės laikotarpio tikslai turėtų padėti ES pasiekti savo ilgalaikį 2050 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio mažinimo tikslą – 80–95 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį.

2.2. Taigi, ES energetikos sistema žengia į **naują laikotarpį, kuriame atsisakoma iškastinio kuro**, ir elektros energija gaminama nebe didelėse centrinėse jėgainėse, o išgaunama iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių ir gaminama decentralizuotose jėgainėse, kartu kuo geriau išnaudojant didesnio energijos vartojimo efektyvumo ir geresnio energijos paklausos valdymo galimybes.

2.3. Perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio ir plataus užmojo ES klimato politika buvo labai palankiai įvertinti rengiant **energetikos sąjungos** projektą ir aktyviai remiami po **Paryžiaus susitarimo**, o tai yra aiškus signalas, kad reikia sumažinti išmetamų teršalų kiekį siekiant, kad iki šio amžiaus pabaigos vidutinės temperatūros pasaulyje kilimas neviršytų sutartos 2 °C ribos.

2.4. Siekiant stabilizuoti klimatą, **būtina iš esmės keisti** visų ekonomikos sektorių energetikos sistemas ⁽¹⁾.

2.5. Perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio apima **technologinius, mokslinių tyrimų, socialinius, kultūrinius, ekonominius ir aplinkosaugos aspektus** ir akivaizdu, kad asmenims ir bendruomenėms tenka aktyvesnis vaidmuo. Įgyvendinant šį procesą daug dėmesio reikia skirti moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, nes taip keliami nauji iššūkiai energetikos sistemai ir pramonės sektoriams, kurie turi reaguoti ir prisitaikyti prie tokios padėties.

3. Akmens anglis ir akmens anglių pramonė Europoje

3.1. **Akmens anglių pramonė** yra vienas iš sektorių, kuriems **perėjimas prie kitokio energijos vartojimo modelio turės labai didelį poveikį**. Akmens anglis šimtmečiais buvo pramonės ir visuomenės pokyčių Europoje ir visame pasaulyje ašis. Pati Europos Sąjunga buvo sukurta įtvirtinus politinę valią sutelkti pirmųjų šešių valstybių narių steigėjų anglių ir plieno gamybos išteklius ⁽²⁾.

3.2. Šiuo metu svarstant **susirūpinimą keliančius klausimus dėl aplinkos apsaugos, klimato kaitos ir žmonių sveikatos** ⁽³⁾ atsirado įvairių politinių ir visuomeninių nuomonių, išreiškiančių abejonę dėl būtinybės toliau naudoti akmens anglį ir kitų rūšių iškastinį kurą elektros energijai ir šilumai gaminti.

3.3. Pagal šį naują politinį požiūrį atrodo, kad **akmens anglies dienos atrodo suskaičiuotos**, nepaisant to, kad šiuo metu daugiau kaip ketvirtis ES elektros energijos vis dar išgaunama 280 anglimi kūrenamų elektrinių 22 šalyse. Akmens anglis elektros energijai išgauti nenaudojama tik šešiose šalyse: Kipre, Estijoje, Latvijoje, Lietuvoje, Liuksemburge ir Maltoje ⁽⁴⁾.

3.4. Nors valstybės narės, kuriose vietinės akmens anglies išteklių neeksploatuojami, apskritai pritaria minčiai laipsniškai pašalinti akmens anglį iš energijos rūšių derinio, to negalima pasakyti apie ES **akmens anglių kasybos regionus**, kuriuose anglių sektoriuje tiesiogiai dirba 240 000 žmonių. Siūlydama darbo vietas kasyklų įrangos pramonėje, kitas darbo vietas tiekimo grandinėje ir netiesiogiai susijusias darbo vietas, ši pramonė sukuria beveik **milijoną darbo vietų**, kurių daugelis yra regionuose, turinčiuose mažai kitų užimtumo galimybių ⁽⁵⁾.

⁽¹⁾ 2015 m. didžiojo septyneto (G 7) šalys susitarė, kad per šį šimtmetį pasaulio ekonomika turi tapti visiškai nepriklausoma nuo iškastinio kuro, todėl būtina „iki 2050 m. pertvarkyti energetikos sektorius“.

⁽²⁾ 1951 m. Paryžiuje pasirašyta Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartis, kuri subūrė Prancūziją, Vokietiją, Italiją ir Beniliukso šalis į Bendriją, kurios tikslas buvo užtikrinti laisvą akmens anglies ir plieno judėjimą ir laisvas prieigą prie gamybos išteklių. Nuo šios sutarties prasidėjo dabartinių institucijų istorija.

⁽³⁾ <http://www.env-health.org/resources/press-releases/article/eur8-5-billion-in-health-costs>.

⁽⁴⁾ Tarptautinės aplinkos apsaugos organizacijos Greenpeace ataskaita *End of an Era: Why every European country needs a coal phase-out plan* („Eros pabaiga. Kodėl kiekviena Europos valstybė turi parengti laipsniško akmens anglies atsisakymo planą“).

⁽⁵⁾ EURACOAL (2013 m.) „Europos akmens anglių pramonė“ (angl. Coal industry across Europe), p. 20.

3.5. Antracitas kasamas šešiose **valstybėse narėse**: Čekijoje, Vokietijoje, Lenkijoje, Rumunijoje, Ispanijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Lignitą kaip konkurencingą kurą energijai gaminti naudoja šios dešimt valstybių narių: Bulgarija, Čekija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Lenkija, Rumunija, Slovakija, Slovėnija ir Ispanija.

3.6. Šiose šalyse **vietinė akmens anglis ir lignitas** atlieka svarbų vaidmenį užtikrinant **energijos tiekimo saugumą** ir padeda užtikrinti ES energetinį saugumą bei **sumažinti didelę priklausomybę nuo importo**. Kaip numatyta Europos energetinio saugumo strategijoje ⁽⁶⁾, ES išorės energijos išlaidos sudaro daugiau kaip 1 mlrd. EUR per dieną. 2013 m. bendros išlaidos sudarė apie 400 mlrd. EUR, t. y. daugiau nei penktadalį viso ES importo. ES turėjo importuoti 90 proc. žalios naftos, 66 proc. gamtinių dujų, 42 proc. kietojo kuro ir 40 proc. branduolinio kuro. Kai kuriose ES valstybėse narėse, kuriose iš vietinių telkinių išgaunamas didelis kiekis akmens anglies, pavyzdžiui, Vokietijoje ir Čekijoje, apie 50 proc. elektros energijos pagaminama akmens anglimis kūrenamose elektrinėse. Lenkijoje ši dalis viršija 80 proc.

3.7. Akmens anglis naudojama ne tik elektros energijai gaminti, bet ir **daugeliui kitų tikslų**. Ji naudojama cemento gamyboje ir gali būti paversta į skystąjį kurą. Daug akmens anglies naudoja plieno perdirbėjai, popieriaus gamintojai, chemijos ir farmacijos pramonės sektoriai ir maisto perdirbimo sektorius.

3.8. Akmens anglis taip pat esminė sudėtinė dalis gaminant **specialius produktus**, pavyzdžiui, aktyvintąsias anglias, naudojamas filtruose, arba anglies pluoštą, naudojamą orlaivių ir erdvėlaivių pramonėje, civilinėje inžinerijoje, kariniame sektoriuje ir kt. Pasitelkiant pramoninius procesus galima gaminti sintetinius degalus arba pramonėje naudojamus pagrindinius chemikalus, pavyzdžiui, metanolį. Iš metanolio galima gaminti įvairius naftos chemijos produktus, kurie dabar gaminami iš kitų rūšių iškastinio kuro.

3.9. Siekdami savo tikslo – sukurti atsparią energetikos sąjungą su perspektyvia klimato kaitos politika – ES energetikos sektoriai turi daug ir intensyviai dirbti, kad užtikrintų būtiną perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio. Akmens anglių pramonė turėtų sutelkti dėmesį į **veiksmingesnį ir ekologiškesnį anglių panaudojimą ir plėtoti alternatyvius akmens anglių panaudojimo būdus**. Todėl ES turėtų skirti reikiamų lėšų anglių chemijos srities moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai.

4. Priemonės, kuriomis siekiama mažiau kenksmingo ir veiksmingesnio akmens anglies naudojimo

4.1. Net jei ES **ateityje ir planuoja laipsniškai atsisakyti akmens anglių naudojimo**, kai kuriose šalyse ir kasybos regionuose akmens anglis bus naudojama dar keletą dešimtmečių. Pagal Lisabonos sutartį valstybės narės turi teisę eksploatuoti savo energijos išteklius ir nustatyti įvairias naudojamas energijos rūšis, atsižvelgdamos į tai, kad energijos gamyba neturėtų būti subsidijuojama, ir laikydamosi visų su klimato kaita susijusių įsipareigojimų. Tačiau akmens anglių pramonė turi reaguoti į vykstantį perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio bei **mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos** ir ypač į priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo tikslo siekį pasinaudodama visomis turimomis priemonėmis ir metodais, kuriais siekiama mažiau kenksmingo ir veiksmingesnio akmens anglies naudojimo. Šiuo atžvilgiu vertėtų paminėti kelias naudingas ir patikrintas priemones – naudingumo padidinimas, lankstumas ir kogeneracija.

4.2. Kadangi daugiausiai akmens anglies sunaudojama elektros energijos gamybai, **didėnis naudingumas** yra svarbi priemonė, kurią taikant akmens anglies naudojimas taptų mažiau taršus. Padidinus naudingumą iš kiekvienos tonos akmens anglių gali būti pagaminama daugiau elektros energijos ir išmetamo CO₂ kiekis gali būti sumažintas 30 proc. ar daugiau. Kalbant apie akmens anglimi kūrenamas didelio naudingumo elektrines, gerų pavyzdžių galima rasti Vokietijoje, kur elektrinėse taikoma optimizuotų sistemų technologija. Šios akmens anglimi kūrenamos elektrinės taip pat yra labai **lanksčios** ir gali greitai padidinti ar sumažinti gamybos apimtį, taip remiant energijos gamybą iš kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių.

⁽⁶⁾ COM/2014/0330 final, 2014 m. gegužės 28 d.

4.3. **Kogeneracija (bendra šilumos ir elektros energijos gamyba)** yra veiksmingas ir efektyvus energijos gamybos būdas, labai naudingas tiek energetikos, tiek aplinkosaugos požiūriu. Įprastos elektrinės atliekinę šilumą išskiria į aplinką. Kogeneracinės jėgainės šią šilumą surenka ir ją panaudoja, todėl kuras naudojamas veiksmingiau. Šiuo metu 11,7 proc. ES elektros energijos pagaminama naudojant kogeneraciją ⁽⁷⁾.

4.4. Tikimasi, kad siekiant pereiti prie nuo iškastinio kuro nepriklausančios ekonomikos, vidutinės trukmės laikotarpiu tam tikrą vaidmenį gali atlikti **anglies dioksido surinkimas ir saugojimas (CCS)**. Prieš imantis bet kokių nors veiksmų, kuriems įgyvendinti reikia CCS, reikia dideliu mastu patobulinti esamus procesus, optimizuoti infrastruktūrą ir saugojimą, ir turėti aiškios informacijos apie anglimi kūrenamose elektrinėse gaminamose elektros energijos konkurencingumą su CCS. Reikėtų atlikti sąnaudų ir naudos bei poveikio aplinkai analizę.

4.5. Svarstant veiksmingesnio ir mažiau taršaus akmens anglies naudojimo galimybes reikėtų paminėti alternatyvius akmens anglies panaudojimo būdus, pavyzdžiui, **akmens anglių skystinimą**. Akmens anglis gali būti paverčiamas į skystąjį kurą – benziną, dyzeliną, reaktyvinius degalus ar naftos chemijos produktus. Šios technologijos jau sukurtos, tačiau reikia atsižvelgti į investicijas ir veiklos sąnaudas.

5. Europos akmens anglių kasybos regionai ir jų ateitis

5.1. Padėtis Europos akmens anglių kasybos regionuose

5.1.1. **Akmens anglies regionai** yra tradicinės pramoninės vietovės, kur industrializacija buvo susijusi su vietos mineralinių išteklių panaudojimu. Todėl šie regionai yra **istoriškai susiję su tradiciniais ekonomikos sektoriais**, iš kurių pagrindinis vaidmuo tenka sunkiosios metalurgijos, chemijos ir energetikos pramonės sektoriams. Pastaraisiais metais šie pramonės sektoriai ir juose veikiančios įmonės susidūrė su sparčiais išorės aplinkos pokyčiais (susijusiais su rinkos sąlygomis, konkurencija, vartotojais, technologijomis) ir esminiais vidaus pokyčiais (nuosavybės teisių, savininkų tikslų ir kapitalo stiprinimo pokyčiais).

5.1.2. Tam tikri tradiciniai pramonės sektoriai patyrė ne tik didelių pokyčių, bet ir sąstingį, buvo pašalinti iš regiono arba jų netgi palaipsniui atsisakyta. Kai kuriuose regionuose Europos akmens anglis negalėjo konkuruoti su importuota akmens anglimi ir kitais iškastiniais energijos ištekliais, todėl akmens anglių kasyba patyrė didžiulį nuosmukį. Pakanka paminėti vieną pavyzdį – prieš 100 metų Jungtinė Karalystė kasmet pagamindavo apie 300 mln. tonų akmens anglių ir šiame sektoriuje dirbo daugiau kaip milijonas angliakasių. Dėl deindustrializacijos darbo vietų sumažėjo, tačiau **daugelyje regionų akmens anglių gavybos įmonės vis dar yra vienos iš didžiausių darbdavių**. Taigi laipsniškas arba visiškas akmens anglių įmonių veiklos nutraukimas turi didelio poveikio tokiems regionams. Ši padėtis labai paveikė ir su akmens anglių kasybos įmonėmis susijusias mažas ir vidutines įmones.

5.1.3. Daugelyje šalių akmens anglies regionams būdingas už nacionalinį vidurkį aukštesnis **nedarbo lygis ir ilgalaikis nedarbas**. Todėl atleistiems angliakasiams bus sunku rasti naujų darbo galimybių. Taip didėja **skurdas, sąstingis, blogėja gyvenimo lygis ir daugėja socialinę atskirtį patiriančių vietovių ir žmonių**.

5.1.4. **Pagrindinė problema, kurią lėmė didėjantis nedarbo lygis, yra nesubalansuota pasiūla ir paklausa darbo rinkoje**. Kitaip tariant, palyginti su aukštu nedarbo lygiu, darbuotojų paklausa yra labai aiški, tačiau ieškoma darbuotojų su įgūdžiais, atitinkančiais darbo rinkos reikalavimus. **Buvusių angliakasių išsilavinimo profilis** (vyrauja fizinio darbo įgūdžiai) nevisiškai atitinka darbo rinkos poreikius dėl profesinių (kvalifikacija) ir asmeninių (motyvacija) priežasčių. Kai uždarius kasyklą atleidžiama daug angliakasių, staiga prarandama labai daug darbo vietų ir tai gali sukelti didelį sukrėtimą toje vietovėje.

⁽⁷⁾ 2013 m. Eurostato duomenys; paskelbta 2015 m.

5.1.5. Akmens anglių gavybos darbuotojai taip pat pasižymi **mažiau išvystyta verslumo dvasia ir nėra linkę kurti naują verslą**. Jiems trūksta ryžto užsiimti individualia veikla, nes ilgus metus jiems įtaką darė didelės ir galingos kasybos įmonės, kurios skatino tam tikrą savo darbuotojų kultūrą, įskaitant nenorą rizikuoti. Tačiau ši tendencija akivaizdi ir apskritai. Net universitetų studentai baigę mokslą norėtų turėti darbą.

5.1.6. Padėtį dažnai apsunkina tai, kad trūksta patrauklių darbo ir karjeros galimybių, **sąlygos užsiimti individualiu verslu yra mažiau palankios, gyvenimo sąlygos nėra geros, inovacijų rezultatai neatitinka standartų**, ir tai susiję su susilpnėjusiu mokslo, mokslinių tyrimų ir technologijų vaidmeniu. **Viešieji MTTP pajėgumai ne visur yra pakankamai išvystyti ir žinios bei pritaikymo galimybės nėra sėkmingai perkeliamos į verslo sektorių**. Dėl šių priežasčių ekonomikos pertvarkymas yra sudėtingesnis, sunkesnis ir ne visada sėkmingas.

5.2. *Restruktūrizavimo problemos akmens anglių kasybos regionuose*

5.2.1. Akmens anglis išgaunančiose ES šalyse **restruktūrizavimas dažnai buvo vykdomas kaip atsakas į krizes** neprisiimant jokių politinių įsipareigojimų. Tai turėjo didelio poveikio kasyklų bendruomenėms priklausančių žmonių gyvenimo kokybei. Bet koks akmens anglių gamybos mažinimas gali paskatinti didesnę nedarbą, ypač tuose kasybos regionuose, kuriuose vyksta ilgalaikis struktūrinis gamybos mažėjimas. Daugelis buvusių kasyklų darbuotojų ir su kasyba susijusių įmonių darbuotojų susiduria su ilgalaikiu ir dažnai nuolatiniu nedarbu, kuris didina skurdą.

5.2.2. Deja, nepaisant kelių išimčių, **atitinkamos Europos ir nacionalinės valdžios institucijos kurdamos politika iki šiol ignoravo** tikėtiną klimato politikos poveikį akmens anglių kasybos pramonei ir vengė dalyvauti tinkamose pilietinėse ir socialinėse diskusijose su kasyklų bendruomenių darbuotojais ir gyventojais. Ankstesnės restruktūrizavimo veiklos, kuri buvo atliekama remiantis populistiniais politiniais pažadais, galiausiai nevirtusiais konkrečiomis priemonėmis, skirtomis ekonomiškai pertvarkyti šias bendruomenes, patirtis dar ir dabar pasireiškia padidėjusiu darbuotojų nepasitikėjimu institucijų pajėgumu veiksmingai spręsti su pramonės restruktūrizavimo procesais susijusias problemas.

5.2.3. Be to, Europos ir nacionalinių lygmeniu susiduriama su **empatijos trūkumu ir nepakankamu supratimu apie problemas, su kuriomis susiduria akmens anglių kasybos regionai**. Linkstama pernelyg politizuoti diskusijas dėl kasybos ateities įgyvendinant klimato politiką, ypač akmens anglių kasybos regionuose, kuriuose anglių gavybos veiklai vykdyti nereikalinga valstybės pagalba, bet ir kasybos regionuose, kuriuose akmens anglių pramonė jau susiduria su skausmingu restruktūrizavimo procesu; politikai vengia šios temos, nes pereinamojo laikotarpio priemonės, kuriomis siekiama sukurti naują regiono profilį, neužtikrina jokių tiesioginių rinkėjų balsų, yra nepopuliarios ir jų rezultatus galima pamatyti tik po kelių dešimtmečių.

5.2.4. Kadangi **laipsniškas akmens anglių naudojimo atsisakymas ir klimato kaitos politika yra aiškiai susiję**, viena Europos klimato politikos, susijusios su klimato tikslų įgyvendinimu, dalis turi būti skirta **padėti struktūrinių pokyčių patiriantiems regionams**, t. y. akmens anglių kasybos regionams.

5.2.5. **Dažnai** susiduriama su padėtimi, kai vietos valdžios institucijos **neturi reikiamų finansinių ir administracinių pajėgumų** prisiimti atsakomybę už projektus ir juos valdyti pagal konkrečius Europos Komisijos ir nacionalinių valdžios institucijų reikalavimus, todėl Europos fondų veiklos rezultatai, susiję su galimybių suteikimu akmens anglių kasybos bendruomenėse gyvenantiems žmonėms ir jų gyvenimo kokybės gerinimu, yra gana riboti.

5.3. Akmens anglių kasybos regionų restruktūrizavimo sąlygos, galimybės ir priemonės

5.3.1. Sklandų kasybos bendruomenių perėjimą⁽⁸⁾ galima užtikrinti, jei nacionalinės ir Europos valdžios institucijos gali parengti laiku įgyvendinamą, **sutelktą priemonių planą**, skirtą: užtikrinti deramą atlyginimą ir darbo saugumą susijusiems darbuotojams, sudaryti palankias sąlygas mokymui, igūdžių lavinimui ir įsidarbinimui kitoje deramoje darbo vietoje, užtikrinti žmogaus teises ir socialinės apsaugos priemones, įskaitant pensijas, kuriomis žmonės galėtų remtis perėjimo laikotarpiu, užtikrinti investicijas, skirtas bendruomenės atgaivinimui, įskaitant kasyklų uždarymą ir kasyklų vietovių atkūrimo veiklą arba su perėjimu prie kitokio energijos vartojimo modelio susijusias statybas arba paslaugas.

5.3.2. Todėl šiems regionams reikės skubios **finansinės ir mokslinės pagalbos**, ne tik siekiant pereiti prie naujo ekonominio ir socialinio modelio, bet taip pat per pagrįstą laikotarpį valdyti daugialypį pavojų žmonių sveikatai ir aplinkai, susijusį su dabartine ir istorine kasybos veikla. Šiuo atžvilgiu valstybių narių geologinių tyrimų įstaigos ir institucijos, atsakingos už kasyklų uždarymą ir atkūrimą, privalo bendradarbiauti rinkdamos ir saugodamos naudingųjų iškasenų ir kasybos duomenis ir nustatydamos pagrindinius pavojus, susijusius su praeityje vykdyta kasybos veikla, kasyklos uždarymu arba išsaugojimu.

5.3.3. Į perspektyvinius **planus, apimančius dvi kartas**, t. y. 25–50 metų, turi būti įtraukta regionų, kurie šiuo metu priklauso nuo akmens anglių naudojimo, ateitis ir būsimos gyvenimo sąlygos. Laipsniškas anglių naudojimo energijos gamybos tikslais šiuose regionuose mažinimas neturėtų tapti regionų sąstingio priežastimi. Atsižvelgiant į šių regionų ekonominę ir socialinę potencialą, jie turi dalyvauti įgyvendinant ES energetikos ir klimato politiką. Šių regionų tvarus vystymasis turi būti pasiektas pasitelkiant politinį, pilietinį ir socialinį dialogą, per kurį reikia užtikrinti, kad būtų parengti perėjimo planai nacionaliniu, pramonės ir įmonių lygmenimis.

5.3.4. Taip pat reikėtų sustabdyti **patrauklumo naujiems užsienio ir vidaus investuotojams** mažėjimą; patrauklumas mažėja ne tik dėl netinkamų darbuotojų igūdžių, bet ir dėl tinkamos ir gerai parengtos verslui skirtos infrastruktūros ir didelių strateginių pramoninių teritorijų trūkumo.

5.3.5. Taigi, buvusių angliakasių padėtis akmens anglies regionuose nėra lengva. Sąmoningi anglių kasybos regionų atstovai turėtų kreiptis į savo nacionalines valdžios institucijas ir kartu jie turėtų **pasirengti akmens anglies regionų restruktūrizavimui ir plėtrai gerokai anksčiau prieš bet kokią akmens anglių kasybos mažinimą arba laipsnišką atsisakymą**.

5.3.6. **Regionų valdžios institucijos, valstybių narių vyriausybės ir ES institucijos turi dalyvauti** vykdamt perėjimą prie kitokio energijos vartojimo modelio ir susijusį restruktūrizavimą akmens anglių kasybos regionuose.

5.3.7. Vis dėlto **akmens anglies regionai turi didelį** restruktūrizavimo ir plėtros **potencialą**. Reikėtų parengti tam tikras plėtros priemones, įskaitant MTTP skatinimą novatoriškoje aplinkoje ir tradicinių sektorių, kurie išsilaikė akmens anglies regionuose, taip pat naujų besiplečiančių sektorių įtrauktį.

5.3.8. Būtina visapusiškai išnaudoti esamą akmens anglių kasybos regionų energetikos infrastruktūrą ir kvalifikuotus žmogiškuosius išteklius, taip pat šiuo atžvilgiu, be kita ko, reikėtų **skatinti viešąsias ir privačias investicijas**. Esamos įmonės ir kiti rinkos dalyviai turi daug investuoti į naujus gamybos įrenginius, įskaitant atsinaujinančiosios energijos gamybos įrenginius.

⁽⁸⁾ ETUC Frontlines Briefing, 2015 m. spalio mėn., „Climate justice: Paris and Beyond“.

5.3.9. **Galimybių studijų** rezultatai rodo, kad tam tikri akmens anglių kasybos regionai ne tik turi puikų saulės, vėjo ir geoterminės energijos gamybos potencialą, bet ir lengviau atitinka kitas investicijoms ir švarios energijos technologijų vystymui taikomas sąlygas: jie gali lengvai naudotis žeme naujos gamybos infrastruktūros statybai, turi aukštos kvalifikacijos žmogiškųjų išteklių arba persikvalifikuoti norinčių darbuotojų, jų vietos valdžios institucijoms žinomos energetikos sektoriaus problemos, o vietos bendruomenės yra įpratusios prie pramonės projektų.

5.3.10. Esamos kasybos bendrovės turi ar pagal **koncesiją** valdo **didelius žemės plotus** ir (arba) šimtus kilometrų požeminių šachtų, kurie gali būti naudojami pereinant prie kitokio energijos vartojimo modelio. Be to, dauguma kasyklų yra patikimai sujungtos su regioniniais ir nacionaliniais energijos transportavimo tinklais.

5.3.11. Kad paskatintų papildomas investicijas iš privataus sektoriaus, kuriam tenka labai svarbus vaidmuo, **Europos struktūriniai ir inovacijų (ESI) fondai** nustatė mažiausią tikslinį 27 mlrd. EUR įnašą būtent mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikai, įskaitant energijos vartojimo efektyvumą. Siekiant remti visų sektorių perėjimą prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos mažiau išsivysčiusiuose, pereinamojo laikotarpio ir labiau išsivysčiusiuose ES regionuose reikia investuoti, atitinkamai, bent 12 proc., 15 proc. arba 20 proc. valstybėms narėms paskirstytų Europos regioninės plėtros fondo (ERPF) lėšų. Jei tokioms investicijoms būtų naudojamas Sanglaudos fondas, mažiau išsivysčiusiems regionams skirta dalis padidėtų iki 15 proc.⁽⁹⁾.

5.3.12. **Europos fondai** gali **iš dalies** padėti kasybos bendruomenėms įvairinti ekonomiką ir pereiti prie kitokio energijos vartojimo modelio, tačiau **didžioji dalis** ekonominiam vystymuisi skirtų **investicijų** turi būti iš susijusių **valstybių narių viešųjų lėšų arba** pritraukiant naujų **privatų investicijų**.

5.3.13. Į pirmiau minėtus aspektus turi būti atsižvelgiama nustatant pagalbos priemones, skirtas padėti akmens anglių kasybos regionams, patiriantiems šį neišvengiamą perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio procesą ir susiduriantiems su ekonomikos įvairinimu; socialiniai partneriai, pilietinė visuomenė ir šių regionų gyventojai turi dalyvauti nustatant **naujas savo bendruomenių plėtros galimybes**.

5.3.14. **Nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams skirtas perėjimo prie kitokio energijos vartojimo modelio paramos planas** turėtų paskatinti regionus imtis permainų, skatinti kurti naujoves, išlaikyti investicijų patrauklumą, kurti užimtumo galimybes ir užtikrinti orų gyvenimą.

5.3.15. **Planą** galėtų **parengti patariamoji grupė, bendradarbiaudama su Europos Komisija ir Europos Parlamentu**. Šią patariamąją grupę turėtų sudaryti kasybos regionų, profesinių sąjungų, NVO, MTTP ir akmens anglies pramonės atstovai.

5.3.16. Paramos nuo akmens anglių gavybos priklausomoms bendruomenėms ir regionams planas turėtų būti pagrįstas trimis ramsčiais:

- politiniu, pilietiniu ir socialiniu dialogu,
- ekonominėmis, socialinėmis ir aplinkosaugos investicijomis,
- investicijomis į švietimą, mokymą, mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, inovacijas ir kultūrą.

5.4. **Tikėtini pokyčiai akmens anglių kasybos regionuose**

5.4.1. **Europos akmens anglių kasybos regionai ateityje bus vystomi dviem kryptimis**. Kai kuriuose akmens anglių kasybos regionuose akmens anglių gavyba gali būti nutraukta greitai ar net skubotai, o kituose ji gali tęstis dar keletą dešimtmečių.

⁽⁹⁾ Europos energetinis saugumas, COM(2014) 330 *final*, 2014 m. gegužės 28 d., 3 skyrius, p. 7.

5.4.2. **Pirmuoju atveju** laipsnišką gavybos nutraukimą gali lemti sudėtinga ekonomikos ir rinkos padėtis, ypač kalbant apie Europos antracito pramonę, kuri konkuruoja su labai mažomis importuojamos akmens anglies kainomis. Tai kelia labai daug problemų, net ir toms kasykloms, kurios iki šiol veikė pelningai. Kai kuriuose regionuose vyriausybė arba bendrovės gali nuspręsti uždaryti kasyklas pagal Lisabonos sutartį ir ES valstybių narių teisę pasirinkti savo energijos rūšių derinį.

5.4.3. Šiuose regionuose būtų naudinga **greitai sukurti socialinę programą**, pagrįstą geriausia įvairių ES šalių, turinčių patirties laipsniškai nutraukiant akmens anglių gamybą arba besirengiančių ją nutraukti, patirtimi. Šiuo požiūriu gali būti naudinga Vokietijos patirtis – antracito kasyba šioje šalyje bus nutraukta 2018 m., kaip ir buvo suplanuota. Daug kitų buvusių akmens anglių kasybos regionų, pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje, Nyderlanduose ir Belgijoje, taip pat turi vertingas patirties.

5.4.4. Regionuose, kuriuose **akmens anglių gamybą** planuojama tęsti **ilgiau**, svarbu visų pirma skirti dėmesio **veiksmingam ir mažiau žalingam šios anglies naudojimui**. Tuo atveju, jei akmens anglis bus naudojama elektrai gaminti, ir toliau bus visų pirma siekiama mažinti išmetamųjų teršalų kiekį. ES turi tam reikiamų priemonių – tai peržiūrėta apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema, pagal kurią iki 2058 m. išmetamo anglies dioksido kiekis turi sumažėti iki nulio, Direktyva dėl pramoninių išmetamųjų teršalų ir naujasis GPGB informacinis dokumentas dėl didelių kurą deginančių įrenginių, kuris netrukus bus parengtas.

5.4.5. Rengiant akmens anglies regionų, kuriems numatyta ilgalaikė ateitis, strategiją, labai svarbus vaidmuo teks **moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai** – dar labiau padidinus elektrinių veiksmingumą bus išmetama dar mažiau teršalų ir sunaudojama mažiau kuro. Padidinus elektrinių lankstumą galima padėti remti energijos gamybą iš kintančiųjų atsinaujinančiųjų išteklių. Reikia atsižvelgti ne tik į švarių anglių technologijas arba CO₂ naudojimą ir saugojimą, bet ir į kitus akmens anglių naudojimo būdus.

5.4.6. Tačiau net ir tuose regionuose, kuriuose numatytos ilgalaikės akmens anglių kasybos perspektyvos, pirmiausia turi būti pasirengta akmens anglių kasybos nutraukimui ir šių regionų restruktūrizavimui.

Briuselis, 2016 m. gegužės 25 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „COP 21 išvadų poveikio Europos transporto politikai“

(nuomonė savo iniciatyva)

(2016/C 303/02)

Pranešėjas: Raymond HENCKS

2016 m. sausio 21 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

COP 21 išvadų poveikio Europos transporto politikai

(nuomonė savo iniciatyva).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 3 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25 ir 26 d. (gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 188 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1. EESRK teigiamai vertina 21-ojoje Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijos šalių konferencijoje (COP 21) priimtą Paryžiaus susitarimą bei ES ir jos valstybių narių numatomus nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus, kuriais įsipareigojama iki 2030 m. šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ES sumažinti ne mažiau kaip 40 proc., o palyginti su 1990 m. teršalų kiekiu – 80–95 proc.

1.2. Jis taip pat pritaria, kad šio tikslo turi būti siekiama bendromis ES ir valstybių narių pastangomis ir dalijantis atsakomybe, ir kad kas penkerius metus būtų skelbiami nauji numatomi nacionaliniu lygmeniu nustatyti įpareigojantys veiksmai.

1.3. Transporto srityje tikslas šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį sumažinti 60 proc. palyginti su 1990 m. lygiu yra labai plataus užmojo ir jam pasiekti reikia daug pastangų. Nors sprendimas dėl pastangų pasidalijimo laikotarpiu iki 2020 m. (Sprendimas Nr. 406/2009) ir būsimas sprendimas dėl 2020–2030 m. laikotarpio valstybėms narėms suteiks visišką laisvę pasirinkti ekonomikos sektorius, kuriuose reikės sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, Komisija siūlo, jeigu reikia papildomų pastangų, naudoti tarptautines kvotas ir vengti papildomų įsipareigojimų tuose sektoriuose, kuriems netaikoma šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema (ATLPS) (COM(2015) 81). Be to, Komisija mano, kad transporto atžvilgiu „galima pasiekti, kad kituose ūkio sektoriuose teršalų būtų išmetama daug mažiau“ (COM(2011) 144). Taigi tikslą transporto srityje 60 proc. sumažinti išmetamą ŠESD kiekį vis dar galima laikyti aktualiu ir atitinkančiu ES bendrąjį COP 21 tikslą, jeigu skubiai, pakankamai ryžtingai ir kuo greičiau bus įgyvendinami susiję veiksmai ir iniciatyvos.

1.4. Bet dėl to Sąjunga ir valstybės narės nebus atleistos nuo pareigos iš naujo įvertinti įvairius veiksmus ir iniciatyvas, inicijuotus ar numatytus Transporto politikos baltojoje knygoje (COM(2011) 144 *final*) ir Atsparios energetikos sąjungos pagrindų strategijoje (COM(2015) 80 *final*), visų pirma jų veiksmingumą, įgyvendinamumą, ypač siekiant tikslo mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro transporto srityje, juos reformuoti ir (arba) imtis naujų iniciatyvų persvarstant Transporto politikos baltąją knygą (planuojama 2016 m.) ir nepakenkiant ES konkurencingumui. Kai kurie veiksmai bus teisėkūros iniciatyvos, bet dauguma jų turės būti grindžiami savanoriškais nacionalinėmis priemonėmis elgsenos arba įpročių keitimo linkme, nes tai būtina siekiant sėkmės.

1.5. EESRK taip pat atkreipia dėmesį į Tarptautinės civilinės aviacijos organizacijos (ICAO) numatytų veiksmų svarbą siekiant sukurti pasaulinę ATLPS aviacijos srityje ir į Tarptautinės jūrų organizacijos (TJO) pastangas siekiant stebėti jūrų transporto išmetamus teršalus ir ragina siekti aukštų rezultatų vykstant deryboms su šiomis organizacijomis.

1.6. Komitetas sutinka, kad principą „teršėjas moka“ reikia taikyti lanksčiai, ypač atokiose kaimo ir kalnuotose vietovėse bei salų regionuose, kad būtų išvengta padarinių, atvirkščiai proporcingų sąnaudoms, ir kad vėliau šis principas būtų naudinga priemonė sprendžiant, kaip organizuoti transporto operacijas panaikinant bet kokią nesąžiningą įvairių transporto rūšių konkurenciją. EESRK rekomenduoja ištirti galimybę sukurti visuose regionuose kaimo transporto sistemą atsižvelgiant į COP 21 susitarimą ir į pažeidžiamų asmenų poreikius.

1.7. Bet kuriuo atveju principo „teršėjas moka“ taikymo nepakaks perėjimui prie mažai anglies dioksido vartojančios visuomenės užtikrinti. Dar svarbesnės yra tokios papildomos priemonės kaip energijos vartojimo efektyvumo didinimas, elektromobilumas, dalijimasis vienu automobiliu, atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimas, alternatyvių energijos šaltinių plėtra, aplinkos kokybės standartų rengimas ir, visų pirma, viešojo transporto populiarinimas.

1.8. Bioenergetikos srityje reikės nuolatinių pastangų siekiant labiau sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir užkirsti kelią žemės naudojimo keitimui. Todėl reikėtų toliau skatinti degalų gamybai naudoti šalutinių produktų likučių ir atliekų energiją. Krovininis kelių transportas, aviacija ir jūrų transportas vis dar turi potencialo. Tačiau biodegalai nėra vienintelis sprendimas ir tai nereiškia, kad nebereikia vystyti ir remti sprendimų, kuriais siekiama pakeisti degimo variklius elektromobilumu ir (arba) vandenilio technologijomis.

Galiausiai bus siekiama ne riboti patį judumą, o sumažinti individualių kelionių motorinėmis transporto priemonėmis skaičių, kai tam yra tinkamų alternatyvų, ir skatinti naudojimąsi viešuoju transportu aplinkosaugos tikslais ir siekiant išvengti, kad miestai nedustų dėl eismo.

1.9. Investicijų į taršią veiklą mažinimas neturi būti vien vyriausybės reikalas ir negali vykti geriau neinformuojant visos transporto grandinės dalyvių (gamintojų, vežėjų, naudotojų) ir jų nesutelkiant teisinėmis, skatinamosiomis ar net atgrasomosiomis priemonėmis. Gebėjimų ugdymas, techninė pagalba ir daugiau galimybių gauti finansavimą vietos ir nacionaliniu lygmeniu yra labai svarbūs veiksniai pereinant prie mažo anglies dioksido kiekio transporto sistemos. Todėl į Europos Sąjungos investicijų programas integruojant visas transporto rūšis pirmenybė turėtų būti teikiama veiksmingiausiems klimato projektams taikant COP 21 išvadas atitinkančius vertinimo kriterijus.

1.10. Reikėtų pratęsti COP 21 metu parodytą didelę pilietinės visuomenės organizacijų ir ekonominės bei socialinės veiklos vykdytojų mobilizaciją siekiant išplėsti pilietinį judėjimą už klimato teisingumą bei investicijų į taršią veiklą mažinimą.

1.11. Todėl EESRK rekomenduoja pasitelkti dalyvavimu grindžiamą dialogą su pilietine visuomene, kaip apibrėžta jo 2012 m. liepos 11 d. tiriamojoje nuomonėje „Transporto baltoji knyga: pilietinės visuomenės įtraukimas ir dalyvavimas“ (CESE 1598/2012).

2. Pagrindiniai COP 21 sprendimai. Paryžiaus susitarimas

2.1. Jungtinių Tautų bendrosios klimato kaitos konvencijoje (kuria vadovautasi per 2015 m. COP 21) tebuvo stabilizuota šiltnamio efektą sukeliančių dujų (svarbiausios transporto sektoriuje susidarančios šiltnamio efektą sukeliančios dujos yra anglies dioksidas (CO₂), į atmosferą patenkantis elektros gamybos etapu ir degalų gamybos bei naudojimo etapais) koncentracija atmosferoje tokia lygyje, kuris neleidžia žmogaus veiklai pavojingai sutrikdyti klimato sistemos. 2015 m. gruodžio 12 d. Paryžiaus susitarimas, priešingai, pirmą kartą įpareigoja visas 195 minėtos bendrosios konvencijos šalis sparčiau mažinti ŠESD siekiant ilgalaikio galutinio tikslo – riboti planetos vidutinės temperatūros kilimą, kad ji (iki 2100 m.) nepadidėtų 2 °C palyginti su ikipramoniniu laikotarpiu, toliau tęsti veiksmus siekiant klimato kaitą sustabdyti ties 1,5 °C riba, turint omenyje, kad išlaikant dabartinį jos tempą, dvidešimt pirmojo amžiaus pabaigoje temperatūra pakiltų 3 °C.

2.2. Ratifikavus minėtą susitarimą, jį pasirašiusios šalys turės prisiimti išsipareigojimus ir pranešti apie numatomus nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus, kurie, siekiant galutinio tikslo, bus vykdomi pagal 5 metų programas.

2.3. Paryžiaus susitarimas turėtų įsigaliooti 2020 m., jeigu jį ratifikuos ne mažiau kaip 55 valstybės, kuriose susidaro ne mažiau kaip 55 proc. pasaulio šiltnamio efektą sukeliančių dujų, išsaugant galimybę (ir aktyviai rekomenduojant) jį taikyti jam dar neįsigaliojus.

2.4. 2015 m. kovo 6 d. ES ir valstybės narės, vadovaudamosi Europos Vadovų Tarybos 2014 m. spalio 23–24 d. išvadomis, susitarė dėl privalomo tikslo iki 2030 m. ES sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ne mažiau kaip 40 proc., o iki 2050 m. – 80–95 proc.

2.5. Vadovaujantis minėtomis išvadomis, kolektyvinėmis pastangomis ES ir valstybės narės iki 2030 m. turėtų pasiekti tikslą 43 proc. sumažinti ŠESD apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemai (ATLPS) priskirtuose sektoriuose ir 30 proc. – jai nepriskirtuose sektoriuose (palyginti su 2005 m. duomenimis), ir jų indėliai turėtų būti nustatomi pagal lygybės ir solidarumo principus.

3. Dabartinė ES transporto sektoriaus padėtis

3.1. 2011 m. Transporto politikos baltojoje knygoje (COM(2011) 144 *final*) Europos Komisija jau buvo paskelbusi raginimą smarkiai sumažinti ŠESD kiekį, kad klimato kaita nepasiektų 2 °C ribos, nurodydama, kad transporto srityje būtina ŠESD sumažinti ne mažiau kaip 60 proc. palyginti su 1990 m. lygiu, ir pažymėjo, kad „galima pasiekti, kad kituose ūkio sektoriuose teršalų būtų išmetama daug mažiau“.

3.2. Transporto srityje susidaro apie ketvirtadalis ES ŠESD: 12,7 proc. visų transporto srities išmetamo CO₂ kiekio susidaro aviacijoje, 13,5 proc. – jūrų transporte, 0,7 proc. – geležinkelyje, 1,8 proc. – upių laivyboje ir 71,3 proc. – kelių transporte (2008 m. duomenimis). Tam tikros transporto rūšies poveikis aplinkai visgi priklauso ne vien nuo tiesioginių, bet ir nuo netiesioginių išmetalų, dažniausiai susidarancių gaminant kelionėms reikalingą energiją.

3.3. Pasaulio lygmeniu transporto sektoriui būdingas didžiausias išmetamo CO₂ kiekio augimas iš visų pramonės sektorių. ES transporto sektorius užima antrą vietą pagal išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Be to, aviacijos ir jūrų sektoriuose išmetamas teršalų kiekis didėja greičiausiai, o šie sektoriai į Paryžiaus susitarimą neįtraukti.

3.4. 2011 m. Transporto politikos baltojoje knygoje nurodoma, kad ES transporto sistema dar nėra tvari ir kad siekiant pataisyti padėtį reikia:

— panaikinti transporto priklausomybę nuo naftos, neaukojant jo veiksmingumo ir nesumažinant judumo,

— labiau riboti energijos naudojimą ir gerinti visų rūšių transporto priemonių energijos naudojimo rodiklius.

3.5. Transporto politikos baltojoje knygoje ir Atsparios energetikos sąjungos pagrindų strategijoje Komisija pasiūlė keletą nuo iškastinio kuro nepriklausomo transporto sektoriaus plėtros priemonių.

3.6. Siūlomos priemonės apima išmetamo CO₂ kiekio standartų griežtinimą lengviesiems automobiliams ir furgonams po 2020 m., degalų naudojimo efektyvumo didinimo ir sunkvežimių išmetamo CO₂ kiekio mažinimo priemones bei geresnį eismo valdymą. Reikia skatinti įrengti kelių mokesčio rinkimo sistemas, grindžiamas principu „teršėjas moka“ arba „naudotojas moka“, taip pat skatinti alternatyvių degalų naudojimą (įskaitant elektromobilumą), ypač atsižvelgiant į poreikį kurti adekvačią infrastruktūrą.

4. Būtina Paryžiaus susitarimo tąša

4.1. Ratifikavus minėtą susitarimą (tai turi būti padaryta iki 2017 m. balandžio 21 d.), jį pasirašiusios šalys turės prisiimti įsipareigojimus ir pranešti apie numatomus nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus, kurie, siekiant galutinio tikslo, bus vykdomi pagal 5 metų programas.

4.2. Pagal Paryžiaus susitarimo 4 straipsnio 16 dalį Europos Sąjunga gali veikti kartu su savo valstybėmis narėmis, dalydamasi su jomis atsakomybe, ir turės informuoti Paryžiaus susitarimo sekretoriatą apie kiekvienai valstybei narei paskirtą išmetamųjų teršalų kiekį.

4.3. Vadovaujantis Paryžiaus susitarimo 4 straipsnio 9 dalimi ir sprendimu 1/CP.21 apie laikotarpio iki 2030 m. kalendoriuje numatytus veiksmus turi būti pranešama arba informacija turi būti atnaujinama iki 2020 m. Iki 2050 m. įgyvendinant ŠESD kiekio mažinimo grindžiamą vystymosi strategiją tai turės būti daroma kas 5 metus. Vienas po kito įgyvendinami veiksmai turės būti vis pažangesni (4 straipsnio 3 dalis).

4.4. Nors Europos Sąjunga jau nusistatė tikslus ir veiksmus iki 2030 m. ir iki 2050 m., bendras išmetamųjų teršalų kiekis (visuose ūkio sektoriuose), COP 21 įvertintas pagal 2030 m. nacionalinių veiksmų planus (55 gigatonos), yra nepakankamas turint omenyje tikslą neleisti temperatūrai pakilti daugiau kaip 2 °C, todėl, norint sumažinti šį kiekį iki 40 gigatonų, būtinos papildomos pastangos.

4.5. Nors sprendimas dėl pastangų pasidalijimo laikotarpiu iki 2020 m. (Sprendimas Nr. 406/2009) ir būsimas sprendimas dėl 2020–2030 m. laikotarpio valstybėms narėms suteiks visišką laisvę pasirinkti ekonomikos sektorius, kuriuose reikės sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekį, komunikate „Paryžiaus protokolas. Kaip švelninsime klimato kaitą pasaulyje po 2020 m.“ (COM(2015) 81 *final*) Komisija siūlo, tuo atveju, jei prireiktų papildomų pastangų, panaudoti tarptautines kvotas ir stengtis neprisiimti papildomų įsipareigojimų ATLPS nepriskirtuose sektoriuose. EESRK palaikė šią ES poziciją (nuomonė NAT 665/2015). Be to, Transporto politikos baltojoje knygoje Komisija nurodė, jog „galima pasiekti, kad kituose ūkio sektoriuose teršalų būtų išmetama daug mažiau“.

4.6. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta pirmiau, ir turint omenyje, kad jau gerokai prieš Paryžiaus konferenciją buvo priimtas sprendimas transporto sektoriuje ŠESD kiekį sumažinti 60 proc., kad klimato kaita nepasiektų 2 °C ribos, EESRK mano, kad šis tikslas 60 proc. sumažinti ŠESD kiekį išlieka aktualus ir atitinka COP 21 sprendimus.

4.7. Blika pažymėti, kad ES įsipareigojimas imtis veiksmų ICAO organizacijoje siekiant paremti ATLPS plėtrą pasaulinėje aviacijoje, ir Tarptautinėje jūrų organizacijoje, kiek ji susijusi su jūrų transporto sektoriaus prievole atsiskaityti už ŠESD, nėra numatomų nacionaliniu lygmeniu nustatytų įpareigojančių veiksmų dalis. ES turėtų siekti aukštų rezultatų vykstant deryboms su Tarptautine civilinės aviacijos organizacija (ICAO) ir Tarptautine jūrų organizacija (TJO).

5. Strategija: ką konkrečiai reikia padaryti

5.1. EESRK konstatuoja, kad ES numatomi nacionaliniu lygmeniu nustatyti įpareigojantys veiksmai ir įvairiuose Komisijos komunikatuose apibrėžti tikslai su transportu susijusių klimato politikos priemonių srityje yra labai nuoseklūs. Tačiau būtina, kad Transporto politikos baltojoje knygoje numatyti 40 veiksmų ir 131 iniciatyva būtų įgyvendinti pakankamai ryžtingai ir kuo greičiau.

5.2. Vis dėlto, atsižvelgiant į ES numatomus nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus bei Energetikos sąjungos dokumentų rinkinyje apibrėžtus tikslus, reikia pakartotinai įvertinti transporto politikos baltojoje knygoje nurodytas ŠESD mažinimo priemones 2016 m. persvarstant baltąją knygą, kaip planuoja Komisija ⁽¹⁾.

5.3. Reikės įvertinti įvairias iniciatyvas, pradėtas įgyvendinti pagal Transporto politikos baltąją knygą ir Energetikos sąjungos dokumentų rinkinį, konkrečiai – jų veiksmingumą, įgyvendinamumą, ypač siekiant tikslo mažinti priklausomybę nuo iškastinio kuro transporto srityje, bei jas reformuoti ir (arba) imtis naujų iniciatyvų. Kai kurie veiksmai bus teisėkūros iniciatyvos, bet dauguma jų turės būti grindžiami savanoriškomis nacionalinėmis priemonėmis elgsenos arba įpročių keitimo linkme, nes tai būtina siekiant sėkmės.

⁽¹⁾ OL C 291, 2015 9 4, p. 14.

5.4. Pereinant prie mažai anglies dioksido išskiriančio transporto iškyla tokie uždaviniai:

- teisingiau derinti ekonomines ir socialines reikmes,
- atsižvelgti į bendrąją interesą ir aplinkosaugos uždavinius,
- nemažinti paties judumo, tačiau vykdant teritorijų planavimą ir ekonominę politiką iš esmės sumažinti eismą ir individualių transporto priemonių miestų centruose ir priemiesčiuose skaičių ir remti kolektyvinį transportą,
- daryti poveikį elgsenai, taip pat formuoti judumo įpročius, kartu užtikrinti veiksmingą krovinių transporto logistiką ir miestuose skatinant bendradarbiavimu grindžiamus sprendimus siekiant kuo geriau panaudoti išteklius,
- skatinti dalijimąsi asmeninėmis transporto priemonėmis.

Tinkama su transportu susijusi veikla siekiant mažinti taršą nacionaliniu ir subnacionaliniu lygmeniu paskatintų miestus pasukti teisingu keliu siekiant iki 2050 m. 50 proc. sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, palyginti su įprastinės veiklos scenarijumi. Jau egzistuojantys pavieniai sprendimai turėtų būti įtraukti į strateginę judumo planavimo politiką, kuri suteiktų galimybę geriau koordinuoti miesto ir transporto politiką. Gebėjimų ugdymas, techninė pagalba ir daugiau galimybių gauti finansavimą vietos ir nacionaliniu lygmeniu yra labai svarbūs veiksniai siekiant šių tikslų.

5.5. Europos infrastruktūros tinklų priemonė, struktūriniai ir sanglaudos fondai, Europos strateginių investicijų fondas ir visos kitos ES programos, pagal kurias finansuojamais projektais remiamos investicijos į transportą, pirmenybę turi teikti veiksmingiausiems klimato projektams ir kartu integruoti skirtingas transporto rūšis į Europos transporto tinklą. Kriterijai, pagal kuriuos vertinami prašymai skirti finansavimą, turėtų remtis aiškiais principais, atitinkančiais COP 21 išvadas.

5.6. Pastangų paskirstymas valstybėms narėms ir ATLPS priskirtiems bei nepriskirtiems sektoriams, įskaitant transportą, bus esminis dalykas siekiant įgyvendinti ES numatomus nacionaliniu lygmeniu nustatytus įpareigojančius veiksmus ir turės atitikti jų strateginius tikslus. Atliekant paskirstymą reikia atsižvelgti į Europos Vadovų Tarybos 2014 m. spalio mėn. išvadas, kad rezultatas būtų subalansuotas, atsižvelgiant į veiksmingumą sąnaudų bei konkurencingumo požiūriu. Šie parametrai turėtų būti laikomi prioritetiniais 2016 m. priimant sprendimą dėl pastangų pasidalijimo 2020–2030 m. laikotarpiu (COM(2015) 80, 1 priedas), kartu atsižvelgiant į tolesnį ES konkurencingumą.

5.7. Persvarstant minėtą baltąją knygą taip pat reikės numatyti konkrečias priemones, kaip skatinti plataus masto diskusijas su pilietine visuomene, atsižvelgiant į tai, kad visuomenės pritarimas priemonėms, kartais nelabai populiarioms, yra būtinas, nes veiksmai neduos rezultatų, jei tie, kam jie skirti, šiems veiksams nepritaras. Taigi, reikėtų pratęsti COP 21 metu parodytą didelę pilietinės visuomenės organizacijų ir ekonominės bei socialinės veiklos vykdytojų mobilizaciją siekiant išplėsti pilietinį judėjimą už klimato teisingumą bei investicijų į taršią veiklą mažinimą.

5.8. Tokios iniciatyvos, kaip pasaulinė degalų taupymo iniciatyva (GFEI), suburianti šalis, įsipareigojusias rengti transporto priemonių energijos vartojimo efektyvumo politiką ir teisės aktus, Paryžiaus deklaracija dėl elektromobilumo ir klimato kaitos, raginimo imtis veiksmų remiantis šimtų subjektų įsipareigojimais dėti ryžtingas pastangas siekiant darnios transporto elektrifikacijos, iniciatyva „MobiliseYourCity“, kuria siekiama remti miestus ir besivystančias ar besiformuojančios ekonomikos šalis rengiant ir įgyvendinant tvaraus judumo mieste planus ir nacionalinę miesto transporto politiką, ar Pasaulinis ekologiško krovinių vežimo veiksmų planas, turėtų būti skatinamos ir plečiamos.

5.9. EESRK jau yra pažymėjęs⁽²⁾, kad siekiant užtikrinti efektyvumą ir pasiekti norimus tikslus dalyvaujajam valdymui būtina gerai parengta organizacinė ir procedūrinė struktūra. Suinteresuotųjų subjektų įsipareigojimas siekti ilgalaikio darnaus vystymosi yra veiksmingesnis, jei dalyvavimas nėra pavienis ar atskiras veiksmas, o yra organizuojamas kaip tęstinis integracinis procesas.

5.10. EESRK nusprendė įsteigti Europos pilietinės visuomenės forumą tvaraus vystymosi klausimais, kuris turėtų tapti savarankiška struktūrine sistema, kurioje pilietinė visuomenė galėtų dalyvauti įgyvendinant, stebint ar persvarstant Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 metų horizontaliuosius punktus ir ypač 13 tikslą (imtis skubių veiksmų siekiant švelninti klimato kaitą ir jos poveikį). Sprendžiant su transporto sektoriumi susijusius klausimus, reikėtų pasinaudoti EESRK vedamu dalyvaujamoju dialogu, kurį numatyta pasitelkti įgyvendinant 2011 m. Transporto politikos baltąją knygą.

5.11. Be to, EESRK rengia nuomonę (NAT/684) dėl pilietinės visuomenės ir subnacionalinių valdžios institucijų koalicijos kūrimo Paryžiaus susitarimo įsipareigojimams įgyvendinti. Paryžiaus susitarimui nereikėtų kurti dar vienos įsipareigojimų platformos, veikiausiai reikėtų parengti visapusišką sistemą, kuri padėtų ilgainiui suderinti nevalstybines ir vyriausybinės priemones. Pilietinės visuomenės vaidmuo įgyvendinant įsipareigojimus yra labai svarbus.

5.12. Investicijų į taršią veiklą mažinimas neturi būti vien vyriausybės reikalas ir negali vykti geriau neinformuojant visos transporto grandinės dalyvių (gamintojų, vežėjų, naudotojų) ir jų nesutelkiant teisinėmis, skatinamosiomis, ar net atgrasomosiomis priemonėmis.

5.13. Pagal COP 21 parengtą savanoriškų įsipareigojimų strategiją kiekvienai šaliai nurodomi neprivalomi įsipareigojimai, bet siekiant Paryžiaus susitarime užsibrėžto rezultato veiksmingiausias sprendimas būtų nustatyti privalomus laikytis išmetamųjų teršalų kiekio standartus. Vis dėlto 2020–2030 m. ES paskirsčius pastangas, apie kurias kalbama 5 dalies 5 punkte, prisiimti įsipareigojimai bus tvirtesni.

6. Sistema „teršėjas moka“

6.1. Kaip nurodyta Lisabonos sutartyje (žr. SESV 191 straipsnio 2 dalį), ES aplinkos politika grindžiama atsargumo principu, prevencinių veiksmų principu, principu, kad žala aplinkai pirmiausia turėtų būti atitaisoma ten, kur yra jos šaltinis, ir principu „teršėjas moka“.

6.2. Reikia išreikalauti, kad teršėjai sumokėtų aplinkai padarytos žalos kainą. Tačiau anglies dioksido kaina labai skirtingai įtraukta į valstybių narių klimato politiką: dominuoja mokesčiai, pirmiausia darantys poveikį darbo vietoms ir kukliausiai gyvenančių namų ūkių perkamajai galiai.

6.3. Pagal Transporto politikos baltąją knygą, tarifai ir mokesčiai turi būti pertvarkyti siekiant geriau atsižvelgti į principus „teršėjas moka“ bei „naudotojas moka“.

6.4. Komisijos požiūris grindžiamas sistema „teršėjas moka“ ir kelių apmokestinimo suteikiamomis galimybėmis finansuoti infrastruktūros statybą bei priežiūrą. Šios sistemos paskirtis – remti tvarias transporto rūšis į kainą įtraukiant išorės sąnaudas ir užtikrinti finansavimą.

6.5. Bet Sąjunga yra nenuoseklus skirtingų sistemų derinys, kurį sudaro elektroninio mokėjimo sistemos, vinjetės, rinkliavos už spūstis, palydovų (pasaulinės navigacijos palydovinės sistemos GNSS) apskaičiuojamos rinkliavos už kilometrą. Be to, Bendrijos taisyklės dėl kelių transporto apmokestinimo sunkiasvorėms transporto priemonėms (Eurovinjetė) galioja tik keturiose valstybėse narėse, tuo tarpu kitos valstybės narės neima visiškai jokio kelių mokesčio. Ši padėtis kelia rimtų problemų bendrosios rinkos vystymuisi ir piliečiams, nes daro neigiamą poveikį ekonomikos augimui ir didina socialinę nelygybę daugelyje valstybių narių. Be to, nepavykstant surinkti mokesčių už naudojimąsi keliais (jau nekalbant apie neigiamo poveikio aplinkai kainą), gali būti daromas poveikis konkurencijos sąlygoms geležinkelių transporto atžvilgiu, kai teikiamos geležinkelių transporto paslaugos.

⁽²⁾ OL C 299, 2012 10 4, p. 170.

6.6. Vis dėlto Europos kelių apmokestinimo sistemoje svarbu numatyti šiek tiek lankstumo siekiant atsižvelgti į atokių regionų ir atokių kaimo ir kalnuotų vietovių bei salų regionų padėtį: juose gyventojų tankis yra mažas ir nėra tinkamų alternatyvų kelių transportui, taigi, išorės sąnaudų internalizavimas neturėtų įtakos gyventojų elgsenai arba transporto organizavimui ir tik pakenktų jo konkurencingumui. Kaimo regionų ekonominė ir socialinė gerovė priklauso nuo ekonomiškai efektyvios ir aplinką tausojančios transporto sistemos. Kaip priemonę transporto priemonių išmetamų teršalų kiekiui sumažinti kai kurios vyriausybės pradėjo taikyti įvairių formų anglies dioksido mokestį, kuris nepadėjo sumažinti transporto priemonių išmetamų teršalų kiekio ir iš esmės padidino šeimų, ypač kaimo, atokiose ir kalnuotose vietovėse, išlaidas.

6.7. Pasak už transportą atsakingo Komisijos nario, Komisija ketina 2016 m. pabaigoje pateikti pasiūlymą dėl sunkvežimiams ir asmeniniams automobiliams taikytinos ES sistemos, pagal kurią būtų vienodai reglamentuojamas mokestis už kelius visose ES valstybėse narėse, grindžiamas vien nuvažiuotų kilometrų skaičiumi.

6.8. EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą Europos lygmeniu suderinti kelių mokesčio sistemą, grindžiamą principu „teršėjas moka“, bet mano, kad sąnaudų internalizavimo akivaizdžiai nepakaks tam, kad būtų sukurta tvari transporto politika, pagal kurią būtų laikomasi COP 21 priimtų įsipareigojimų, o tam reikia papildomų priemonių, tokių kaip energijos vartojimo efektyvumo didinimas, elektromobilumas, dalijimasis vienu automobiliu, atskirų transporto rūšių ir jų derinių naudojimas, alternatyvių energijos šaltinių plėtra, aplinkos kokybės standartų rengimas ir, visų pirma, viešojo transporto populiarinimas

6.9. Kita priemonė galėtų būti ekonominiais ir socialiniais kriterijais grindžiama anglies dioksido kaina. Šiuo metu galiojanti per žema naftos kaina, žinoma, nėra perspektyvus, kad visi transporto sektoriaus veikėjai turi pakeisti savo elgseną ir imtis priemonių siekiant sumažinti energijos vartojimą. Vis dėlto griežtesnių reikalavimų ir standartų taikymas degalams, energijos vartojimo efektyvumui, eismo valdymui informacinėms priemonėms bei alternatyvių degalų naudojimo plėtrai gali padėti sumažinti išmetamo CO₂ kiekį nedarant neigiamo poveikio konkurencingumui.

7. Inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra, alternatyvūs degalai

7.1. Komitetas pabrėžia, kad absoliučiai būtina vykdyti aktyvią pramonės politiką ir skatinti koordinuojamus mokslinius tyrimus bei technologinę plėtrą (MTTP), kurie padėtų pereiti prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos. Norint atsieti neišvengiamą transporto sektoriaus augimą ir išmetamųjų teršalų kiekio mažinimą, būtinos didesnės pastangos mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros srityje.

7.2. Iš transporto srities gairių galima suprasti, kad reikės toliau vystyti biodegalų naudojimą, ypač aviacijos ir sunkvežimių transporto srityse, taip pat nurodant, kad biodegalų plėtra kelia maisto saugos ir aplinkos problemų; pabrėžiama, kad svarbu kurti tvaresnius antrosios ir trečiosios kartos biodegalus.

7.3. Bioenergetikos srityje reikės nuolatinių pastangų siekiant labiau sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį ir užkirsti kelią žemės naudojimo keitimui. Todėl reikėtų toliau skatinti degalų gamybai naudoti šalutinių produktų likučių ir atliekų energiją. Krovininis kelių transportas, aviacija ir jūrų transportas vis dar turi potencialo. Tačiau biodegalai nėra vienintelis sprendimas ir tai nereiškia, kad nebereikia vystyti ir remti sprendimų, kuriais siekiama pakeisti degimo variklius elektromobilumu ir (arba) vandenilio technologijomis.

7.4. Perėjimas prie elektra varomų transporto priemonių turės vykti kartu su perėjimu prie dalijimosi automobiliu. Tačiau reikės nepamiršti, kad net visiškai perėjus prie tvarių degalų variklių išliks pavojus miestams dusti dėl eismo, kol viešasis transportas ir veiksmingos skirstymo sistemos netaps bendra taisykle.

Bruselis, 2016 m. gegužės 26 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse“**(nuomonė savo iniciatyva)**

(2016/C 303/03)

Pranešėja: Emmanuelle BUTAUD-STUBBS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2016 m. sausio 21 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse

(nuomonė savo iniciatyva).

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2016 m. balandžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 188 nariams balsavus už ir 1 – prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse, pavyzdžiui, tekstilės, drabužių ir avalynės, elektronikos, naudingųjų iškasenų ir žemės ūkio pramonės, klausimas – labai svarbus visiems nacionalinio ir tarptautinio lygmens viešiesiems ir privatiems subjektams, susijusiems su tiekimo grandinių valdymu.

1.2. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) pakeitė savo vidaus procedūras, kad šią nuomonę galėtų pateikti iki Ženevoje vykstančios Tarptautinės darbo konferencijos (TDK) 105-osios sesijos, skirtos deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse klausimams.

EESRK rekomenduoja:

1.3. Europos Komisijai priimti išsamią plataus užmojo strategiją, kad visa vidaus (galimybė dalyvauti ES viešuosiuose pirkimuose, naudotis ženkliniu ir kt.) ir išorės (prekybos, plėtros, kaimynystės ir kt.) politika pasaulinėse tiekimo grandinėse būtų skatinamas deramas darbas.

1.4. Siekiant išvengti painiavos ir klaidingo aiškinimo, nustatyti bendrą kalbą, bendras apibrėžtis ir įvertinti įvairių suinteresuotųjų šalių – EBPO, TDO⁽¹⁾, PPO, Europos Komisijos, Pasaulio banko ir TVF – statistinius duomenis, taip pat parengti nuoseklią su šia sritimi susijusių viešojo sektoriaus institucijų, atsakingų už įvairias kompetencijos sritis, politiką.

1.5. Vadovaudamiesi JT Pagrindiniais verslo ir žmogaus teisių principais, turime pripažinti ir skatinti dabartiniame priemonių rinkinyje – EBPO rekomendacijose daugiašalėms įmonėms, EBPO sektoriams (tekstilės ir drabužių, naudingųjų iškasenų, žemės ūkio ir finansų) skirtose išsamaus patikrinimo rekomendacijose, pagalbos prekybai priemonėse, finansinėse žalos kompensavimo sistemose, elgesio kodeksuose, ženklavimo, standartų ir savikontrolės priemonėse – esamą geriausią praktiką ir iniciatyvas. Tikslas – įgyvendinti laipsnišką, nuoseklią ir tvarią atsakingo pasaulinių tiekimo grandinių valdymo politiką.

⁽¹⁾ Tarptautinė darbo organizacija.

1.6. Skatinti laikytis praktinio, tinkamo ir rizika grindžiamo požiūrio, kartu atsižvelgiant į specifinį pasaulinės vertės grandinės ir pasaulinės tiekimo grandinės pobūdį (linijinė ar modulinė, paprasta ar sudėtinga, trumpalaikė ar ilgalaikė).

1.7. Remiantis esamos praktikos vertinimu, skatinti daugiašalę suinteresuotųjų šalių veiklą, kurią vykdant dalyvautų viešojo ir privataus sektorių subjektai, socialiniai partneriai, nevyriausybinės organizacijos (NVO), ekspertai ir kt., kad būtų parengtas geriausias, EBPO rekomendacijomis paskatintų veiksmų, kuriais būtų nustatoma rizika, užkertamas jai kelias ir ji mažinama, rinkinys, teikiama informacija apie veiksmų planą ir rengiamos su juo susijusios ataskaitos. Priemonės, kurių imamasi įgyvendinant veiksmų planus, galėtų apimti ir teisėkūros, ir ne teisėkūros priemones, geriausią praktiką, finansines paskatas, galimybes mokytis, socialinio dialogo ir profesinių sąjungų gebėjimų stiprinimą.

1.8. Primygtinai siekti, kad būtų konkrečiai svarstoma, kokias skaidrumo priemones būtų galima įdiegti, kad galutiniai vartotojai žinotų apie socialines gamybos sąlygas.

1.9. Būsimos TDO konferencijos metu apsvarstyti galimybes aktyviai imtis priemonių deramam darbui pasaulinėse tiekimo grandinėse apsaugoti, taip pat ištirti galimybę parengti ir ateityje priimti atitinkamas priemones, kurios visų suinteresuotųjų subjektų pastangomis padėtų efektyviai pagerinti darbo sąlygas.

2. Deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse klausimas. Apibrėžtys, aplinkybės ir esminiai dalykai

2.1. Apibrėžtys

2.1.1. **Pasaulinė vertės grandinė.** Ši sąvoka pradėta vartoti praėjusio amžiaus paskutinio dešimtmečio viduryje, siekiant apibūdinti „visą veiklą, kurios reikia, kad sumanytas produktas būtų pagamintas, ir kuri apima tam produktui pagaminti reikiamų žaliavų šaltinius, visus tarpinius produktus, produkto rinkodarą, platinimą ir naudingumą galutiniam vartotojui“⁽²⁾.

Pasaulinės vertės grandinės turėtų būti palankios proceso modernizavimui (siekdamas didesnio našumo, gamintojas diegia geresnę technologiją) ir funkciniam tobulinimui (gamintojo galimybė ugdyti projektavimo, prekių ženklų kūrimo ir rinkodaros gebėjimus). Tačiau iš daugelio pavyzdžių matyti, kad taip būna ne visada.

Darnaus ir atsakingo pasaulinės vertės grandinių valdymo užtikrinimo klausimas – vienas svarbiausių tarptautinės darbotvarkės (EBPO, TDO, Didžiojo septyneto (G 7), Didžiojo dvidešimtuko (G 20), ES ir JT) klausimų, nes visame pasaulyje vis daugiau prekybos ir investicijų vykdoma pasaulinėje vertės grandinėje, o tai, kad dominuojančios įmonės užsako paslaugas ir tarptautiniu mastu koordinuoja pasaulinę gamybą, turi didžiulį socialinį poveikį. Tas poveikis gali būti teigiamas, – pavyzdžiui, geriau apmokamos darbo vietos, didesnis moterų užimtumas, kuriant darbo vietas atsiranda daugiau užimtumo galimybių, įgūdžių ugdymas, žinių ir technologijų sklaida. Tačiau yra ir kita to poveikio pusė, dėl kurios kyla susirūpinimas, – pavyzdžiui, mažų garantijų darbas, prastos darbo sąlygos (įskaitant darbuotojų sveikatos ir saugos sritį), socialinių teisių nebuvimas (įskaitant tai, kad nėra socialinės apsaugos) ir žmogaus bei pagrindinių darbuotojų teisių pažeidimas.

Dėl to rengiami ir įgyvendinami įvairūs nacionalinio ir tarptautinio lygmens dokumentai, pavyzdžiui, TDO konvencijos, EBPO rekomendacijos ar JT pagrindiniai verslo ir žmogaus teisių principai (taip pat žr. 2.3.3 punktą), ir politikos programos, pavyzdžiui, Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 m.⁽³⁾, su ja pateikiama Adis Abebos vystymosi finansavimo veiksmų darbotvarkė⁽⁴⁾, kuria raginama laikytis darbo standartų ir skatinamas deramas darbas, taip pat tolesnė prekybos, investicijų, privačiojo sektoriaus ir tiekimo grandinių plėtra.

⁽²⁾ www.globalvaluechains.org/concept-tools

⁽³⁾ http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

⁽⁴⁾ http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2015/08/AAAA_Outcome.pdf

2.1.2. **Pasaulinė tiekimo grandinė.** Pasaulinę tiekimo grandinę sudaro tarpusavyje susijusios organizacijos, išteklių ir procesai, dėl kurių sukuriama ir galutiniams klientams teikiama produktai ir paslaugos. Taigi tai pasaulinės vertės grandinės dalis, susijusi su ištekliais, bet ne su prekių ar paslaugų sumanymu ar platinimu.

Bendroji diskusija dėl deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse vyks TDK (TDO aukščiausiosios sprendimų priėmimo institucijos) 2016 m. birželio mėn. sesijoje. Šia diskusija siekiama TDO šalims (t. y. vyriausybėms, darbdaviams ir darbuotojams) padėti geriau suprasti, kaip, dalyvaujant pasaulinėse tiekimo grandinėse, šalies ar vietos ekonomikai galima padėti darniai ir integruotai augti, o augant ekonomikai, steigiamos ir auga įmonės, skatinama darbo vietose užtikrinti deramas sąlygas ir laikytis darbo standartų. Ši nuomonė turėtų būti EESRK indėlis į tą diskusiją.

2.1.3. **Deramas darbas.** TDO šalių suformuluota ir TDK Deklaracijoje dėl socialinio teisingumo siekiant teisingos globalizacijos ⁽⁵⁾ patvirtinta sąvoka, apimanti nacionalines ir vietos programas, įgyvendinamas siekiant keturių strateginių tikslų:

- skatinti kurti darbo vietas, ugdyti įgūdžius ir užtikrinti tvarius pragyvenimo šaltinius,
- užtikrinti darbuotojų, visų pirma palankių sąlygų neturinčių ir neturtingų darbuotojų, teises,
- užtikrinti vyrų ir moterų socialinę apsaugą, kad, netekus pajamų ar joms sumažėjus, būtų mokama tinkama kompensacija, ir galimybę gauti tinkamą sveikatos priežiūrą,
- skatinti socialinį dialogą įtraukiant stiprias ir nepriklausomas darbuotojų ir darbdavių organizacijas.

TDO, pasaulinė standartus nustatanti institucija, priėmė kelias pasaulinių tiekimo grandinių sričiai svarbias konvencijas. Tai konvencijos, kuriomis nustatyti visuotiniai (pagrindiniai) darbo standartai (t. y. skatinama asociacijų laisvė ir teisė į kolektyvines derybas, darbuotojų nediskriminavimas, draudžiamas priverčiamasis ir vaikų darbas), taip pat darbuotojų sveikatos ir saugos, darbo inspekcijos ir kitų sričių konvencijos. Jas ratifikuojančios valstybės privalo savo teisės aktus ir praktiką suderinti su konvencijomis. Be to, remiantis 1998 m. TDO deklaracija dėl pagrindinių darbo principų ir teisių ⁽⁶⁾, visos TDO valstybės narės, net ir neratifikavusios atitinkamų konvencijų, privalo laikytis pagrindinių darbo standartų ir juos įtvirtinti savo teisės aktuose ir praktikoje.

2.1. Pasaulinių vertės ir tiekimo grandinių struktūra ir įtaka tarptautinei prekybai

2.1.1. Pasaulinių vertės grandinių įtaka pasaulio prekybai sparčiai didėja ir, pasak PPO, EBPO, TDO bei remiantis 2013 m. UNCTAD ⁽⁷⁾ medžiaga, joms tenka 60–80 proc. tarptautinės prekybos ir 20 proc. viso pasaulio darbo vietų ⁽⁸⁾. Sektoriai, kuriems būdingos tokios tarpusavyje susijusios organizacinės dalys, kaip sumanymas, gamyba, platinimas ir vartojimas, ir kurių varomoji jėga – daugiašalės įmonės, yra žemės ūkis, pramonė (pvz., automobilių, aviacijos, tekstilės ir drabužių, žaislų, elektronikos) ir paslaugos (pvz., skambučių centrai, informacinės technologijos).

⁽⁵⁾ http://www.ilo.org/global/meetings-and-events/campaigns/voices-on-social-justice/WCMS_099766/lang-en/index.htm

⁽⁶⁾ <http://www.ilo.org/declaration/thedeclaration/textdeclaration/lang-en/index.htm>

⁽⁷⁾ http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2013_en.pdf

⁽⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-dgreports/-dcomm/-publ/documents/publication/wcms_368626.pdf

2.1.2. Skiriasi ir tų pasaulinių vertės grandinių forma bei struktūra: vienos būna gana trumpos (nedaug veiklos rūšių), kitos – ilgesnės, taigi ir ekonominiai, socialiniai bei ekonominiai bendrovių ryšiai driekiasi per daugelį ir atokių šalių (nuo JAV iki ES ir Azijos). Pasak Gary Gereffi⁽⁹⁾, vyrauja trijų rūšių valdymas: pasaulines vertės grandines valdo pirkėjai, jos dažniausiai valdomos atsižvelgiant į sąnaudas (drabužių ir avalynės pasaulinės vertės grandinės) ir jas valdo gamintojai, besinaudojantys tam tikra technologine tiekėjų iš besivystančių šalių kompetencija, taip pat susijusia su dizainu ir inovacijomis (elektronika).

2.1.3. Pasaulinės vertės grandinės sudedamoji dalis pasaulinė tiekimo grandinė grindžiama pirkėjų, tiekėjų ir galimų subrangovų santykiais. Ši grandinė gali būti įvairių formų: vertikaliai integruota, priklausoma grandinė, modulinė grandinė (stambieji tiekėjai gali veikti nepriklausomai nuo pagrindinės įmonės) arba su prekių rinkomis siejamos rinkos grandinės.

2.2. Pasaulinės tiekimo grandinės valdymas įmonių socialinės atsakomybės strategijoje. Pagrindiniai subjektai ir priemonių rinkinys

2.2.1. ES įmonių socialinę atsakomybę apibrėžia kaip „įmonių atsakomybę už jų poveikį visuomenei“⁽¹⁰⁾.

2.2.2. Remiantis tuo, kad per pastaruosius dvidešimt metų kilo nemažai problemų, visų pirma tokiuose sektoriuose kaip elektronika, sporto prekės ir drabužiai, nustatyti (visų pirma tai nustatė EBPO) šie svarbūs klausimai, kuriuos būtina išspręsti siekiant, kad daugiašalės įmonės, būdamos pagrindinėmis įmonėmis, darniai valdytų savo pasaulines vertės ir tiekimo grandines:

- a) atpažinti, kad kyla pavojus, jog bus labai pažeistos žmogaus ir darbuotojų teisės, padaryta žala aplinkai, galima korupcija;
- b) neleisi kilti tokiam pavojui – tam reikia laikytis požiūrio, kad būtinas išsamus patikrinimas, ir diegti darnų valdymą, atliekant šalies rizikos profilio vertinimą, taip pat atskirą tiekėjo rizikos vertinimą⁽¹¹⁾;
- c) mažinti pavojų įgyvendinant nuoseklią, tvirtą ir ilgalaikę įmonių socialinės atsakomybės politiką, susijusią su tiekimo grandine; tai turėtų apimti tiekėjo pasirinkimą, reikalavimus ir sutartis su esamais tiekėjais, socialinį auditą, taip pat kriterijų, taikomų vertinant padarytą pažangą, tobulinimą;
- d) teikti atskaitas ir informaciją įvairioms suinteresuotosioms šalims bendrovės viduje, pavyzdžiui, profesinėms sąjungoms, taip pat įvairioms su bendrove nesusijusioms suinteresuotosioms šalims, pavyzdžiui, NVO ar viešojo administravimo institucijoms, atsakingoms už darbuotojų sveikatą ir saugą ar TDO konvencijų dėl pasaulinių tiekimo grandinių darnaus valdymo gerinimo įgyvendinimą.

2.2.3. Šiuos klausimus dabar stengiasi spręsti įvairiausi subjektai – daugybė viešųjų ir privačiųjų, nacionalinių, Europos ir tarptautinių organizacijų ir institucijų, visų pirma po to, kai 2013 m. Bangladeše pastate „Rana Plaza“ žuvo daugiau kaip 1 100 darbuotojų.

⁽⁹⁾ Knygos „Commodity Chains and Global Capitalism“ (Prekių grandinės ir pasaulinis kapitalizmas) skyrius „The organisation of Buyer-Driven Global Commodity Chain: How US Retailers Shape Overseas Production Networks“ (Pirkėjų valdomos prekių grandinės formavimas. Kaip JAV mažmenininkai daro įtaką užjūrio gamybos tinklams), Vestportas, 1994 m.

⁽¹⁰⁾ http://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility/index_en.htm

⁽¹¹⁾ Žr., pavyzdžiui, Europos aprangos ir tekstilės organizacijos („Euratex“) ir Europos profesinės sąjungos „IndustriAll“ vertinimo priemonę, parengtą remiant Europos Komisijai ir skirtą ES tekstilės ir drabužių bendrovėms.

- a) nacionaliniu lygmeniu, be deramo darbo ir žmogaus teisių sričių teisėkūros priemonių (pvz., 2015 m. JK šiuolaikinės vergovės akto, kuriame yra nuostatų dėl tiekimo grandinių skaidrumo)⁽¹²⁾, vyriausybė ir parlamentas, remiami socialinių partnerių, suinteresuotųjų šalių, pavyzdžiui, NVO, taip pat remiami EBPO nacionalinio informacijos centro, rengia ir įgyvendina įvairias iniciatyvas (pvz., nacionalinius verslo ir žmogaus teisių arba įmonių socialinės atsakomybės veiksmų planus, taip pat kitas iniciatyvas, pvz., Prancūzijos ar Vokietijos pastarojo meto iniciatyvas dėl išsamaus patikrinimo);
- b) ES lygmeniu veiksmų imtasi įvairiose vidaus ir užsienio politikos srityse, tiek palaikant platesnę partnerystę su trečiosiomis šalimis, tiek imantis konkrečiam sektoriui skirtų iniciatyvų. Pavyzdžiui, ES prekybos ir investicijų susitarimų, dėl kurių pastaruoju metu vyko derybos ir kurie dabar įgyvendinami, prekybos ir darnaus vystymosi skyriuose nustatytas privalomas susitariančiųjų šalių išipareigojimas laikytis pagrindinių darbo standartų (tai apima ir pastangas ratifikuoti pagrindines TDO konvencijas bei siekti aukštesnio lygio apsaugos šalies darbuotojams), veiksmingai įgyvendinti ratifikuotas TDO konvencijas, skatinti deramą darbą, sąžiningos prekybos sistemas ir įmonių socialinės atsakomybės praktiką. Juose taip pat numatyta sukurti pilietinės visuomenės stebėsenos mechanizmą (be jau esamo tarpvyriausybinių organo), kuria būtų siekiama prižiūrėti šių nuostatų įgyvendinimą ir susitarimo šalis konsultuoti klausimais, *inter alia*, susijusiais su prekyba ir darbu, į šį mechanizmą įtraukiant ir socialinius partnerius. Muitų tarifų lengvatomis, besivystančioms šalims suteiktomis pagal specialią darnaus vystymosi ir gero valdymo skatinamąją priemonę (GSP+), pažeidžiamoms šalims, prisiėmusioms privalomą išipareigojimą ratifikuoti ir veiksmingai įgyvendinti 27 pagrindines tarptautines konvencijas, įskaitant aštuonias pagrindines TDO konvencijas, muitų tarifai visiškai netaikomi daugiau kaip 66 proc. muitų tarifų eilučių⁽¹³⁾. ES taip pat parengė ir įgyvendina įmonių socialinės atsakomybės strategiją, persvarstytą Direktyvą 2013/34/ES dėl papildomų finansinių ataskaitų (aplinkos ir socialiniai klausimai, žmogaus teisės, kova su korupcija, bendrovių valdybos įvairovė ir kt.), Tvarumo susitarimą dėl Bangladešo (ES vadovaujama tarptautinė iniciatyva, kuria siekiama labiau paisyti darbuotojų teisių, sveikatos ir saugos ir nustatomi saugos standartai, kurių turi būti laikomasi šalies gatavų drabužių sektoriuje)⁽¹⁴⁾, naują ES prekybos ir investicijų strategiją, apimančią atsakingą pasaulinių tiekimo grandinių valdymą⁽¹⁵⁾, o dabar ES pirmininkaujantys Nyderlandai pabrėžia atsakingą pasaulinių tiekimo grandinių valdymą;
- c) tarptautiniu lygmeniu diskusijos ir darbas vyksta EBPO (pvz., rengiamos išsamaus patikrinimo rekomendacijos dėl gatavų drabužių ir avalynės sektorių⁽¹⁶⁾, rekomendacijos dėl daugiašalių įmonių⁽¹⁷⁾, paskelbtos Rekomendacijos dėl atsakingo žemės ūkio produktų tiekimo grandinių⁽¹⁸⁾), JT (pvz., Visuotinis susitarimas ir Pagrindiniai verslo ir žmogaus teisių principai⁽¹⁹⁾) ir TDO (Trišalės deklaracijos dėl daugiašalių įmonių ir socialinės politikos peržiūra, 2016 m. birželio mėn. TDK surengtos diskusijos dėl deramo darbo pasaulinėse tiekimo grandinėse).

Įgyvendinamos įvairios nuolatinės arba laikinos privačios iniciatyvos, pavyzdžiui, iniciatyvos, kurių po nelaimės pastate „Rana Plaza“ imtasi siekiant Bangladešo drabužių gamyklose gerinti darbuotojų sveikatą ir saugą (Susitarimas dėl Bangladešo gatavų drabužių sektoriaus priešgaisrinės ir pastatų saugos⁽²⁰⁾).

2.2.4. Visi šie viešieji ir privatūs subjektai dalyvauja rengiant ir įgyvendinant įvairias priemones, kuriomis siekiama darbuotojams gerinti sąlygas ir užtikrinti jų teises:

- reglamentus, įstatymus, konvencijas,
- elgesio kodeksus,
- socialinį dialogą, taip pat ir tarpvalstybinio masto⁽²¹⁾,

⁽¹²⁾ <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/2015/30/contents/enacted>

⁽¹³⁾ 2011 m. EESRK priėmė nuomonę dėl sistemos, OL C 43, 2012 2 15, p. 82.

⁽¹⁴⁾ <http://trade.ec.europa.eu/doclib/events/index.cfm?id=1433> ir <http://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=1447>

⁽¹⁵⁾ http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

⁽¹⁶⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/responsible-supply-chains-textile-garment-sector.htm>

⁽¹⁷⁾ <https://mneguidelines.oecd.org/text/>

⁽¹⁸⁾ <http://www.oecd.org/daf/inv/investment-policy/rbc-agriculture-supply-chains.htm>

⁽¹⁹⁾ http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN.pdf

⁽²⁰⁾ <http://bangladeshaccord.org/>

⁽²¹⁾ Tai gali būti tarptautiniai bendrovių susitarimai, taip pat vadinami tarptautiniais bendraisiais susitarimais. Išsamesnės informacijos galima rasti REX/443 informacinio panešimo 8 puslapyje, <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.rex-opinions.35349>

- įmonių socialinės atsakomybės ir socialinės atskaitomybės pažymėjimus,
- kompensacijų nukentėjusiesiems finansavimo sistemas,
- kitas daugiašales suinteresuotųjų šalių iniciatyvas,
- pagalbos ir vystymosi programas, įskaitant gebėjimų ugdymą (darbuotojų sveikata ir sauga, socialinis dialogas, TDO konvencijų įgyvendinimas ir kt.).

3. Dviejų skirtingų ekonomikos sektorių kelių geriausios praktikos pavyzdžių vertinimas

3.1. Drabužių ir avalynės pramonės pasaulinė tiekimo grandinė

3.1.1. Drabužių ir avalynės pramonės pasaulinė tiekimo grandinė apima įvairius veiklos vykdytojus ir gamybos procesus. Azijos ir Ramiojo vandenyno regionui teko 601 mlrd. JAV dolerių (USD) vertės pasaulinio drabužių, tekstilės ir avalynės eksporto, tai sudaro 60 proc. visos pasaulio prekybos, o didžioji dalis teko Kinijai. Vis daugiau drabužių ir avalynės gamina ir eksportuoja tokios šalys kaip Bangladešas ar Kambodža – 2014 m. šios prekės sudarė atitinkamai 89,2 ir 77,4 proc. šių šalių visų prekių eksporto⁽²²⁾. Pokytį labiausiai lėmė tai, kad labai padidėjo Kinijos drabužių ir tekstilės pramonės darbuotojų atlyginimai, taigi tarptautiniai pirkėjai naujų tiekėjų ėmė ieškoti Azijoje.

Pasak TDO⁽²³⁾, 2014 m. daugumoje šalių vidutinis darbo užmokestis buvo mažesnis nei 200 USD per mėnesį. Minimalus mėnesinis atlyginimas nekvalifikuotiems drabužių pramonės darbininkams mokamas Kinijoje (iki 297 USD), Filipinuose, Malaizijoje, Indonezijoje (247 USD), Tailande, Vietname (145 USD), Indijoje (136 USD), Kambodžoje (128 USD), Pakistane (119 USD), Bangladeše (71 USD) ir Šri Lankoje (66 USD).

Didžiausi pavojai kyla dėl to, kad negaunama pragyvenimą užtikrinančio darbo užmokesčio, taip pat dėl priverčiamojo ar vaikų darbo, prastų darbo santykių (nes asociacijų laisvė silpnai apsaugota, o kolektyvinės derybos ribotos), prastos darbuotojų saugos ir sveikatos, nepakankamos darbo inspekcijos, nepakankamai išplėtos profesinių traumų sistemos, užteršto vandens, cheminių medžiagų poveikio ir dirbančių moterų išnaudojimo.

3.1.2. 2013 m. balandžio 24 d. Bangladeše sugriuvus pastatui „Rana Plaza“, kuriame veikė drabužių fabrikai, žuvo 1 136 darbuotojai, daugiausia moterys. Dėl labai prastos techninės pastato būklės ir nesamų avarinio išėjimo vietų nelaimė buvo tokio masto, kad vyriausybės (ES ir jos valstybių narių, JAV, Kanados, Norvegijos), tarptautinės organizacijos (TDO, EBPO ir Pasaulio bankas), tarptautinės ir vietos suinteresuotosios šalys išskirtinai susitelkė ir ėmėsi plataus užmojo veiksmų, kuriais siekiama raginti imtis nacionalinių trumpalaikių priemonių (kompensacijos nukentėjusiųjų šeimoms, patikrinimai ir taisomieji veiksmai drabužių fabrikuose, nauji audito metodai, darbo teisės persvarstymas), nacionalinių vidutinės trukmės priemonių (pvz., plėtoti nepriklausomas profesines sąjungas, stiprinti darbo inspekciją) ir sisteminių priemonių, kad būtų skatinamas atsakingas pasaulinių tiekimo grandinių valdymas.

⁽²²⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—asia/—ro-bangkok/documents/publication/wcms_419798.pdf

⁽²³⁾ Ten pat.

Pavyzdys. Pažangos, Bangladešo gatavų drabužių sektoriuje padarytos sugriuvus pastatui „Rana Plaza“, vertinimas (2016 m. sausio mėn.)

- Susitarimas dėl priešgaisrinės ir pastatų saugos Bangladeše – jį pasirašė 220 drabužių pirkėjų.
- Bangladešo darbuotojų saugos aljansas – 2013 m. gegužės mėn. jį sudarė 26 daugiausia Šiaurės Amerikos prekių ženklų turėtojai.
- Iki 2016 m. sausio mėn. Bangladešo gatavų drabužių sektoriuje įsteigta 341 nauja profesinė sąjunga (132 profesinės sąjungos 2014 m.).
- Iki 2016 m. sausio mėn. 3 734 eksportui skirtų gatavų drabužių fabrikuose atlikti konstrukcijų, priešgaisrinės ir elektros saugos patikrinimai.
- Pasamdyti 235 nauji inspektorai ⁽²⁴⁾.
- Programa „Geresnis darbas Bangladeše“ (angl. „Better Work Bangladesh“) – 38 fabrikai, tiekiantys drabužius septyniolikai prekės ženklų turėtojų ir mažmenininkų.
- Kompensacijos nukentėjusiesiems – gavus 3 490 prašymų išmokėta 24,1 mln. USD.

3.1.3. EBPO rengia išsamaus patikrinimo rekomendacijas dėl gatavų drabužių ir avalynės sektorių atsakingo tiekimo grandinių.

3.1.4. Bendradarbiaudama su tarptautiniais paramos teikėjais, vyriausybėmis, darbuotojais ir darbdaviais, TDO drabužių sektoriuje (pvz., Azijoje) įgyvendina projektus, kuriais siekiama sudaryti sąlygas lengviau gauti informaciją apie atlyginimus, darbo sąlygas ir darbo santykius, kad būtų gerinama socialinio dialogo darbo standartų klausimais kokybė, didėtų socialinių partnerių kompetencija ir stiprėtų kolektyvinių derybų sistema, taip pat, kad fabriko lygmeniu būtų užtikrinti darbo standartai ⁽²⁵⁾.

3.1.5. Europos Komisija rengia pavyzdinę darnios drabužių tiekimo grandinės iniciatyvą, kartu tai apima bendrą planavimą, koordinuojamą finansavimą, bendrą programų įgyvendinimą, vartotojų informuotumo didinimą ir kt.

3.1.6. Tekstilės ir drabužių sektoriaus ES socialiniai partneriai parengė Europos Komisijos remiamą bendrą iniciatyvą ir įmonių socialinės atsakomybės vertinimo priemonę, tinkamą pasaulinėms tiekimo grandinėms. Dabar jie atlieka baigiamuosius darbus ir rengiasi jos sklaidai tarp MVĮ ir kitų suinteresuotųjų subjektų.

3.1.7. ES pirmininkaujantys Nyderlandai, siekdami padėti užtikrinti pasaulinių vertės grandinių darną, nori iširti, kokiomis priemonėmis būtų galima padidinti ES vystymosi ir prekybos politikos sinergiją.

3.1.8. Vokietijos Federalinis ekonomikos, bendradarbiavimo ir vystymosi ministras Gerdas Mulleris sudarė specialų darnaus tekstilės sektoriaus aljansą, kuriame dalyvauja pagrindiniai partneriai. Pastarajame G7 susitikime jis labai konkrečiai apibūdino padėtį: „priimti atsakomybę kainuotų vieną eurą, prie kiekvienos suknelės, švarko ar kelnų poros pridėjus tik po eurą būtų užtikrinta, kad Bangladeše, Kambodžoje ar Afrikoje būtų pakankamai mokama už sunkų darbą, o vaikų ir siuvėjų gyvenime atsiras galimybių“ ⁽²⁶⁾.

3.1.9. Daugėjant privačių iniciatyvų, įgyta patirties ir padedama dalytis geriausios praktikos pavyzdžiais. Kelios iš jų – Socialinių išlygų iniciatyva, kurią įgyvendinant 22 pagrindiniai mažmenininkai, tokie kaip „Monoprix“, „Carrefour“ arba „Casino“, kurių apyvarta didesnė nei 243 mlrd. EUR, savo socialiniams auditams taiko panašią metodiką; Verslo socialinio suderinamumo iniciatyva, kurios 2003 m. ėmėsi Briuselyje veikianti Užsienio prekybos asociacija, vienijanti daugiau kaip 1 700 mažmenininkų ir importuotojų, turinčių verslo ryšių su 30 000 gamyklų, iš 36 šalių.

⁽²⁴⁾ „Progress in implementation, outcome of the Review meeting on the Sustainability Compact for Bangladesh“ (Tvarumo susitarimo dėl nuolatinio darbo teisių bei gamyklų saugos gerinimo Bangladešo gatavų drabužių ir trikotažo gaminių pramonėje įgyvendinimo pažanga, peržiūros posėdžio rezultatai), 2016 m. sausio 11 d.

⁽²⁵⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-asia/-ro-bangkok/-ilo-islamabad/documents/publication/wcms_363149.pdf

⁽²⁶⁾ http://www.bmz.de/g7/en/Entwicklungspolitische_Schwerpunkte/Menschenwuerdige_Arbeit/index.html

3.2. *Elektronikos pasaulinės vertės ir tiekimo grandinės*

3.2.1. Remiantis T. J. Sturgeono ir M. Kawakamio⁽²⁷⁾ atliktu pasaulinių vertės grandinių tyrimu, „tarpiniai produktai vertės požiūriu, tiekiami tarpiniai produktai drabužių pramonei gerokai mažiau svarbūs negu elektronikos ir keleivinių transporto priemonių pramonei“.

3.2.2. Elektronikos pasaulinė vertės grandinė – viena svarbiausių prekių sektoriuje. 2006 m. šiai vertės grandinei teko daugiau kaip 17 proc. visų pagamintų tarpinių prekių, palyginti su 2,7 proc., tenkančiais cheminėms medžiagoms ir plastikui, ir 1,9 proc. – orlaivių dalims. Vertinant elektronikos tarpinių produktų eksportą, pirmąją dvi šalis – Kinija/Honkongas ir Jungtinės Amerikos Valstijos.

3.2.3. Trys išvirtinūsios veiklos vykdytojų grupės, nuo kurių priklauso vertės grandinės modulinė struktūra, yra šios:

— pagrindinės įmonės (daugiausia iš pramoninių šalių),

— gamintojai rangovai, atsakingi už komponentų pirkimą, plokščių surinkimą, galutinį surinkimą ir išbandymą; dažniausiai jie veikia Kinijoje, Taivane ir Vietname,

— platformų lyderiai, apibrėžiami kaip „bendrovės, savo technologiją (programinę įrangą, techninę įrangą arba jų derinį) sėkmingai diegiančios kitų bendrovių produktuose“.

Šios konkrečios vertės grandinės modulinę struktūrą lemia tai, kad pagrindiniai veiklos procesai, pavyzdžiui, kompiuterizuotas projektavimas, gamybos planavimas ir atsargų bei logistikos valdymas, yra kodifikuoti ir standartizuoti.

3.2.4. Buitinės elektroninės įrangos gyvavimo ciklas trumpas – nuo trijų iki aštuoniolikos mėnesių, ir gyvavimo ciklo pabaiga ateina greitai. Taigi šių produktų tiekėjų gaunamų užsakymų pateikimo rinkai trukmė labai trumpa. Pavyzdžiui, 2007 m. bendrovei „Apple“ pristatius telefoną „iPhone“, pateikimo rinkai trukmė buvo šeši mėnesiai, o 2012 m. tai jau truko mažiau nei dvi savaites⁽²⁸⁾. Gamintojams ir darbuotojams tai sunkus uždavinys, taigi reikia ieškoti sprendimų ir juos diegti.

Vienose bendrovėse susitarta, kad gausiausių užsakymų laikotarpiu bus dirbama viršvalandžius arba pamainomis, o per metus tai bus kompensuojama, kitose matyti, kad gerokai padaugėja laikinų sutarčių, per įdarbinimo agentūras pasamdytų darbuotojų ar migrantų (pvz., 2009 m. Meksikoje 60 proc. elektronikos pramonės darbo jėgos buvo laikinieji per įdarbinimo agentūras įdarbinti darbuotojai, o gausiausių užsakymų laikotarpiu jų buvo net 90 proc.)⁽²⁹⁾. Tai dažnai reiškia, kad darbuotojai turi mažiau teisių, pavyzdžiui, gauna mažesnę atlyginimą, negauna socialinės apsaugos arba jiems neleidžiama tapti profesinių sąjungų nariais. Be nacionalinės teisės aktų, sprendimas galėtų būti rastas ir įmonių lygmeniu pasirašant susitarimus, taip pat pirkėjams ir tiekėjams labiau derinant savo veiksmus ir dalijantis informacija, taip suteikiant galimybių geriau planuoti gamybą ir naudotis nuolatinių, o ne laikinųjų darbuotojų paslaugomis.

⁽²⁷⁾ „Was the crisis a Window of Opportunity for Developing Countries?“ (Ar krizė besivystančioms šalims buvo reta galimybė?), Timothy J. Sturgeon, Momoko Kawakami, Pasaulio banko užsakymu atlikto tyrimo dokumentas.

⁽²⁸⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_345445.pdf

⁽²⁹⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/-ed_dialogue/-sector/documents/meetingdocument/wcms_317267.pdf

3.2.5. Kalbant apie pagarbą žmogaus ir darbuotojų teisėms, elektronikos pramonėje taip pat aktualu tai, kad naudingosios iškasenos išgaunamos konflikto ir didelės rizikos zonose, pavyzdžiui, Afrikos Didžiųjų ežerų regione⁽³⁰⁾. JAV priėmus teisės aktą (Doddo ir Franko aktas), Europos Komisija 2014 m. pateikė pasiūlymą dėl reglamento, kuriuo nustatomas pasitvirtinimo mechanizmas, taikomas alavo, tantalio, volframo ir aukso importuotojams į ES rinką; šiuo pasiūlymu Komisija siekia užtikrinti, kad tų naudingųjų iškasenų gavybos ir prekybos pajamomis nebūtų remiamas vietos ginkluotas konfliktas. Išsamiau tikrinimu, taip pat kartu įgyvendinamomis kitomis priemonėmis turėtų būti padedama užtikrinti visos tiekimo grandinės skaidrumą, tai taip pat turėtų turėti teigiamą poveikį darbo vietų kūrimui ir darbo sąlygoms kasyklose, pavyzdžiui, darbuotojų sveikatai ir saugai, pajamų lygiui ar veiklos legalizavimui. Tokiomis sąlygomis taip pat būtų galima išteklius nuolat gauti iš Afrikos, užuot ieškojus jų kituose pasaulio regionuose, kuriuose nėra konfliktų⁽³¹⁾.

3.2.6. EBPO parengė išsamaus patikrinimo rekomendacijas dėl atsakingo naudingųjų iškasenų tiekimo iš konfliktų zonų ir didelės rizikos regionų grandinių⁽³²⁾.

3.3. Kitų sektorių pasaulinės vertės ir tiekimo grandinės

3.3.1. EESRK taip pat norėtų pabrėžti, kad kitų sektorių, pavyzdžiui, paslaugų ir žemės ūkio pramonės, pasaulinės vertės ir tiekimo grandinėse sunkumų gali kilti dėl darbo sąlygų, o visų pirma dėl darbuotojų sveikatos ir saugos.

3.3.2. TDO dokumente, kuriuo remiamas deramas darbas kaimo ekonomikos sektoriuje⁽³³⁾, dėmesys sutelktas į tris prioritetines sritis, kuriose reikėtų imtis veiksmų: deramą darbą palankių sąlygų neturintiems, marginalizuotiems ir pažeidžiamiems gyventojams, deramą darbą kaimo darbuotojams tiekimo grandinėse, deramą darbą kaimo darbuotojams plantacijose.

4. EESRK indėlis sprendžiant, kaip pasaulinėse tiekimo grandinėse užtikrinti deramą darbą

Atsižvelgdamas į tai, kad 2016 m. birželio mėn. Ženevoje vyks 105-oji Tarptautinės darbo konferencijos sesija, EESRK norėtų paskelbti apie savo indėlį ir pateikti įvairių rekomendacijų dėl veiksmingiausių būdų ir priemonių, kuriomis būtų užtikrintos geresnės tiekimo ar subrangos bendrovių, kurių gamyba susijusi su pasaulinėmis tiekimo grandinėmis, darbuotojų darbo sąlygos.

4.1. Paaiškinti kiekvieno suinteresuotojo subjekto funkciją

Siekiant išvengti painiavos, turėtų būti paaiškintos kiekvieno suinteresuotojo subjekto funkcijos ir atsakomybė:

- vyriausybės atsakingos už nacionalinių darbo ir socialinių įstatymų rengimą, įgyvendinimą ir įgyvendinimo užtikrinimą, TDO konvencijų ratifikavimą ir veiksmingą įgyvendinimą, o ES valstybės narės taip pat atsakingos už ES direktyvų perkėlimą į nacionalinę teisę ir įgyvendinimą, jų pareiga taip pat suteikti visus administracinius ir finansinius išteklius, įskaitant darbo inspekciją, kad būtų užtikrinta atitiktis teisinei sistemai.
- Tarptautinės organizacijos nustato standartus ir plėtoja pasaulines iniciatyvas, kad būtų skatinamas tarptautinių darbo standartų laikymasis ir atsakingas verslas. Šiuo atveju dokumentais, pavyzdžiui, JT Pagrindiniais verslo ir žmogaus teisių principais (konceptija „ginti, gerbti ir padėti“), padedama suprasti pagrindinių subjektų funkcijas ir atsakomybę.

⁽³⁰⁾ 2013 m. spalio mėn. EESRK priėmė nuomonę dėl svarbiausių prekių importo užtikrinimo Europos Sąjungai, įskaitant naudingąsias iškasenas ir žaliavas, OL C 67, 2014 03 06, p. 47.

⁽³¹⁾ http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-14-157_en.htm

⁽³²⁾ <http://www.oecd.org/corporate/mne/mining.htm>

⁽³³⁾ http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/—ed_norm/—relconf/documents/meetingdocument/wcms_311653.pdf

- Socialiniai partneriai raginami dalyvauti socialiniame dialoge darbo standartų ir sąlygų klausimais ir skatinti jį, taip pat ir konkrečiame sektoriuje bei tarpvalstybiniu mastu, o vyriausybės turėtų užtikrinti, kad būtų veiksmingai ginama ir skatinama asociacijų laisvė ir kolektyvinės derybos.
- Daugiašalės įmonės turėtų laikytis šalių, kuriose jos veikia, galiojančių įstatymų, jos taip pat raginamos išsipareigoti laikytis įmonių socialinės atsakomybės ir išsamaus patikrinimo principų.
- NVO papildo kitų subjektų pastangas, joms tenka svarbiausia funkcija didinant informuotumą darbuotojų teisių klausimais ir smerkiant išnaudojimą.

Atsižvelgdamas į sudėtingumą ir akivaizdžią didžiulę riziką, kylančią šiems pagrindiniams subjektams, EESRK mano, kad tokioms sudėtingoms problemoms spręsti reikia struktūruotos, skaidrios ir įtraukios suinteresuotųjų subjektų platformos.

4.2. *Spręsti statistikos srityje kylančius uždavinius, kad būtų galima įvertinti prekybos ir investicijų srautus*

EESRK siekia, kad būtų įvertinta tikroji pasaulinių vertės ir tiekimo grandinių padėtis, t. y. nustatyta jų vertė, augimas ir darbo vietų skaičius, taip pat naujaisi kokybiniai pokyčiai. Tai reiškia, kad, bendradarbiaujant, pavyzdžiui, su Eurostatu ir Prekybos GD, reikia analizuoti turimus PPO ir EBPO surinktus duomenis. Geriau perpratus naują tarptautinės prekybos struktūrą, tikrai bus galima pateikti naujų pasiūlymų, kaip naudoti tradicines prekybos ir vystymosi susitarimų priemones, pavyzdžiui, priemones, susijusias su tarifų netaikymu, reguliavimo konvergencija, didesnėmis galimybėmis dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, bendromis kilmės taisyklėmis, gebėjimų ugdymu ir pagalba prekybai.

4.3. *Primitytinai siekti, kad būtų laikomasi integruoto ES požiūrio į, pavyzdžiui, prekybą, vystymąsi ir kaimynystės politiką*

EESRK remia neseniai paskelbtame komunikate dėl ES prekybos ir investicijų politikos Europos Komisijos išreikštą pageidavimą, įgyvendinant įvairią ES išorės politiką ir naudojantis įvairiomis priemonėmis, skatinti darnų vystymąsi trečiojoje šalyse, visų pirma besivystančiose šalyse, pavyzdžiui, Bangladeše, Vietname, Mianmare/Birmoje⁽³⁴⁾, Kambodžoje ar Laose, taip pat kitų žemynų šalyse. Tai turėtų būti ir prekybos bei darnaus vystymosi skyrių įtraukimas į laisvosios prekybos susitarimus, dėl kurių dabar vedamos derybos arba kurie bus ateityje rengiami, didesnė prekybos politikos ir pagalbos bei gebėjimų ugdymo sąsaja, atsakingo verslo skatinimas įgyvendinant investicijų politiką ir plėtojant privatųjį sektorių, specialieji projektai, kuriais siekiama užtikrinti, kad būtų geriau laikomasi darbo standartų, parama nacionaliniams socialiniams partneriams, susijusi su mokymo veikla, informaciniai seminarai ir kitos priemonės.

4.4. *Siūlyti įgyvendinamus išsipareigojimus*

Dalyvaudamas įgyvendinant ir stebint specialiuosius laisvosios prekybos susitarimų skyrius, taip pat dalyvaudamas labai įvairiuose pilietinės visuomenės komitetuose, EESRK sukaupė daug darnumo srities patirties ir ja remdamasis gali siūlyti tinkamą būtinų žmogaus ir darbuotojų teisių srities teisinių reikalavimų, skaidrumo, kovos su korupcija ir daugiašalėms įmonėms būtino lankstumo, kad šios, atsižvelgdamos į įvairias vietas aplinkybes, galėtų veiksmingai organizuoti ir plėtoti savo pasaulines tiekimo grandines, pusiausvyrą.

4.5. *Viešinti veiksmingas prevencines priemones*

Visame pasaulyje į pasaulines tiekimo grandines vis dažniau patenka MVĮ, tačiau joms šiuo atžvilgiu tebėra daug neišnaudotų galimybių. Todėl EESRK norėtų labiau viešinti tam tikras konkrečias rinkoje esamas bendrovių jau išbandytas ir patikrintas priemones, kurios MVĮ būtų naudingos ir padėtų dalyvauti darniai valdant jų pasaulines tiekimo grandines; tai galėtų būti ir tiekėjų žemėlapių sudarymas, savęs vertinimo priemonės, standartai ir pasiūlymai dėl sutarčių sąlygų.

⁽³⁴⁾ Pvz., Mianmaro/Birmos darbuotojų teisių iniciatyva (TDO, JAV, Japonija, Danija, ES).

4.6. *Padėti sukurti naujos kartos auditą*

Socialinius auditus pradėta vykdyti praėjusio šimtmečio paskutiniame dešimtmetyje, tačiau jie buvo kritikuojami ir dėl techninių (pvz., auditorių kvalifikacijos, audito vykdymo būdų, klausimų pobūdžio), ir dėl esminių (preliminarus vieno tiekėjo vertinimas, jokios sisteminės ir laipsniškos pažangos, trečiosios šalys atsakingos už socialinių sąlygų gerinimą ir kt.) aspektų. EESRK norėtų remti naujos kartos auditą, kuris apimtų ne tik socialinius, bet ir aplinkos bei valdymo klausimus ir kuriuo būtų siekiama didesnio užmojo tikslų, radimąsi. Svarbiausias tikslas bus standartizuotus klausimynus pakeisti daugelį kriterijų apimančiosiomis padėties vertinimo priemonėmis, konkrečiai tinkančiomis konkrečiai bendrovei, veikiančiai konkrečioje pasaulinėje tiekimo grandinėje, ir, padedant socialiniams partneriams, įdiegti patikimą tolesnių veiksmų tvarką.

4.7. *Sugalvoti vartotojams naudingų veiksmingų skaidrumo priemonių*

2015 m. gruodžio mėn. vykusiam G7 aukščiausiojo lygio susitikime buvo palankiai vertinamos, pavyzdžiui, praktinės priemonės, tokios kaip mobiliųjų įrenginių programinė įranga, kuriomis vartotojams galima padėti lyginti ir suprasti socialinį ir ekologinį produktų ženklumą.

EESRK remia dabar dedamas ES pastangas įvertinti ir parodyti tam tikrų kategorijų vartojimo prekių anglies dioksido išmetimo rodiklį ir yra pasirengęs viešinti ekologinio ženklinimo geriausios nacionalinės praktikos pavyzdžius, tokius kaip 2010–2013 m. Prancūzijoje vykdyta bandomoji daugelį kriterijų apimančio ekologinio ženklinimo veikla.

4.8. *Remti gebėjimų ugdymo programas ir kitas iniciatyvas, kuriomis siekiama skatinti socialinį dialogą ir įtraukti kuo daugiau suinteresuotųjų subjektų*

Bendrovių pasaulinės ekonominės veiklos rezultatai ir deramo darbo principų laikymasis glaudžiai susiję su tuo, ar veikia nepriklausomos profesinės sąjungos ir darbdavių organizacijos, taip pat su socialinio dialogo kokybe ir darbuotojų gerove.

EESRK remia TDO programą „Geresnis darbas“, kuria siekiama vietos socialiniams partneriams padėti veiksmingai veikti ir gebėti vesti kolektyvines derybas.

Visą sektorių apimančia iniciatyva, tokia kaip Susitarimas dėl Bangladešo gatavų drabužių sektoriaus priešgaisrinės ir pastatų saugos, pirkėjus, gamintojus ir profesines sąjungas galima sutelkti plėtoti ir diegti išsamias ir veiksmingas visą pramonę apimančias priemones.

EESRK taip pat remia įvairias pramonės šakas apimančią socialinį dialogą, įskaitant tarptautinius bendrovių susitarimus ir tarptautinius bendruosius susitarimus. Įrodyta, kad esami tarptautiniai bendrovių susitarimai ir tarptautiniai bendrieji susitarimai yra svarbi priemonė skatinant gerbti darbuotojų teises pasaulinėse tiekimo grandinėse. Tačiau juos toliau plėtojant ar plačiau taikant, reikėtų atsižvelgti į poreikį išsaugoti lankstumą turinio ir tokių susitarimų tolesnės stebėsenos sistemų požiūriu. Remdamiesi patirtimi, įgyta įgyvendinat šiuos susitarimus, partneriai taip pat turėtų siekti nuolat tobulėti.

Briuselis, 2016 m. gegužės 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Inovacijų – naujų ekonomikos modelių varomosios jėgos“

(tiriamoji nuomonė)

(2016/C 303/04)

Pranešėja: Ariane RODERT

Bendrapranešėjis: Oliver RÖPKE

2015 m. gruodžio 16 d. Nyderlandų socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos generalinis direktorius Marcelisas Boereboomas Tarybai pirmininkausiančių Nyderlandų vardu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Inovacijų – naujų ekonomikos modelių varomosios jėgos

(tiriamoji nuomonė).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 131 nariui balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Europa susiduria su sudėtingais iššūkiais, kuriuos norint įveikti reikalingi nauji socialiniai ir ekonominiai modeliai. Siekiant užtikrinti pažangą, ekonomikos augimą ir gerovę Europoje, reikia pereiti prie inovacijomis grindžiamos ekonomikos.

1.2. Esant tokioms aplinkybėms, atsiranda novatoriškų idėjų ir verslo modelių, parodančių, kad vyksta perėjimas nuo tradicinių inovacijų prie inovacijų, kuriose atsižvelgiama į techninius, aplinkosaugos ir socialinius aspektus, dėmesį sutelkiant į žmonių gyvenimą ir gerovę.

1.3. Todėl EESRK ragina Europos Komisiją parengti politikos strategiją šių naujų verslo modelių atsiradimui remti. Joje turi būti pripažįstamos, sujungiamos ir remiamos pagrindinės šių įmonių modelių idėjos, besiremiančios tokiomis teorijomis kaip bendra vertė, kolektyvinis poveikis, poveikio vertinimas, spiralinė partnerystė ir socialinės inovacijos.

1.4. Ši strategija apima tokių palankių sąlygų sudarymą, kurios padeda šalinti kliūtis ir išplečia tradicines verslo sąvokas. Nagrinėti klausimai būtų viešieji pirkimai, inovacijoms palankus reguliavimas, specialiai pritaikyta finansinė priemonė, tikslingesnė struktūrinių fondų parama, galimos mokesčių paskatos, mokymas, parama ir įgūdžių atnaujinimas, pastarųjų atveju konkrečiai atsižvelgiant į skaitmeninimą ir robotų naudojimą.

1.5. Labai svarbu, kad valstybės narės ir Europos institucijos visiškai pripažintų ir remtų „sąžiningesnius“ verslo modelius, kuriais visų pirma siekiama inovacijų socialiniam vystymuisi, įtraukdamos socialinio poveikio vertinimą kartu su ataskaitomis apie ekonominę pažangą.

1.6. EESRK primygtinai ragina Komisiją visapusiškai įtraukti socialinių investicijų dokumentų rinkinio principus ir jo sąsajas su socialinėmis inovacijomis kuriant Europos socialinių teisių ramstį, nes daugelis šių naujų verslo modelių yra konkreti šių principų išraiška.

1.7. Valstybės narės ir Komisija privalo užtikrinti, kad socialinės inovacijos būtų visiškai integruotos į inovacijų programas. Turėtų būti visapusiškai panaudojama ES finansinė parama, pavyzdžiui, pagal programą „Horizontas 2020“, socialinėms inovacijoms ir įvertinta atsižvelgiant į (kiekvieno suinteresuotojo subjekto) technines išsigijimo galimybes ir politinį poveikį.

1.8. Valstybės narės ir ES institucijos privalo inovacijų principus įtraukti į įmonių politiką, kad būtų užtikrintas kultūrai palankių sąlygų, kurios skatintų inovacijas, būtų palankios joms, atlygintų ir skleistų jas, sudarymas. Šiai kultūrai būdingi šie aspektai: eksperimentavimas, nauja partnerysčių konfigūracija ir platesnis požiūris į vertės kūrimą visuomenėje.

1.9. ES, įgyvendindama inovacijų politikos iniciatyvas, privalo daugiau dėmesio skirti MVĮ, ypač socialinės ekonomikos įmonėms, labai mažoms įmonėms, šeimos įmonėms ir visų tipų pradedančiosioms įmonėms, kad būtų pagerintos tvarumo ir atkartojimo (masto didinimo) sąlygos.

1.10. Į naujus ir novatoriškus verslo modelius turi būti visapusiškai atsižvelgiama politikos iniciatyvose, skirtose ketvirtajai pramonės revoliucijai ir susijusiose su žiedine, dalijimosi ir funkcionalumo ekonomika, šiuo tikslu skatinant pritaikyti esamas įmones ir modelius, remiant naujų ir netradicinių įmonių formų atsiradimą, plėtojant naujus santykius ir pritaikytus bendradarbiavimo modelius.

1.11. EESRK ragina Komisiją į būsimą bendrosios rinkos strategijos peržiūrą, kuri numatyta 2017 m., įtraukti visus šiuos naujus verslo modelius ir pasiūlyti naujų šios krypties priemonių.

1.12. Kaip ir visų įmonių atveju, naujuosiuose verslo modeliuose yra labai svarbu laikytis visų deramo darbo principų, gerbti darbuotojų socialines teises ir socialinių partnerių vaidmenį.

2. Įžanga

2.1. Europoje sparčiai keičiasi socialinis klimatas, todėl reikalingi nauji socialiniai ir ekonominiai modeliai, kad būtų galima performuoti Europą į modernią ir pasaulyje konkurencingą ekonomiką.

2.2. Siekiant ekonomikos augimo, skatinančio pažangą, socialinę sanglaudą ir gerovę, reikalingas naujas požiūris į inovacijas. Visame pasaulyje, kaip ir daugelyje įmonių, kurios šiuo metu siekia socialinio, aplinkosauginio ir ekonominio augimo ir poveikio, inovacijoms ir moksliniams tyrimams yra taikomas šis požiūris. Be to, vartotojų lūkesčiai ir paklausa rodo, kad toks požiūris yra remiamas. Tai aiškiai parodo atsiradusios naujos iniciatyvos, pvz., bendro vartojimo, žiedinė ir dalijimosi ekonomika. Šioms iniciatyvoms yra bendra tai, kad jos yra pagrįstos naujomis vertybėmis ir jomis siekiama išmanaus, tvaraus ir integracinio, pažangą skatinančio augimo, apimančio technines, su aplinka susijusias ir socialines inovacijas.

2.3. Šios nuomonės tikslas – išnagrinėti keletą naujų sąvokų, kurios yra svarbiausios inovatyviems naujiems verslo modeliams. Kaip pavyzdys joje visų pirma bus naudojamos socialinės ekonomikos įmonės. Nuomonė grindžiama šios srities EESRK *acquis* ir visų pirma darbu, atliktu vykdant EESRK socialinės įmonės projektą⁽¹⁾. Šioje nuomonėje nenagrinėjamos tokios sąvokos kaip, pvz., žiedinės, bendro vartojimo, funkcionalumo ar dalijimosi ekonomikos, inovacijų ar MVĮ politikos, kurios yra išnagrinėtos susijusiose EESRK nuomonėse.

⁽¹⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen>

3. Naujų sąvokų atsiradimas

3.1. Socialinių ir visuomeninių inovacijų kaip verslo modelio skatinimas

3.1.1. Europa susiduria su sudėtingais socialiniais iššūkiais, kurių esamos sistemos išspręsti negali. Tai rodo pasikeitusią paradigimą, kuriai reikalingas naujas požiūris ir novatoriški sprendimai. Šios inovacijos dažnai vadinamos socialinėmis arba visuomeninėmis inovacijomis. „Socialinės inovacijos – tai inovacijos, kurių priemonės ir tikslai yra socialiniai. Konkrečiai socialines inovacijas apibrėžiame kaip naujas idėjas (produktus, paslaugas ir modelius), kurie kartu patenkina socialinius poreikius (veiksmingiau už kitas alternatyvas) ir sukuria naujus socialinius santykius ar bendradarbiavimą. Tai yra tokios inovacijos, kurios yra naudingos ne tik visuomenei, bet ir stiprina visuomenės gebėjimą veikti“⁽²⁾. Socialinių inovacijų atsiranda visuose sektoriuose ir tai nebe naujiena, tačiau jų bendra savybė yra ta, kad galiausiai dėl jų įvyksta sisteminės permainos.

3.1.2. Mokslo pasaulyje šiais laikais inovacijos reiškia daugiau nei vien technikos raidą. Šiais laikais tyrėjai sutinka, kad inovacijose ir moksliniuose tyrimuose reikia atsižvelgti į techninius, aplinkosauginius ir socialinius aspektus. Socialinės, skaitmeninės ir techninės inovacijos yra tarpusavyje susijusios. Šiuo atžvilgiu skaitmeninės technologijos yra kaip priemonė dalijimuisi paskatinti ir įgalinti žmones veikti, o socialinės inovacijos yra pagrindinis tikslas.

3.1.3. Socialinės inovacijos pasireiškia kitaip, nei techninės inovacijos. Jos atsiranda iš poreikio, dažnai būna skirtos visuomenės problemai spręsti ar konkrečios naudotojų grupės poreikiams tenkinti, atsižvelgiant į socialinius, aplinkosauginius ir ekonominius aspektus. Sėkmingiausios socialinės inovacijos apima holistinį mąstymą, kuris galiausiai lemia sisteminės permainas, o ne tik vieno klausimo ar temos sprendimą.

3.1.4. Socialinių inovacijų pagrindas – etinis, ideologinis arba bendro intereso požiūris. Tai matyti iš dabartinio pilietinės visuomenės vaidmens formuojant gerovės sistemas ir jos vaidmens praeityje. Socialinė inovacija galbūt ir nauja sąvoka, bet ji egzistuoja jau labai seniai.

3.1.5. Socialinės inovacijos yra pagrįstos atviru bendravimu ir bendradarbiavimu grindžiamu problemų sprendimu, kurį priimant dalyvauja įvairūs suinteresuotieji subjektai ir taikoma įvairi praktika naujiems sprendimams sukurti. Socialinės inovacijos griaua sektorius ir rinkas skiriančias sienas, pakeisdamos konkuravimo logiką bendradarbiavimu grindžiamais ir ilgalaikės partnerystės sprendimais. Tai reiškia dalijimąsi, susijusį su atviro kodo judėjimu ir nekonkurencinių metodų taikymu.

3.1.6. Socialinės inovacijos užtikrina naują pagrindą Europai ir jos skatins „tikrą socialinę rinkos ekonomiką“, kaip nustatyta Lisabonos sutarties 2 straipsnyje. Tačiau tai įmanoma pasiekti tik tuo atveju, jei inovacijos bus aiškiai orientuotos į tikslus, pvz., dėl įtraukties ir lygybės. Tai savo ruožtu paspartins tolesnes visuomenines inovacijas.

3.2. Vertės kūrimo persvarstymas bendros vertės požiūriu

3.2.1. Atsiranda suvokimas, kad patraukiam verslo planui svarbiausia yra kurti ekonominiu, socialiniu ir aplinkos požiūriu išsamesnę vertę. Tai, kad ekonominis pelnas gaunamas arba padidinamas užtikrinant didesnę socialinę ir aplinkos vertę, aiškiai parodo, kad ekonomikos augimas susijęs su pažanga socialinėje ir aplinkos srityse. Tai vadinama bendros vertės kūrimu; šią sąvoką nagrinėja keli tyrėjai⁽³⁾.

⁽²⁾ Šaltinis: http://ec.europa.eu/archives/bepa/pdf/publications_pdf/social_innovation.pdf

⁽³⁾ <https://hbr.org/2011/01/the-big-idea-creating-shared-value/ar/1>

3.2.2. Svarbiausia šiai strategijai yra perėjimas nuo trumpalaikės finansinės veiklos optimizavimo standarto prie ekonominės vertės kūrimo tokiu būdu, kuriuo būtų kuriama ir socialinė pažanga bei vertė visuomenei. Bendra vertė gali paskatinti naują inovacijų bangą ir našumo augimą pasaulinėje ekonomikoje.

3.2.3. Remiant tikrą socialinę rinkos ekonomiką, reikia skatinti konkrečias investavimo formas labiau dalyvavimu grindžiamos, demokratinės ir integracinės ekonomikos atsiradimui skatinti. Šiuo požiūriu būtina sukurti visą finansinę ekosistemą ir ypač įdomu apsvarstyti mišraus kapitalo formas, kurias EESRK nagrinėjo savo ankstesniame darbe ⁽⁴⁾.

3.2.4. Bendros vertės logika reiškia, kad vertės kūrimas jau nėra tik esamos vertės perdavimas, bet reiškia bendrai padidėjusią socialinę, aplinkosauginę ir ekonominę vertę. Taip pat akcentuojama, kad rinka nėra apibrėžiama vien tik ekonomiais terminais, bet apima ir socialinius bei aplinkos aspektus. Svarbiausia yra tai, kad bendra vertė grindžiama privačiojo ir pilietinės visuomenės sektorių, kurie taiko bendrų veiksmų modelių, privalumais ir skirtumais, kuris galiausiai lemia naujų ir augančių rinkų kūrimą.

3.3. *Partnerystės požiūrio taikymas*

3.3.1. Sudėtingoms visuomenės problemoms spręsti dažnai reikalingas glaudus vyriausybės, rinkos ir pilietinės visuomenės bendradarbiavimas, kad būtų parengti veiksmingi sprendimai. Ši partnerystė yra pagrįsta giliu kiekvieno suinteresuotojo subjekto požiūriu supratimu ir sparčiu sprendimų priėmimu bei empatiškais metodais.

3.3.2. Bendradarbiavimas, bendri veiksmai ir tarpsektorinės inovacijos turi milžiniškų pranašumų, palyginti su būdais, kuriais visuomenė anksčiau sprendė visuomenines problemas. Svarbiausia – iš anksto suburti suinteresuotuosius subjektus, kad būtų galima kartu nustatyti bendrą visuomenės tikslą ir būdą jo siekti.

3.3.3. Vertėtų paminėti, kad dėmesys ir parama turi būti skiriama visai visuomenei, nes inovacijos dažnai sukuriamos vietos lygmeniu, arti realių poreikių. Esama didelio potencialo kaupti ir dalytis šia vietos patirtimi, kurios didelę dalį galima atkartoti ir platesniu mastu panaudoti kituose regionuose ir šalyse.

3.4. *Kolektyvinio poveikio siekis*

3.4.1. Kaip minėta, didelio masto socialinėms permainoms reikalingas platus įvairių sektorių veiklos suderinimas, koordinavimas ir partnerystė. Be to, turi būti pasiektas kolektyvinis poveikis.

3.4.2. Kolektyvinis poveikis yra pagrįstas įvairių sektorių pagrindinių suinteresuotųjų subjektų išipareigojimu, vadovaujantis bendra darbotvarka, spręsti konkrečią visuomenės ar socialinę problemą. Be to, tam reikalinga centralizuota infrastruktūra, tam paskirti darbuotojai, struktūrizuotas procesas, bendras vertinimas, nuolatinis bendravimas ir abipusiai stiprinama visų dalyvių veikla. Didelio masto socialiniai pokyčiai atsiras ne dėl atskirų organizacijų veiklos, bet geriau koordinuojant įvairių sektorių veiklą.

⁽⁴⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 152.

3.5. Socialinio poveikio vertinimo taikymas

3.5.1. Jei inovacijos sąvoka skirta apimti ne tik techninį, bet ir socialinį bei aplinkosaugos aspektus, pažangą būtina vertinti kitaip. EESRK anksčiau yra nagrinėjęs kitas temas (Socialinio poveikio vertinimas⁽⁵⁾) ir Ekonomika bendrosios gerovės kūrimui⁽⁶⁾), kuriose buvo aiškiai įrodyta, kad reikalingas platesnis požiūris į rezultatus ir ataskaitų teikimą.

3.5.2. Ilgą laiką buvo įprasta rezultatus vertinti pagal ekonominius rodiklius. Tačiau atsiranda vis daugiau mišrių inovacijų kuriančių struktūrų, todėl reikia naujų holistinių rodiklių, kuriais remiantis būtų galima įvertinti jų socialinį, su aplinka susijusį ir ekonominį poveikį.

3.5.3. Socialinio poveikio vertinimo principo taikymas apima suinteresuotojo subjekto požiūrį, bendrą supratimą ir pagrindinių rezultatų apibrėžimą, taip pat bendrą rodiklių nustatymą. Taip bus lengviau užfiksuoti tikrą sukurtą vertę. Svarbiausia yra pereiti nuo ekonominių ataskaitų prie tokių veiksmų kaip socialinis indėlis, našumas, rezultatas ir poveikis, įvertinimo. Svarbu, kad suinteresuotieji subjektai taip pat suprastų šias sąvokas, nes jos taikomos ir inovacijų, ir verslo kontekste.

3.6. Inovacijos ir deramas darbas

3.6.1. Socialinės ir technologinės naujovės gali turėti didelį poveikį darbo organizavimui ir darbuotojų darbo sąlygoms. Individualizavimo didinimas ir didesnė autonomija bei darbo santykių lankstumas neturi pabloginti socialinės apsaugos. Kad nauji modeliai būtų sėkmingi, deramo darbo principai turi būti užtikrinami net ir pasikeitusioje aplinkoje⁽⁷⁾.

3.6.2. Inovacijos bus neatsiejamos nuo bendros socialinės pažangos tik tuo atveju, jei bus įtraukti visi suinteresuotieji subjektai ir jei inovacijos jiems bus ekonomiškai naudingos, jei pridėtinė vertė bus sąžiningai paskirstoma ir jei nebus naikinamos socialinės teisės. Socialinė darbuotojų apsauga ir toliau turi būti garantuojama net ir pasikeitusiomis sąlygomis.

3.6.3. Tas pats taikytina ir individualioms darbuotojų socialinėms teisėms, ypač – susijusioms su darbo sąlygomis ir darbo užmokesčiu. Dėl novatoriškų modelių ir visų pirma – skaitmeninimo, darbo vieta dažnai tampa labiau individualizuota ir kyla pavojus socialiniams standartams. Taikant tvarius novatoriškus modelius turi būti gerbiamos darbuotojų teisės ir užtikrinamos jų darbo sąlygos – net ir besikeičiančiame profesiniame pasaulyje.

3.6.4. Nauji novatoriški verslo modeliai turi skatinti kolektyvines darbuotojų teises, jų praktinį įgyvendinimą ir socialinių partnerių vaidmenį. Socialiniai partneriai, kolektyvinės sutartys ir darbuotojų dalyvavimas dažnai būna inovacijų šaltinis, nes sukuria reikalingas pagrindines sąlygas.

3.6.5. Ir toliau turėtų būti skatinamas socialinis dialogas ir visapusiškos kolektyvinės sutartys, nes jie gali padėti gerinti pagrindines sąlygas perėjimui prie novatoriškų verslo modelių. Anksčiau „socialines žaidimo taisykles“ reikėjo nuolat derinti prie techninių ir socialinių pokyčių; tai turės būti daroma ir ateityje. Žr., pavyzdžiui, darbo jėgos persikirstymą (pavyzdžiui, darbo laiko trumpinimas).

⁽⁵⁾ OL C 170, 2014 6 5, p. 18.

⁽⁶⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 26.

⁽⁷⁾ Remiantis TDO, deramo darbo principais siekiama šių tikslų: įgyvendinti pagrindines darbo normas, užtikrinti deramo darbo gaunant pakankamas pajamas galimybes, stiprinti socialinę apsaugą ir socialinių partnerių dialogą.

4. Skirtingų įmonių modelių rėmimas – socialinių įmonių pavyzdys

4.1. EESRK pritaria tam, kad būtina pripažinti ir skatinti visapusišką verslo ir įmonių modelių, kurie kartu sudaro bendrąją rinką, įvairovę ir gausą⁽⁸⁾. Sritis, kurioje EESRK turi specialių žinių, yra socialinės ekonomikos įmonių sritis. Socialinės ekonomikos įmonės ir socialiai atsakingi verslininkai taiko ne vieną pirmiau aptartą koncepciją ir parodo, kad Europoje atsiranda mišrios įmonių modelių formos.

4.2. Europoje veikia daugiau kaip 2 mln. socialinių įmonių, kurių indėlis į BVP sudaro 10 proc. Tačiau daugelyje valstybių narių šis sektorius yra naujas ir nepakankamai išsivystęs ir tai rodo didžiulį vystymosi potencialą. Pilietinė visuomenė ir socialinė ekonomika yra glaudžiai susijusios ir diegdamos inovacijas prisidėjo prie didelių sisteminių pokyčių visuomenėje, pavyzdžiui, šiose srityse: vaikų priežiūra, ligininės, asmens savarankiškumo ir nepriklausomo vyresnio amžiaus žmonių ir neįgalųjų gyvenimo skatinimas, profesinio ir asmeninio gyvenimo suderinimas, darbo integracija ir (socialinis) būstas, taip pat daugybė mokslo atradimų ir išradimų.

4.3. Sutelkusios dėmesį į konkrečias naudotojų grupes, nepatenkintus poreikius arba užpildydamos spragą, vykdydamos ekonominę veiklą socialinės ekonomikos įmonės eksperimentuoja ir kuria novatoriškus sprendimus. Jos perinvestuoja gautą pelną, siekdamos atlikti socialinę misiją ir daryti poveikį. Pastaruoju metu dėmesys buvo ypač atkreiptas į socialinės ekonomikos įmones, radusias įdomų sprendimą kurti vertę dvejopu būdu: socialiai per savo veiklą (socialinė sanglauda arba įtrauktis) ir ekonominiu būdu (per prekybą, verslo ir darbo vietų kūrimą).

4.3.1. Inovacijų ir kūrybiškumo stiprinimas priklauso nuo kiekvieno suinteresuotojo subjekto, taip pat nuo elgsenos ir požiūrio. Todėl labai svarbu ne tik stiprinti socialinės ekonomikos įmonių sektorių, bet ir užtikrinti atvirą požiūrį į atsirandančius kitus įvairius modelius. Būtina puoselėti bendradarbiavimo ir bendrų vertybių kultūrą – principą, kuris nuo pat pradžių yra, pavyzdžiui, socialinės ekonomikos pagrindas. Suvokiant, kad socialinės ekonomikos įmonės per diegiamas inovacijas sukuria naujas rinkos galimybes, ypatingą dėmesį būtina skirti šių įmonių apsaugai, kad joms būtų leista toliau vystytis.

4.3.2. Ypač vertėtų paminėti, kad moksliniai tyrimai rodo, jog socialinėse įmonėse moterų yra daugiau nei tradicinėse. Be to, tyrimai, kurių metu renkami pagal lytį suskirstyti duomenys, parodė, kad moterų, kurios yra socialiai atsakingos verslininkės, skaičius kai kuriose Europos šalyse netgi viršija vyrų skaičių. Iš šių tyrimų taip pat galima spręsti, kad socialiai atsakingos verslininkės yra novatoriškesnės už socialiai atsakingus verslininkus ir inovacijoms išleidžia mažiau lėšų⁽⁹⁾. Šie moksliniai tyrimai rodo didelę vystymosi sritį ypatingą dėmesį skiriant socialiai atsakingų verslininkų rėmimui.

5. Palankių sąlygų naujiems ir novatoriškiems verslo modeliams kūrimas

5.1. Nauji ir novatoriški verslo modeliai, pavyzdžiui, socialinės ekonomikos įmonės, yra įprastos ekonomikos dalis ir neprieštarauja kitiems verslo modeliams. Keičiantis Europos socialiniam klimatui, būtina sutelkti dėmesį į įvairių formų inovacijų įgyvendinimą, skatinantį naujus verslo modelius. Nors šie nauji modeliai grindžiami daugeliu 3 skyriuje aptartų sąvokų, tačiau dauguma esamų verslo paramai, vystymuisi ir steigimuisi skirtų programų, taip pat kitos būtinos sąlygos, pavyzdžiui, teisės aktai ir finansinės priemonės, dažnai būna netinkamos remti šiuos skirtingus verslo modelius, nes didelė dalis paramos priemonių ir politikos ir toliau lieka pritaikytos standartiniams ir labiau tradiciniams įmonių modeliams bei logikai. Todėl tam, kad parama būtų naudojama plačiam Europoje atsirandančių skirtingų verslo modelių spektrui, reikėtų atsižvelgti į toliau nurodytus aspektus.

⁽⁸⁾ OL C 318, 2009 12 23, p. 22.

⁽⁹⁾ WEstart: *Mapping Women's Social Entrepreneurship in Europe*, 2015 m.

5.1.1. Socialinės ekonomikos įmonių atveju, EESRK aktyviai ragina sukurti visą ekosistemą, kuri būtų specialiai pritaikyta unikalioms šio konkretaus verslo modelio savybėms ⁽¹⁰⁾. Panašiai **ekosistemos taip pat turi būti plėtojamos naujoms ir mišrioms verslo koncepcijoms**. Be to, esamos paramos priemonės turi būti atnaujintos ir pritaikytos šiems naujiems modeliams ir tam, kad būtų galima remti veikiančias įmones, siekiančias prisitaikyti prie šių naujų tendencijų ir jomis sekti. Optimalią ekosistemą sudaro šie elementai: individualiai pritaikyta ekosistema, taikanti mišraus kapitalo sprendimus, geresnės viešųjų pirkimų formos, individualiai pritaikyta parama verslo plėtrai ir atliekamas socialinio poveikio vertinimas. Tai yra itin svarbu siekiant remti kiekvieno verslo modelio atsiradimą ir tvarumą.

5.1.2. Inovacijos nebėra tiesinės. Ieškant būsimų sprendimų, būtinas techninių, aplinkos ir socialinių inovacijų derinys. Norint visiškai integruoti šias sąvokas, reikia naujo požiūrio **į pažangos ataskaitas, t. y. jis turėtų būti pagrįstas rezultatais arba poveikio vertinimu**. Šiuo požiūriu ypač svarbūs du aspektai: bendras vertės kūrimas ir trigubas galutinis rezultatas (užtikrinant, kad socialinė, aplinkosaugos ir ekonominė pažanga būtų vienodos svarbos). Pripažįstant bendrą vertę, sukuriama pasitelkus kolektyvinį ekonominių, socialinių ir aplinkosauginių aspektų poveikį, greitai atsirasi naujų rūšių mišrios įmonės. Bendros vertės koncepcija vis dar yra ankstyvojoje stadijoje. Todėl vadovai turi įgyti naujų įgūdžių ir žinių, o vyriausybės turi mokytis tokių reglamentavimo būdų, kuriuos taikant būtų sudarytos galimybės kurti bendrą vertę ir nestabdyti šio proceso.

5.1.3. Finansinių rinkų pagrindinė funkcija – tinkamai paskirstyti išteklius visuomenėje. Išaugęs finansinių rinkų **dėmesys trumpalaikiams tikslams vis dėlto tiesiogiai prieštarauja** reikalavimui spręsti ilgalaikius visuomenės poreikius, ir apie tai kalbama įvairiose ataskaitose ⁽¹¹⁾. Įmonės turi turėti galimybių investuoti į ateitį, kad sukurtų vertę investuotojams ir apskritai visuomenei. Todėl reikia naujų sistemų, atlyginančių už ilgalaikį investuotojų požiūrį. Šiuo požiūriu svarbus vaidmuo tenka viešajam finansavimui, dažnai – mišraus kapitalo sprendimuose, kuris neretai sustiprina įmonių vystymąsi.

5.1.4. Kad inovacijos skatintų naujus verslo modelius, **būtina nuolat propaguoti inovacijoms palankią kultūrą**. Siekiant sustiprinti Europos inovacijų kultūrą, būtina remti eksperimentavimo programas, kuriose palankiai vertinama ir sėkmė, ir nesėkmės (kaip mokymosi etapai). Inovacijų principas turėtų papildyti atsargumo principą, kuris neturėtų kliudyti inovacijoms; pagal inovacijų principą reikia atsižvelgti į teisės aktų ir reguliavimo poveikį inovacijoms. Pradėti reikia nuo partnerystės idėja pagrįstų procesų ir sistemų kūrimo, įtraukiant pagrindinius suinteresuotuosius subjektus (remiant atvirus forumus, dialogų erdves ir bendradarbiavimo susitikimus). Tai jau vyksta visoje Europoje ir šią veiklą būtų galima lengvai išplėsti, bendrinti ir skleisti ⁽¹²⁾.

5.2. **Politinė valia ir atsakomybė** yra svarbūs, siekiant paskatinti naujų įmonių kūrimąsi Europoje. Būtina ES ir valstybių narių lygmeniu kurti darnias politikos darbotvarkes, pritaikytas skirtingiems verslo modeliams remti. Akivaizdu, kad siekiant užtikrinti Europos ekonomikos augimą ir gerovę, reikia pereiti prie inovacijomis grindžiamos ekonomikos ir visuomenės. Todėl reikia atitinkamai pakoreguoti vidaus rinkos teisės aktus ir politiką. 2017 m. numatyta bendrosios rinkos strategijos peržiūra yra galimybė apsvarstyti naujas šios krypties priemones.

5.2.1. Labai svarbi pakankama ir ilgalaikė parama **fundamentiniams ir taikomiesiems moksliniams tyrimams** kaip būsimų inovacijų užuomazgoms, akcentuojant bendrą vertę ir trigubą galutinį rezultatą. Be to, šių naujų verslo modelių veikla turi būti užfiksuota **statistiniais duomenimis**, kad būtų galima užtikrinti tinkamiausią politinę paramą.

⁽¹⁰⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.social-entrepreneurship-make-it-happen>

⁽¹¹⁾ „The Kay Review“, 2012 m.: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/253454/bis-12-917-kay-review-of-equity-markets-final-report.pdf

⁽¹²⁾ Europa rytoj – Loss (FR) ir UnMonastery (IT) projektai.

5.2.2. Svarbu **informuoti** apie įvairias inovacijų ir inovatorių formas. Socialinės ekonomikos įmonės ir pilietinė visuomenė retai kada save vadina inovatoriais. Socialinių inovacijų matomumo didinimas ir pastangos, kad jos būtų atpažįstamos, akivaizdžiai įvertinant jų didelį indėlį į visuomenę, paskatins procesus, nulemsiančius, kad visuose sektoriuose rastųsi daugiau inovacijų.

5.2.3. ES ir toliau atlieka svarbiausią vaidmenį kaupdama naujas iniciatyvas ir jomis dalydamasi, stiprindama palankią aplinką ir užtikrindama, kad šios tendencijos atsispindėtų pagrindinėse politikos iniciatyvose. Komisijos įgaliojimai suteikia jai galimybių palengvinti **šiuos geriausios patirties ir modelių mainus, kad juos būtų galima atkartoti**.

Bruselis, 2016 m. gegužės 25 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“

(tiriamoji nuomonė)

(2016/C 303/05)

Pranešėjas: Jorge PEGADO LIZ

2015 m. gruodžio 16 d. raštu, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, Nyderlandų socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos generalinis direktorius J. Boereboom paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos

(tiriamoji nuomonė).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK, atsižvelgdamas į ES Tarybai pirmininkaujančių Nyderlandų pateiktą prašymą parengti tiriamąją nuomonę dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“, baigė darbą, pristato savo nuomonę ir toliau pateikia išvadas.

1.2. Daugelyje savo nuomonių, kuriomis, žinoma, remiamasi šioje nuomonėje, EESRK jau nagrinėjo įvairius šio reiškinio aspektus, skirtingus jo įvardijimus, kurie skiriasi priklausomai nuo kalbos ir požiūrio taško.

1.3. Atsižvelgdamas į jam pateiktą prašymą, Komitetas siekė apibrėžti dalijimosi ekonomikos sąvoką apimančios ekonominės veiklos ypatumus, taip pat nustatyti, kokia forma ir kokiomis priemonėmis, visų pirma savireguliacija arba bendru reguliavimu, užtikrinti šios ekonominės ir socialinės praktikos teisinę apsaugą.

1.4. Dalijimosi ekonomika, socialiniu ir ekonominiu požiūriu suklestėjusi 2000 metais pradėjus naudoti internetą ir socialinius tinklus, yra ne tarpusavio mainai, kurie yra toks pat senas reiškinys kaip ir žmogaus atsiradimas, o veikiau susijusi su „neabipuse socialine elgsena“ arba, tiksliau tariant, „aktu ir procesu, kurių tikslas – dalytis su kitais, tuo, kas turima savo reikmėms, arba gauti ir priimti naudoti savo reikmėms tai, ką turi kiti“.

1.5. Ne tiek svarbu apibrėžti dalijimosi ekonomiką – nors pamėginsime tai padaryti – kiek nustatyti jos ypatumus, tarp kurių svarbiausi yra šie:

— šia praktika siekiama ne tapti susijusio daikto savininku ar bendrasavininkiu, o bendrai juo naudotis,

— ji vyksta pasitelkiant platformą, kuri dažniausiai elektroninėmis priemonėmis susieja daugelį prekių ir paslaugų turėtojų ir daugybę vartotojų,

- jos bendras tikslas – geriau pasinaudoti atitinkamomis gerybėmis ir paslaugomis jomis dalijantis,
- galutiniai šių sudėtingų trišalių sandorių dalyviai yra visų pirma susiję su tarpusavio skolinimu (angl. *peer-to-peer* (P2P)) ir jie niekada nevirsta sutartiniais įmonės ir vartotojo santykiais (B2C).

1.6. Toks gana sutartinis šio reiškinio apibūdinimas suteikia galimybę apibrėžti tokių ekonominių santykių modelių ir atskirti su dalijimosi ekonomika iš tiesų susijusią veiklą, kuriai būtina nustatyti specialią tvarką, nuo veiklos, kuri netinkamai dangstoma šia sąvoka tiesiog siekiant išvengti reglamentavimo teisės aktais, kurių turi būti laikomasi, kaip pavyzdžiui, *Uber* atveju. Tiksliau analitiškai nustatius skirtumą tarp „dalijimosi“ sąvokos ir platformų naudojimu grindžiamų sistemų, būtų galima labiau prisidėti prie politinių sprendimų priėmimo ir nustatyti tinkamesnes taisykles.

1.7. Didėja ne tik ekonominė įvairių dalijimosi ekonomikos formų svarba, kurią rodo jau didelė jos apyvarta Europoje ir pasaulyje, bet ir šios ekonomikos reikšmė socialinėje ir aplinkos srityje, kas padeda sustiprinti piliečių solidarumą, atgaivinti vietos ekonomiką, kurti darbo vietas, gerinti namų ūkių vartojimą bendrai naudojantis tam tikromis gerybėmis, mažinti anglies pėdsaką ir skatinti atsakingą ir tvarų vartojimą. 5.2 punkte pateikiama atitinkamų pavyzdžių.

1.8. Tokiomis aplinkybėmis EESRK norėtų paraginti Komisiją įgyvendinti visas reikiamas politines priemones siekiant, kad ES lygmeniu ir visose valstybėse narėse būtų remiamos ir įgyvendinamos įvairios dalijimosi ekonomikos formos ir jos veikimo būdai, didėtų jos patikimumas ir pasitikėjimas ja.

1.9. EESRK taip pat pabrėžia, kad šie nauji ekonomikos modeliai turi atitikti galiojančius valstybių narių ir ES teisės aktus ir, visų pirma, užtikrinti darbuotojų teises, atitinkamą apmokestinimą, suinteresuotųjų subjektų duomenų apsaugą ir privatumą, socialines teises, sąžiningą konkurenciją ir antimonopolinę ir antikonkurencinę praktiką, platformų atsakomybę už dalyvių sudarytus sandorius ir jų paslaugų teisėtumą ir, svarbiausia, visų rinkos ekonomikos suinteresuotųjų subjektų, įskaitant gaminančius vartotojus (angl. *prosumers*), teisių apsaugą šiuos santykius pritaikant prie viso ES vartotojų teisių *acquis*, ypač prie jo nuostatų dėl nesąžiningų sąlygų, nesąžiningos komercinės praktikos, sveikatos, saugos ir elektroninės prekybos.

1.10. Be to, EESRK mano, kad ES ir, žinoma, pirmininkaujančių Nyderlandų vadovaujamos valstybės narės turėtų kuo skubiau nustatyti aiškią ir skaidrią teisinę sistemą, kuria remiantis Europoje būtų plėtojama ir vykdoma ši veikla (kaip ji apibrėžta 8.2.4 punkte), ir ragina Komisiją ilgiau nebedelsti ir skubiai paskelbti dalijimosi arba bendro vartojimo ekonomikos programą.

1.11. Šioje programoje Komisija turėtų apibrėžti papildomąjį vaidmenį, kurį turėtų atlikti savireguliacija ir bendras reguliavimas, atsižvelgiant į principus ir nuostatas, kuriuos prieš keletą metų EESRK jau nurodė šioms klausimams skirtose nuomonėse ir informaciniuose pranešimuose. Komitetas dar kartą atkreipia į juos dėmesį ir mano, kad jie turi būti paminėti šioje nuomonėje.

2. Įžanga. Aktualus ir prieštaringas klausimas

2.1. Socialinių reikalų ir užimtumo ministerijos Komitetui atsiųstame rašte ES Tarybai pirmininkaujantys Nyderlandai paprašė EESRK parengti tiriamąją nuomonę dėl „Dalijimosi ekonomikos ir savireguliacijos“, tačiau nenurodė nei gairių, kuriomis būtų galima remtis, nei nagrinėtinų klausimų.

2.2. Dalijimosi ekonomikos klausimas – labai prieštaringas ir labai aktualus tiek apibrėžties ir aprėpties, tiek įvairių jos apimamų sąvokų, jai priskiriamos veiklos ir šios veiklos poveikio požiūriu.

2.3. Pastaraisiais metais su šia sąvoka siekiama susieti daugybę veiklos rūšių, šiai temai skirta daug įvairaus pobūdžio rašytinių dokumentų.

2.4. Todėl natūralu, kad kelete savo nuomonių, kuriomis, žinoma, remiamasi šiame dokumente toliau plėtojant jose pateiktą bendrą teoriją ⁽¹⁾, EESRK, būdamas atidus įvairiems pilietinei visuomenei rūpimiems klausimams, nagrinėjo įvairius šio reiškinio aspektus, įvairius jo įvardijimus, kurie skiriasi priklausomai nuo kalbos ir požiūrio taško.

2.5. Šios nuomonės tikslas – atsakyti į ES Tarybai pirmininkaujančių Nyderlandų prašymą ir pabandyti nustatyti dalijimosi ekonomikos ypatumus siekiant pateikti atskirą sąvoką, apimančią su ja susijusią ekonominę veiklą, ir išsiaiškinti, ar tokiai ekonominei ir socialinei praktikai būtina teisinė apsauga, ir, jei taip, tai kokia forma ir kokiomis priemonėmis, įskaitant savireguliaciją arba bendrą reguliavimą, ji turėtų būti užtikrinama.

3. Požiūris sprendžiant klausimą „būti ir turėti“

3.1. Tam tikrų formų taip vadinamos dalijimosi ekonomikos veikla atsirado kur kas anksčiau, nei ją apibūdinanti sąvoka. Tai siejama su požiūriu į „būti ir turėti“, požiūris kuris grindžiamas idėja kad „mus apibūdina ne tai, ką turime“, o „tai, kuo galime naudotis“.

3.2. Akivaizdu, kad kai kurios dalijimosi ekonomikos formos yra tokios pat senos, kaip žmonija, o jų istorinės šaknys slypi primityviosios bendruomenės natūrinuose mainuose, kurie palaiptu būdu buvo išstumti tik įvedus pinigus, suteikiančius jų turinčiam teisę pirkti, taigi, ir turėti.

3.3. Dalijimosi ekonomika, socialiniu ir ekonominiu požiūriu suklestėjusi 2000 metais pradėjus naudoti internetą ir socialinius tinklus, yra ne tarpusavio mainai, o veikiau susijusi su „neabipuse socialine elgsena“ arba, tiksliau tariant, „aktu ir procesu, kurių tikslas – dalytis su kitais tuo, kas turima savo reikmėms, arba gauti ir priimti naudoti savo reikmėms tai, ką turi kiti“. Taigi dalijimosi ekonomika grindžiama įvairiomis mąstymo teorijomis nuo skatinančių laisvą, visuotinę ir nemokamą prieigą prie žinių iki funkcionalumo arba dovanų ekonomikos (angl. *gift economy*), orientuotos į mainus nesiekiant pelno. Priešingai nei išskirtinai natūrinių mainų atveju, dalijimosi ekonomika grindžiama piniginio arba nepiniginio atlygio idėja.

4. Ekonomiškai svarbi praktika

4.1. Remiantis būtent šiuo teiginiu reikėtų pabandyti nustatyti konkrečią dalijimosi ekonomikos sritį, įvairius jos aspektus ir ypatumus, būdingus su ja susijusiai veiklai ir padedančius šią veiklą atskirti nuo kitos rinkos ekonomikos praktikos.

4.2. Visų pirma svarbiausias ir bendras šios ekonomikos bruožas yra tai, kad siekiama ne tapti susijusių gėrybių savininku ar bendrasavininkiu, o bendro jomis naudotis.

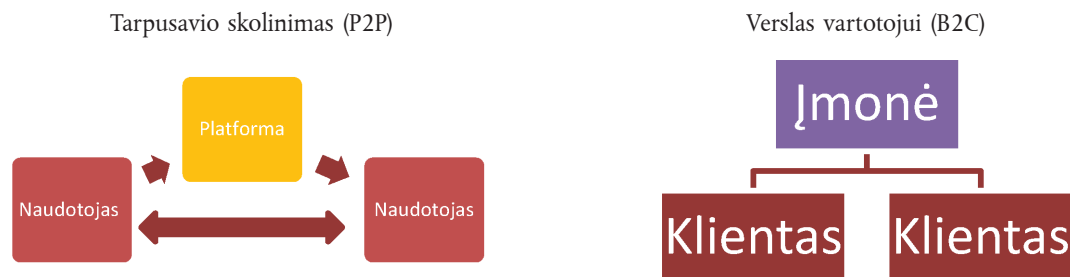
4.3. Be to, ypač svarbu, kad veiktų tarpininkavimo platforma, kuri – dažniausiai elektroninėmis priemonėmis, pavyzdžiui, naršyklės arba taikomosios programos forma, – susieja daugybę prekių arba paslaugų turinčių subjektų ir vartotojų.

4.4. Šios veiklos bendras tikslas ir ypatumas – pagerinti atitinkamų prekių ir paslaugų prieinamumą (angl. *idling capacity*) jomis dalijantis.

⁽¹⁾ OL C 177, 2014 6 11, p. 1.

4.5. Be to, manoma, kad šiame ekonomikos modelyje ypač svarbu yra tai, kad galutinių vartotojų mainai niekada nevirsta sutartiniais santykiais su įmonėmis (B2C), o iš esmės vyksta tarp vartotojų (P2P), t. y. fizinių ar juridinių asmenų, kurie gali turėti ir įmonę, tačiau šie mainai netampa verslo objektu, pavyzdžiui, įmonė gali dalytis su kitais savo automobilių parku arba kopijavimo įranga. Vis dėlto negalima atmesti dviejų vartotojų sandorio galimybių.

4.6. Toliau pateikiamoje schemoje parodyti atitinkamų ekonomikos modelių skirtumai:



4.7. Tokio tipo sandoriai susiję su sudėtinga trišale sutartine struktūra, kuriai būdingas sutartinis santykis visų pirma tarp prekę turinčio arba paslaugą teikiančio asmens ir platformą valdančio subjekto, tarp vartotojo ir minėtos platformos tarpininko vaidmenį atliekančio subjekto (kartais už šią paslaugą mokama) ir galiausiai tarp įvairių naudotojų.

4.8. Todėl manoma, kad dalijimosi ekonomikos skiriamaisiais arba jai būdingais bruožais nereikėtų laikyti:

- a) nemokamo arba mokamo pobūdžio (skirtingi *Couchsurfing* ir *Airbnb* atvejai);
- b) sutartinio abipusiškumo;
- c) finansinio arba nefinansinio sandorio pobūdžio, lėmusio tai, kad į dalijimosi ekonomiką įtraukta sutelktinio finansavimo forma;
- d) paprasto dalijimosi prekėmis ar paslaugomis tarp asmenų (pvz., kai pavežamas kolega, nakčiai arba viešnagei draugui laikinai užleidžiamas kambarys, sugedus kaimyno skalbyklei leidžiama pasinaudoti savąja);
- e) naudotų prekių mainų arba jų pardavimo, nes tai nesusiję su dalijimosi ir tokio proceso metu keičiasi susijusių daiktų savininkas.

5. Keletas konkrečių šio reiškinio pavyzdžių, susijusių arba nesusijusių su dalijimosi ekonomika

5.1. Atsižvelgiant į ribotą šios nuomonės apimtį bus neįmanoma joje paminėti ir juo labiau išsamiai išnagrinėti daugybę įvairių situacijų, kurios gali būti siejamos su dalijimosi ekonomikai priskiriamais ypatumais.

5.2. Kad būtų galima geriau suprasti šios nuomonės temą, paminėsime bent keletą iš jų:

5.2.1. Apgyvandinimo paslaugų sektoriuje, visų pirma, paminėsime *Airbnb*, *Rentalia*, *Homeaway*, *Couchsurfing* ir *Bedycasa*. Tai yra platformos, į kurias registruojasi nekilnojamojo turto savininkai norėdami pasiūlyti vieną iš kambarių arba visą būstą ir kuriose savo pasiūlymus teikia ir nakvynės namai, nedideli viešbučiai ir kitos turistų apgyvendinimo struktūros. Atsižvelgiant į tai, kad šiuose dalijimosi tinkluose visi norintieji gali labai paprastai registruoti savo nuosavybę ir kad savininkai iš šios veiklos gauna vis didesnę pelną, vis didėjančios apgyvendinimo galimybės šiame segmente, ypač Paryžiuje ir Amsterdame, paskatino pasirašyti bendradarbiavimo susitarimus tarp šių platformų ir vykdyti mokesčių administravinę veiklą siekiant užtikrinti privalomo mokesčio surinkimą ir mokėjimą. Amsterdame, Barselonoje, Londone ir Berlyne įvesta privaloma tokio būsto registracijos sistema ir naudojimosi trukmę ribojančios taisyklės siekiant, kad nebūtų daromas neigiamas poveikis ilgalaikiai nuomai ir išvengta nuomos kainų didėjimo.

5.2.2. Transporto srityje galima paminėti *Blablacar*, *Umcoche*, *Liftshare* arba *Karzoo* – taikomąsias programas, kuriose gali registruotis lengvųjų transporto priemonių savininkai, norintys pasiūlyti savo automobiliu pavežti kitus asmenis (dalijimasis vienu automobiliu). Kai kuriose iš šių platformų leidžiama pasidalyti transporto išlaidas, tačiau nė vienoje iš jų negalima priimti mokėjimo siekiant pelno. Iš jau minėtų platformų reikėtų išskirti *Uber* atvejį. Dalyvaujantiems šioje platformoje suteikiama galimybė dalytis lengvaisiais automobiliais, pavyzdžiui, *UberPop* (ji uždrausta praktiškai visoje ES), ir kartu prašyti profesionalių vairuotojų teikiamos kelionės paslaugų (*Uberblack* ir *UberX*), kas panašu į tradicines taksi paslaugas. Neaišku, kokiai kategorijai reikėtų priskirti *Uber*. Jo verslo modelis nevisiškai skaidrus. Teisminės institucijos netgi jau nagrinėjo klausimą siekdamas išsiaiškinti, ar *Uber* vairuotojai yra įdarbinti šioje įmonėje⁽²⁾. *Uber* paslaugos sukėlė reakciją – kartais aštrią – ir dėl jų visoje Europoje vyko teisminės procedūros. Jungtinė Karalystė ir Estija yra vienintelės šias paslaugas įteisinančios teisės aktus priėmusios ES šalys, kol Europos Sąjungos Teisingumo Teismas dar nepateikė atsakymo Barselonos ir Briuselio teismams į klausimą, dėl kurio pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, dėl šios paslaugos pobūdžio išaiškinimo⁽³⁾.

5.2.3. Galima paminėti šiuos sutelktinio finansavimo pavyzdžius: *Zopa* ir *Auxmoney*, teikiančias paskolas už palūkanas; *Fundedbyme* ir *Crowdcube* teikiančias finansavimą naujai kuriamų bendrovių akcijoms įsigyti, *Kickstarter* arba *Indiegogo*, teikiančias finansavimą už pelną, arba galiausiai finansinė parama dotacijų forma nesitikint investicinės grąžos.

6. Poreikis apibrėžti sąvoką

6.1. Dažnai pastangos apibrėžti sąvoką nepaklūsta linijinei trajektorijai – ypač jei laikomais indukciniu metodu – nes sąvokai įtvirtinti ir dėl jos susitarti reikia laiko. Tai pasakytina ir apie sąvoką „dalijimosi ekonomika“, kuri socialinėje žiniasklaidoje siejama su kitomis sąvokomis tokiomis kaip „socialinė ekonomika“, „solidarioji ekonomika“, „funkcionalumo ekonomika“, „žalioji ekonomika“, „mėlynoji ekonomika“, „sprendimų ekonomika“, „horizontalioji ekonomika“, „užsakomųjų paslaugų ekonomika“, „platformų ekonomika“ arba dar „trumpų projektų ekonomika“ (angl. *gig economy*).

6.2. Dėl šios priežasties kai kurie autoriai netgi nesiekia apibrėžti šio reiškinio baimindamiesi, kad apibrėžtis bus nepakankamai išsami arba priešingai – ja bus netinkamai apibrėžta jos taikymo sritis.

6.3. EESRK nuomonėse dažnai minima dalijimosi ekonomika, nors Komitetas niekada nebandė šios sąvokos apibrėžti. Kaip ir Regionų komitetas, kuris savo nuomonėse⁽⁴⁾ šiuo klausimu bando suklasifikuoti dalijimosi ekonomiką į dvi kategorijas ir keturias formas, tačiau nesiėmė ją apibrėžti. Galiausiai, Komisija neseniai priimtame komunikate „Bendrosios rinkos tobulinimas“⁽⁵⁾ veikiausiai vartoja sinonimišką terminą *collaborative economy*, tačiau vietoj to, kad ją apibrėžtų, tik nurodo privalumus kai kuriems suinteresuotiesiems subjektams (vartotojams, darbuotojams), pabrėžia jos poveikį našumui ir tvarumui ir pažada 2016 m. parengti Europos dalijimosi ekonomikos darbotvarkę. Europos Parlamentas kol kas nepateikė svaraus indėlio, išskyrus 2015 m. gruodžio 21 d. pranešimą „Bendrosios skaitmeninės rinkos akto rengimas“⁽⁶⁾, keletą gerai parengtų tyrimų ir keletą pranešimų atskirais klausimais. Bent jau iki šiol niekas nė viename iš šių dokumentų nesiėmė atlikti poveikio darbo vietų kūrimui ir augimui vertinimą.

⁽²⁾ <http://www.theguardian.com/technology/2015/sep/11/uber-driver-employee-ruling>

⁽³⁾ OL C 363, 2015 11 3, p. 21 ir OL C 429, 2015 12 21, p. 9.

⁽⁴⁾ OL C 51, 2016 2 10, p. 28.

⁽⁵⁾ COM(2015) 550 *final*, p. 4.

⁽⁶⁾ A8-0371/2015.

6.4. Todėl EESRK mano, kad nereikia siekti originalumo, nes tarp daugybės pateiktų apibrėžčių yra viena, kuriai plačiai pritariama. Todėl laikysimės Botsman ir Rogers pateiktos apibrėžties, pagal kurią dalijimosi ekonomika apibrėžiama kaip ekonomikos sistema, grindžiama tiesioginiais nepakankamai naudojamų daiktų ir paslaugų mainais tarp asmenų nemokamai arba už užmokesį pasitelkiant internetines platformas, nors analitiškai tiksliau atskyrus „dalijimosi“ sąvoką, visų pirma jos „ne pelno“ pobūdį, nuo platformų naudojimo būtų galima labiau prisidėti prie politinių sprendimų priėmimo ir nustatyti tinkamesnes taisykles.

6.5. Ši apibrėžtis yra pakankamai plati ir apima tokias skirtingas sritis kaip gamybos ar vartojimo, taip pat finansines priemones (sutelktinį finansavimą) arba netgi žinias ir sudaro galimybę išskirti keturis gana savarankiškus sektorius: bendras vartojimas, bendradarbiavimu grindžiamas švietimas, mokymas ir žinios, sutelktinis finansavimas ir galiausiai bendradarbiavimu grindžiama gamyba ⁽⁷⁾.

6.6. Ši apibrėžtis taip pat suteikia galimybę atskirti ekonominius modelius, pagal kuriuos, dangstantis dalijimosi ekonomika, iš tiesų vykdoma veikla, kuria siekiama tik pelno ir kuri vykdoma pagal modelį „verslas vartotojui“ (B2C). Šią išvadą galima padaryti išanalizavus, kaip veikia šios platformos (nors jų veikla ne visada skaidri), ir galima rasti iš tiesų gerų dalijimosi ekonomikos pavyzdžių, kai platformos kuriamas santykis yra P2P (angl. *peer-to-peer*) ir jos vaidmuo – padėti žmonėms užmegzti ryšius. Tačiau yra ir kitokių pavyzdžių, kai įmonės prisidengdamos P2P platformomis vykdo verslą: gauna komisinius, priima mokėjimus arba teikia papildomas paslaugas. Tokios įmonės turėtų būti laikomos ne dalijimosi ekonomikos dalyvėmis, o vartotojams paslaugas teikiančiomis įmonėmis ir prisiimti visą su tuo susijusią atsakomybę.

6.7. Taigi ši apibrėžtis taip pat suteikia galimybę dalijimosi ekonomikos apibrėžties netaikyti tam tikrų rūšių veiklai, kurią kai kas norėtų šiai sričiai priskirti, pavyzdžiui:

- a) dalijimasis maisto produktais ar trumpalaikio naudojimo prekėmis;
- b) savidraudos įmonės ir kooperatyvai;
- c) socialinis verslumas;
- d) labdaros iniciatyvos;
- e) užsakomųjų paslaugų ekonomika;
- f) funkcionalumo ekonomika, kuri veikia susijusi su žiedine ekonomika;
- g) paprasčiausias tarpininkavimas.

7. Didėjant šio reiškinio ekonominė svarba ir keletas plėtotinų politinių krypčių

7.1. Nors nėra aiškiai apibrėžta šio reiškinio aprėptis, atlikta daugelis tyrimų ir apklausų siekiant nustatyti šio reiškinio ekonominę reikšmę ES ir visame pasaulyje.

7.2. Todėl akivaizdu, kad pastaraisiais metais, ypač krizės laikotarpiu ir kaip atsakas į tokią ekonomikos padėtį, vis daugėjo dalijimosi ekonomikos iniciatyvų; svetainėje www.collaborativeconsumption.com nurodoma daugiau nei tūkstantis tokių iniciatyvų.

⁽⁷⁾ <http://www.euro-freelancers.eu/marco-torregrassa-presentation-on-the-sharing-economy-2/>

7.3. Europos Komisijos naudojami skaičiavimai rodo, kad 2013 m. dalijimosi ekonomikos kategorijai priskiriamos veiklos pasaulinė apyvarta siekė 3,5 mlrd. dolerių, o metinis augimas siekė 25 proc. Šiandien šios veiklos apyvarta sudaro 20 mlrd. dolerių. PwC tyrimų biuro atliktose prognozėse nurodomas kur kas didesnis augimas iki 2025 m.⁽⁸⁾.

7.4. Dalijimosi ekonomika ne tik kuria ekonominę vertę. Socialiniu ir aplinkos požiūriu ji padeda stiprinti piliečių solidarumą, atgaivinti vietos ekonomiką, kurti darbo vietas, gerinti namų ūkių vartojimą bendrai naudojantis tam tikromis gerybėmis, mažinti anglies pėdsaką ir skatinti atsakingą ir tvarų vartojimą.

7.5. EESRK manymu, tokio tipo ekonomika „yra naujoviškas, ekonominę, socialinę ir aplinkosauginę naudą nešantis gamybos ekonomikos papildymas į naudojimą orientuota ekonomika“ ir „gali būti būdas ekonomikos ir finansų krizei įveikti“⁽⁹⁾.

7.6. Todėl EESRK ne kartą ragino Komisiją įgyvendinti visas reikiamas politines priemones siekiant, kad ES lygmeniu ir visose valstybėse narėse būtų remiamos ir įgyvendinamos įvairios dalijimosi ekonomikos formos ir jos veikimo būdai, didėtų jos patikimumas ir pasitikėjimas ja. Šioje nuomonėje, galime tik pakartoti dėl įvairių šio klausimo aspektų jau išdėstytą EESRK poziciją, kurią išsamiai nurodysime. Todėl EESRK mano, kad reikia nedelsiant spręsti su naujais ekonomikos modeliais t. y. platformomis, susijusius klausimus, visų pirma siekiant užtikrinti nacionalinės teisės aktų taikymą, darbuotojų teises ir deramą darbo užmokestį. Komitetas ragina Komisiją spręsti šiuos klausimus, kad būtų pasinaudota privalumais, kuriuos toks veiklos modelis teikia visuomenei.

7.7. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad būtina nedelsiant Europos lygmeniu pateikti apibrėžtis, rekomendacijas ir nustatyti gaires, nes kai kurios valstybės narės atskirai ir nelaukdamos jau pradėjo formuoti savo politiką, kadangi Europos institucijos vėluoja tai padaryti ir joms akivaizdžiai trūksta ryžto.

8. Teisiškai apsaugota veikla

8.1. *Susiję interesai ir jų teisinė apsauga*

8.1.1. Dalijimosi ekonomika, kaip ir bet kokia savų interesų (galbūt ir prieštaringų) turinčių asmenų vykdoma veikla, priklauso teisės taikymo sričiai ir jai taikomos minėtus interesus reglamentuojančios taisyklės. Todėl EESRK mano, kad visiškai neteisūs tie, kurie teigia, kad dalijimosi ekonomika neturi būti teisiškai reglamentuojama ir ji turi būti vykdoma laisvai be suvaržymų ir kliūčių, grindžiama tik žmogaus pasitikėjimu ir prigimtinio gerumu (kaip Ž. Ž. Ruso „kilnaus laukinio“ samprata).

8.1.2. EESRK nuolat ir nuosekliai teigė, kad reikia užtikrinti bet kokios ekonominės veiklos teisinę apsaugą, tačiau yra ir kitas argumentas, kurį Komitetas nuolat kartuoja, t. y. tai, kad šioms nuostatoms gali būti suteikta ir kitokia forma ir bet kuriuo atveju jas reikia darniai koordinuoti.

8.1.3. Savo neseniai paskelbtoje toliau cituojamoje nuomonėje dėl savireguliacijos ir bendro reguliavimo⁽¹⁰⁾ EESRK, be visų kitų pirmiausia rėmė nuostatą, kad šios dvi reguliavimo formos kaip „savaiminiai arba įdiegti ekonominių ir socialinių interesų arba įvairių ekonominės veiklos vykdytojų (suinteresuotųjų subjektų) santykių ir komercinės praktikos reguliavimo mechanizmai“ turi būti laikomos „svarbiomis įpareigojančią teise (angl. *hard law*) papildančiomis ar papildomomis“, o kad jos galiootų „jų struktūra ir taikymo sritis turi būti apibrėžtos aiškiai ir konkrečiomis nuostatomis, kurios būtų teisiškai privalomos ir vykdytinos tiek nacionaliniu, tiek Europos Sąjungos lygmeniu. Be to, minėtose nuostatose reikia atsižvelgti į šių priemonių pobūdį, visų pirma į savanorišką šalių susitarimą“.

⁽⁸⁾ http://www.cpcp.be/medias/pdfs/publications/economie_collaborative.pdf

⁽⁹⁾ OL C 177, 2014 6 11, p. 1.

⁽¹⁰⁾ OL C 291, 2015 9 4, p. 29.

8.2. Teisės ir pareigos

8.2.1. Iš tiesų, kadangi visiškai spontaniška privačių asmenų veikla įgauna ekonominės veiklos formas, o abipusės šalių teisės ir pareigos yra sutartinio pobūdžio, jai, žinoma, turėtų būti taikomos nacionalinės arba Europos teisės aktų nuostatos, sudarančios teisinę abiejų šalių teisių ir pareigų sistemą.

8.2.2. Atsižvelgiant į šio reiškinio santykių sudėtingumą, apibūdintą 4.7 punkte, tikslinga nustatyti teisinę sistemą, pagal kurią dalyviai vykdytų veiklą, ypač kai tam tikra veikla yra mišraus pobūdžio, pavyzdžiui, nemokamos paslaugos ir papildomos mokamos paslaugos (*freemium*) arba programinė įranga, kurią savo nuožiūra pasirenka naudotojai (*donationware*) ir į kurią buvo atkreiptas dėmesys pateikiant tipinį *geocaching* pavyzdį.

8.2.3. Kadangi dėl savo pobūdžio šis reiškinys, veikiausiai, yra tarpvalstybinis, ES privalo apibrėžti savo bendros ir integruotos bendrosios rinkos teisinę sistemą, taikytiną tais atvejais, kai šie veiksmai vykdomi tarptautiniu mastu. Tokios sistemos nebuvimas jau dabar įvairiose valstybėse narėse paskatino skirtingas ir prieštaringas nuomones dėl tam tikrų konkrečių atvejų, pavyzdžiui, dėl *Uber*; tokia pati padėtis stebima ir Jungtinėse Valstijose.

8.2.4. Ši teisinė sistema visų pirma turi apimti šias prioritetines sritis:

- a) visų dalijimosi ekonomikoje dalyvaujančių susijusių šalių, įskaitant vartotojus, teisių apsaugą, užtikrinamą šiuos santykius pritaikant prie viso galiojančio ES vartotojų teisių *acquis*, visų pirma, dėl nesąžiningų sąlygų, nesąžiningos komercinės praktikos, sveikatos, saugos ir elektroninės prekybos;
- b) pagrindines vartotojų teises, kurios turi apimti ir minėtą veiklą (informacija, skaidrumas, duomenų apsauga ir privatumas, sveikata ir sauga);
- c) dalyvių duomenų ir privatumo apsaugą, visų pirma sekimo ir profiliavimo, užtikrinančių duomenų perkeliamumą;
- d) konkurencijos teisę, nes vykdant tokio pobūdžio veiklą konkuruojama rinkoje su įmonėmis, siekiančiomis tokių pačių tikslų ir vykdančiomis analogišką veiklą, užtikrinama sąžininga konkurencija, užkertamas kelias monopolijoms ir antikoncepciniams veiksams, taip pat padedama įveikti kitus dalijimosi ekonomikai kylančius iššūkius;
- e) mokesčių teises, nes svarbu užtikrinti, kad iš tokios veiklos gautos pajamos neliktų atitinkamai neapmokestintos siekiant kovoti su mokestiniu sukčiavimu ir mokesčių vengimu;
- f) platformų atsakomybę dėl sandorių atsižvelgiant į teikiamas paslaugas ir dalyvavimo sandoryje, kuris vykdomas joms tarpininkaujant, lygį ir garantiją, kad jų paslaugos yra teisėtos;
- g) šios veiklos poveikį darbo rinkai ir pačio darbo sąvoką ir jo formas skaitmeninėje aplinkoje;
- h) darbuotojų apsaugą siekiant pagrindinio tikslo – atskirti tuos, kurių su platforma nesieja darbo santykiai, užtikrinti jų apsaugą laikantis savarankiškai dirbantiems asmenims taikytinų principų ir samdomųjų darbuotojų apsaugos principų, nuo tų, kurie gali būti faktiškai laikomi šių struktūrų darbuotojais, visų pirma, turint omenyje fiktyvaus savarankiško darbo arba mažų garantijų darbo atvejus;

- i) darbuotojų teisių apsaugą ir socialines priemones, kaip pavyzdžiui, teisė jungtis į asociacijas, teisė streikuoti ir kolektyvinių darbo sutarčių pasirašymas ir socialinis dialogas;
- j) socialinių modelių apsaugą ir valstybių narių galimybes ateityje užtikrinti šių modelių tvarumą;
- k) aplinkos aspektą, nes svarbu stebėti dalijimosi ekonomikos poveikį aplinkai siekiant išvengti neigiamo poveikio⁽¹¹⁾;
- l) autorių teises ir intelektinę nuosavybę, į kuriuos turi būti atsižvelgta atliekant Direktyvos 2001/29/EB peržiūrą.

8.3. Reglamentavimo būdai

8.3.1. EESRK mano, kad ES lygmeniu, kuris yra vienintelis aktualus šios nuomonės atveju, ES institucijos, visų pirma Komisija, kadangi ji turi iniciatyvos teisę, o taip pat Taryba ir Europos Parlamentas turi užsibrėžti tikslą skirti ypatingą dėmesį ir nedelsiant priimti reglamentavimo sistemą, kurioje būtų apibrėžta dalijimosi ekonomikos aprėptis ir sąlygos, kuriomis ši veikla turi būti vykdoma, atsižvelgiant į tai, kad priemonės turi būti pritaikytos įvairioms dalijimosi ekonomikos formoms.

8.3.2. Šioje sistemoje svarbi vieta turi būti skiriama bendriesiems viešojo intereso ir viešosios politikos principams, apimantiems reikalavimus, kurių privalo laikytis šios formos ekonominės veiklos dalyviai ir kurie susiję su 8.2.4 punkte nurodytais aspektais.

8.3.3. Tačiau, kaip EESRK ne kartą nurodė, paraleliai ir tuo pačiu metu yra erdvės, kuri turėtų būti skirta savireguliacijai ir bendram reguliavimui – netgi atrodo, kad šis atvejis yra geras taip vadinamo „pasidalijamojo reglamentavimo“ (angl. *shared regulation*) pavyzdys, kaip neseniai pabrėžė Londono *Royal Society* siekdama paskatinti menus, pramonę ir prekybą (RSA House) arba kaip pažymima *Sharing Economy UK* parengtame elgesio kodekse⁽¹²⁾.

8.4. Ypatingas savireguliacijos vaidmuo

8.4.1. EESRK visada laikėsi nuomonės, kad nei ES institucijos, nei nacionalinės valdžios institucijos negali apibrėžti savireguliacijos kodekso turinio ir kad tai savo nuožiūra turi atlikti atitinkamos suinteresuotosios šalys, tačiau pastarosios neturi siekti abipusiai privalomo pripažinimo.

8.4.2. Tačiau, kadangi norima, kad šie susitarimai būtų pripažinti kaip papildomos reguliavimo priemonės konkrečioje teisinėje sistemoje, EESRK savo pirmiau minėtoje nuomonėje nurodo, kad ES turi „aiškiai apibrėžti minėtų reguliavimo priemonių pripažinimo parametrus ir principus, kuriuos jos turi atitikti“. Toks požiūris yra visiškai tinkamas dalijimosi ekonomikai ir jai neturi būti taikoma išimtis.

8.4.3. EESRK apgailestauja, kad Taryba, Europos Parlamentas ir Komisija, nepatobulino 2016 m. balandžio 13 d. priimto naujo tarpinstitucinio susitarimo, kaip EESRK buvo nurodęs savo pirmiau minėtoje nuomonėje dėl savireguliacijos ir bendro reguliavimo, visų pirma su šia sritimi susijusių ankstesnio susitarimo aspektų; apgailestauja, kad komunikate dėl geresnio reglamentavimo teisės aktų rinkinio, be keleto pavienių užuominų gairėse ir priemonių rinkinyje, šis klausimas paminimas tik išnašoje, kurioje išdėstyti geresnės savireguliacijos ir bendro reguliavimo principai, paminėta CoP platforma (angl. *Pilot Community of Practice for better self- and co-regulation*).

8.4.4. Tačiau dalijimosi ekonomika neabejotinai yra ta sritis, kurioje būtina nustatyti pirmiau minėtus parametrus, kad ji būtų patikima ir kad ja pasitikėtų vartotojai; dalijimosi ekonomikai būtų labai naudinga tvirta struktūra, užtikrinanti jai patikimą savireguliacijos arba bendro reguliavimo sistemą Europos lygmeniu.

8.4.5. Todėl EESRK su dideliu susidomėjimu laukia Europos programos dėl dalijimosi ekonomikos ir jau dabar ragina Komisiją joje deramai atsižvelgti į šios veiklos reglamentavimo aspektus ir savireguliacijos ir bendro reguliavimo vaidmenį šioje srityje.

Bruselis, 2016 m. gegužės 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽¹¹⁾ http://www.iddri.org/Evenements/Interventions/ST0314_DD%20ASN_sharing%20economy.pdf

⁽¹²⁾ <http://www.sharingeconomyuk.com>

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Programos REFIT“**(tiriamaoji nuomonė)**

(2016/C 303/06)

Pranešėjas: Denis MEYNENT

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2016 m. sausio 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Programos REFIT

(tiriamaoji nuomonė).

Pagal Darbo tvarkos taisyklių 19 straipsnį įsteigtas programos REFIT pakomitetas, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. balandžio 19 d. vieningai priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 185 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas primena, kad svarbiausias programos REFIT tikslas ⁽¹⁾ – gerinti ES teisės aktų kokybę ir veiksmingumą ir rengti paprastus, suprantamus ir nuoseklius teisės aktus nedarant poveikio nustatytiems strateginiams tikslams ir nekenkiant piliečių, vartotojų, darbuotojų apsaugai ir socialiniam dialogui ar aplinkai.

1.2. Europinis reglamentavimas yra esminis integracijos veiksnys ir neužkrauna naštos ar sąnaudų, kurias reikėtų mažinti. Priešingai, proporcingas reglamentavimas užtikrina didelę apsaugą, paramą ir teisinį tikrumą visiems Europos subjektams ir piliečiams.

1.3. Kiekvieno pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto poveikio vertinimas turi būti integruotas, o ekonominiams, socialiniams ir aplinkos aspektams, taip pat MVĮ, teikiama derama reikšmė. Komitetas ragina Europos Parlamentą, Tarybą ir Europos Komisiją susitarti dėl bendros poveikio vertinimo metodikos, kuria taip pat galėtų remtis Komitetas ir Regionų komitetas (RK).

1.4. Viešų konsultacijų ir konsultacijų su ekspertais bei suinteresuotaisiais subjektais procesas turi būti kuo atviresnis, tačiau šios konsultacijos neturėtų pakeisti konsultacijų su socialiniais partneriais ir Komitetu.

1.5. Komitetas prašo Komisijos į savo rezultatų suvestinę įtraukti metinį programos REFIT priemonių pagrindinių sąnaudų ir naudos kiekybinį ir kokybinį vertinimą, kuriame taip pat būtų atsižvelgiama į užimtumo, socialinės ir aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos lygį ir kokybę.

1.6. Sprendimų priėmimo procesas turi išlikti kuo sklandesnis ir aktualesnis. Minėto proceso pagrįstumui tikrinti sukurti organai ir priemonės negali daryti neigiamo poveikio politiniam sprendimui, kuris turi išlikti nepriklausomas. Šiuo atžvilgiu reikia kovoti su sprendimų priėmimo proceso biurokratizacija.

⁽¹⁾ Ši santrumpa reiškia reglamentavimo kokybės ir rezultatų programą.

1.7. Komitetas atsižvelgia į tai, kad sukurta programos REFIT platforma, kuriai suteikti įgaliojimai siekti veiksmingesnių teisės aktų ir paprastesnių administracinių taisyklių. Jis pažymi, kad ši platforma turėtų nagrinėti tik tam tikrus klausimus ir negali pakeisti vienos iš teisėkūros institucijų ar Sutartyse numatytų privalomų konsultacijų su Komitetu, taip pat konsultacijų su socialiniais partneriais, nes jo darbas yra kitokio pobūdžio. Jis ragina Komisiją pavišinti išankstinės platformai pateiktų siūlymų atrankos kriterijus, užtikrinti jų pusiausvyrą ir aiškiai nurodyti, kokių tolesnių veiksmų imtasi dėl platformos rekomendacijų, kad būtų galima atsekti padarytą įtaką.

1.8. Dėl programos REFIT platformos reprezentatyvumo Komitetas mano, kad suteikus dvi papildomas vietas jam būtų suteikta galimybė visapusiškai vykdyti savo įgaliojimus ir atspindėti pilietinę visuomenę, kuriai jam pavesta atstovauti. Be to, Komitetas pažymi, kad platformos suinteresuotųjų subjektų grupėje visos Europos lygmeniu neatstovaujama labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms, ir prašo šių padėti kuo greičiau ištaisyti.

1.9. Komitetas, turėdamas išskirtinę galimybę tiesiogiai susipažinti su vietos realijomis, pasinaudoti ryšiais su plačiu organizacijų tinklu nacionaliniu lygmeniu ir savo narių patirtimi, gali svariai prisidėti prie šio Europos lygmeniu atliekamo poveikio vertinimo. Jis ketina teikti pirmenybę *ex post* ir kokybiniais vertinimams, galintiems padėti tiksliai nustatyti ES teisėkūros arba tam tikros politikos poveikį ir atskleisti Europos ekonomikos ir socialinių partnerių patirtį ir nuotaikas.

1.10. Perkelti kai kurias direktyvas į nacionalinę teisę, Komitetas norėtų konkrečiai prisidėti prie Europos Parlamento pranešimo savo iniciatyva dėl metinės ataskaitos, susijusios su tuo, kaip ES valstybės narės įgyvendina ES teisės aktus, atsižvelgiant į valstybių narių perkėlimo metu atliktus papildymus.

1.11. Komitetas ragina, kad programa REFIT veiktų dviem kryptimis, t. y. kad nebūtų iš anksto nustatyta reglamentavimo kryptis: teisėkūros procedūra priimto akto patvirtinimas, papildymas, pakeitimas ar panaikinimas.

1.12. Komitetas negali prisiimti įsipareigojimo siekti konkrečių ES *acquis* kiekybinio mažinimo tikslų, iš anksto neįvertinus visų pasekmių socialinei ir aplinkos apsaugai bei vartotojų apsaugai.

1.13. Komitetas palankiai vertina griežtesnį ES reglamentavimo poveikio *ex post* vertinimą atsižvelgiant į ES politikos ciklą, visų pirma kiek tai susiję su poveikio vertinime, pridėjame prie pradinio pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, numatomu poveikiu augimui ir užimtumui. *Ex post* vertinimai turėtų būti įvairiapusiai ir atliekami praėjus pagrįstam laikotarpiui nuo galutinio perkėlimo į nacionalinę teisę termino.

2. Bendrosios pastabos

2.1. Komitetas primena, kad teisės aktai yra būtini Sutarties tikslams pasiekti ir piliečiams, įmonėms bei darbuotojams naudingo pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo sąlygoms sudaryti⁽²⁾. Teisės aktais taip pat padedama didinti gerovę, saugoti bendrąjį interesą ir pagrindines teises, skatinti aukštą socialinės ir aplinkos apsaugos lygį ir užtikrinti teisinį tikrumą bei nuspėjamumą. Jie turėtų padėti išvengti konkurencijos iškraipymo ir socialinio dempingo.

2.2. Todėl Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisijos pirmininko pavaduotojas F. Timmermans keletą kartų priminė, kad programa REFIT negali nei lemti ES *acquis* reguliavimo panaikinimo, nei sumažinti socialinės, aplinkos ir pagrindinių teisių apsaugos lygio⁽³⁾.

⁽²⁾ COM(2012) 746 *final*, p. 2.

⁽³⁾ COM(2015) 215 *final*.

2.3. Komitetas mano, kad dėl reglamentavimo ne tik patiriama administracinės naštos ir sąnaudų, kurios gali pasirodyti didelės arba nebūtinės, bet ir suteikiama daug naudos piliečiams, įmonėms ir valstybės institucijoms. Jis primena, kad pažangiu reglamentavimu visada reikėtų siekti realios papildomos naudos. Kai įmanoma, ES taisyklėmis našta turi būti panaikinama, o ne sukuriama papildomai.

2.4. Komiteto nuomone, geresniu reglamentavimu pirmenybę reikėtų teikti tinkamiausiems sprendimams, kad būtų toliau kuriama ES vidaus rinka: tikslinis derinimas, tinkamas tarpusavio pripažinimo principo taikymas nesuderintose srityse, bendras reguliavimas, savireguliacija ir normalizavimas. Komitetas šiuo atžvilgiu primena, kad tikslinis ir pažangus teisės aktų derinimas padeda panaikinti kliūtis tinkamam vidaus rinkos veikimui. 28 šalių nacionalinės teisės aktų derinimas įmonėms ir ES piliečiams yra svarbus reglamentavimo ir administracinės naštos paprastinimo bei mažinimo šaltinis.

2.5. Komitetas primena, kad svarbiausias programos REFIT tikslas – gerinti ES teisės aktų kokybę ir veiksmingumą ir rengti paprastus, suprantamus ir nuoseklius teisės aktus nedarant poveikio nustatytiems strateginiams tikslams ir nekenkiant piliečių, vartotojų, darbuotojų apsaugai ir socialiniam dialogui ar aplinkai.

2.6. Šiuo klausimu Komitetas primena savo siekį, kad svarstomi teisės aktai ir su jais susijusi našta būtų tikslingi, kad šių teisės aktų teikiama nauda galiausiai būtų didesnė už dėl jų patiriamas sąnaudas ir kad šie teisės aktai būtų proporcingi ir užtikrintų pakankamą teisinį tikrumą.

2.7. *Poveikio vertinimas*

2.7.1. Komitetas atsižvelgia į tai, kad 2016 m. balandžio 13 d. trys institucijos pasirašė Tarpinstitucinį susitarimą dėl geresnės teisėkūros.

2.7.2. Komitetas pirmiausia palankiai vertina tai, kad trys institucijos pripažino, jog poveikio vertinimo sistema yra priemonė, turinti padėti joms priimti išsamia informacija grindžiamus sprendimus ir negalinti pakeisti politinių sprendimų⁽⁴⁾.

2.7.3. Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisija į savo integruotus, suderintus ir įvairiapusius poveikio vertinimus įtraukia alternatyvius sprendimus, susijusius su neeuropinėmis sąnaudomis ir įvairių galimybių poveikiu konkurencingumui, taip pat pasiūlymų poveikiu MVĮ ir labai mažoms įmonėms bei skaitmeniniu ir teritoriniu aspektu⁽⁵⁾.

2.7.4. Komitetas palankiai vertina tai, kad Komisija gali užbaigti poveikio vertinimą savo iniciatyva arba Europos Parlamento ar Tarybos prašymu, tačiau apgailestauja, kad kiekviena institucija pati nustato, kaip organizuoti savo vertinimo darbą. Komitetas ragina visas tris institucijas susitarti dėl bendros poveikio vertinimo metodikos, kuria, rengdami savo pakeitimus, taip pat galėtų remtis EESRK ir RK.

2.7.5. Komiteto požiūriu, poveikio vertinimas turi būti atliekamas pačiose Europos institucijose. Vis dėlto, jeigu dėl konkrečių priežasčių numatoma pasitelkti privačius konsultantus, Komitetas primygtinai ragina, kad:

- pirkimo specifikacijos būtų surašytos nešališkai, remiantis skaidriais ir aiškiais kriterijais, ir kad jos būtų paskelbtos iš anksto,
- kandidatų atranka būtų vykdoma visiškai skaidriai, remiantis plačiu ir pliuralistiniu kvietimu teikti pasiūlymus, kad būtų taikoma pasirinktų konsultantų rotacija ir kad būtų galima patikrinti jų kompetenciją,

⁽⁴⁾ 2015 m. gruodžio 15 d. Tarpinstitucinio susitarimo (TIS) 7 punktą (http://ec.europa.eu/smart-regulation/better_regulation/documents/iaa_blm_final_en.pdf).

⁽⁵⁾ Ten pat.

— apie sutarties skyrimą būtų skelbiama viešai.

2.8. Konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais

2.8.1. Komitetas mano, kad konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais ir ekspertais neturi pakeisti nei konsultacijų su socialiniais partneriais, Komitetu ar Regionų komitetu, kurie dalyvauja labai konkrečiais teisėkūros ciklo etapais ir pagal SESV nustatytas ribas, nei vykdomų konsultacijų nacionaliniu lygmeniu, kurios turi būti paremtos aktyvesniu socialinių partnerių dalyvavimu. Jis pažymi, kad tinkamas suinteresuotųjų subjektų žemėlapių sudarymas yra labai svarbus tinkamam dalyvių atstovaujimumui ir kokybiškai konsultacijų procedūrai, ir ragina Komisiją šiuo tikslu remtis Skaidrumo registru.

2.8.2. Komitetas prašo, kad konsultacijos vyktų nedarant neigiamo poveikio struktūriniam pilietiniam dialogui (SESV 11 straipsnio 2 dalis) arba konsultavimuisi konkrečiais klausimais, pavyzdžiui, konsultacijoms su socialiniais partneriais palaikant socialinį dialogą (darbdavių ir profesinių sąjungų, SESV 154 straipsnis), arba konsultavimuisi su patariamaisiais organais, pavyzdžiui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu (SESV 304 straipsnis).

2.8.3. Komitetas pažymi, kad sudarant suinteresuotųjų subjektų žemėlapius turi būti užtikrintas tinkamas geografinis paskirstymas ir paskirstymas pagal tikslines grupes, ypatingą dėmesį skiriant nepakankamai atstovaujamos grupės. Analizuojant atsakymus į konsultacijas, turėtų būti taikomas motyvuoto vertinimo mechanizmas ⁽⁶⁾.

2.9. Programa REFIT

2.9.1. Komitetas atsižvelgia į Komisijos nustatytus bendruosius programos REFIT tikslus ir nurodo savo nuomonės ⁽⁷⁾, kuriose nagrinėjama programa „Geresnis reglamentavimas“ ir „Pažangus reglamentavimas“. Komitetas laikosi nuomonės, kad pažangus reglamentavimas neatleidžia nuo įpareigojimo taikyti teisės aktus dėl piliečių, darbuotojų ir vartotojų apsaugos, lyčių lygybės arba aplinkos apsaugos standartų ir neužkerta kelio jų tobulinimui. Pažangaus reglamentavimo procese turi būti atsižvelgiama ir į vidaus rinkos socialinį aspektą, kaip numatyta Sutartyje, visų pirma į nacionalinę teisę perkeltant susitarimus, dėl kurių susitarta plėtojant Europos socialinį dialogą.

2.9.2. Komitetas pažymi, kad Komisija siekia pagerinti priemonių, skirtų užtikrinti optimalią įgyvendinimo priežiūrą, procesą ir kokybę.

2.9.3. Komitetas prašo Komisijos į savo rezultatų suvestinę įtraukti metinį programos REFIT priemonių pagrindinių sąnaudų ir naudos kiekybinį ir kokybinį vertinimą, kuriame taip pat būtų atsižvelgiama į užimtumo, socialinės ir aplinkos apsaugos ir vartotojų apsaugos lygį ir kokybę.

2.9.4. Komitetas patikslina, kad geresnis reglamentavimas negali ir neturi pakeisti politinių sprendimų.

2.10. Programos REFIT platforma

2.10.1. Komitetas atsižvelgia į programos REFIT platformos, kurioje jis dalyvauja ir kuri turi išanalizuoti pasiūlymus, kaip sumažinti nereikalingą administracinę ir reguliavimo našta ir palengvinti ES teisės aktų taikymą valstybėse narėse, sukūrimą. Jis atkreipia dėmesį į tai, kad socialiniam dialogui ir socialinių partnerių kompetencijai priklausančios sritys buvo pašalintos iš platformos įgaliojimų.

⁽⁶⁾ OL C 383, 2015 11 17, p. 57.

⁽⁷⁾ OL C 327, 2013 11 12, p. 33, OL C 248, 2011 8 25, p. 87 ir OL C 48 2011 2 15, p. 107.

2.10.2. Vis dėlto Komitetas pažymi, kad platforma turi:

- ir toliau būti konsultacinio pobūdžio informacijos mainų priemonė, negalinti pakeisti įprastos institucijų, visų pirma teisėkūros institucijų, veiklos,
- atsižvelgti į konsultacijas su Komitetu ir kitas privalomas konsultacijas, kurios numatytos Sutartyse, visų pirma SESV 154 straipsnyje dėl socialinių partnerių,
- nagrinėti tik tam tikras temas.

2.10.3. Komitetas taip pat tikisi, kad:

- ši platforma nesidubliuos su jau pradėtais konsultacijų procesais ir nebus nereikalingas biurokratinis lygmuo,
- platforma nesikiš į sprendimų priėmimo procesą motyvuodama tuo, kad jos buvo paprašyta pateikti nuomonę, ji apsvarstė kokį nors konkretų klausimą ar pasiūlė specialų veikimo būdą.

2.10.4. Komitetas atkreipia dėmesį, kad dėl didelio šios platformos dalyvių skaičiaus, labai skirtingo jų pobūdžio (valstybės narės, socialiniai partneriai, NVO, pilietinės visuomenės nariai), labai plataus į jos darbotvarkę įtrauktų temų spektro ir retų posėdžių negalima surengti išsamių diskusijų dėl platformos nagrinėjamų pasiūlymų.

2.11. *Programos REFIT platformos reprezentatyvumas*

2.11.1. Šiuo klausimu Komitetas pažymi, kad jis turi tik vieną vietą ir jo trys grupės platformos darbe dalyvauja pakaitomis, nors jis yra Sutartimis įsteigta institucija, atstovaujanti ES įvairovei.

2.11.2. Taigi Komitetas mano, kad suteikus jam dvi papildomas vietas būtų galima atsižvelgti į trišalį šios institucijos ir jos įgaliojimų pobūdį ir taip atstovauti pilietinei visuomenei, kuriai atstovauti ji yra įgaliota.

2.11.3. Komitetas daro išvadą, kad platformos suinteresuotųjų subjektų grupėje visos Europos lygmeniu neatstovaujama labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms, ir prašo šią padėtį kuo greičiau ištaisyti.

2.12. *Platformos veikimas*

2.12.1. Komitetas prašo Komisijos:

- patikslinti platformoje atstovaujamų subjektų atrankos tvarką ir kriterijus,
- įsitikinti, kad kiekvienas suinteresuotųjų subjektų atstovas turi materialinių išteklių, leidžiančių jam pasirengti posėdžiams ir veiksmingai juose dalyvauti,
- pavišinti Komisijos gautų ir vėliau platformai perduotų pasiūlymų skaičių ir išankstinės atrankos kriterijus,
- užtikrinti tinkamą atstovavimą teikiant pasiūlymus (valstybės narės, socialiniai partneriai, pilietinės visuomenės nariai),

- nariams laiku pateikti išsamius ir naudingus parengiamuosius dokumentus, kad jie galėtų geriausiomis sąlygomis pasirošti posėdžiui ir veiksmingai prisidėti prie bendro įgyvendinimo,
- užtikrinti tolesnius veiksmus, susijusius su rekomendacijomis, kad būtų galima atsekti įtaką,
- skelbti rezultatus, pasiektus vykdant platformos veiklą.

3. Papildomos pastabos

3.1. ES politikos vertinimas

3.1.1. Komitetas pažymi, kad jį reikia laikyti visateisiu instituciniu partneriu, o ne įvairių, skirtingų ir prieštaringų interesų turinčių suinteresuotųjų subjektų pakomitečiu.

3.1.2. Komitetas primena, kad turėdamas išskirtinę galimybę tiesiogiai susipažinti su vietos realijomis, pasinaudoti ryšiu su plačiu organizacijų tinklu nacionaliniu lygmeniu ir savo narių patirtimi, gali svariai prisidėti prie šio poveikio vertinimo.

3.1.3. Komitetas pažymi, kad ši vertinimo veikla turėtų sustiprinti jo santykius su įvairiomis pilietinės visuomenės organizacijomis ir leisti jam dar aktyviau tarpininkauti palaikant institucijų ir pilietinės visuomenės atstovų ryšius.

3.1.4. EESRK patikslina, kad šis vertinimas, kurį jis atliks, bus pateiktas kaip rekomendacijos dėl politikos ir kad jose bus pabrėžtas didžiausias konkrečios srities politikos poveikis pilietinei visuomenei, kartu pasiūlytas geriausias veikimo būdas ateičiai.

3.1.5. Komitetas pažymi, kad ketina teikti pirmenybę *ex post* ir kokybiniam vertinimams, galintiems padėti tiksliai nustatyti ES teisėkūros arba tam tikros politikos poveikį ir atskleisti Europos ekonomikos ir socialinių partnerių patirtį ir nuotaikas.

3.1.6. Komitetas laikosi nuomonės, kad, remiantis Komisijos ir Parlamento *ex post* vertinimais, kuriuos atliekant dalyvaus Komitetas, bus iš dalies keičiami arba rengiami nauji teisės aktai, dėl kurių bus konsultuojamasi su Komitetu.

3.1.7. Komitetas palankiai vertina tai, kad jis galės visapusiškai dalyvauti teisėkūros cikle ir turės daugiau galimybių prisidėti rengiant būsimas ES politikos strategijas.

3.2. Direktyvų perkėlimas į nacionalinę teisę

3.2.1. Perkeldamos direktyvas į nacionalinę teisę valstybės narės dažnai įtraukia aspektus, kurie niekaip nesusiję su atitinkamais Sąjungos teisės aktais; todėl Komitetas mano, kad šiuos papildomus aspektus reikėtų pažymėti perkėlimo į nacionalinę teisę akte ar aktuose arba su jais susijusiuose dokumentuose⁽⁸⁾. Tokiomis aplinkybėmis Komitetas mano, kad sąvoka „gold-plating“, reiškianti perteklinį reglamentavimą, nevertotina, nes ja stigmatizuojama tam tikra nacionalinė praktika, kartu atmetamas diferencijuotas ir lankstus požiūris.

3.2.2. Komiteto nuomone, atliekant šį minimalų derinimą, valstybės narės turi išlaikyti teisę savo vidaus teisėje numatyti nuostatas, kuriomis būtų siekiama skatinti užimtumą, gerinti gyvenimo ir darbo sąlygas, užtikrinti tinkamą socialinę apsaugą, aukštą ir tvarų užimtumo lygį, kovoti su atskirtimi⁽⁹⁾, remti ir vystyti MVĮ, užtikrinti aukštą žmonių ar vartotojų sveikatos apsaugos⁽¹⁰⁾ ir aplinkos apsaugos⁽¹¹⁾ lygį, kartu nekuriant netikslingų reglamentavimo ar administracinių kliūčių, tad kiekvieną kartą, kai tik tai įmanoma, pirmenybę reikėtų teikti reglamentams, o ne direktyvoms.

⁽⁸⁾ Tarpinstitucinio susitarimo 31 punktas.

⁽⁹⁾ SESV 151 straipsnis.

⁽¹⁰⁾ SESV 168 ir 169 straipsniai.

⁽¹¹⁾ SESV 191 straipsnis.

3.2.3. Komitetas konstatuoja, kad dėl siekio pasiūlymuose dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų užtikrinti maksimalų suderinimą paprastai atsiranda įvairios nukrypti leidžiančios nuostatos ir išlygos, dėl kurių sukuriamos ir įteisinamos papildomos kliūtys vidaus rinkai.

3.2.4. Komitetas mano, kad jis gali atlikti naudingą vaidmenį kaip tarpininkas tarp ES teisės aktų leidėjų ir naudotojų ir konkrečiai prisidėti prie Europos Parlamento pranešimo savo iniciatyva dėl metinės ataskaitos, susijusios su ES teisės aktų įgyvendinimu valstybėse narėse, išskirdamas valstybių narių perkeliant ES teisės aktus į nacionalinę teisę papildomai įtrauktus aspektus, ir šiuo klausimu mano, kad metodiniu požiūriu, be kita ko, galėtų būti naudingas jo Bendrosios rinkos observatorijos tyrimas „Paslaugų direktyvos taikymas statybų sektoriuje“⁽¹²⁾ ir Darbo rinkos observatorijos tyrimas dėl jaunimo nedarbo⁽¹³⁾.

3.3. *Perspektyvinis aspektas*

3.3.1. Komitetas ragina programą REFIT vykdyti dviem kryptimis, t. y. iš anksto nenustatant reglamentavimo krypties: teisėkūros procedūra priimto akto patvirtinimas, papildymas, pakeitimas ar panaikinimas.

3.3.2. Komitetas sutinka su tuo, kad ES *acquis* nuolat tikrintų ir iš naujo vertintų Komisija, visų pirma tikrindama ES teisėkūros procedūra ir ne teisėkūros procedūra priimamų aktų svarbą ir papildomą naudą.

3.3.3. Komitetas laikosi nuomonės, kad labai svarbią reikšmę turi integruotas ir kompleksinis poveikio vertinimų pobūdis ir kad Komisija neturi susitelkti tik į konkurencingumo aspektą; jis mano, kad reikia tinkamai atsižvelgti į papildomą ES veiksmų naudą, o sąnaudų ir naudos analizėje reikėtų numatyti visus aspektus, įskaitant sąnaudas nesiėmus jokių veiksmų.

3.3.4. *Poveikio vertinimas*

3.3.4.1. Komitetas mano, kad dėl padaugėjusių poveikio vertinimo kriterijų Komisija negali nesiimti veiksmų ar atsisakyti iniciatyvos motyvuodama tuo, kad nėra tenkinamas vienas ar keli kriterijai; taigi jis laikosi nuomonės, kad Komisija turi pasverti kriterijus tarpusavyje ir kad dėl didelio kriterijų skaičiaus sprendimų priėmimo procesas neturi tapti biurokratiškas ir sustoti teisėkūra.

3.3.4.2. Komitetas atkreipia ypatingą dėmesį į principą „visų pirma galvokime apie mažuosius“ (*Think Small First*) ir į MVĮ testą, visų pirma savo nuomonėje dėl Smulkiojo verslo akto (*Small Business Act*)⁽¹⁴⁾, tačiau mano, kad labai mažoms įmonėms nereikia taikyti bendro pobūdžio išimčių ir kad, kiek tai susiję su pasiūlymais dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, būtų teisingiau laikytis kiekvienu konkrečiu atveju grindžiamo požiūrio, paremto išsamiu poveikio vertinimu.

3.3.4.3. Komitetas pažymi, jog sutinka su tuo, kad Komisijos pasiūlymai būtų rengiami kartu su griežtu poveikio vertinimu, paremtu įrodymais (*evidence-based*), tačiau pabrėžia, kad Sąjungos teisės aktų leidėjas turi pasinaudoti savo diskrecija užtikrindamas tam tikrą sveikatos, aplinkos ir vartotojų apsaugos bei subjektų ekonominių interesų apsaugos pusiausvyrą, siekdamas Sutartimi jam pavesto tikslo užtikrinti aukštą sveikatos ir aplinkos apsaugos lygį⁽¹⁵⁾.

3.3.4.4. Komitetas patikslina, kad taip būtų galima kiekybiškai įvertinti reglamentavimo ir administracinę našta, tik jeigu:

— būtų išnagrinėtos reglamentavimo sąnaudos ir išlaidos atsižvelgiant ne tik į jo poveikį įmonėms ir konkurencingumui apskritai, bet ir į esamo reglamentavimo socialinės, aplinkos, vartotojų teisių, visuomenės sveikatos ir darbo srityje naudą,

⁽¹²⁾ <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/eesc-2014-02466-00-01-tcd-tra-fr.pdf>

⁽¹³⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.fr.lmo-observatory-impact-study-youth>

⁽¹⁴⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 51.

⁽¹⁵⁾ 2010 m. liepos 8 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Afton Chemical Limited prieš Secretary of State for Transport* (byla C-343/09, ECLI: EU:C:2010:419) 56 punktas.

- dėl jo nesusiaurėtų ar nesusilpnėtų ES politiniai tikslai,
- būtų patikrintos reglamentavimo ir iniciatyvų, kurių numatoma imtis, spragos, kad ES būtų nustatyti pažangūs ir labai aukštos kokybės standartai.

3.3.4.5. Komitetas negali prisiimti įsipareigojimo siekti konkrečių ES *acquis* kiekybinio mažinimo tikslų, iš anksto neįvertinus visų pasekmių socialinei ir aplinkos apsaugai bei vartotojų apsaugai.

3.3.4.6. Dėl suminių sąnaudų vertinimo Komitetas patikslina, kad, kai Komisija vertins Europos teisės akto *ex ante* ar *ex post* poveikį, ji turės atsižvelgti į tai, kad šios naujos sąnaudos papildo esamas reikalavimų laikymosi ir įgyvendinimo sąnaudas. Komitetas pripažįsta, kad suminės sąnaudos apskaičiuojamos atsižvelgiant į finansines sąnaudas, atsirandančias dėl teisės akto konkrečiame sektoriuje, tačiau patikslina, kad šio vertinimo neturėtų visiškai ar iš dalies išvengti nė vienas sektorius.

3.3.5. *Ex ante* vertinimas

3.3.5.1. Komitetui susirūpinimą kelia tai, kad diskusijos vis dažniau nukeliamos į pradinį teisėkūros proceso etapą, kuriame dar nedalyvauja teisės aktų leidėjai ir socialiniai partneriai, tad kyla grėsmė, kad jie nesužinos apie šių diskusijų, kurios jau įvyko jiems nedalyvaujant, turinį.

3.3.6. *Ex post* vertinimas

3.3.6.1. Komitetas mano, kad *ex post* vertinimai yra bent tokie pat svarbūs kaip ir *ex ante* vertinimas; jis prašo Komisijos šiuo atžvilgiu pateikti orientacinę metodiką dėl darnaus vystymosi kriterijų.

3.3.6.2. Komitetas palankiai vertina griežtesnį ES reglamentavimo poveikio *ex post* vertinimą atsižvelgiant į ES politikos ciklą, visų pirma kiek tai susiję su poveikio vertinime, pridėtame prie pradinio pasiūlymo dėl teisėkūros procedūra priimamo akto, numatomu poveikiu augimui ir užimtumui.

3.3.6.3. Komitetas laikosi nuomonės, kad *ex post* vertinimai turėtų būti įvairiapusiai ir atliekami praėjus pagrįstam laikotarpiui nuo galutinio perkėlimo į nacionalinę teisę termino.

3.3.6.4. Komitetas mano, kad *ex post* vertinimai yra svarbios analizės priemonės ir kad jų išvados gali būti tiesiogiai panaudotos atliekant galimą poveikio vertinimą, susijusį su teisės akto peržiūra.

Bruselis, 2016 m. gegužės 26 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

PRIEDAS

Šie pakeitimai, už kuriuos buvo atiduota daugiau nei ketvirtadalis balsų, svarstymo metu buvo atmesti (Darbo tvarkos taisyklių 54 straipsnio 3 dalis):

a) 2.11.1 ir 2.11.2 punktai

~~Šiuo klausimu Komitetas pažymi, kad jis turi tik vieną vietą ir jo trys grupės platformos darbe dalyvauja pakaitomis, nors jis yra Sutartimis įsteigta institucija, atstovaujanti ES įvairovei.~~

~~Taigi Komitetas mano, kad suteikus jam dvi papildomas vietas būtų galima atsižvelgti į trisšalį šios institucijos ir jos įgaliojimų pobūdį ir taip atstovauti pilietinei visuomenei, kuriai atstovauti ji yra įgaliota.~~

b) 1.8 punktas

~~Dėl programos REFIT platformos reprezentatyvumo Komitetas mano, kad suteikus dvi papildomas vietas jam būtų suteikta galimybė visapusiškai vykdyti savo įgaliojimus ir atspindėti pilietinę visuomenę, kuriai jam pavesta atstovauti. Be to, Komitetas pažymi, kad platformos suinteresuotųjų subjektų grupėje visos Europos lygmeniu neatstovaujama labai mažoms, mažoms ir vidutinėms įmonėms, ir prašo šių padėtį kuo greičiau ištaisyti.~~

Paaiškinimas

EESRK gali būti atstovaujama tik vieną kartą. Tik kaip EESRK, o ne kiekvienai grupei atskirai. Šio vieningo atstovavimo užtikrinimas priklauso išimtinai EESRK kompetencijai. Taip išvengiama trijų (galbūt skirtingų) nuomonių formulavimo ir balsavimo.

Balsavimo rezultatai

| | |
|-----------|-----|
| Už | 49 |
| Prieš | 123 |
| Susilaikė | 16 |

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Kintančio darbo santykių pobūdžio ir poveikio siekiant išlaikyti pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį bei technologinės plėtros poveikio socialinės apsaugos sistemai ir darbo teisei“

(tiriamoji nuomonė)

(2016/C 303/07)

Pranešėja: Kathleen WALKER SHAW

Nyderlandų socialinių reikalų ir užimtumo ministerija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, ES Tarybai pirmininkaujantių Nyderlandų vardu 2015 m. gruodžio 16 d. raštu Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto paprašė parengti tiriamąją nuomonę dėl

kintančio darbo santykių pobūdžio ir poveikio siekiant išlaikyti pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį.

Slovakijos Respublikos, 2016 m. liepos mėn. turinčios perimti pirmininkavimą ES Tarybai, užsienio ir Europos reikalų ministerija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, rengiantis neoficialiam Užimtumo, socialinės politikos, sveikatos ir vartotojų reikalų (EPSCO) tarybos posėdžiui (2016 m. liepos 14–15 d.) 2016 m. kovo 14 d. raštu Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto paprašė parengti tiriamąją nuomonę dėl

technologinės plėtros poveikio socialinės apsaugos sistemai ir darbo teisei

(tiriamoji nuomonė).

Atsižvelgiant į tai, kad prašymas sutapo su nemaža dalimi darbo, atliekamo rengiant nuomonę, kurios paprašė pirmininkaujantys Nyderlandai, o EPSCO tarybos posėdis vyks jau greitai, buvo susitarta dėl abiejų prašymų parengti vieną nuomonę.

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2016 m. gegužės 12 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 201 nariui balsavus už, 3 – prieš ir 4 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Darbo ir darbo santykių pobūdis sparčiai kinta. ES uždavinys – skatinti inovacijas, technologinę plėtrą ir kūrybiškumą, kad būtų galima siekti ir gauti naudingų rezultatų tvariai ir konkurencingai socialinei rinkos ekonomikai kurti. Reikia įvertinti, kaip šie pokyčiai veikia darbo rinką, standartus, ekonomiką, mokesčių ir socialinės apsaugos sistemas bei pragyvenimą užtikrinantį darbo užmokestį. Vienodų veiklos sąlygų ir sąžiningos skaitmeninės ekonomikos sistemos sukūrimas darbuotojams ir įvairaus dydžio bei visų sektorių įmonėms bei skaitmeninių įgūdžių tobulinimas yra vieni svarbiausių uždavinių, kuriuos turime išspręsti. Europai ir jos socialiniams partneriams tenka vienas pagrindinių vaidmenų užtikrinant, kad šio proceso rezultatai būtų naudingi, sąžiningi, tvarūs ir būtų išaiškinti visi neaiškūs teisių ir apsaugos aspektai.

1.2. EESRK mano, kad pirmiausia visoje ES reikia išsaugoti socialinės paramos sistemų kokybę ir finansinį tvarumą, ir rekomenduoja, kad ES Komisija ir valstybės narės, konsultuodamosi su socialiniais partneriais, atliktų geriausios patirties tyrimus, kuriais būtų galima remtis kuriant lankstesnėms užimtumo formoms pritaikytus socialinės paramos modelius, užtikrinant, kad atitinkamo lygmens socialinės apsaugos sistemoje dalyvautų visi dirbantieji, net ir savarankiškai dirbantys darbuotojai, kurie tradicinėje socialinės paramos sistemoje nedalyvauja. Į tai reikėtų atsižvelgti plėtojant siūlomą ES socialinių teisių ramstį. Džiaugiamės, kad EESRK šį klausimą nagrinėja atskiroje nuomonėje.

1.3. EESRK rekomenduoja atlikti išsamesnę šių pokyčių poveikio gebėjimams analizę, taip pat įvertinti, kokios mokymosi visą gyvenimą, perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo galimybės yra prieinamos darbuotojams pagal šiuos naujus darbo santykių modelius, kad atsiradus šioms inovacijoms kvalifikacija netaptų žemesnė ar jai nebūtų daromas neigiamas poveikis ir būtų užtikrintos geresnės užimtumo galimybės. Skatinimas visiems įgyti skaitmeninių įgūdžių ir juos lavinti privalo būti vienas iš ES prioritetų.

1.4. EESRK mano, kad reikia daugiau duomenų ES lygmeniu apie visuomenės patalkos mastą, visuomenės patalkoje dalyvaujančių darbuotojų ypatybes, įvairias naujas užimtumo formas, kaip nefiksuoto darbo laiko ir darbo pagal poreikį sutartys, naujas profesijas, civilinės teisės sutartis, platforminės ekonomikos dydį, sektorius, kuriuose ji veikia, ir jos geografinį pasiskirstymą ES, taip pat reikia šių sričių analizės. Tai padės įvertinti verslo sektoriaus ir darbuotojų poreikius, kai pasirenkamos šios užimtumo formos.

1.5. Duomenis apie šiuos pokyčius reikia rinkti reguliariau, atliekant Europos darbo jėgos tyrimus ir rengiant darbo rinkos ataskaitas, kuriose nustatoma geriausia patirtis, jeigu tokia yra. Taip bus galima stebėti naujų darbo ir darbo santykių formų poveikį darbo rinkai ir ekonomikai, vertinti, kaip jomis prisidedama prie tvarių kokybiškų darbo vietų kūrimo ir ekonomikos augimo, ir šia informacija remtis kuriant ES užimtumo politiką, taip pat įgyvendinant ES semestrą ir 2020 m. strategiją. Šie tyrimai turėtų būti finansuojami iš programos „Horizontas 2020“ ir kitų susijusių ES finansavimo eilučių lėšų.

1.6. Siekiant nustatyti naujų užimtumo formų reikšmę darbuotojų gyvenimui ir jų poveikį darbo tvarumui viso gyvenimo laikotarpiu, taip pat reikalingi išilginio pjūvio duomenys⁽¹⁾. Be to, svarbu nustatyti, koku mastu jos yra susijusios su lytimi ar kitais demografiniais kintamaisiais (pvz., amžiumi, negalia, etnine kilme ir migranto statusu).

1.7. Reikia skubiai išaiškinti tokių naujų darbo rinkos tarpininkų, kaip interneto platformos, teisinį statusą, kad juos būtų galima aiškiai nurodyti oficialiuose statistiniuose duomenyse, stebėti jų augimą ir nustatyti, kokius standartus, įpareigojimus, atsakomybę ir veiklos taisykles reikėtų jiems taikyti ir kurios reguliavimo institucijos turėtų būti atsakingos už jų tikrinimą ir reikalavimų vykdymo užtikrinimą, kartu pripažįstant, kad šios interneto platformos gali būti inovacijų, užimtumo galimybių ir ekonomikos augimo šaltinis.

1.8. EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad Europos Komisija šiuo metu konsultuojasi dėl Direktyvos dėl rašytinės pažymos⁽²⁾, ir tikisi, kad, jeigu ES Komisija nuspręstų peržiūrėti šį teisės aktą, pasiūlymuose bus atsižvelgta į naujų darbo santykių formų klausimą. Konkrečiai, tikimasi, kad bus aiškiau nurodytos naujos darbo santykių ir darbo formos, tuo pat metu atsižvelgiant į MVĮ poreikius. Taip pat galima pagalvoti apie galimybę išplėsti taikymo sritį, įtraukiant į ją darbuotojus, nustatyti, kad rašytinės pažymos turi būti pateikiamos pačią pirmą dieną, ir, siekiant užkirsti kelią nefiksuoto darbo laiko sutartims, nustatyti minimalų darbo valandų skaičių.

1.9. EESRK rekomendacija dėl interneto platformų, visuomenės patalkos, ekonomiškai priklausomų savarankiškai dirbančių asmenų ir kitų naujų savarankiško užimtumo formų – išspręsti su tarpininkų veiklos reguliavimu, atsakomybe už nelaimingus atsitikimus, padarytą žalą ir nesuteiktas paslaugas susijusius klausimus, kad būtų apsaugoti darbuotojai, vartotojai ir plačioji visuomenė. Reikia išaiškinti, kaip šioms naujoms užimtumo formoms taikomi esami ES darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktai, kokia tvarka nagrinėjami šių teisės aktų pažeidimai ir kam tenka atsakomybė už tikrinimą bei už darbuotojų, vartotojų ir visuomenės civilinės atsakomybės draudimą.

⁽¹⁾ „France Stratégie“ galutinė ataskaita *Le compte personnel d'activité de l'utopie au concret*.

EBPO ataskaita „Employment Outlook 2014“ (liet. „2014 m. užimtumo perspektyva“), p. 179.

⁽²⁾ Direktyva 91/533/EB.

1.10. Darbo inspekcijoms turėtų būti suteikti aiškūs įgaliojimai laikantis nacionalinės praktikos šių formų darbą įtraukti į jų kompetencijos sritį, o inspektoriams turėtų būti skirta reikiamų išteklių, rengiami atitinkami mokymai ir užtikrinama reikiama kompetencija. Partnerystės ryšiai su profesinėmis sąjungomis, vartotojų arba kitomis atstovaujamosiomis asociacijomis galėtų būti naudingi padedant atsakyti į visuomenei susirūpinimą keliančius klausimus ir ginant teises. Keitimasis geriausia patirtimi bus svarbi šio proceso dalis.

1.11. Atsižvelgiant į tai, kad daugelis darbuotojų gali netekti galimybės naudotis kolektyvinių derybų struktūromis ir profesinių sąjungų atstovavimo paslaugomis, taip pat reikėtų išanalizuoti poveikį kolektyvinių derybų aprėpčiai tuose sektoriuose, kuriuose tai aktualu. EESRK susirūpinimą kelia tai, kad gali kilti klausimas dėl savarankiškai dirbančiais asmenimis laikomų darbuotojų teisės laisvai jungtis į asociacijas, jeigu jų vienijimąsi į asociacijas būtų imta laikyti kartelio sudarymu ir dėl to kiltų rizika, kad tai gali prieštarauti antikonkurencinius veiksmus draudžiančioms ES taisyklėms. Į šiuos susirūpinimą keliančius klausimus, dėl kurių gali iškilti grėsmė šiai pagrindinei teisei, būtina atsakyti, o spragas pašalinti. Reikia rekomendacijų, kaip konkurencijos taisykles taikyti savarankiškai dirbantiems asmenims, kai jų darbas panašus į samdomų darbuotojų darbą. Jei šiuo atveju būtų remiamasi TDO darbuotojo (angl. *worker*) samprata, o ne siauresne samdomo darbuotojo (angl. *employee*) apibrėžtimi, būtų galima geriau suprasti, kaip taikyti pagrindinius darbo principus ir teises⁽³⁾, o ES konkurencijos taisyklėmis neturėtų būti trukdoma naudotis tais principais ir teisėmis.

1.12. EESRK ragina ištirti visuomenės patalcoje dalyvaujančių darbuotojų sutartinį statusą ir kitas naujas darbo bei darbo santykių formas, taip pat tarpininkų įsipareigojimus, atsižvelgiant į tai, ar šie darbuotojai gali derėtis dėl atlyginimo (arba jį nustatyti), darbo valandų ir sąlygų, atostogų, pensijų, motinystės teisių, darbdavio apmokamo sveikatos draudimo ir kitų darbo teisių ir ginti nuosavybės teisę į sukurtą intelektualinį turtą. Taip pat reikalingos gairės, kuriose būtų paaiškinti su apmokestinimu ir socialiniu draudimu susiję darbo statuso aspektai, kurie galbūt yra neaiškūs.

1.13. EESRK rekomenduoja, kad Europos Komisija, EBPO ir TDO kartu su socialiniais partneriais parengtų reikiamas nuostatas dėl deramų internetu dirbančių asmenų ir dirbančiųjų pagal naujus darbo santykius darbo sąlygų ir apsaugos. EESRK mano, kad būtų naudinga sukurti metodiką ES lygmeniu, bet kartu pažymi, kad didžiąją dalį darbo reikės atlikti nacionaliniu, sektoriaus arba darbo vietos lygmenimis.

1.14. Kaip nurodė Europos socialiniai partneriai, svarbu, kad Europos Komisija planuotų užimtumo politikos darbotvarkę taip, kad būtų palaikomas skaitmeninis mūsų ekonomikos ir darbo rinkų pertvarkymas. Kartu ji turėtų stengtis, kad kokybiškų užimtumo galimybių būtų kuo daugiau, o jų gali atsirasti suskaitmeninus mūsų ekonomiką. Pagal darbo rinkos politiką taip pat turėtų būti siekiama apsaugoti asmenis, kuriuos paveiks skaitmeninimas, ir juos perkvalifikuoti arba patobulinti jų įgūdžius. EESRK rekomenduoja šioje srityje įtvirtinti veiksmingas teises ir apsaugos, stebėsenos bei vykdymo užtikrinimo priemones, kad pajamų atotrūkis nedidėtų, gryniosios pajamos nemažėtų ir visoje ES būtų užtikrintos tvarios ekonomikos augimo galimybės.

1.15. EESRK Europos Komisijai siūlo apsvarstyti, kokiais būdais būtų galima skatinti Europos platformas kurti taip, kad, remiantis tvirtai susiformavusia Europos tradicija darbo rinkos koordinavimo srityje (jis dažnai vykdomas bendruomenės lygmeniu, aktyviai bendradarbiaujant profesinėms sąjungoms, vietos darbdaviams ir nacionalinėms savarankiškai dirbančiųjų asociacijoms) laikytis abipusiškumo ir bendradarbiavimo principų, sukurta vertė išliktų vietos ekonomikos dalimi. Būtų svarbu apsvarstyti, kokios priemonės padėtų įmonėms kurti tvarias kokybiškas darbo vietas, ir galimybę remti įmones ne tik pradinio veiklos etapu po įmonės įsteigimo, bet ir tolesniu savarankiškos plėtros etapu, kuriuo daugeliui naujų įmonių dabar trūksta finansavimo.

⁽³⁾ Kaip matyti iš ESTT 2015 m. sprendimo FNV-KIEM (<http://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-413/13>), galima gana plačiai aiškinti, kaip konkurencijos taisykles taikyti savarankiškai dirbantiems asmenims, kurių darbas panašus į samdomųjų darbuotojų darbą. 2014 m. Amsterdamo universiteto Informacijos teisės instituto (IVIR) parengtame Autorių ir atlikėjų sutartinų sąlygų tyrime taip pat pabrėžta, kad išeitis galbūt būtų tam tikriems sektoriams taikomos išimty, ir pateiktas Vokietijos pavyzdys: pagal Vokietijos Kolektyvinių derybų akto 12a straipsnį tam tikriems savarankiškai dirbantiems autoriams ir atlikėjams leidžiama naudotis kolektyvinių derybų galimybe. Tyrime nurodyta, kad manoma, jog tokios išimty „gali būti naudingos siekiant viešojo intereso, nes grupei suteikiama apsauga, į kurią ji, kaip ir darbuotojai, turi ekonominę ir socialinę teisę“.

2. Įžanga

2.1. Vykstant sparčiai technologinei plėtrai ir kitokiai ekonomikos bei visuomenės raidai, padaugėjo naujų darbo ir darbo santykių formų, dėl to darbo rinkos sąlygos smarkiai keičiasi ir tampa dar sudėtingesnės. Inovacijos ir kūrybiškumas yra svarbūs tvarią ir konkurencingą socialinę rinkos ekonomiką skatinantys veiksniai. Gyvybiškai svarbu užtikrinti pusiausvyrą: skatinti, kad šiais naujais pokyčiais būtų didinama ekonominė ir socialinė nauda, užtikrinant darbuotojų, vartotojų ir verslo įmonių apsaugą, bet kartu vengti piktnaudžiavimo jais kaip priemone nepaisyti sąžiningos darbo praktikos.

2.2. Naujomis užimtumo formomis gali būti užtikrintas darbo vietų kūrimas ir sklandesnis darbo rinkų veikimas, nes ir darbuotojai, ir darbdaviai taptų lankstesni, padidėtų darbuotojų savarankiškumas ir darbo vietų pritaikomumas, būtų skatinama ugdyti įgūdžius ir suteikta geresnių galimybių sukurti teigiamą darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyrą. Kartu svarbu visada, kai tik galima, skatinti kokybišką užimtumą, socialinį dialogą ir kolektyvinių derybų struktūras ir pašalinti visas informacijos apie darbdavių ir darbuotojų teises ir išsipareigojimus, darbuotojų užimtumo statusą, atsakomybę už nelaimingus atsitikimus, draudimą ir profesinę atsakomybę, mokesčių, socialinės apsaugos ir kitų teisės aktų taikymą spragas. Siekiant išvengti didesnio pajamų atotrūkio, užtikrinti, kad žmonės išsaugotų deramas ir patikimas pajamas ir galėtų derinti darbą ir šeimos gyvenimą, reikalingas visapusiškas galimybių prisitaikyti prie šių pokyčių dabartinėje darbo rinkoje ir socialinės apsaugos sistemose įvertinimas.

2.3. EESRK su šiomis besiformuojančiomis tendencijomis susijusius klausimus apsvairstė įvairiose nuomonėse⁽⁴⁾, kurios buvo naudingos rengiant šią tiriamąją nuomonę. ES pirmininkaujantiuose Nyderlanduose ir pirmininkausiančioje Slovakijoje, kurių prašymu parengta ši tiriamoji nuomonė, nestandartinis užimtumas atitinkamai siekia beveik 60 ir 20 proc.⁽⁵⁾

2.4. Naujausios Eurofound⁽⁶⁾ ir TDO⁽⁷⁾ ataskaitos padėjo nustatyti per pastarąjį dešimtmetį įvykusį perėjimą nuo tradicinių darbo santykių prie labiau nestandartinių užimtumo formų. TDO nurodo: „Tebevykstantys darbo santykių pokyčiai turi svarbių ekonominių ir socialinių pasekmių. Šiais pokyčiais prisidedama prie didėjančio darbo pajamų ir produktyvumo atotrūkio ir <...> gali būti skatinama pajamų nelygybė“⁽⁸⁾. Anot TDO⁽⁹⁾, šalyse, kurių duomenys žinomi, ir kurios apima 84 proc. viso pasaulinio užimtumo, tik maždaug ketvirtadalis (26,4 proc.) darbuotojų dirba pagal neterminuotą darbo sutartį, tuo tarpu didelių pajamų ekonomikos šalyse pagal tokias sutartis dirba daugiau kaip trys ketvirtadaliai darbuotojų. Nors įprastas užimtumo modelis dominuoja vis mažiau, jis tebėra svarbus Europos darbo rinkos elementas. TDO pabrėžia, kad vyriausybėms, ES institucijoms ir socialiniams partneriams svarbu nustatyti ir apibrėžti naujas užimtumo formas, kurti ir pritaikyti politikos priemones ir teisės aktus, kuriais būtų valdomi pokyčiai ir užtikrinami teigiami rezultatai, garantuojant palankią politinę ir reglamentavimo aplinką, kurioje būtų ginami įmonių ir įvairių formų darbą dirbančių žmonių interesai.

3. Bendros užimtumo tendencijos. Aplinkybės

3.1. Europos šalių ekonomikoje padaugėjo įvairių užimtumo formų. Jos, viena vertus, konkuruoja su tradicine nuolatinio darbo visą darbo dieną sistema, kuriai būdingos nustatytos darbo valandos, sutartimi nustatytos teisės ir išmokos ir visiškai įtraukimas į nacionalines socialinės apsaugos sistemas. Antra vertus, jos gali padėti sukurti daugiau darbo vietų ir naujoviškų būdų dirbti; svarbu užtikrinti tokių pagal naujus verslo modelius sukurtų darbo vietų kokybę. Vienos šių užimtumo formų yra susijusios su globalizacija, skaitmeninimu, kintančiais gamybos modeliais, pavyzdžiui, darbo, kuris anksčiau buvo atliekamas pačioje įmonėse, perdavimu trečiosioms šalims, kitos – su naujos praktikos diegimu įmonėse, trečios – su visiškai naujais užimtumo modeliais.

⁽⁴⁾ OL C 133, 2013 5 9, p. 77; OL C 11, 2013 1 15, p. 65; OL C 18, 2011 1 19, p. 44; OL C 318, 2011 10 29, p. 43; OL C 161, 2013 6 6, p. 14; OL C 013, 2016 1 15, p. 161; OL C 13, 2016 1 15, p. 24; OL C 13, 2016 1 15, p. 40.

⁽⁵⁾ 2014 m. S. Scarpetta (EBPO) pranešimas „Reducing labour market polarisation and segmentation“ (liet. „Darbo rinkos poliarizacijos ir segmentacijos mažinimas“).

TDO – Ekspertų susitikimo nestandartinių užimtumo formų klausimais aptarimo ataskaita.

TDO – Ekspertų susitikimo nestandartinių užimtumo formų klausimais išvados.

⁽⁶⁾ Eurofound, „New forms of employment“ (liet. „Naujos užimtumo formos“).

Eurofound, „Harnessing the crowd – A new form of employment“ (liet. „Visuomenės patalkos galimybių išnaudojimas – nauja užimtumo forma“).

⁽⁷⁾ TDO, „The changing nature of jobs – World Employment and Social Outlook 2015“ (liet. „Kintantis darbo vietų pobūdis – užimtumas pasaulyje ir socialinė perspektyva 2015 m.“).

TDO, „Regulating the employment relationship in Europe: A guide to Recommendation“ (liet. „Darbo santykių Europoje reguliavimas. Rekomendacijų vadovas“) – 2006 m. rekomendacija dėl darbo santykių (Nr. 198).

⁽⁸⁾ TDO, „The changing nature of jobs – World Employment and Social Outlook 2015“ (liet. „Kintantis darbo vietų pobūdis – užimtumas pasaulyje ir socialinė perspektyva 2015 m.“), p. 13–14.

⁽⁹⁾ Žr. 8 išnašą, p. 30.

3.2. Naujos darbo formos fiziniams asmenims gali atverti naujų galimybių tapti verslininkais ir rinktis profesijas, kurios anksčiau buvo neprieinamos, arba pasitraukti iš šešėlinės neapskaityto darbo ekonomikos. Įvertinus verslininkų motyvaciją, matyti, kad žmonės dažniau imasi verslo dėl teigiamų priežasčių (pvz., nori išnaudoti gerą idėją) negu dėl neigiamų (pvz., dėl to, kad neturi kitų darbo galimybių) ⁽¹⁰⁾.

3.3. Nauji darbo santykiai apima nefiksuoto darbo laiko, budėjimo arba tik skrydžio laiko (angl. *fly-time only*) sutartis, smulkius darbus, įvairius darbus (angl. *portfolio work*), darbą už čekius, civilinės teisės sutartis ir darbo pasidalijimo susitarimus. Juos papildo įvairios sutartinės įdarbinimo formos, pagal kurias darbą organizuoja tarpininkai, įskaitant skėtines bendroves, savarankiško darbo agentūras, įdarbinimo su keliais darbdaviais agentūras arba internetines visuomenės patalkos platformas. Pagal daugelį šių užimtumo formų darbuotojai vadinami nepriklausomais rangovais, jaunesniaisiais nariais, užduočių vykdytojais, partneriais ar kitaip ir iš šių pavadinimų kartais sunku suprasti, koks yra jų užimtumo statusas. Nors toks darbas dažnai laikomas savarankišku, kartais jis neatitinka su tikrai savarankišku darbu siejamų kriterijų, pavyzdžiui, galimybės apibrėžti užduotis, nustatyti darbo užmokesčio dydį arba būti sukurto intelektualinio turto savininku. Kai kuriuose sektoriuose, pavyzdžiui, turizmo, maitinimo ir žemės ūkio, būdingas protarpinis, atsitiktinis arba sezoninis darbas, tad tam tikras lankstumas reikalingas ir darbdaviui, ir darbuotojui. Kad būtų išvengta neapskaityto darbo daromos žalos, reikalingos taisyklės, kuriomis tokios sutartys būtų reglamentuojamos, nesvarbu, ar darbas būtų organizuojamas per agentūrą, ar savarankiškai.

3.4. Svarbu skirti tikrąją verslininkystę, savarankiškai dirbančius specialistus ir naujas priklausomo savarankiško darbo formas ir užtikrinti darbo kokybę. Dėl darbo organizavimo pokyčių, susijusių su atliktų užduočių vertinimu ir pagal projektus vykdoma veikla, keičiasi netgi darbuotojų, dirbančių pagal oficialias darbo sutartis, tradicinės darbo valandos, o tai daro poveikį gyvenimo tempui ir pajamų garantijoms. Daugelyje darbo vietų, pavyzdžiui, skambučių centruose, socialiniu dialogu ir kolektyvinėmis derybomis sėkmingai pavyko išspręsti su neaiškiais aspektais susijusias problemas ir pagerinti darbo sąlygas.

4. Skaitmeninimas

4.1. Dėl skaitmeninimo gali padidėti esamų verslo įmonių našumas ir lankstumas, jis gali tapti pagrindu kurtis naujoms pramonės šakoms ir užimtumo formoms ir taip prisidėti prie Europos ekonomikos augimo ir konkurencingumo. Jei skaitmeninimas bus veiksmingai valdomas, jis labai padės kurti socialinę rinkos ekonomiką, tenkinti darbo ir asmeninio gyvenimo derinimo poreikius, mažinti lyčių nelygybę užimtumo ir socialinės apsaugos srityse. Šiuo klausimu naudingas neseniai Europos profesinių sąjungų konfederacijos (ETUC), „BusinessEurope“, Europos viešąsias paslaugas teikiančių darbdavių ir įmonių centro (CEEP) ir Europos amatų, mažų ir vidutinių įmonių asociacijos (UEAPME) patvirtintas pareiškimas ⁽¹¹⁾.

4.2. Skaitmeninimas padarė didelę įtaką darbo organizavimui ir užimtumui, taigi jam reikia tolesnio politikų dėmesio, be to, jį reikia tinkamai valdyti. Dėl skaitmeninimo taip pat pakito santykiai su vartotojais, tapo lengva gauti prekes ir paslaugas. Vartotojų pasitenkinimas yra aukštas, tačiau susirūpinimą kelia šio proceso poveikis ekonomikai, todėl reikia tobulinti veiksmingus teisių gynimo mechanizmus. Inicijatyvu politikos formavimu ES ir nacionaliniu lygmenimis reikia užtikrinti, kad būtų išnaudotos skaitmeninimo teikiamos galimybės, bet kartu išvengta su juo susijusių problemų ⁽¹²⁾.

4.3. Labai didelė gyventojų dalis daugelyje vietų turi interneto prieigą ir iš esmės su jais bet kada ir bet kur galima susisiekti su darbu susijusiais klausimais, todėl dažnėja darbas internetu ir nyksta erdvės bei laiko ribos tarp darbo ir asmeninio gyvenimo. Šis lankstumas gali būti naudingas ir įmonėms, ir darbuotojams, jeigu paisoma abiejų šalių interesų. Reikėtų išsamiau apvarstyti, ar ir kokio masto papildoma darbuotojų privatus ir šeimos gyvenimo apsauga yra reikalinga šiomis skaitmeninio judriojo ryšio visuotinio paplitimo sąlygomis ir kokios, galbūt nacionalinio ar ES lygmens, priemonės būtų tikslingos siekiant apriboti visapusišką darbuotojų pasiekiamumą ⁽¹³⁾.

⁽¹⁰⁾ 2015–2016 m. „GEM Global Report“ (liet. „Pasaulio verslumo stebėjimo ataskaita“).

⁽¹¹⁾ Europos socialinių partnerių pareiškimas dėl skaitmeninimo.

⁽¹²⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161, 1.3, 1.5, 8.5.6 punktai.

⁽¹³⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 161, 4.4 punktas.

4.4. Padaugėjus žmonių, turinčių skaitmeninius įgūdžius bei mokančių naudotis standartine programine įranga ir išplitus pasaulinėms kalboms, darbdaviams atsirado galimybė pirkti užsakomąsias paslaugas pasaulinėse darbo rinkose. Taip Europos piliečiams sukuriama galimybė dirbti pasaulinio lygio klientams, kur jie bebūtų įsikūrę, tačiau įmonėms ir darbuotojams taip pat kyla nevienodos konkurencijos grėsmė, nes dėl šių darbų jiems tenka konkuruoti su tos pačios srities įmonėmis ar specialistais iš mažo darbo užmokesčio šalių, kurie galbūt nesilaiko pagrindinių TDO darbo standartų ir negarantuoja deramo darbo.

5. Gebėjimų ugdymas

5.1. Technologiniai pokyčiai gali paskatinti ugdyti įgūdžius, bet tradicinių profesijų darbuotojų kvalifikacija dėl jų taip pat gali sumažėti. Šių pokyčių poveikį įgūdžiams taip pat reikėtų analizuoti ir įvertinti, kokių mokymosi visą gyvenimą, perkvalifikavimo ir kvalifikacijos kėlimo galimybių reikia ir kokios galimybės yra prieinamos darbuotojams pagal šiuos naujus darbo santykių modelius. Bendradarbiaudamos su profesinėmis sąjungomis, Europos profesinio mokymo plėtros centru (CEDEFOP) ir įvairaus lygmens valdžios institucijomis, įmonės turi užtikrinti, kad įgūdžiai būtų ugdomi ir atitiktų kintančio darbo pasaulio poreikius. Sprendžiant šiuos uždavinius, labai svarbu veiksmingai naudotis ES socialinio fondo ir kitais ištekliais.

5.2. Vienas svarbiausių uždavinių – užtikrinti, kad žmonės turėtų įgūdžių, kurių reikia kintančiose darbo rinkose, norint užimti kokybiškas darbo vietas; tai turėtų būti vienas svarbiausių būsimos ES įgūdžių darbotvarkės punktų. ES ir valdžios institucijų prioritetą turi būti įvertinti, kaip geriausia pritaikyti įgūdžius, kaip patobulinti visų skaitmeninius įgūdžius, visais lygmenimis aktyviai dalyvaujant socialiniams partneriams. EESRK atkreipia dėmesį, kad šis išsipareigojimas jau įtrauktas į 2015–2017 m. ES socialinio dialogo darbo programą.

6. Statistiniai duomenys

6.1. Trūksta patikimų statistinių duomenų apie šiuos pokyčius. Reikia daugiau informacijos apie visuomenės patalkos mastą, visuomenės patalkoje dalyvaujančių darbuotojų ypatybes, įvairias savarankiško darbo, ekonomiškai priklausomo savarankiško darbo, fiktyvaus savarankiško darbo ir mažų garantijų darbo rūšis, platforminės ekonomikos dydį, sektorius, kuriuose ji veikia, ir jos geografinį pasiskirstymą, ES padėtį lyginant su kitų pasaulio šalių padėtimi.

6.2. Taip pat reikia rinkti statistinius duomenis apie naujų darbo santykių formų poveikį darbo rinkai, darbo poliarizacijai, pajamoms ir ekonomikai, kuriais būtų galima remtis kuriant ES užimtumo politiką, taip pat įgyvendinant ES semestrą ir 2020 m. ES strategiją.

6.3. Siekiant nustatyti naujų užimtumo formų reikšmę darbuotojų gyvenimui ir jų poveikį darbo tvarumui viso gyvenimo laikotarpiu, taip pat nustatyti, koku mastu jos yra susijusios su lytimi ar kitais demografiniais kintamaisiais (pvz., amžiumi, negalia, etnine kilme ir migranto statusu), taip pat reikalingi išilginio pjūvio duomenys. Atsižvelgiant į tai, kad daugelis darbuotojų, norinčių turėti galimybę naudotis kolektyvinių derybų struktūromis ir profesinių sąjungų atstovavimo paslaugomis, tokios galimybės gali neturėti, taip pat reikėtų analizuoti poveikį kolektyvinių derybų aprėpčiai tuose sektoriuose, kuriuose tai aktualiausia.

6.4. Šie tyrimai turėtų būti remiami iš programos „Horizontas 2020“ ir kitų susijusių ES finansavimo eilučių lėšų.

7. Darbo rinkos tarpininkų teisinis statusas

7.1. Naujos užimtumo formos atsiranda taip greitai, kad sutartinių santykių raida atsilieka, todėl reikia nagrinėti naujų užimtumo formų teisinį statusą. Reikia skubiai išaiškinti darbo rinkos tarpininkų ir interneto platformų statusą, kad juos būtų galima aiškiai nurodyti oficialiuose statistiniuose duomenyse, stebėti jų augimą ir nustatyti, kokius standartus, įpareigojimus, atsakomybę ir veiklos taisykles reikėtų jiems taikyti ir kurios reguliavimo institucijos turėtų būti atsakingos už tikrinimą ir vykdymo užtikrinimą. Vertinimą apsunkina tai, kad ES vartojami skirtingi darbuotojo, samdomo darbuotojo, savarankiškai dirbančio asmens ir stažuotojo terminai ir sąvokos.

7.2. EESRK atkreipia dėmesį, kad Europos Komisija šiuo metu konsultuojasi dėl Direktyvos dėl rašytinės pažymos⁽¹⁴⁾, ir tikisi, kad naujos užimtumo formos bus įtrauktos į jos taikymo sritį.

7.3. Interneto platformos sparčiai plečiasi ir iš esmės teigiamai veikia ekonomiką, užimtumą bei inovacijas, tačiau kai kuriais atvejais jų raida yra tokio masto, kad rizikuojama sukurti monopolijas, galinčias iškraipyti rinką ir sukurti nevienodas konkurencijos sąlygas. Dalijimosi ekonomikos ir kiti nauji užimtumo modeliai neturėtų tapti piktnaudžiavimo priemonėmis, stengiantis nemokėti deramų atlyginimų, išvengti mokestinių ir socialinės apsaugos įsipareigojimų, vengti užtikrinti kitas darbo teises ir sąlygas, sąnaudas perkėlus vartotojams ir darbuotojams, bei išvengti ne internetu vykdomam verslui nustatytų taisyklių. Taip kiltų rizika, kad bus kenkiama kitų sektorių verslo įmonėms ir darbuotojams, trukdoma laikytis sutartų standartų ir užtikrinti vienodas veiklos sąlygas.

8. Sveikata ir sauga

8.1. Darbas už įprastinės darbo vietos ribų gali kelti pavojų darbuotojų, klientų ir plačiosios visuomenės sveikatai ir saugai. Toks darbas gali būti atliekamas viešosiose erdvėse arba savo namuose, naudojant pavojingas medžiagas ir įrangą, be tinkamų instrukcijų ar apsauginių drabužių. Atsakomybė už draudimą, sertifikavimą ir profesinę atsakomybę gali būti neaiški. Gali būti, kad internetu dirbantys asmenys intensyviai dirba prie kompiuterio ekrano netinkamoje aplinkoje ir naudoja ergonominių standartų neatitinkančius baldus ir įrangą.

8.2. Siekiant apsaugoti darbuotojus, klientus ir plačiąją visuomenę, reikia išspręsti atsakomybės už saugumą ir nelaimingus atsitikimus klausimą, nes kai kuriose interneto platformose šie aspektai neaiškūs.

8.3. Rengiant šią nuomonę buvo surengtas klausymas⁽¹⁵⁾, kurio metu buvo iškelti kiti aktualūs klausimai, tarp jų – išsekimo dėl darbo ilgas ir nereguliuotas valandas, su neapibrėžtu darbo pobūdžiu ir pajamomis susijusio streso, nesumokėjimo už atmetą darbą, prastų vartotojų įvertinimų, kurių negalima užginčyti, „išstūmimo“ iš platformos arba sutarties, atsakomybės už priežiūrą be konkreto darbo grafiko valdymo problemų, socialinės izoliacijos ir bendro keleto darbų derinimo poveikio.

8.4. Reikia išaiškinti, kaip šioms naujoms užimtumo formoms taikomi esami ES ir nacionalinės teisės aktai dėl darbuotojų saugos ir sveikatos, kokia tvarka nagrinėjami šių teisės aktų pažeidimai, ir atsakomybę už tikrinimą bei už darbuotojų, vartotojų ir visuomenės civilinės atsakomybės draudimą. Šios srities tyrimus ir analizę galėtų padėti atlikti Bilbao veikianti Europos darbuotojų saugos ir sveikatos agentūra (EU-OSHA).

8.5. Darbo inspekcijoms turėtų būti suteikti aiškūs įgaliojimai laikantis nacionalinės praktikos šių formų darbą įtraukti į jų kompetencijos sritį, o inspektoriams, siekiant užtikrinti jų darbo efektyvumą, turėtų būti skirta reikiamų išteklių, rengiami atitinkami mokymai ir užtikrinama reikiama kompetencija. Partnerystės ryšiai su profesinėmis sąjungomis, vartotojų arba kitomis atstovaujamosiomis asociacijomis galėtų būti naudingi padedant atsakyti į susirūpinimą keliančius klausimus ir ginant teises.

9. Užimtumo statusas

9.1. Naujos užimtumo formos daro įtaką daugeliui įvairių profesijų ir apima darbą, kuris anksčiau buvo neoficialios ekonomikos dalis, laisvai samdomą darbą ir darbą, kurį paprastai atlieka tiesiogiai dirbantys darbuotojai. Atsiradus šioms užimtumo formoms, gali susidaryti tokia padėtis, kai tas pačias užduotis vienodomis sąlygomis atlieka skirtingą statusą turintys darbuotojai ir dėl to atsiranda tų darbuotojų apsaugos, teisių ir darbo užmokesčio dydžio skirtumai.

⁽¹⁴⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽¹⁵⁾ 2016 m. kovo 31 d. EESRK viešas klausymas „Kintantis darbo santykių pobūdis, dalijimosi ekonomika, nefiksuoto darbo laiko sutartys ir pragyvenimą užtikrinantis atlyginimas“.

9.2. Į darbo santykius įsitraukus naujiems tarpininkams, kai kuriais atvejais šalių santykiams ėmė trūkti skaidrumo, tai tapo kliūtimi individualiai derėtis dėl darbo sąlygų ir buvo apribota darbuotojų galimybė pasinaudoti kolektyvinių derybų galimybe.

9.3. Keliami klausimai, kuri šalis turėtų būti laikoma darbdaviu ir kaip turėtų būti apibrėžiamas savarankiškas darbas, įskaitant teisinę apibrėžtį ir nuobaudų už neteisėtą darbą ir sunkesnių formų išnaudojimą sistemą. Interneto platformose taikomi keli skirtingi užimtumo modeliai, pavyzdžiui, kai kurios platformos, siekdamos gerinti paslaugų kokybę ir mažinti darbuotojų kaitą, pradėjo siūlyti savo darbuotojams samdomo darbuotojo statusą⁽¹⁶⁾. Samdomo darbuotojo statusas – tai galimybė gauti ir kitas samdomų darbuotojų teises. Kai darbuotojai laikomi savarankiškai dirbančiais asmenimis, gali kilti klausimas dėl jų teisės laisvai jungtis į asociacijas, jeigu jų vienijimąsi į asociacijas būtų imta laikyti kartelio sudarymu ir išeitį, kad tai prieštarauja antikonkurencinius veiksmus draudžiančioms ES taisyklėms. Šią problemą būtina spręsti, ypač tais atvejais, kai tariamai savarankiškai dirbantiems darbuotojams trūksta autonomijos apibrėžiant užduotis ir nustatant darbo užmokesčio dydį.

9.4. EESRK ragina išanalizuoti visuomenės patalkos darbuotojų ir kitų naujų darbo santykių formų atstovų užimtumo statusą, atsižvelgiant į jų galimybes derėtis dėl darbo sąlygų, darbo užmokesčio formą (ir kas ją nustato) ir teises į sukurtą intelektinę nuosavybę. Atliekant tyrimą, reikėtų stengtis valstybėms narėms pateikti rekomendacijų ir jose, atsižvelgiant į nacionalinę praktiką, išaiškinti darbuotojų mokestinį, socialinio draudimo ir užimtumo statusą ir šių platformų įsipareigojimus, susijusius su darbo valandomis, darbo užmokesčiu, atostogomis, pensijomis, motinystės teisėmis, darbdavio apmokamu sveikatos draudimu ir kitomis darbuotojų teisėmis.

10. Pagrindinės ir darbuotojų teisės

10.1. Reikia išaiškinti visuomenės patalkos darbuotojų ir kitų darbuotojų, kurie dirba be garantijų ir nuolat kintančiomis sąlygomis, teises įvairiais klausimais, įskaitant:

- darbo valandas,
- kolektyvines derybas,
- asociacijų laisvę,
- informaciją ir konsultavimą,
- įgūdžių pritaikymą,
- poilsio pertraukas,
- teisę į socialinę apsaugą, teikiant draudimą ir išmokas,
- teisę užginčyti neteisingus vadovybės sprendimus, naudotojų įvertinimus ir *de facto* neteisėtą atleidimą iš darbo,
- teisę be jokių nuobaudų atsisakyti paskutinę minutę pasiūlyto darbo,
- teisingą darbo užmokestį ir
- teisę į užmokestį už atliktą darbą.

10.2. Europos Komisija, EBPO ir TDO turėtų kartu su socialiniais partneriais parengti reikiamas nuostatas dėl deramų internetu dirbančių asmenų ir dirbančiųjų pagal naujus darbo santykius darbo sąlygų ir apsaugos. EESRK mano, kad būtų naudinga sukurti metodiką ES lygmeniu, bet kartu pažymi, kad didžiąją dalį darbo reikės atlikti nacionaliniu, sektoriaus arba darbo vietos lygmenimis.

⁽¹⁶⁾ <http://www.nytimes.com/2015/12/11/business/a-middle-ground-between-contract-worker-and-employee.html>

10.3. Profesinės sąjungos ir savarankiškai dirbančiųjų asociacijos neseniai pradėjo vienytis ir drauge teikti rekomendacijas, kad pasirinkti sprendimai, socialinė apsauga ir išmokos būtų geresni.

11. Pragyvenimą užtikrinančio darbo užmokesčio išlaikymas

11.1. Naujos darbo santykių formos neapsiriboja vien žemos kvalifikacijos fiziniu arba aptarnavimo darbu. Nefiksuoto darbo laiko ir kitos darbo pagal poreikį formos plinta ir pradedamos taikyti geriau apmokamoms profesijoms, kurioms reikalinga aukšta kvalifikacija, įskaitant dėstytojus, orlaivių pilotus ir sveikatos priežiūros bei kitas viešąsias paslaugas teikiančius darbuotojus, todėl kyla rizika, kad gali mažėti jų pajamos ir silpnėti darbo vietos garantijos.

11.2. Kadangi didelė dalis IRT ir komunikacijos priemonėmis atliekamo darbo gali būti vykdoma ir didelė dalis tokio pobūdžio paslaugų gali būti teikiama bet kurioje pasaulio vietoje, įmonėms ir darbuotojams tenka konkuruoti dar daugiau ir nevienodomis sąlygomis, nes toks darbas vis dažniau užsakomas atlikti mažo darbo užmokesčio šalyse, dėl to mažėja kolektyvinių derybų būdu sulygstami įkainiai.

11.3. Tyrimais⁽¹⁷⁾ nustatyta, kad dėl skaitmeninimo darbo rinka skyla į aukštos kvalifikacijos gerai apmokamą ir žemos kvalifikacijos prastai apmokamą darbą, o aukomis darbo rinkoje, kurioje išsivyrąja vis didesnė nelygybė, tampa vidutinės pajamos gaunantys vidutinės kvalifikacijos bankininkystės, draudimo, administravimo sričių darbuotojai. Daugelis, kad gautų pragyvenimą užtikrinančių darbo užmokesčių, yra priversti imtis keleto darbų. Tačiau kai kurie šių nepriklausomų darbuotojų yra labai aukštos kvalifikacijos ir patyrę specialistai, puikiai žinantys savo padėtį rinkoje ir vertę, ir nori vykdyti verslą iš tikrųjų savarankiškai arba užsiimti nepriklausoma veikla, kad diversifikuotų pajamų srautą, užtikrintų atsarginį pajamų šaltinį, jei netektų pagrindinio, užsidirbtų pinigų iš savo aistringo pomėgio arba išbandytų naujas karjeros ir verslo galimybes – realios abi alternatyvos, todėl reikia užtikrinti reikiamas teises ir apsaugą visiems.

11.4. Kai kurių naujų užimtumo formų atsiradimą lėmė noras išvengti labiau standartinėms užimtumo formoms būdingų sąnaudų ir įsipareigojimų. Yra rizikos, kad nesant veiksmingai užtikrinamų teisių ir apsaugos ir netaikant stebėsenos bei vykdymo užtikrinimo priemonių, daugelio naujų darbo santykių formų atsiradimas lems tai, kad visoje ES pradės prastėti darbo užmokesčiai ir sąlygos, bus skatinama vis didesnė pajamų nelygybė, sumažės grynosios pajamos, paklausa ir ekonomikos augimo galimybės ir kils dar daugiau ilgalaikių makroekonominių uždavinių. Pragyvenimą užtikrinančiam darbo užmokesčiui išlaikyti yra labai svarbu, kad tokie darbuotojai turėtų galimybę savo darbo užmokesčio dydį ir sąlygas nusistatyti kolektyvinėmis sutartimis.

11.5. Pagal naujas užimtumo formas dažnai mokamas ne valandinis atlygis, o užmokesčiai už konkrečias atliktas užduotis. Sąžiningo atlygio principo reikėtų laikytis visomis šiomis aplinkybėmis ir atsižvelgti į visus svarbius atlygio aspektus, kaip atlikto darbo kokybė ir kompensavimas už darbo laiką⁽¹⁸⁾.

11.6. Kadangi šeimos paramos ir socialinės paramos sistemos ES šalyse skiriasi, svarbu įvertinti naujų užimtumo formų poveikį šeimos paramos politikos finansavimui, kartu pripažįstant, kad vieno pragyvenimą užtikrinančio atlyginimo gali nepakakti vaikų turinčiai šeimai išlaikyti.

11.7. Su darbo užmokesčiu susiję klausimai negali būti nagrinėjami atskirai nuo probleminės darbo užmokesčio ir mokesčių bei socialinės apsaugos ir pašalpų sistemų sąveikos, kuri būdinga ne taip aiškiai apibrėžtiems darbo santykiams. Vėlgai labai svarbu aiškiai apibrėžti darbdavio sąvoką ir darbuotojo statusą.

⁽¹⁷⁾ http://www.liberation.fr/debats/2015/09/03/daniel-cohen-il-faut-une-societe-dans-laquelle-perdre-son-emploi-devienne-un-non-evenement_1375142

⁽¹⁸⁾ Kelionės laikas laikomas darbo laiku, žr. 2015 m. rugsėjo 10 d. ES Teisingumo Teismo sprendimą Tyco.

12. Socialinė apsauga

12.1. EESRK pripažįsta, kad valstybių narių sistemos skiriasi, ir mano, kad reikia ištirti, kaip turėtų būti kuriami lankstesnėms darbo rinkoms pritaikyti socialinės paramos modeliai, kuriais būtų užtikrinamos tvarios ir pakankamos pajamos, kurių pakaktų deramai gyventi. Į tai reikėtų atsižvelgti plėtojant siūlomą ES socialinių teisių ramstį. Džiaugiamės, kad EESRK šį klausimą nagrinėja atskiroje nuomonėje.

12.2. Darbo rinkoms tampant vis lankstesnėmis ir vis didesnei daliai darbuotojų iš anksto nežinant, kada ar kur jie dirbs, didėja nesuderinamumas su nacionalinėmis socialinės apsaugos sistemomis, kurios grindžiamos prielaida, kad dirbančiojo ir bedarbio statusus galima aiškiai atskirti. Toks nesuderinamumas nėra naudingas nei įmonėms, nei darbuotojams.

12.3. Gali būti, kad vis didesnė dalis dirbančiųjų nemokės įmokų į nustatytas socialinės apsaugos – nedarbo, sveikatos, pensijos ar draudimo – sistemas ir negaus iš jų išmokų. Keliose valstybėse narėse, kuriose socialiniai partneriai veikia aktyviai, jie kartu su vyriausybėmis ta tema jau diskutuoja, tačiau siekiant nustatyti perspektyvias, tvarias politikos priemones, teisės aktus ir papildomas priemones, kuriomis būtų užtikrinta, kad visi dirbantieji, įskaitant savarankiškai dirbančius asmenis, visuomenės patalikoje dalyvaujančius ir dalijimosi ekonomikos sistemos darbuotojus, dalyvautų atitinkamo lygmens socialinės apsaugos sistemoje, diskusijas reikia išplėsti visoje ES ir įtraukti vietos valdžios institucijas, kitus pilietinės visuomenės subjektus, asociacijas ir paslaugų teikėjus.

12.4. EESRK pripažįsta, kad įvairių valstybių narių socialinės paramos sistemos labai skiriasi. Akivaizdu, kad norint išspręsti dėl naujų ekonomikos ir darbo rinkų pokyčių iškilusius uždavinius, reikia įvertinti socialinės paramos sistemų perspektyvumą. EESRK mano, kad svarbu užtikrinti pajamas, o visoje ES apskritai gerinti mokesčių ir socialinės paramos tvarkos kokybę, didinti jos patikimumą, prieinamumą ir veiksmingumą, nes daugelyje valstybių narių ši tvarka dabar priklauso nuo to, kad daug darbuotojų dirba pagal standartinio užimtumo modelį, ir nuo jų mokamų įmokų. Dėl taip mažėjančio efektyvumo gali kilti didelis pavojus Europos socialiniam ir socialinės rinkos ekonomikos modeliui, kuris yra pagrįstas tuo, kad visuomenė aktyviai dalyvauja finansuojant ir teikiant visuotinės svarbos paslaugas bei naudojantis efektyviomis socialinės apsaugos sistemomis.

12.5. Būtina kruopščiai išnagrinėti mokesčių ir socialinės apsaugos sistemas, siekiant užtikrinti, kad visų formų pajamoms – ar jos būtų gaunamos tradicinės struktūros sektoriuose, ar dalijimosi arba platforminės ekonomikos sistemoje – būtų taikomas tinkamo lygio apmokestinimas ir socialinio draudimo įmokos. EESRK mano, kad šioms platformoms tenkančių vaidmenį būtų galima išaiškinti nuostatomis ir, jei reikia, teisės aktais, juose apibrėžti ir pagal darbo sutartis, ir savarankiškai dirbančių asmenų apsaugą ir šiuos asmenis įtraukti į socialinės apsaugos sistemą ir reglamentavimo, ir įmokų atžvilgiu. ES turėtų raginti valstybių narių lygmeniu imtis reformų, atsižvelgiant į geriausią patirtį, ir tas reformas koordinuoti.

13. Naujų pokyčių naudos ES užtikrinimas

13.1. Interneto platformos yra naujovė, kuri Europoje jau yra ekonomikos realija. Tačiau šiuo metu didelė jų dalis yra sukurta už ES ribų, todėl už kiekvieną sandorį ES viduje nuskaičiuojama nemaža suma, kartais siekianti net 25 proc. sandorio vertės, kurios didžioji dalis apmokestinama lengvatiniu tarifu. Šios platformos galbūt beveik arba visiškai nemoka mokesčių arba įmokų švietimui, infrastruktūrai ar viešosioms paslaugoms finansuoti tose Europos vietovėse, kuriose veikia. Kai darbuotojai nėra visiškai savarankiškai dirbantys, gali iškilti mokesčių, pensijų ar kitų socialinės apsaugos sistemų įmokų neatitikimų. Reikia įvertinti interneto platformų poveikį tvarių darbo vietų kūrimui ir ekonomikos augimui ES ir jų indėlį šioje srityje.

13.2. Europos Komisija turėtų apsvarstyti būdus, kaip būtų galima skatinti Europos platformų kūrimą, kad, remiantis sena Europos tradicija, pagal kurią laikomasi abipusiškumo ir bendradarbiavimo principų užtikrinant darbo rinkos koordinavimą, kuris dažnai vykdomas bendruomenės lygmeniu, aktyviai bendradarbiaujant profesinėms sąjungoms ir vietos darbdaviams, sukurta vertė liktų vietos ekonomikos dalimi. Būtų svarbu apsvarstyti, kokios priemonės padėtų įmonėms kurti tvarias kokybiškas darbo vietas, ir galimybę remti įmones ne tik pradinio veiklos etapu po įmonės įsteigimo, bet ir tolesniu savarankiškos plėtros etapu, kuriuo daugeliui naujų įmonių dabar trūksta finansavimo.

Briuselis, 2016 m. gegužės 25 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Tvaresnių maisto sistemų“**(tiriamoji nuomonė)**

(2016/C 303/08)

Pranešėjas: Mindaugas MACIULEVIČIUS

Europos Sąjungai pirmininkausiantys Nyderlandai, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. gruodžio 16 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Tvaresnių maisto sistemų

(tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 11 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Pripažindamas būtinybę skubiai atsižvelgti į įvairius ekonominius, su aplinka susijusius ir socialinius maisto gamybos ir vartojimo padarinius, EESRK ragina Europos Komisiją ir valstybes nares parengti aiškią ES tvarios, atsparios, sveikos, teisingos ir klimatui nekenkiančios maisto sistemos, kuria būtų skatinamas visų suinteresuotųjų maisto tiekimo grandinės subjektų bendradarbiavimas ir tarpusavio supratimas, kūrimo politiką ir įgyvendinimo planą. Geresnę su maistu susijusių (pvz., žemės ūkio, aplinkos, sveikatos, klimato, užimtumo ir pan.) politikos tikslų ir priemonių darną ir integraciją būtina užtikrinti atsižvelgiant į tris tvarumo ramsčius.

1.2. Labai reikia pereiti prie tvaresnių maisto sistemų, apimančių visus etapus nuo gamybos iki vartojimo: gamintojai turi auginti daugiau maisto, mažindami poveikį aplinkai, o vartotojus būtina skatinti pereiti prie maistingos ir sveikos mitybos, paliekančios mažesnę anglies pėdsaką. ES turėtų dėti daugiau pastangų įgyvendinti JT darnaus vystymosi tikslus (DVT), nes jais kuriama labai svarbi bendrų veiksmų, kurių imantis iki 2030 m. galima užtikrinti tvarų pasaulio maitinimą, sistema.

1.3. EESRK pripažįsta, kad jokia pavienė maisto gamybos sistema neišmaitins planetos saugiai, bet derinant įvairią – įprastinę, novatorišką ir žemės ūkio ekologijos – praktiką būtų galima lengviau šalinti dabartinių maisto gamybos sistemų poveikį aplinkai ir klimatui. Pirmiausia, derinant tikslųjį ūkininkavimą, kuriuo užsiimant toliau plėtojamos informacinės ir ryšių technologijos (IRT) ir palydovinės sistemos, ir žemės ūkio ekologiją, būtų galima papildyti įprastinį žemės ūkį, nustatant principų ir praktikos rinkinį, kuriuo būtų siekiama didinti ūkininkavimo sistemų tvarumą, pavyzdžiui, geriau panaudoti biomasę, gerinti biomasės saugojimą ir sutelkimą, užtikrinti palankias dirvožemio sąlygas, skatinti pasėlių įvairinimą ir kuo labiau mažinti pesticidų naudojimą. Toliau propaguojant uždaruosius žemės ūkio modelius, būtų galima pereiti prie tokio žemės ūkio, kuriame nenaudojama iškastinio kuro. Reformuojant BŽŪP, nustatytas priemonių derinys (žalinimas, agrarinės aplinkosaugos ir klimato schemos ir pan.) – jį galima laikyti žingsniu teisinga kryptimi.

1.4. Norint užtikrinti tvarias ir nuolatinės tolesnes investicijas į agrarinės aplinkosaugos technologijas ir klimatui nekenkiančius metodus, būtina užtikrinti stabilias ir pagrįstas visų maisto tiekimo grandinės subjektų pajamas.

1.5. Maisto atliekų prevencija ir mažinimas – bendra visų maisto grandinės dalyvių atsakomybė. EESRK palankiai vertina žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinyje nurodytą Komisijos ketinimą sukurti suinteresuotųjų subjektų platformą, kad būtų lengviau nustatyti būtinas priemones ir dalytis geriausia maisto atliekų prevencijos ir mažinimo patirtimi. EESRK ragina Komisiją ištirti, kaip maisto naudojimo hierarchija valstybėse narėse taikoma praktiškai, taip pat atsižvelgti į ekonomines paskatas, kuriomis įmonėms gali būti teikiami įvairūs signalai. Pritardamas veiksmingam atliekų hierarchijos taikymui, EESRK taip pat ragina peržiūrėti Reglamentą (EB) Nr. 1069/2009, kad žmonėms vartoti netinkantį maistą būtų galima, jei saugu, naudoti kaip pašarą.

1.6. Būtina skatinti rinktis tvarų maistą, gerinant jo pakankamumą ir prieinamumą vartotojams. Tvarių maisto produktų vartojimą reikėtų skatinti kuriant didesnę paklausą rinkoje, vykdant žaliuosius viešuosius pirkimus ir taikant kitus metodus. EESRK ragina valstybes nares persvarstyti nacionalines mitybos gaires, kad būtų atsižvelgiama į tvarumą ir mokymo programose būtų remiamas švietimas maisto klausimais. ES taip pat turėtų skatinti kilmės ženklinių, kurti ženklus, kuriais būtų aiškiai nurodomas maisto produktų tvarumo aspektas, taip pat rengti ES sveiko maisto ir mitybos vaizdinės reklamos kampanijas.

1.7. Įgyvendinant ES politiką kartu su specialiomis mokslinių tyrimų ir inovacijų programomis, kartu derinant finansines paskatas maisto gamintojams, reikėtų:

— skatinti laipsniškai pereiti prie žemės ūkio modelių, kuriuos taikant nenaudojama iškastinio kuro,

— remti tausesnį išteklių, įskaitant žemę, vandenį ir maisto medžiagas, naudojimą visoje gamybos sistemoje.

1.8. Pereinant prie tvarių maisto sistemų reikalinga ne tik žemės ūkio, bet ir plataus masto bioekonomikos strategija bei visuotinė maisto politika. Siekiant spręsti šioje nuomonėje nurodytus tarpusavyje susijusius uždavinius, reikia ne poleminių diskusijų, bet tarpdisciplininio mastymo, suburiančios Komisijos generalinius direktoratus, įvairias valstybių narių ministerijas bei institucijas kartu su vietos ir regionų valdžios institucijomis bei maisto sistemų suinteresuotaisiais subjektais. EESRK tikisi, kad bus pripažintas maisto gamybos ir vartojimo tarpusavyje priklausomumas ir parengtas tinkamas Europos politikos metodas (apimantis skirtingas privačias iniciatyvas), kuriuo bus nustatyta, kaip siekti tvarumo, sveikatos ir atsparumo. Tačiau bendra žemės ūkio politika ir bendra žuvininkystės politika ateityje taip pat atliks svarbų vaidmenį ES.

2. Įžanga

2.1. Gavęs ES pirmininkaujantių Nyderlandų prašymą parengti nuomonę, EESRK šią nuomonę rengia norėdamas atkreipti dėmesį į didėjantį pilietinės visuomenės susirūpinimą dėl maisto gamybos ir vartojimo poveikio aplinkai, sveikatai, ekonomikai ir visuomenei ir dėl susijusių sunkumų iš turimų ribotų išteklių išmaitinti vis daugiau ir daugiau Žemės gyventojų. Maistas – labai svarbi visų mūsų bendruomenių dalis; jis priklauso nuo gamtos išteklių ir juos veikia, daro poveikį visuomenės sveikatai ir atlieka pagrindinį vaidmenį Europos ekonomikoje, nes yra didžiausias Sąjungos sektorius užimtumo ir įnašo į BVP požiūriu.

2.2. Aprūpinimo maistu pasaulyje komiteto Aukšto lygio ekspertų grupė aprūpinimo maistu ir mitybos klausimais tvarią maisto sistemą (TMS) apibrėžia kaip „maisto sistemą, kuria aprūpinimas maistu ir visų žmonių maitinimas užtikrinamas nekenkiant ekonominiams, socialiniams ir aplinkosauginiams būsimų kartų aprūpinimo maistu ir maitinimo užtikrinimo pagrindams“⁽¹⁾. Taigi perėjimas prie atsparesnių ir tvaresnių maisto sistemų susijęs su visa tarpusavyje persipynusia ir susijusia veikla, apimančia maisto gamybą, perdirbimą, transportavimą, sandėliavimą, rinkodarą ir vartojimą. Taip pat pripažįstamas pasaulinių vartojimo tendencijų, kaip veiksnio, lemiančio maisto gamybos būdus ir pagaminto maisto tipus, vaidmuo.

2.3. EESRK spręs tvarių maisto sistemų klausimą taikydamas holistinį požiūrį ir daugiausia dėmesio skirs ES kontekstui, nors įvertins ir išorės poveikį, nes ES yra didžiausia žemės ūkio ir maisto produktų eksportuotoja ir importuotoja pasaulyje.

2.4. Komunikato dėl tvaraus maisto laukta 2014 m., bet vėliau jis iš Komisijos darbo programos buvo pašalintas. 2015 m. gruodžio mėn. ES žiedinės ekonomikos veiksmų plane aptarti kai kurie iš šių klausimų, o maisto atliekų mažinimas įtrauktas kaip pagrindinis prioritetas, taigi atsižvelgta į dėl 2030 m. JT darnaus vystymosi tikslų (DVT) ES ir valstybių narių prisiimtą įsipareigojimą perpus sumažinti vienam gyventojui tenkančias maisto atliekas mažmeninės prekybos ir vartotojų lygmeniu ir sumažinti maisto nuostolius gamybos ir tiekimo grandinėse (12.3 DVT).

3. Pagrindiniai dabartinių maisto sistemų uždaviniai

3.1. JT Tarptautinė išteklių grupė nustatė, kad su išteklių naudojimu susijęs **poveikis aplinkai** pasaulio lygmeniu maisto gamybos sektoriuje yra didžiausias iš visų sektorių⁽²⁾, nors Europos Sąjungoje jis daug mažesnis. Maisto sistemose gaminant azoto trąšas, perdirbant, pakuojant, transportuojant ir šaldant naudojama daug gamtos išteklių, įskaitant žemę, dirvožemį, vandenį, fosforą, ir energiją. Todėl nenuostabu, kad tai veikia ir aplinką pasauliniu lygiu, įskaitant biologinės įvairovės ir miškų nykimą, dirvožemio blogėjimą, vandens ir oro taršą ir išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Didelį susirūpinimą tebekelia nuolatinis žemės ūkio biologinės įvairovės nykimas ūkių lygmeniu⁽³⁾. Dauguma pasaulio žuvininkystės išteklių visiškai išnaudoti arba naudojami pernelyg intensyviai. Todėl, siekiant užtikrinti nuolatinį sveiko ir įperkamo maisto tiekimą, visus šiuos išteklius būtina valdyti efektyviai ir tvariai.

3.2. Pasaulyje prarandama arba išmetama trečdalis žmonėms vartoti pagaminto maisto, t. y. iki 1,6 mlrd. tonų maisto; dėl to susidaro 8 proc. pasaulyje išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekio⁽⁴⁾. Gaminant maistą, kuris nebus suvalgomas, daugiau nei 20 proc. padidinamas pasaulinis spaudimas biologinei įvairovei ir panaudojama beveik 30 proc. visos pasaulio žemės ūkio pasikirties žemės.

3.3. Per metus Europos Sąjungoje susidaro apie 100 mln. tonų **maisto atliekų**⁽⁵⁾; prognozuojama, kad, nesiėmus prevencinių veiksmų, jų kiekis iki 2020 m. padidės 20 proc. Europoje maisto atliekų susidaro visoje tiekimo grandinėje, o jų koncentracija namų ūkių lygmeniu yra 46 proc⁽⁶⁾. Reikėtų pažymėti, kad mažmeninės prekybos ir gamybos sektoriai pastaraisiais metais įdėjo daug pastangų, kad būtų pagerinta maisto atliekų susidarymo prevencija ir sumažėtų jų kiekis. Nėra prasminga stengtis didinti gamybą ir tiekimo grandinių tvarumą nesiimant ryžtingų veiksmų mažinti atliekas.

⁽¹⁾ Aukšto lygio ekspertų grupė aprūpinimo maistu ir mitybos klausimais (HLPE), 2014 m. *Food losses and waste in the context of sustainable food systems*, HLPE ataskaita, Roma, HLPE.

⁽²⁾ http://www.unep.org/resourcepanel/Portals/24102/PDFs/PriorityProductsAndMaterials_Summary_EN.pdf

⁽³⁾ COM(2013) 838 final, http://ec.europa.eu/agriculture/genetic-resources/pdf/com-2013-838_lt.pdf

⁽⁴⁾ Maisto ir žemės ūkio organizacija (angl. FAO) (2011 m.), *Global food losses and food waste*.

⁽⁵⁾ JT „maisto nuostolių ir atliekų“ apibrėžtis pateikiama <http://thinkeatsave.org/index.php/be-informed/definition-of-food-loss-and-waste>.

⁽⁶⁾ FUSIONS (2016 m.), *Estimates of European food waste levels* <http://eu-fusions.org/phocadownload/Publications/Estimates%20of%20European%20food%20waste%20levels.pdf>.

3.4. Šiuo metu labai nedaug žinoma apie maisto nuostolius ir atliekų susidarymą ūkio lygmeniu ⁽⁷⁾. Maisto nuostoliai ir atliekos, pavyzdžiui, gali susidaryti dėl nepakankamo kai kurių ūkių modernizavimo, užsakymų atšaukimo ir prekių kainų svyravimų, todėl pasėliai užariami, kai nuimti derlių ekonomiškai nenaudinga (tačiau bent jau daromas teigiamas poveikis aplinkai, nes tai padeda padidinti dirvožemio organinių medžiagų kiekį), arba maisto produktai, kurių negalima perparduoti, išmetami ir kompostuojami. Kitas svarbus iššūkis, kuris ateityje bus vis aktualesnis, – didelis klimato kaitos poveikis meteorologinėms sąlygoms ir galimų ligų protrūkiai. Jeigu atsižvelgsime į šių veiksnių poveikį, kiekvienais metais daug ką galima laikyti maisto atliekomis. Palyginti su kitais pasaulio regionais, ES aktyviai dalyvauja sprendžiant šį klausimą, todėl ji turėtų padėti skleisti savo gerąją praktiką ir žinias šioje srityje.

3.5. Maisto sistemos – viena iš **klimato kaitos** priežasčių, bet ir klimato kaita jas labai veikia ⁽⁸⁾. Klimato kaita darys poveikį pagrindinių gamtos išteklių (vandens, dirvožemio) prieinamumui, todėl kai kuriose srityse labai pasikeis maisto gamybos ir pramonės gamybos sąlygos ⁽⁹⁾. Ekstremalios klimato sąlygos, pavyzdžiui, potvyniai, sausros, gaisrai, stiprūs vėjai ir tolesnis su klimatu susijęs augalų ir gyvūnų ligų plitimas, jau dabar veikia maisto gamybą, o ateityje ją veiks dar labiau.

3.6. Neprievalgis šiandien pasaulyje egzistuoja greta kai kurioms pasaulio šalims būdingo maisto pertekliaus. Apie 795 mln. žmonių kenčia bada, o antsvorį turinčių ir (arba) nutukusių suaugusiųjų skaičius pasaulyje pasiekė daugiau kaip 1,4 mlrd. ir sudaro apie 30 proc. visų suaugusiųjų; su nutukimu susijusių sveikatos sutrikimų sparčiai daugėja tiek besivystančiose, tiek išsivysčiusiose šalyse ⁽¹⁰⁾. Iš šių skaičių matyti **didelis maisto gamybos, paskirstymo ir vartojimo disbalansas**. Gyventojų daugėja, o prognozuojamas pasaulyje suvartojamos mėsos kiekio padidėjimas 82 proc. iki 2050 m. abi šias problemas dar labiau pagilins ⁽¹¹⁾. Pastarąjį dvidešimtmetį, per kurį pasaulio šalyse vyko urbanizacija ir augo ekonomika, įvyko mitybos pokyčių, todėl pakito maisto gamyba ir vartojimas. Kaip matyti iš pasaulinių valgyimo tendencijų, pereinama prie sudėtingesnių produktų, daugiau mėsos ir pieno gaminių, daugiau cukraus ir gėrimų, kuriuose yra cukraus ⁽¹²⁾. Kartu daugiau žmonių gyvena nejudriai, todėl didėja fizinės veiklos stoka.

3.7. Maisto sistemose labai svarbią ir nepakeičiamą vietą užima gyvuliai kaip kokybiško proteino ir kitų maistinių medžiagų, pavyzdžiui, vitaminų ir mineralų, šaltinis. Gyvuliai taip pat svarbūs maisto medžiagų apykaitai ūkiuose ir regionuose, atviro ir įvairaus kraštovaizdžio, daugiamečių pievų, pusiau natūralių buveinių apsaugai ir rūšių įvairovės išsaugojimui. Be to, jie yra žmonių pajamų, turto ir pragyvenimo šaltinis. ES taip pat yra labai daug žemės ūkio paskirties žemės, kuri praktiškai yra tinkama tik gyvulių ganymui. Vis dėlto per pastarąjį penkiasdešimtmetį pasaulinė mėsos ir kiaušinių gamyba padidėjo keturis kartus, o pieno gamyba – daugiau nei dvigubai. Per tą patį laikotarpį pasaulio gyventojų skaičius išaugo tik dvigubai ⁽¹³⁾. Reikėtų pažymėti, kad paklausos sudėtis taip pat pasikeitė, o padidėjusi mėsos, pieno ir kiaušinių gamyba yra susijusi su pajamų padidėjimu, nors kainos liko žemos.

3.8. Atsižvelgiant į išauginamą žmonėms skirtą augalinį maistą, išauginamus augalinius gyvuliams skirtus pašarus ir augalinius maistus skirtus pasėlius, naudojamus sėklai ir pramonės reikmėms, pavyzdžiui, biodegalams, šiuo metu pasaulyje pagaminama pusantro karto daugiau maisto nei reikia šiandienos gyventojams ir tikėtina, kad tiek maisto turėtų pakakti 2050 m. gyventojams išmaitinti. Vis dėlto dėl dabartinio pasaulyje susidarancio maisto atliekų kiekio ir pašarų gamybos, kuria siekiama atsižvelgti į didėjančią mėsos vartojimą, atsiranda poreikis labai didinti maisto gamybą. Kad 2050 m. ir vėliau pasaulį būtų galima maitinti tvariai, reikia derinti esamo žemės ūkio paskirties žemės ir žuvininkystės plotų našumo ir optimizavimo didinimą, derantį su aplinkos stabilumu ir kokybe, darbuotojų sauga ir sveikata, socialiniu teisingumu, taip pat perėjimą prie tvaresnės mitybos ir nuolatinį maisto nuostolių ir atliekų mažinimą.

⁽⁷⁾ FUSIONS 2015 m. ES duomenų rinkinys; EK parengiamasis tyrimas dėl maisto atliekų, 2011 m., <http://eu-fusions.org/index.php/publications>, http://ec.europa.eu/environment/eussd/pdf/bio_foodwaste_report.pdf.

⁽⁸⁾ Europos aplinkos agentūra (EAA), 2015 m.: <http://www.eea.europa.eu/signals/signals-2015/articles/agriculture-and-climate-change>.

⁽⁹⁾ Žr. „ES prisitaikymo prie klimato kaitos strategiją“ (COM(2013) 216 final).

⁽¹⁰⁾ Pasaulio sveikatos organizacija (2015 m.), *Global Health Observatory (GHO) data*. Galima susipažinti adresu http://www.who.int/gho/ncd/risk_factors/obesity_text/en/.

⁽¹¹⁾ Nyderlandų Vyriausybės politikos mokslinė taryba (nyd. WRR) (2015 m.), *Towards a food policy*.

⁽¹²⁾ Nyderlandų Vyriausybė (2015 m.), *Food agenda: for safe, healthy and sustainable food*.

⁽¹³⁾ FAOSTAT, 2015 m.

3.9. Didėjant ir svyruojant žemės ūkio produktų ir žemės ūkyje naudojamų medžiagų kainoms pastarąjį dešimtmetį buvo sunku užtikrinti aprūpinimą maistu ir maisto sistemų tvirtumą, dėl to kilo rimtas vartotojų ir gamintojų susirūpinimas. Viena vertus, aukštos galutinių produktų kainos nesuteikė didesnių pajamų maisto gamintojams (priešingai, jų sumažėjimas arba stagnacija reiškia darbo veiksnio sumažėjimą, keliantį grėsmę visų veiklos vykdytojų pajamų stabilumui); antra vertus, ekonomikos krizė sumenkino vartotojų perkamąją galią. Norint užtikrinti tvarias ir nuolatinės tolesnes investicijas į agrarinės aplinkosaugos technologijas ir klimatui nekenkiančius metodus, būtina užtikrinti stabilias ir pagrįstas visų maisto tiekimo grandinės subjektų pajamas.

3.10. Pastarieji pokyčiai žemės ūkio rinkose, pirmiausia pieno sektoriuje, – aiškus šio galimo disbalanso įrodymas; jų priežastis – ne tik perteklinė pasiūla rinkoje, bet ir ankstesnėse eksporto rinkose taikomi politiniai motyvai grindžiami draudimais. Būsiamam stabilumui didelę įtaką turės tiekimo bazės atsparumas sukrėtimams; svarbiausias iš jų – klimato kaita. Vykdamas ES politiką reikėtų labai skatinti ūkių veiklos įvairinimą, novatorišką finansavimą, pajamų draudimo schemas ir kitas novatoriškas rinkos valdymo priemones, kuriomis apsaugoma nuo klimato arba rinkų nestabilumo.

3.11. Į maisto kainų socialinį ir perskirstymo poveikį reikia žvelgti ir gamintojo, ir vartotojo akimis. Dabar daugelis vartotojų negali sau leisti mokėti už aukščiausios kokybės maistą. Pastaraisiais metais galios santykiai maisto tiekimo grandinėje pakito, todėl laipsniškai padidėjo maisto gamintojų ir mažmenininkų dalis rinkoje, o kartu pakito ir derybinė galia, daugiausia mažmeninės prekybos sektoriaus naudai ir pirminių gamintojų nenaudai. Šis klausimas bus nagrinėjamas atskiroje EESRK nuomonėje „Sąžiningesnė maisto tiekimo grandinė“.

3.12. Kadangi, nepavykus užbaigti PPO Dohos derybų raundo, pasaulio prekybos srityje vis dažniau vykdomos dvišalės ir „didžiulius regionus apimančios“ derybos, labai svarbu visapusiškai atsižvelgti į poveikį aplinkai ir klimatui, maisto kokybės ir sveikatos standartus, platesnio masto sanitarijos ir fitosanitarijos standartus, taip pat į gamybos procesą („pramoninę ekosistemą“, kurioje vyksta gamyba, darbo sąlygas, gamybos kultūrinį kontekstą ir darbo santykius). Europos Sąjungai būtina išvengti patogaus maisto gamybos perkėlimo į trečiąsias šalis, kai vienintelis ar pagrindinis tokio perkėlimo tikslas yra tai, kad jose teisinis maisto gamybos pagrindas nėra toks griežtas kaip ES. ES politikai, pagal kurią skatinama saugaus ir sveiko maisto gamyba ir draudžiama importuoti tarptautinių sanitarinių ir fitosanitarinių standartų ir maisto saugos standartų neatitinkančius maisto produktus, tenka svarbus vaidmuo pasaulyje.

3.13. Per pastaruosius 140 metų gamintojų kooperatyvai aiškiai parodė, kad jie yra atsparesni žemės ūkio rinkose kylantiems neramumams ir prisideda, kad būtų išvengta žemės ūkio gamybos perkėlimo. Todėl be galo svarbu toliau ir net stipriau skatinti į sektorius ir regionus nukreiptą gamintojų ir kooperatyvų, ypač smulkiųjų, bendradarbiavimą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tiems sektoriams ir regionams, kuriuose bendradarbiaujama vangiai.

4. Pagrindinės perėjimo prie tvaresnių maisto sistemų veiksmų sritys

Išteklių naudojimo atžvilgiu efektyvesnės ir klimatui atsparesnės maisto gamybos skatinimas

4.1. Norint sumažinti žemės ūkio, akvakultūros ir žuvininkystės poveikį aplinkai, įskaitant išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, reikia keisti maisto gamybos būdus. Siekiant sustabdyti gamtos išteklių eikvojimą, prisitaikyti prie klimato kaitos poveikio ir jį mažinti, reikia tvaresnės praktikos. Didinti našumą, kartu didinant ekologinį tvarumą ir atsparumą klimato kaitai būtų galima įvairiomis priemonėmis, pavyzdžiui, didinant augalų ir gyvūnų veislių įvairovę, veisimo ir selekcijos būdu gerinant galvijų ir augalų kokybę, gerinant žemės ūkio ekosistemų ir vandentvarkos funkcionalumą, skatinant ir įgyvendinant mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą, gerinant dirvožemių funkcijas, lengvinant žinių perdavimą ir mokymą ir skatinant technologinius pokyčius teikiant investicinę paramą. Siekiant lengvinti ankstyvą ekstremalių meteorologinių sąlygų ir įvairių ligų nustatymą ir prevenciją arba pasirengimą joms, reikėtų skatinti tolesnę ES palydovinių sistemų ir didžiųjų duomenų centrų kūrimą. Taip pat reikėtų skatinti tikslųjį ūkininkavimą.

4.2. Europoje taip pat labai svarbu išsaugoti šeimos ūkio modelį; siekiant jį išsaugoti, atsižvelgiant į senėjančią visuomenę, reikėtų skatinti kartų atsinaujinimą ūkiuose. Tai turėtų teigiamo poveikio darbo vietų kūrimui kaimo vietovėse. Taip pat svarbu visuose ES regionuose gebėti išlaikyti žemės ūkio produktų gamybos įvairovę. Ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas mažiau palankiems ūkininkauti regionams. Šiuo tikslu reikėtų pripažinti įvairias ūkių rūšis ir nustatyti specialias tikslines priemones.

4.3. Pastaraisiais metais, siekiant iš naujo susieti gamintojus ir vartotojus ir perkelti žemės ūkio ir maisto gamybą, pradėtos reorganizuoti maisto tiekimo sistemos. Pavyzdžiui, užsiimama bendruomenių remiama žemės ūkio veikla, kuriamos trumposios tiekimo grandinės, alternatyvūs maisto tinklai, vietos ūkininkavimo sistemos ir vykdomas tiesioginis pardavimas. Nors šis sektorius palyginti mažas, jį reikėtų toliau skatinti, nes jis labai teigiamai veikia šviežio, kokybiško, sveiko ir paveldui priskiriamo maisto pardavimą ir turi teigiamą socialinį ir ekonominį poveikį. Šioje srityje svarbų vaidmenį taip pat atlieka mažosios ir vidutinės įmonės. Turėtų būti pabrėžiamas konkretus miestų savivaldybių vaidmuo, nes miestuose turi būti įdiegta būtina infrastruktūra ir tikslingai investuojama siekiant sudaryti palankesnes sąlygas gamintojų tiesioginiams pardavimams. Be to, turėtų būti skatinama geras privačiojo sektoriaus praktika, pavyzdžiui, kai tokia infrastruktūra kuriama privačia vietos prekybos centrų iniciatyvos.

4.4. Siekiant skatinti maisto gamybą efektyviau naudojant išteklius, reformuojant bendrą žemės ūkio politiką (BŽŪP) nustatytas priemonių derinys, kurį sudaro privalomas žalinimas, agrarinės aplinkosaugos schemos, plataus masto parama iš ūkių konsultavimo sistemos ir taikomieji moksliniai tyrimai; taikant šį derinį galima spręsti apsirūpinimo maistu saugumo, klimato kaitos ir tvaraus gamtos išteklių valdymo problemas, kartu išsaugant kaimą ir išlaikant gyvybingą kaimo ekonomiką. Tai galima laikyti svarbiu žingsniu teisinga kryptimi; vis dėlto būtų galima toliau gerinti šios reformos įgyvendinimą biurokratijos ir susijusios naudos požiūriu.

4.5. Žuvininkystės grandinėje svarbu užtikrinti tinkamą sveiko ir tvaraus maisto pusiausvyrą, nes valgyti žuvį sveika, bet pernelyg didelis spaudimas žuvininkystei dažnai visiškai prieštarauja ekologiniam tvarumui. 2013 m. įvykdyta bendros žuvininkystės politikos reforma turėtų būti prisidedama prie efektyvesnio žvejybos išteklių naudojimo, pirmiausia įgyvendinant visiems Europos žuvų ištekliams nustatytą privalomą didžiausio galimo tausios žvejybos laimikio tikslą. Taip pat svarbu tvariai plėtoti jūrų ir sausumos akvakultūros modelius.

Prevencijos ir maisto atliekų mažinimo skatinimas maisto tiekimo grandinėje

4.6. Žiedinės ekonomikos dokumentų rinkinyje nurodytas ES ir jos valstybių narių įsipareigojimas pasiekti 12.3 JT darnaus vystymosi tikslą – iki 2030 m. perpus sumažinti maisto atliekų. Siekiant padėti įgyvendinti šį tikslą, valdant maisto išteklius reikėtų vadovautis maisto naudojimo hierarchija; ekonominėmis paskatomis tai turėtų būti remiama visose susijusiose ES politikos srityse. Taip būtų galima išvengti dabartinės padėties, kai valgoma maistas dažnai pigiau vežti į švartynus nei paruošti ir pristatyti į maisto bankus.

4.7. Norint tvariai valdyti išteklius, taip pat reikia dėti daugiau pastangų pakartotinai panaudoti liekanų srautus, gaunant iš jų kuo didesnę vertę. Naujais moksliniais tyrimais, kuriuos atliekant būtų lyginamos su perskirstymu, pašarais, anaerobiniu skaidymu ir vežimu į švartynus susijusios maisto rengimo sąnaudos 28 valstybių narių Europos Sąjungoje, būtų lengviau nustatyti ekonominių paskatų vaidmenį tinkamai taikant ES atliekų hierarchiją. Maisto dovanojimas iš apgyvendinimo, maitinimo ir maisto paslaugų sektorių tebėra sudėtingas, o su juo susijusius teisės aktus nelengva perprasti. Tai pagrindinė sritis, kurioje apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų įmonėms plačiai išplatintos Europos gairės būtų labai naudingos.

4.8. Žiedinės ekonomikos rinkinyje taip pat nustatyta būtinybė paaiškinti dabartines su žmonėmis vartoti netinkamo maisto naudojimu pašarui susijusias gaires. Griežtais teisės aktais, kuriais centralizuotu pramonės lygmeniu būtų reglamentuojamos naujosios maisto atliekų sterilizavimo technologijos, būtų galima užtikrinti mikrobiologinę pašarų saugą, kartu sukurti naujų darbo vietų, suteikti investavimo galimybių ir naudotis su aplinka susijusiais efektyvesnio atliekų hierarchijos taikymo pranašumais.

4.9. Kadangi esminės svarbos turi vartotojų informuotumas ir pritarimas, siekiama teikti mokymo medžiagą, susijusią su maistu, maisto tvarumu ir maisto atliekomis, kad būtų didinama maisto produktų vertė ir remiami sisteminiai elgsenos pokyčiai. Remiantis įvairia gerąja praktika, jau parengti moduliai, skirti pradinėms ir vidurinėms mokykloms, universitetams, ir specializuotos programos žemės ūkio, gamybos bei apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų sektoriuose.

4.10. Jau keletą metų ES iniciatyviai skatina veiklą, kuria siekiama mažinti maisto švaistymą. Puikus ES pavyzdys įgyvendinant 12.3 tikslą bus labai svarbus, kad šis tikslas būtų sėkmingai pasiektas pasaulio mastu, pavyzdžiui, skleidžiant Europos gerąją praktiką ir praktines žinias.

Maisto sistemų ir klimato kaitos strategijų ryšio stiprinimas

4.11. Klimato kaitos poveikis juntamas visais aprūpinimo maistu aspektais – ne tik derliui ir kultūriniais augalams, bet ir ūkininkų sveikatai, kenkėjų ir ligų plitimui, biologinės įvairovės nykimui, pajamų nestabilumui, vandens kokybei ir pan. Galimas susirūpinimas kyla ir dėl ariamosios žemės praradimo dėl dirvožemio blogėjimo ir žemės ūkio paskirties žemės urbanizacijos. Todėl labai svarbu žemės naudojimo prioritetą ir toliau skirti maisto gamybai. Institucijos ir privatusis sektorius atlieka labai svarbų vaidmenį užtikrinant maisto sistemų atsparumą, pavyzdžiui, tobulindami socialinės apsaugos sistemas, kad namų ūkiai patirtų mažesnius sukrėtimus, ir užtikrindami nuolatinės investicijas į mažo anglies dioksido kiekio technologijas žemės ūkio ir maisto sektoriuose, didindami pasėlių įvairovę ir plėtodami genetinius išteklius, investuodami į atsparią žemės ūkio plėtrą ūkiuose ir už jų ribų ir įgyvendindami geresnio su klimato kaita susijusios rizikos valdymo sistemas.

4.12. Turėdamos omenyje ekonominį tvarumo ramstį, Komisija ir valstybės narės turi atsižvelgti į klimato kaitos švelninimo ir sekvestracijos galimybes ir kartu teikti visas finansinės paramos priemones, kad būtų galima įgyvendinti novatoriškos viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės bendradarbiavimo mechanizmus. Papildomais žemės ūkio našumo padidėjimo, esamos žemės, mitybos ir maisto nuostolių ir atliekų rodikliais būtų papildoma informacija apie maisto sistemų poveikį klimato kaitai.

Sveikesnės ir tvaresnės mitybos skatinimas

4.13. Renkantis sveiką maistą, dažnai pasirenkamas tvarus maistas⁽¹⁴⁾, ypač laikantis subalansuotos mitybos. Pavyzdžiui, valgyti daugiau sezoninių, vietinių ir įvairių augalinių maisto produktų naudinga ir sveikatai, ir aplinkai. Sveikesni valgymo įpročiai taip pat mažina lėtinių ligų riziką, sveikatos priežiūros išlaidas ir darbo našumo praradimą ekonomikoje. Reikia sveikos ir tvarios mitybos gairių principų; valstybės narės galėtų apsvarstyti galimybę juos nustatyti. Viešųjų įstaigų, pavyzdžiui, mokyklų ir ligoninių patvirtintos mitybos ir viešųjų pirkimų gairės turi tiesioginį poveikį vartojimui. Taip pat reikėtų pripažinti pasaulyje vykstančius su mityba susijusius pokyčius ir ES vaidmenį teikiant gerą tvarios mitybos modelį. Siekiant mažinti mėsos suvartojimą bent kartą per savaitę taikomas „fleksitarizmo“ metodas, kuris, pavyzdžiui, propaguojamas Nyderlanduose, šiuo požiūriu laikytinas geru pavyzdžiu.

4.14. Labiau subalansuota mityba skatinama tokiomis iniciatyvomis, kaip ES mokyklų maisto sistema, pagal kurią konsultuojama mitybos klausimais ir platinami maistingi produktai. Komisija turėtų raginti valstybes nars skatinti sveiką ir tvarų vartojimą. Turėtų būti skatinamos ES sveiko maisto vaizdinės reklamos kampanijos; tai galėtų būti geras būdas didinti vietinių vartojimą sutrikus pasaulio rinkų stabilumui.

⁽¹⁴⁾ Nyderlandų sveikatos taryba, *Guidelines for a healthy diet: the ecological perspective*, leidinio Nr. 2011/08, Haga, Nyderlandų sveikatos taryba (nyd. *Gezondheidsraad*).

4.15. Kadangi vartotojai vis labiau įpranta pirkti maisto produktus pigiai, reikėtų dar kartą atkreipti dėmesį į tikrąją maisto vertę. Pigiais produktais neatsižvelgiama į išorės veiksnius, pavyzdžiui, į vandens valymo išlaidas. Kaip nurodyta pirmiau, mokyklose reikia mokyti maisto klausimais, kartu formuoti supratimą apie sveikus mitybos įpročius ir diegti pagrindinius valgio gaminimo įgūdžius, kad būtų galima skatinti gerą sveikatą, valgant namie pagamintą valgį, laikantis mitybos rekomendacijų ir mažinant maisto atliekas.

4.16. Pažymėtina, kad Nyderlandų Sveikatos, gerovės ir sporto ministerija pasiūlė su gamintojų, mažmeninės prekybos, aprūpinimo maistu ir gėrimais ir apgyvendinimo ir maitinimo sektoriaus asociacijomis sudaryti maisto sudėties gerinimo susitarimą, kuriuo būtų didinamas gaminių sveikumas ir užtikrinama, kad sveikus gaminius būtų rinktis lengviausia. Į šį susitarimą įtraukti plataus užmojo tikslai dėl laipsniško druskos, sočiųjų riebalų ir kalorijų mažinimo maisto produktuose iki 2020 m., taip pat mažinant didelius skonio pokyčius⁽¹⁵⁾. Šioje nuomonėje raginama įgyvendinti ES nacionalinių iniciatyvų dėl tam tikrų maisto medžiagų sistemą, būtent neseniai patvirtintą priedą dėl pridėto cukraus.

4.17. Kuriant produktus, tobulinant rinką ir sudarant pagrindines partnerystes, galima lengviau užtikrinti, kad sveikesnis ir tvaresnis pasirinkimas būtų paprastas ir patrauklus. Pramonės atstovai ir pilietinė visuomenė turėtų ieškoti galimybių didinti sezoninių ir vietinių vaisių, daržovių ir kitų produktų, kuriuose natūraliai gausu ląstelienos, pavyzdžiui, visų grūdų dalių maisto produktų arba ankštinių augalų, vartojimą ir naudotis šiomis galimybėmis. Tai, kad JT šiuos metus paskelbė Tarptautiniais ankštinių augalų metais – pirmasis žingsnis šia linkme.

4.18. Vartotojams būtų lengviau rinktis, jei būtų įgyvendinta aiškaus maisto produktų kilmės, gamybos būdų ir maistinės vertės ženklinimo sistema. Siekiant užtikrinti maisto saugą, maisto gamintojams ir vartotojams taip pat svarbus atsekamumas. Reikėtų apsvaistyti galimybę taikyti vieną, lengvai suprantamą ženklą „Tvarus maistas“, o Komisija turėtų įvertinti jo perspektyvumą. Reikia toliau skatinti daugiau dėmesio skirti tokioms technologijoms, kaip mobiliųjų įrenginių programėlės, taip pat vartotojams skirti mažmeninės prekybos vietose naudojami monitoriai, kuriuose būtų teikiama visa reikiama informacija ir visi atsekamumo duomenys.

Žinių bazės kūrimas, mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimas

4.19. Sprendžiant daugelį su pasauliniu aprūpinimu maistu ir mitybos saugumu susijusių klausimų, siekiant kaupti žinias, skatinti naujoves, bendrauti su visuomene ir padėti kurti tvaresnę maisto sistemą, turėtų dalyvauti mokslinių tyrimų bendruomenė. Šiuo tikslu skirta daug lėšų pagal ES mokslinių tyrimų ir inovacijų programą „Horizontas 2020“ ir ankstesniąją Septintąją bendrąją programą. Vis dėlto nepakankamai atsižvelgta į mokslinius tyrimus mitybos, maisto nuostolių ir atliekų klausimais, todėl šiuo atžvilgiu reikia didinti pastangas. EESRK labai remia Komisijos iniciatyvą dėl ES ilgalaiškės mokslinių tyrimų ir inovacijų žemės ūkio srityje strategijos, taip pat naujausią plataus užmojo Mokslinių tyrimų ir inovacijų generalinio direktorato sprendimą parengti išsamią ES maisto mokslinių tyrimų erdvės strategiją; Europa, įgyvendindama savo programą SWITCH, taip pat gali skatinti tvarų perėjimą prie maistingų produktų ir maisto nuostolių ir atliekų mažinimą kituose pasaulio regionuose⁽¹⁶⁾.

4.20. Milano „Expo 2015“ ES Mokslo iniciatyvinis komitetas nustatė mokslinių tyrimų uždavinius septyniose plačiose srityse ir atkreipė dėmesį į sisteminių metodų propagavimą ir investicijų į daugiadisciplinius ir tarpdisciplinius mokslinius tyrimus svarbą. Taip pat buvo rekomenduota sukurti Tarptautinę aprūpinimo maistu ir mitybos saugumo grupę ir tai būtų tvirtas žingsnis į priekį skatinant tarpdisciplininių ir tarpsektorinių požiūrį.

⁽¹⁵⁾ 2014–2015 m. Nyderlandų žemieji rūmai, 32793 Nr. 162.

⁽¹⁶⁾ <http://www.switch-asia.eu>

4.21. Pagal klimato politikos tikslus moksliniai tyrimai, inovacijos ir technologinė plėtra yra pagrindiniai veiksniai siekiant pereiti prie tvarios maisto sistemos. EESRK ragina ES institucijas ir valstybes nares daugiau lėšų skirti darbui šioje srityje, ir ragina imtis bendrų pastangų tais atvejais, kai mokslinių tyrimų bendruomenės, praktikai ir kiti suinteresuotieji subjektai dalijasi rezultatais. Europos žemės ūkio našumo ir tvarumo inovacijų partnerystė (EIP-AGRI), remiama Europos žemės ūkio fondo kaimo plėtrai (EŽŪFKP), turi atlikti esminį vaidmenį stiprinant įvairių suinteresuotųjų subjektų bendradarbiavimą ir bendrą veiklą ir užtikrinant tvirtesnius praktikų ir tyrėjų ryšius. Be to, daugelio suinteresuotųjų subjektų dalyvavimu grindžiamas požiūris įgyvendinant programą „Horizontas 2020“ yra svarbi priemonė siekiant užtikrinti, kad ūkininkai taptų pagrindiniais šio proceso dalyviais. Sėkmingą inovacijų įgyvendinimą lemia aktyvus inovacijų propagavimas per konsultacines ir švietimo įstaigas galutiniams vartotojams visoje maisto sistemoje, taip pat aktyvus galutinių vartotojų dalyvavimas mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros veikloje.

4.22. EESRK pabrėžia, kad naujų informacinių ir ryšių technologijų (IRT) ir vykdomų Komisijos programų, pavyzdžiui, *Galileo* ir *Copernicus*, taikymas žemės ūkio sektoriui padeda gerinti tvarios žaliavų gamybos būdus ES. EESRK ragina tęsti mokslinius tyrimus ir technologinę plėtrą dėl IRT taikymo visose maisto produktų gamybos srityse. Šie metodai labai svarbūs skatinant tolesnius tiksliusius ir išteklių naudojimo atžvilgiu efektyvesnius maisto gamybos metodus, ankstyvą ligų, klimato sukrėtimų ir ekstremalių meteorologinių sąlygų nustatymą. Kartu susidarytų mažiau pirminės gamybos maisto nuostolių. Daugiau mokslinių tyrimų turėtų būti atliekama taip pat siekiant įvertinti novatoriško ūkininkavimo (pvz., ūkininkavimo miesto apylinkėse) ir pašarų gerinimo galimybes.

Gyvūnų ir augalų ligų naikinimas siekiant didinti maisto sistemos tvirtumą

4.23. Dėl globalizuotos prekybos ir klimato kaitos didėjantis gyvūnų ir augalų kenkėjų ir ligų plitimas neigiamai veikia maisto sistemas. Pastarasis afrikinio kiaulių maro protrūkis arba pietų Italijos alyvmedžius užpuolusi bakterija *Xylella fastidiosa* – tik keli pavyzdžiai, kaip augalų ir gyvūnų ligos gali sutrikdyti maisto sistemą ir kaip dėl jų gali susidaryti maisto nuostolių. Nors ES ankstyvojo nustatymo ir prevencijos sistema bene geriausia pasaulyje, ES gyvūnų ir augalų sveikatos srities politiką ir teisės aktų sistemą būtų galima toliau tobulinti ir stiprinti, daugiau dėmesio skiriant krizių prevencijai, geresnei stebėsenai ir ankstyvajam nustatymui, pasirengimui ir valdymui, taip pat kylančios arba naujos rizikos ES ir už jos ribų nustatymui ir vertinimui. Gyvūnų ligoms skirtas etaloninių laboratorijų tinklas jau sukurtas, bet tokio augalų ligoms skirto tinklo nėra. Žinios ir moksliniai tyrimai – svarbiausi prevencijos ramsčiai. EESRK ragina Komisiją ir valstybes nares skirti dar daugiau skubaus finansavimo gyvūnų ligų mokslinių tyrimų centrams ir sukurti augalų ligų etalonines laboratorijas. Taip pat reikėtų sustiprinti ankstyvojo nustatymo ir prevencijos sistemas ir kartu užtikrinti, kad maisto gamintojams ir kitiems subjektams (pvz., žemės ūkio darbuotojams) būtų tinkamai kompensuojami visi nuostoliai, tarp jų finansiniai nuostoliai, kuriuos patiria ūkininkai, kai ligos protrūkio atveju nustatomi prekybos apribojimai atsižvelgiant į bendrą viešąjį interesą. Be to, reikia dėti daug pastangų kuriant įvairesnes ūkininkavimo sistemas, kurios būtų tvirtesnės ir atsparesnės neigiamiems biotiniams veiksniams.

4.24. Daugiausia mokslinių tyrimų investicijų turėtų būti skiriama prevencijai ir ankstyvajam nustatymui, nes, gydant ir naikinant jau kilusią ligą, galima patirti labai daug išlaidų ir sutrikdyti įprastą veiklą. Labai svarbu stiprinti gebėjimus ir didinti informuotumą, taip pat perduoti mokslininkų žinias ūkininkams ir kitiems veiklos vykdytojams. Svarbu perduoti žinias ir bendradarbiauti su trečiosiomis šalimis. ES turėtų teikti privalomos teisinės galios neturinčius teisės aktus, gaires ir priemones, kuriomis būtų galima vykdyti geresnę stebėseną; taip pat labai svarbu nustatyti griežtesnes importo kontrolės priemones. Svarbu spręsti ir antibiotikų atsparumo problemą, taip pat reikėtų taikyti integruotąjį metodą, kuriuo būtų derinama žmonių ir veterinarinė sveikatos priežiūra (vienos sveikatos metodas).

Briuselis, 2016 m. gegužės 26 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumo“

(tiriamoji nuomonė)

(2016/C 303/09)

Pranešėja: Brenda KING

Bendrapranešėjis: Roman HAKEN

2015 m. gruodžio 16 d. ES Tarybai pirmininkausiantys Nyderlandai, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos pilietinės visuomenės darnaus vystymosi forumo

(tiriamoji nuomonė).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 11 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 148 nariams balsavus už ir 1 prieš.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. Komitetas palankiai vertina JT darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m. Komiteto nuomone, ši darbotvarkė ir Paryžiuje vykusios 21-osios Jungtinių Tautų klimato kaitos konferencijos (COP 21) susitarimas dėl klimato kaitos – didelis laimėjimas nustatant, kokia kryptimi turėtų veikti viso pasaulio šalys, kad būtų galima integruotomis priemonėmis panaikinti skurdą, skatinti visų žmonių klestėjimą ir saugoti planetos gamtos išteklius.

1.2. Komitetas rekomenduoja, bendradarbiaujant su Komisija ir pilietinės visuomenės atstovais, sukurti Europos darnaus vystymosi forumą (toliau – forumas) kaip platformą, kuri suteiktų įvairioms pilietinės visuomenės organizacijoms ir suinteresuotiesiems subjektams galimybę dalyvauti įgyvendinant šią darbotvarkę ES, jos nuolatinę stebėseną ir peržiūrą.

1.3. Naujoji darbotvarkė ir jos 17 darnaus vystymosi tikslų (DVT) taikomi viso pasaulio besivystančioms ir išsivysčiusioms šalims; juos įgyvendindamos visos šalys privalės užtikrinti, kad būtų pasiekta padėtį iš esmės keičiančių pokyčių. ES ir valstybės narės turės apgalvotai ir nuosekliai suderinti ne tik vystymosi, bet ir kitų sričių politiką.

1.4. Viena iš varomųjų jėgų, skatinusių parengti JT darbotvarkę iki 2030 m., buvo ta, kad ES ir valstybės narės turėtų rodyti pavyzdį praktiškai įgyvendindamos Darbotvarkę iki 2030 m. ir sukurdamos valdymo sistemą. Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos ketinimą 2016 m. sukurti naują iniciatyvą „Tolesni veiksmai užtikrinant tvarią Europos ateitį“, kadangi joje bus pateikiamas naujas ir labai reikalingas modelis, kaip užtikrinti ekonomikos augimą bei socialinį ir aplinkos tvarumą po 2020 m. termino ir, įgyvendinant Europos vidaus ir išorės politiką, integruotai siekti DVT ⁽¹⁾. Komitetas ragina Komisiją šiai iniciatyvai skirti daug dėmesio ir kartu įgyvendinti dalyvavimo pagrįstą valdymo sistemą. Jo nuomone, ši iniciatyva – reikalingas žingsnis, kad visoje Europoje būtų sustiprinta darnaus vystymosi koncepcija; tai būtų galima pasiekti sukuriant integruotą darnios Europos globalizuotame pasaulyje strategiją, įgyvendintą bent iki 2030 m. termino, kuris būtų taikomas valstybėms narėms.

⁽¹⁾ COM(2015) 610 final.

1.5. Komitetas įsipareigoja prisidėti prie visiško Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo ES. Remdamasis ilgalaikėmis ryšių su pilietine visuomene patirtimi, Komitetas mano turįs daugiausia galimybių padėti pasiekti, kad pilietinė visuomenė aktyviai dalyvautų įgyvendinant šią darbotvarkę.

1.6. ES lygmeniu turi būti toliau plėtojamos priemonės, padedančios įgyvendinti dalyvavimu pagrįstą valdymą, kad būtų skiriama daugiau dėmesio demokratiškam ir įtraukiam sprendimų priėmimui ir kad pilietinė visuomenė galėtų imtis didesnio vaidmens.

1.7. Darnaus vystymosi forumas, kurį rekomendavo EESRK, palengvins dialogą ir ryšius tarp Europos institucijų ir nevyriausybinių suinteresuotųjų subjektų bei tarp pačių skirtingų nevyriausybinių suinteresuotųjų subjektų dėl reikalingos pažangos siekiant darnaus vystymosi ES. Forumas taip pat padės plačiau informuoti apie Darbotvarkę iki 2030 m., surengti išsamią diskusiją ir paskatinti visas susijusias šalis prisiiinti atsakomybę.

1.8. Komitetas įsitikinęs, kad sukurti forumą būtų praktiškai įmanoma ir naudinga įvairioms dalyvaujančioms šalims. Šis teiginys grindžiamas nuodugnia šioje nuomonėje, taip pat klausymuose bei posėdžiuose, kurių metu suinteresuotieji subjektai pritarė forumo sukūrimo idėjai, pateikta analize ir atsižvelgdami į itin sėkmingą Europos migracijos forumo (EMF) pavyzdį.

1.9. Kadangi DVT valdymas įvairiais lygmenimis yra nauja politikos sritis, artimiausiais metais būtina nustatyti tinkamas valdymo sistemas ir jas sustiprinti. Todėl forumo struktūra turėtų būti lanksti, kad ją būtų galima suderinti su kuriama bendra valdymo sistema.

1.10. Forume turėtų dalyvauti įvairių organizuotos pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų asociacijų atstovai, įskaitant privataus sektoriaus ir profesinių sąjungų atstovus. Forumo sudėtis turėtų būti kuo įvairesnė, netrukdanti veiksmingam forumo valdymui ir darbui. Forumas taip pat turėtų būti atviras visuomenės iniciatyvoms darnaus vystymosi srityje. Akademinės ir mokslo bendruomenės atstovai turėtų prisidėti prie faktais pagrįstos diskusijos.

1.11. Labai svarbu, kad forumo susitikimuose dalyvautų aukšto lygio Europos Komisijos atstovai ir būtų kviečiami dalyvauti ES Tarybos ir Europos Parlamento atstovai, taip pat kad būtų numatytas bendradarbiavimas su Regionų komitetu. Jame turėtų būti atstovaujama nacionalinėms darnaus vystymosi taryboms ir nacionalinėms ekonomikos ir socialinių reikalų taryboms, taip pat panašioms nacionalinėms įstaigoms, kurių tikslas – darnaus vystymosi pažanga.

1.12. Forumą turėtų valdyti taryba, kurios didžiąją narių dalį sudarytų pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų atstovai, o kiti nariai būtų Komisijos ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto (EESRK) atstovai.

1.13. Forumas turėtų būti įtrauktas į DVT įgyvendinimo, stebėsenos ir peržiūros procesus. Forumo veikla turėtų būti nuolatinis darbas, jo nariai turėtų susitikti bent kartą per metus ir jame, be kita ko, turėtų būti sprendžiami klausimai, susiję su ES pasirengimu kasmetiniam JT aukšto lygio politiniam forumui darnaus vystymosi srityje. Forumas turėtų veikti kaip DVT įgyvendinimo sistemos modelio, struktūros ir sąlygų aptarimo platforma. Be to, forumas turėtų padėti jo nariams dalyvauti valstybių narių atliekamose tarpvyriausybiniuose DVT peržiūrose.

2. Įžanga

2.1. 2015 m. rugsėjo 25–27 d. vykusiame Jungtinių Tautų aukščiausiojo lygio susitikime darnaus vystymosi klausimais pasaulio lyderiai patvirtino Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m., apimančią 17 DVT, kurie turi būti pasiekti iki 2030 m.

2.2. Europos regione ES atliks pagrindinį vaidmenį integruojant naująją darbotvarkę į Europos įvairių sričių politiką, skleidžiant informaciją apie šią darbotvarkę, nustatant orientyrus, koordinuojant darbotvarkės įgyvendinimą ir teikiant rekomendacijas, taip pat vykdant pažangos stebėseną ir užtikrinant (nacionalinių) tarpusavio peržiūrų kokybę.

2.3. Siekiant įgyvendinti DVT, pasaulio, regionų, nacionaliniu ir vietos lygmenimis turi būti sukurti tinkami valdymo mechanizmai. Remdamiesi dalyvavimo, skaidrumo, atskaitomybės ir piliečių įgalėjimo principais, vietos bendruomenės, įmonės, profesinės sąjungos, NVO ir kiti pilietinės visuomenės atstovai privalo aktyviai dalyvauti visais politikos lygmenimis.

2.4. Komitetas informaciniame pranešime⁽²⁾ išnagrinėjo pilietinės visuomenės įtraukimo į Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimą ES modelius ir pateikė rekomendacijas, kaip sustiprinti dalyvavimu pagrįstą valdymą. Siūlomas forumas grindžiamas pagrindinėmis šio pranešimo rekomendacijomis.

2.5. Po to, kai pranešimas buvo pristatytas Komisijoje, JT aukšto lygio politiniame forume, Tarybos darbo grupėse ir kitose konferencijose, ES Tarybai pirmininkaujantys Nyderlandai paprašė Komiteto parengti tiriamąją nuomonę apie tai, kaip praktiškai būtų galima sukurti pilietinės visuomenės dalyvavimo ES lygmeniu mechanizmą, jį valdyti ir finansuoti, kad jis būtų veiksminga, dalyvavimu pagrįsta Darbotvarkės iki 2030 m. valdymo priemonė. Šioje nuomonėje pateiktos rekomendacijos turėtų padėti priimti tolesnius politinius sprendimus dėl tokios priemonės sukūrimo.

3. Pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas darniame vystymesi

3.1. JT darbotvarkės iki 2030 m. kūrimo procesas buvo paremtas plačiu, dalyvavimu pagrįstu dialogu su pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų organizacijomis, JT atviroje darbo grupėje gerokai prisidėjusiomis prie DVT parengimo. Būtina taikyti šį dalyvavimu grindžiamą modelį, kadangi pilietinei visuomenei tenka pagrindinis vaidmuo kiekviename darnaus vystymosi politikos ciklo etape (t. y. tikslų ir siekių nustatymo, strateginių įgyvendinimo dokumentų ir politikos programų kūrimo, taip pat įgyvendinimo ir stebėsenos). Pažangos darnaus vystymosi srityje bus galima pasiekti tik tiesiogiai dalyvaujant išpareigojusioms ir novatoriškoms įmonėms, vietos bendruomenėms ir piliečiams.

3.2. Vienas iš pagrindinių ankstesniame EESRK informaciniame pranešime pateiktų nustatytų faktų yra tas, kad suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas įgyvendinant darnaus vystymosi politiką padeda pasiekti geriausių rezultatų tada, kai jų dalyvavimas yra struktūruotas ir nuoseklus procesas, o ne tada, kai dalyvaujama pavieniais atvejais, rengiant konsultacijas atsižvelgiant į nagrinėjamas temas arba *ad hoc* konsultacijas. Jei procesas struktūruotas, suinteresuotieji subjektai gali planuoti būsimus veiksmus ir pateikti gerai išnagrinėtą informaciją.

3.3. Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad esama skirtingų pilietinės visuomenės apibrėžčių. Nors kai kurios šalys skiria pilietinės visuomenės organizacijas, vykdančias veiklą viešųjų gėrybių srityje, ir privatųjį sektorių, Komitetas plačiau aiškina „organizuotos pilietinės visuomenės“ sąvoką, į kurią įeina visos grupės ir organizacijos, kuriose piliečiai bendradarbiauja ir išreiškia savo pozicijas, įskaitant privačiojo sektoriaus organizacijas, profesines sąjungas ir kitas interesų grupes⁽³⁾. Šioje nuomonėje išdėstytos rekomendacijos grindžiamos plačiąja pilietinės visuomenės sąvoka, visapusiškai ir įtraukiai apimančia visus suinteresuotuosius nevyriausybinis subjektus, nes siekiant tikslo įgyvendinti DVT turi dalyvauti visos grupės ir visi sektoriai.

4. Europos darnaus vystymosi forumo pridėtinė vertė

4.1. Komitetas turi ilgalaikės patirties, kaip užmegzti ryšius su visų sektorių pilietinės visuomenės organizacijomis ir kurti vertę plėtojant dialogą su Europos politikos formuotojais ir kartu su jais vykdant konkrečius veiksmus. Komitetas skatino įgyvendinti plataus užmojo darbotvarkę – Darbotvarkę iki 2030 m.; parengta keletas nuomonių ir kartu su Komisija bei įvairiomis JT įstaigomis surengta nemažai konferencijų ir praktinių seminarų. Derybos dėl Darbotvarkės iki 2030 m. sukūrė platformą, kurioje buvo galima surengti pilietinės visuomenės dialogą ES lygmeniu. Komitetas siūlo toliau plėtoti šią praktiką ir užtikrinti stabilesnę ir pastovesnę struktūrą.

⁽²⁾ Informacinis pranešimas, EESC-2015-1169, 2015 m. rugsėjo 17 d.; prie pranešimo pridedamas Komiteto užsakymu suinteresuotųjų subjektų forumo atliktas mokslinis tyrimas „Kurkime tokią Europą, kokios norime. Pilietinės visuomenės dalyvavimo įgyvendinant laikotarpio po 2015 m. darbotvarkę modeliai“ (angl. *Building the Europe We Want – Models for civil society involvement in the implementation of the Post-2015 agenda*), 2015 m. birželio mėn.

⁽³⁾ SESV 300 straipsnio 2 dalis.

4.2. Remdamasis pranešime pateiktu vertinimu, Komitetas, bendradarbiaudamas su Komisija ir organizuotos pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų atstovais, ketina sukurti Europos darnaus vystymosi forumą (toliau – forumas).

4.3. Forumas turėtų tapti pastovia, stabilia, struktūruota ir nepriklausoma pilietinės visuomenės ES lygmens dialogo darnaus vystymosi klausimais platforma. Jis turėtų ypač daug dėmesio skirti šioms uždaviniais:

- sukurti pagrindą dialogui dėl darnaus vystymosi ir sudaryti palankias sąlygas bendradarbiauti ES institucijoms ir nevyriausybiniais suinteresuotiesiems subjektams bei patiems skirtingiems nevyriausybiniais suinteresuotiesiems subjektams,
- sukurti erdvę nevyriausybiniais suinteresuotiesiems subjektams, veiklos vykdytojams ir vietos lygmens iniciatyvų autoriams dalytis pasiūlymais, geriausios praktikos pavyzdžiais ir sprendimais, kaip veiksmingai įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m.,
- užtikrinti aktyvų nevyriausybinių suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą vykdant Darbotvarkės iki 2030 m. stebėseną ir peržiūrą,
- šiuo tikslu tęsti dialogo procesą rengiant posėdžius, kuriuos būtų galima papildyti kitomis komunikacijos priemonėmis, pavyzdžiui, e. platforma.

4.4. Šio forumo pridėtinė vertė bus:

- **viešinimas:** būdamas šio forumo tarpininku, EESRK pasinaudos savo galimybe užmegzti ryšius su įvairiais suinteresuotaisiais subjektais ir užtikrinti sektorių tarpusavio integraciją,
- **informavimas ir konsultavimas:** forumas turėtų argumentuotai parodyti politikos pasiekimus ir trūkumus bei nesėkmes įgyvendinant DVT ir siekti sėkmės pasinaudodamas įvairių suinteresuotųjų subjektų žiniomis, keisdamasis geriausios praktikos pavyzdžiais, taip pat užtikrindamas ilgalaikę viziją ir naujas perspektyvas,
- **informuotumo didinimas ir atsakomybės prisiėmimas:** forumas padės didinti informuotumą apie Darbotvarkę iki 2030 m. ir, įtraukdamas įvairius suinteresuotuosius subjektus į procesą, sustiprins atsakomybę,
- **partnerystė:** forumas galėtų padėti sukurti daugiašalę suinteresuotųjų subjektų partnerystę, skirtą įgyvendinti DVT ES lygmeniu.

4.5. Forumas suteikia galimybę vykdyti platesnio masto dialogą, pasiekti konsensuą ir nustatyti ginčytinus klausimus. Forumo veikla vykdoma ne pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) vardu ir jis neatstoja dalyvaujančių organizacijų rengiamų propagavimo kampanijų. Komitetas vertina veiksmingą NVO ir kitų asociacijų, raginančių Europos Sąjungoje ryžtingai įgyvendinti Darbotvarkę iki 2030 m., darbą. Jis ragina visus šiuos subjektus dalyvauti forumo ir juo naudotis kaip platforma, kurioje jie gali propaguoti savo idėjas ir dalyvauti dialoge su dar daugiau suinteresuotųjų subjektų ir su ES institucijomis.

4.6. Atsižvelgdamas į platesnio masto diskusijas darnumo klausimais, teikdamas siūlymą Komitetas taip pat remiasi teigiama keleto ES valstybių narių, kuriose nacionalinės darnaus vystymosi tarybos (NDVT) veiksmingai prisidėjo prie nacionalinio sprendimų priėmimo proceso, kuriame dalyvauja vyriausybė, vietos bendruomenės ir bendrovės, patirtimi. NDVT nariai atstovauja pilietinei visuomenei, propagavimu užsiimančioms grupėms ir suinteresuotųjų subjektų asociacijoms, taip pat bendrovių ir profesinių sąjungų asociacijoms. Jie yra skiriami vyriausybės, bet jų institucinė struktūra gali skirtis atsižvelgiant į nacionalinius ypatumus. Nepakeisdamos teisėtų interesų gynimo būdų, šios tarybos palaiko ryšius su aukščiausiojo lygmens sprendimus priimančiais asmenimis ir vykdo įvairaus pobūdžio veiklą ir užduotis:

- teikia rekomendacijas vyriausybei,

- telkia suinteresuotuosius subjektus, mezga ryšius su tikslinėmis grupėmis ir didina vertikaliąją integraciją,
- stebi pažangą,
- sudaro palankias sąlygas mokytis politikos, visų pirma atliekant tarpusavio vertinimus,
- sudaro darbotvarkę,
- skatina propaguoti darnumo koncepciją.

4.7. Iš Europos migracijos forumo pavyzdžio matyti EESRK sukurtos platformos, panašios į forumą, teikiama nauda. 2009 m. Europos Komisija, bendradarbiaudama su EESRK, sukūrė EMF, veikiantį kaip Europos integracijos forumas⁽⁴⁾. Kadangi forumas veikė sėkmingai, buvo nuspręsta išplėsti jo veiklos sritį į ją įtraukiant su imigracija ir prieglobsčiu susijusius klausimus. Jame dalyvauja apie 200 dalyvių, įskaitant apie 120 pilietinės visuomenės organizacijų, 20 vietos ir regionų valdžios institucijų atstovų, ES valstybių narių ir ES institucijų atstovus.

4.8. 2012 m. Tarptautinio bendradarbiavimo ir vystymosi GD sukūrė labai sėkmingą ES lygmens politinį forumą vystymosi klausimais; tai erdvė, skirta daugiašaliam suinteresuotųjų subjektų ir pilietinės visuomenės organizacijų, ES vietos valdžios institucijų bei šalių partnerių dialogui siekiant užtikrinti, kad būtų veiksmingai konsultuojamasi su visais šiais dalyviais ir kad jie prisidėtų prie ES vystymosi politikos ir programų įgyvendinimo. Šio forumo dalyviai – vystymosi srities NVO, profesinės sąjungos, kooperatyvai, fondai ir labdaros organizacijos, vietos valdžios institucijos, prekybos ir pramonės rūmai, žmogaus teisių gynimo organizacijos, pagalbos ir (arba) humanitarinės organizacijos, aplinkos apsaugos organizacijos ir jaunimo organizacijos. Vis dėlto politikos forumas apima tik su ES išorės ir vystymosi politika susijusius aspektus, visų pirma užtikrinant visapusišką dialogą su pilietine visuomene vystymosi politikos ir projektų klausimais. Jis labai tinkamai papildė platesnę darnaus vystymosi darbotvarkę, kurios siekia Europos darnaus vystymosi forumas ir kuriai įgyvendinti būtina sujungti vidaus ir išorinius DVT aspektus. Praktikoje šiame forume bus daugiausia diskutuojama dėl ES darnaus vystymosi tikslų vidaus įgyvendinimo. Siekiant sukurti sinergiją, forumo veikla turės būti atidžiai derinama su vystymosi politikos forumo veikla.

5. Pagrindinės Europos darnaus vystymosi forumo ypatybės

5.1. Kadangi DVT neturi precedento ir jų valdymo sistemos dar neparengtos, ypatingas dėmesys kuriant forumo struktūrą turėtų būti teikiamas su valdymu susijusiems jau vykstančio darbo aspektams ir ji turi būti lanksti. Forumas turės integruotis į visą darnaus vystymosi politikos ciklą. Šiuo tikslu, kai tik ES ir valstybės narės sukurs Darbotvarkės iki 2030 m. valdymo sistemas, bus būtina atlikti išsamią jų peržiūrą.

5.2. Prieš rengdamas šią nuomonę, Komitetas išnagrinėjo pagrindines forumo ypatybes ir yra įsitikinęs, kad forumas turėtų pradėti veikti užtikrinus toliau nurodytus elementus.

5.3. *Dalyviai*

5.3.1. Kalbant apie nevyriausybinį suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą, siekiama, kaip pabrėžiama 3.9 punkte, užtikrinti kuo didesnę jų įtraukimą pakviečiant atstovus iš:

- vystymosi, socialinės, aplinkos, žmogaus teisių ir nediskriminavimo užtikrinimo srityse veiklą vykdančių NVO,
- privačiojo sektoriaus, įskaitant pramonę, MVL, labai mažas įmones, paslaugas ir tvarias investicijas,

⁽⁴⁾ EESRK nuomonė „Platformos, skirtos aktyvesniam pilietinės visuomenės dalyvavimui ES lygiu skatinant trečiųjų šalių piliečių integracijos politiką, struktūra, organizavimo ir veikimo aspektai“ (OL C 27, 2009 2 3, p. 95).

- profesinių sąjungų,
- ūkininkų, miškininkų,
- vartotojų,
- tvaraus vystymosi kultūros aspekto,
- jaunimo,
- miestų ir kaimų plėtrą vykdančių subjektų,
- kitų susijusių sektorių subjektų.

5.3.2. Turi būti įtrauktos tos pilietinės visuomenės grupės, kurių interesai paprastai nėra taip gerai atstovaujami ES lygmeniu. Tarp dalyvių turėtų būti ne tik organizacijų atstovai, bet ir tikrų darnaus vystymosi iniciatyvų autoriai ir veiklos vykdytojai, galintys pasiūlyti geriausios praktikos pavyzdžių.

5.3.3. Sudėtis turėtų būti tokia, kad būtų užtikrinta įvairių atstovaujamų sektorių ir suinteresuotųjų subjektų grupių pusiausvyra ir kad būtų tinkamai atsižvelgta į visus darnaus vystymosi aspektus. Kita vertus, taip pat reikės atsižvelgti į konkrečius kiekvieno posėdžio klausimus. Taip bus užtikrintas nuolatinis atstovavimas pagrindinėms darnaus vystymosi politikos įgyvendinimo subjektų grupėms, o kitų subjektų dalyvavimas priklausys nuo konkrečių temų. Pagrindinės subjektų grupės – tai visų 17 DVT siekiančios ir daugiausia dėmesio svarbiausiems valdymo klausimams skiriančios grupės. Specialios teminės grupės dalyvaus pagal atvirą kvietimą, kuriame pateikiama kiekvieno posėdžio darbotvarkė.

5.3.4. Forumo sudėtis turėtų atspindėti įvairialygmenį valdymą, taip pat ekspertinių žinių tęstinumą ir lankstumą. Daugiausia dėmesio bus skiriama organizacijoms, dirbančioms Europos lygmeniu. Kalbant apie nacionalinį ir subnacionalinį lygmenis, forume turėtų būti atstovaujama darnaus vystymosi taryboms, ekonomikos ir socialinių reikalų taryboms bei vietos ir regionų bendruomenėms. Reikėtų numatyti ir bendradarbiavimą su Regionų komitetu.

5.3.5. Kalbant apie institucijas, posėdžiuose turėtų dalyvauti Komisijos atstovai, visų pirma už darnaus vystymosi politikos koordinavimą atsakingas pirmininko pavaduotojas; jie turėtų būti kviečiami skaityti pranešimus ir dalyvauti dialoge su suinteresuotaisiais subjektais. Turėtų būti kviečiami Europos Vadovų Tarybos ir Europos Parlamento atstovai.

5.3.6. Forume turėtų būti atstovaujama mokslinių tyrimų ir mokslo srities subjektams. Mokslo srities atstovų įtraukimas taip pat galėtų padėti sukurti mokslo ir politikos atstovų sąveiką ES lygmeniu įgyvendinant Darbotvarkę iki 2030 m.

5.3.7. Turės būti finansuojamos pilietinės visuomenės organizacijų, kurių dalyvavimo galimybės yra ribotos, atstovų kelionės ir apgyvendinimas.

5.3.8. Siekiant užtikrinti tęstinumo ir lankstumo pusiausvyrą, nenuolatiniai dalyviai, atsižvelgiant į posėdžio klausimus ir paskelbtą atvirą kvietimą, turėtų būti atrenkami iš anksto, prieš kiekvieną forumo posėdį. Panaši procedūra sėkmingai taikoma EMF.

5.3.9. Siekiant užtikrinti įtrauktį ir pasitikėjimą, dalyvavimo sąlygos bus skaidrios, o dalyviai turės užsiregistruoti ES skaidrumo registre ir laikytis atitinkamų principų, įskaitant Stambulo pilietinės visuomenės organizacijų vystymo veiksmingumo principus⁽⁵⁾.

(5) <http://cso-effectiveness.org/InternationalFramework>

5.4. *Organizacinė struktūra ir valdymas*

5.4.1. Kad būtų galima tinkamai nustatyti forumo institucinį statusą ir organizacinę struktūrą, būtina atsižvelgti į jo daugiopas funkcijas. Forumas turi būti nepriklausomas ir patikimas. Jis turėtų būti valdomas kuo aiškiau ir skaidriau, užtikrinant aiškų funkcijų pasidalijimą.

5.4.2. Forumą prižiūrėti ir jo veiklą koordinuoti turėtų EESRK – institucija, įsteigta pilietinės visuomenės dalyvavimui ES lygmens veikloje palengvinti.

5.4.3. Už posėdžių rengimą turėtų būti atsakinga įvairios sudėties taryba; jos nariai turėtų būti pilietinės visuomenės ir suinteresuotųjų subjektų organizacijų atstovai (jie turi sudaryti didžiąją tarybos narių dalį), taip pat Komisijos ir EESRK atstovai. Kaip ir EMF, tarybos narius turėtų rinkti darnaus vystymosi forumo dalyviai, vadovaudamiesi rotacijos principu.

5.5. *Darbo procesas ir posėdžiai*

5.5.1. Forumo darbas turėtų būti nuolatinis procesas. Kasmet bus rengiami nuolatiniai ir parengiamieji posėdžiai; tai gali būti posėdžiai „atviroje erdvėje“, darbo grupių darbas ir nuolatinis bendradarbiavimas internetinėse platformose pasitelkiant novatoriškus komunikacijos procesų ir renginių organizavimo metodus.

5.5.2. Forumo sudėtis ir darbo metodai turėtų būti tokie, kad būtų užtikrinta tikra dalyvaujančių pilietinės visuomenės organizacijų įvairovė ir jų teisė nepriklausomai ir savarankiškai nustatyti savo indėlį.

5.5.3. Forumas sieks naudingai prisidėti prie DVT įgyvendinimo proceso Europos lygmeniu bei atitinkamai JT ir valstybių narių lygmenimis. Kalbant apie valstybių narių lygmenį, tikimasi, kad vyriausybės savo veiklą pritaikys prie visuotinių tikslų ir teiks JT ataskaitas, jei valstybėje narėje yra sukurtas JT aukšto lygio politinis forumas (ALPF) darnaus vystymosi srityje, kurio tikslas – vadovauti JT darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimui ir jį stebėti. Forumo plenarinis posėdis turėtų būti rengiamas bent kartą per metus, prieš ALPF kasmetinį vasaros posėdį, kad būtų galima atsižvelgti į jo rezultatus.

5.5.4. Planuojant kitus forumo posėdžius reikėtų atsižvelgti į Europos semestrą, derybas dėl biudžeto ir Europos Komisijos darbo programą. Forumas sudarys palankias sąlygas dalyvauti lygiems pilietinės visuomenės atstovams ir suinteresuotiesiems subjektams valstybių narių vyriausybių kuriamose tarpusavio vertinimo schemose, kurias šiuo metu nagrinėja Europos darnaus vystymosi tinklas.

5.5.5. Kitas svarbus orientyras suinteresuotuosius subjektus įtraukiant į stebėseną yra Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo ES stebėsenos ataskaitos, visų pirma Eurostato stebėsenos ataskaitos; jos turėtų būti laikomos žinių, kuriomis remiantis forume rengiamos diskusijos, baze (žr. tolesnę dalį apie žinių bazę).

5.6. *Darbotvarkės sudarymas*

5.6.1. Į plenarinių posėdžių darbotvarkę turėtų būti reguliariai įtraukiami visi su Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo pažanga ir būdais susiję klausimai. Be to, į darbotvarkę galėtų būti įtraukiama kokia nors konkreči tema, atspindinti DVT grupę, arba daugeliui DVT svarbi horizontalioji tema (pvz., skurdo ir nelygybės sumažinimas vienu metu). Darbotvarkė turėtų būti sudaroma taip, kad skirtingoms sritims atstovaujantys suinteresuotieji subjektai būtų skatinami bendradarbiauti.

5.6.2. Kadangi forumas turėtų veikti kaip nepriklausomas ir skaidrus organas, sudarant darbotvarkę su dalyviais bus konsultuojamasi per forumo valdančiąją tarybą.

5.7. *Žinių bazė*

5.7.1. Kad forumo diskusijos būtų veiksmingos ir naudingos, jos turi būti paremtos kokybiška žinių baze. Galima tikėtis, kad Eurostatas toliau du kartus per metus rengs JT darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimo ES ir stebėsenos ataskaitas ⁽⁶⁾. Šios ataskaitos sudarys žinių, kuriomis remiantis rengiamos forumo diskusijos, bazės dalį.

5.7.2. Į procesą turi būti įtraukta informacija iš tokių nepriklausomų šaltinių kaip organizuotos pilietinės visuomenės, nacionalinių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybų ir darnaus vystymosi tarybų, akademinės bendruomenės, mokslinių tyrimų institucijų, pavyzdžiui, žinių DVT klausimais tvarkymo sistemos (IISD) ir Europos agentūrų, taip pat piliečių stebėsenos veiklos ataskaitos ir iniciatyvos. Informacija galėtų būti renkama ir naudojantis internetinėmis platformomis. Kad galėtų įgyti žinių kviesdamasis ekspertus arba skatindamas vykdyti mokslinius tyrimus, forumas turėtų stengtis naudotis kitais esamais mokslinių tyrimų vykdymo pajėgumais.

5.7.3. Naudodamasis gerąja nacionalinių darnaus vystymosi tarybų praktika ir patirtimi, forumas turėtų užmegzti ryšius su mokslinių tyrimų finansavimo institucijomis ir pradėti vykdyti tarpdisciplininius mokslinius tyrimus, kurie gali paskatinti visos Europos darnų vystymąsi.

5.8. *Rezultatai*

5.8.1. Forumo posėdžių ir diskusijų procesų rezultatai turėtų būti apibendrinami ataskaitose arba kitais tinkamais dokumentavimo metodais. Visų atstovų nuomonės ir rekomendacijos turi būti įtrauktos į galutinius dokumentus. Interesų konfliktus sprendžia taryba. Rezultatai taip pat turėtų sudaryti galimybę dalyvaujančioms organizacijoms pateikti savo rezultatus ir ataskaitas.

5.8.2. Jei Eurostatas ar Komisija reguliariai rengs darnaus vystymosi pažangos ataskaitas, forumas siūlys savo nustatytus faktus laikyti alternatyviaja pilietinės visuomenės ataskaita.

5.8.3. Turi būti užtikrinta, kad rezultatai darytų poveikį Komisijos ir kitų Europos institucijų darbui, susijusiam su Darbotvarkės iki 2030 m. įgyvendinimu, o grįžtamoji informacija būtų atidžiai stebima.

5.8.4. Taip pat būtų galima rengti įvairius Europos dialogus su specialių interesų grupių arba kitų tikslinių asmenų grupių atstovais, pavyzdžiui, jaunimu, kaip būsimosios sprendimus priimančių asmenų kartos nariais, kurie pensinio amžiaus sulauks 2050 m.

5.8.5. Be to, forumas gali nuspręsti nustatyti naujus sąveikos būdus. Būtų galima įsteigti Europos darnaus vystymosi apdovanojimą, kuris galėtų būti skiriamas už ypatingus pilietinės visuomenės veiksmus ir vadovavimą visuomenei.

5.9. *Finansavimas*

5.9.1. EESRK galėtų leisti naudotis savo technine infrastruktūra ir sekretoriato paslaugomis. Dalyvių ir pranešėjų kelionės išlaidų atlyginimo, interneto platformos administravimo bei pranešimų ir baigiamųjų dokumentų rengimo finansavimo klausimus reikės svarstyti su bendradarbiaujančiais partneriais.

Briuselis, 2016 m. gegužės 26 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁶⁾ <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-statistical-books/-/KS-GT-15-001>

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

517-OJI EESRK PLENARINĖ SESIJA, ĮVYKUSI 2016 M. GEGUŽĖS 25–26 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2016 m. metinė Sąjungos Europos standartizacijos darbo programa“

(COM(2015) 686 final)

(2016/C 303/10)

Pranešėjas: Patrick LIEBUS

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2016 m. vasario 5 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „2016 m. metinė Sąjungos Europos standartizacijos darbo programa“

(COM(2015) 686 final).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 141 nariams balsavus už ir 6 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio skiriama pagrindinei temai – Europos standartizacijos sistemos (ESS) įtraukimui. Tokį sprendimą lėmė tai, kad EESRK atstovauja visoms taip vadinamoms III priedo organizacijoms, t. y. ANEC, ECOS, ETUC, SBS, susijusioms su Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1025/2012. Todėl kaip pilietinei visuomenei atstovaujanti institucija EESRK norėtų sutelkti dėmesį į ESS skaidrumą ir įtraukumą.

1.2 EESRK taip pat pritarė Europos Komisijos pasiryžimui spręsti strateginius Europos standartizacijos sistemos klausimus parengiant metines darbo programas.

1.3 Kalbant apie III priede nurodytų organizacijų ir ESS santykius, EESRK prašo Europos standartizacijos organizacijas (ESO) suteikti III priedo organizacijoms specialų narių ir (arba) partnerių statusą nustatant aiškias jų teises ir pareigas. Konkrečiai III priedo organizacijoms turėtų būti suteikta neribota teisė teikti skundą ir patariamąjį galia, visų pirma rengiant su viešuoju interesu susijusius standartus.

1.4 EESRK pripažįsta, kad nacionalinis delegavimas yra vienas iš pagrindinių Europos standartizacijos principų, tačiau pabrėžia, kad svarbu sudaryti palankesnes sąlygas standartizacijos procese dalyvauti MVĮ ir suinteresuotosioms šalims atstovaujantioms organizacijoms bei jiems nacionaliniu lygmeniu atstovaujantiems subjektams. Todėl EESRK siūlo sudaryti galimybes „veidrodiniuose komitetuose“ nacionaliniu lygmeniu nemokamai dalyvauti MVĮ ir visuomeninėms suinteresuotosioms šalims ir jiems atstovaujantioms asociacijoms.

1.5 EESRK primena labai svarbų naujojo požiūrio konsultantų vaidmenį ir teigiamai vertina jų indėlį į standartų atitikties Sąjungos politikai vertinimą siekiant užtikrinti suderintą standartizaciją. Todėl EESRK labai teigiamai vertina Komisijos ketinimą pratęsti naujo požiūrio konsultantų veiklą ilgesniam laikui.

1.6 Galiausiai, siekiant didinti ESS įtraukumą, EESRK prašo atidžiai stebėti pagrindinių standartizacijos vykdytojų veiklą. EESRK galėtų vykdyti šią stebėseną ir šiuo tikslu sukurti specialų ESS įtraukimo forumą. Šiai struktūrai būtų pavesta surengti metinį viešą klausymą, kurio tikslas būtų įvertinti šioje srityje pasiektą pažangą.

2. Svarbiausios Komisijos komunikato nuostatos

2.1 Komunikate Komisija išdėstė savo strateginę Europos standartizacijos viziją, o atitinkamą teisinę sistemą nustatė Reglamente (ES) Nr. 1025/2012 dėl Europos standartizacijos, kuris įsigaliojo nuo 2013 m. sausio 1 d. Viena iš Reglamentu įdiegtų naujovių – Komisijai nustatytas įpareigojimas priimti metinę Sąjungos Europos standartizacijos darbo programą.

2.2 Darbo programa, kurioje išdėstoma su standartizacija susijusi Komisijos vizija ir kitų metų planai, yra skirta glaudesniai Komisijos ir Europos standartizacijos sistemos (ESS) bendradarbiavimui užtikrinti. Komisija ketina persvarstyti partnerystę su ESS siekiant užtikrinti tinkamą visų suinteresuotųjų subjektų (pramonės, MVĮ, vartotojų, aplinkosaugos organizacijų, darbuotojų ir kt.) dalyvavimą.

2.3 Parengti prioritetinių IRT standartų planą ir standartizuoti paslaugas yra strateginiai Europos standartizacijos prioritetai. Prioritetinių IRT standartų planas papildys metinę Sąjungos darbo programą.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK palankiai vertina Komisijos 2016 m. metinę standartizacijos darbo programą ir primena, kad standartai yra labai svarbūs vidaus rinkos struktūrai ir įmonių konkurencingumui. Kaip teigiama Komiteto 2011 m. rugsėjo mėn. nuomonėje INT/590⁽¹⁾ metinė standartizacijos programa yra labai naudinga skaidrumui, planavimui ir prognozavimui, visų pirma Europos standartizacijos sistemos suinteresuotiesiems subjektams ir nariams.

3.2 EESRK teigiamai vertina 2016 m. metinę programą, nes ja apibendrinamos dabartinės diskusijos ir, visų pirma, ji suteikia didelę pridėtinę vertę būsimam programavimui. Todėl EESRK ragina Komisiją geriau rengti būsimas metines programas ir konsultuotis su suinteresuotaisiais subjektais dėl techninių ir strateginių aspektų ir kitų metų liepos mėnesį paskelbti darbo programą. EESRK pritaria prioritetams įvairiuose sektoriuose.

3.3 Prioritetinis uždavinys – įtraukumas

3.3.1 Visiems sunkumų ir mažas galimybes dalyvauti ESS turėjusiems suinteresuotiesiems subjektams, t. y. vartotojams, aplinkosaugos organizacijoms, darbuotojams ir MVĮ, kuriems atstovauja III priede nurodytos organizacijos ANEC, ECOS, ETUC SBS, susijusios su Europos reglamentu (ES) Nr. 1025/2012, taip pat jų nacionaliniams nariams atstovauja EESRK. Todėl gerai susipažinęs su kitų suinteresuotųjų subjektų svariu indėliu rengiant Europos standartus ir su jiems iškilusiais sunkumais, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, būdamas pilietinei visuomenei atstovaujanti institucija, nori sutelkti savo pastangas ESS skaidrumui ir įtraukimui užtikrinti.

⁽¹⁾ OL C 376, 2011 12 22, p. 69.

3.3.2 Šiomis aplinkybėmis, kaip pagrįstai savo komunikate pabrėžia Komisija, ypatingą dėmesį reikia skirti Reglamento (ES) Nr. 1025/2012 įgyvendinimui. Todėl visų pirma būtina užtikrinti platesnę reglamento 24 straipsnyje nurodytų ataskaitų sklaidą ir skelbimą, taip pat geriau apie jas informuoti ir su jomis supažindinti.

3.3.3 EESRK palankiai vertina Komisijos ketinimą atidžiai stebėti pažangą ir visų ESS suinteresuotųjų subjektų pastangas kurti įtraukesnę sistemą. Siekiant didesnio įtraukumo, EESRK norėtų, kad Komisija imtųsi iniciatyvą vaidmens, visų pirma kaip bendrą finansavimą ESS teikianti institucija.

3.3.4 Komitetas taip pat teigiamai vertina nustatytą III priede nurodytų organizacijų finansavimo procedūrą ir ragina dar labiau supaprastinti administracines procedūras ir sukurti ilgalaikiškesnę perspektyvą, kad šios organizacijos galėtų įgyvendinti daugiamečią strategiją.

3.4 *Bendra standartizacijos iniciatyva*

3.4.1 Komitetas palankiai vertina siūlomą bendrą standartizacijos iniciatyvą ir suinteresuotųjų subjektų, visų pirma III priede nurodytų organizacijų dalyvavimą sistemoje, nes toks žingsnis patvirtina atgaivinamą viešojo ir privačiojo sektorių partnerystę, kuri yra ESS pagrindas. Šiomis aplinkybėmis EESRK norėtų pabrėžti, jog labai svarbu, kad galutinėje bendros standartizacijos iniciatyvos redakcijoje nustatytais veiksmais būtų vienareikšmiškai siekiama didinti įtraukumą tokiu būdu užtikrinant suinteresuotųjų subjektų, visų pirma III priede nurodytų organizacijų, atsakomybę dėl jos.

3.4.2 EESRK teigiamai vertina ir remia bendroje standartizacijos iniciatyvoje pateiktą pasiūlymą geriau išanalizuoti galimybes ir problemas, kurias gali paskatinti nemokamas naudojimasis standartais, pavyzdžiui, atlikti ekonominio ir socialinio standartų poveikio vertinimą.

3.5 *Europos standartizacijos organizacijų veiksmi*

3.5.1 EESRK labai palankiai vertina vaidmenį, kurį atlieka nepriklausomos, neutralios ir profesionalios Europos organizacijos CEN, CENELEC ir ETSI taikydamos taisykles ir procedūras, kuriomis užtikrinama, kad būtų laikomasi PPO standartizacijos ir Reglamente (ES) Nr. 1025/2012 nustatytų principų.

3.5.2 Siekiant didinti visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą standartizacijos procese, EESRK ragina Europos standartizacijos organizacijas (ESO) suteikti III priede nurodytoms organizacijoms specialų narių ir (arba) partnerių statusą nustatant konkrečias jų teises ir pareigas atsižvelgiant į jų statusą ir vaidmenį, taip pat sudaryti nevaržomą prieigą prie techninių tarnybų ir prie šiuo metu rengiamų standartų projektų laikantis privatumo politikos, pagal kurią būtų pripažįstama būtinybė konsultuotis. Kadangi Sąjunga finansuoja ESO ir III priede nurodytas organizacijas, EESRK siūlo surengti diskusiją dėl pirmiau minėtos laisvos prieigos.

3.5.3 EESRK taip pat siūlo III priede nurodytoms organizacijoms vėl suteikti neribotą teisę teikti skundus, įskaitant atvejus, kai jos nuo pat pradžių nebuvo įtrauktos į standartizacijos veiklą, ir suteikti patariamąją galią ratifikuojant standartus.

3.5.4 EESRK norėtų pabrėžti, kad labai svarbu užtikrinti įtraukų ir kokybišką standartizacijos procesą. EESRK norėtų priminti, kad greitai parengti ir paskelbti standartus negali būti laikoma savaiminiu tikslu, ypač jei tai tampa kliūtimi EESRK siekiami į ESS įtraukti III priede nurodytas organizacijas. EESRK išpėja ESS, kad reikėtų vengti skubos sumetimais priimti sprendimus, kuriais būtų ribojamas dalyvavimas ir atvirumas.

3.5.5 EESRK primena, kad įtraukti suinteresuotuosius subjektus galima tik jiems sudarius sąlygas dalyvauti ir laikantis skaidrumo principo. EESRK pabrėžia, kad siekiant įtvirtinti, stiprinti ir įgyvendinti nacionalinio delegavimo principą, svarbu sudaryti palankesnes sąlygas MVĮ ir jų nacionaliniams atstovams dalyvauti standartizacijos procese ir kad šis klausimas, kaip nurodoma komunikato 4 punkte, lieka vis dar neišspręstas.

3.5.6 Todėl EESRK siūlo sudaryti galimybes MVĮ ir visuomeninėms suinteresuotosioms šalims ir joms atstovaujančioms asociacijoms laisvai dalyvauti „veidrodiniuose komitetuose“ nacionaliniu lygmeniu. Paprastesnės dalyvavimo sąlygos ir galimybė įnešti savo indėlį yra ypač svarbūs aspektai viešų konsultacijų etapu, per kurį neturėtų kilti praktinių arba techninių kliūčių.

3.6 *Naujasis standartizacijos vadovas ir gairės III priede nurodytoms organizacijoms*

3.6.1 Komitetas teigiamai vertina tai, kad rengiant naują standartizacijos vadovą Komisija paragino ESO supažindinti savo tarnybas ir techninį personalą su naujojo dokumento turiniu ir priemonėmis.

3.6.2 Komitetas taip pat ragina Komisiją užtikrinti, kad su standartizacijos vadovu susipažins, jį supras ir naudosis visos Europos Komisijos tarnybos, norinčios pasinaudoti standartizacija kaip priemone ES politikai įgyvendinti. Taip pat būtų naudinga standartizacijos vadovą paskelbti ir parengti atitinkamą informaciją Europos Komisijos tinklavietėje.

3.6.3 Komitetas norėtų ypač pabrėžti, kad rengiant standartus labai svarbu, kad ESO techninių tarnybų vadovai būtų susipažinę su įvairiais Europos standartizacijos komiteto (CEN) ir Europos elektrotechnikos standartizacijos komiteto (CENELEC) vadovais (pvz., CEN ir CENELEC 2, 5 ir 17 vadovai ir CEN 4 vadovas) ir atsižvelgtų į socialinių subjektų ir MVĮ poreikius. Todėl Komitetas palankiai vertina CEN ir CENELEC kartu su MVĮ ir socialinių subjektų darbo grupėmis (SME Working Group, Societal Stakeholders Working Group) šioje srityje jau pradėtą veiklą ir ragina ją toliau tęsti įgyvendinant konkrečias ir plataus užmojo priemones. Reikėtų pabrėžti, kad šiais CEN ir CENELEC vadovais turi būti naudojamos per visą Europos standartizacijos procesą, prasidedantį diskusijomis dėl būtinybės parengti standartą ir pasibaigiantį jo paskelbimu.

3.7 *IRT standartizacija ir intelektinės nuosavybės teisės standartizacijos srityje*

3.7.1 EESRK abejoja dėl komunikato 3.1 punkte siūlomo prioritetinių IRT standartų plano pridėtinės vertės. Šis dokumentas yra nebūtinai IRT srities standartizacijos tęstinis plano ir metinės standartizacijos programos priedas. Komitetas nerimauja dėl šaltinių ir prioritetų dubliavimosi, kuris gali apsunkinti tolesnes diskusijas ir suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą.

3.7.2 Intelektinės nuosavybės teisės (INT) klausimu Komitetas išspėja, kad esama disbalanso tarp su standartu susieto patento savininko ir naudotojo, ypač tais atvejais, kai inovacijas diegiančios MVĮ negali žinoti, kiek patentų ji gali naudoti ir kas yra jų savininkai. Todėl EESRK siūlo Europos telekomunikacijų standartų institutui (ETSI) parengti MVĮ skirtą praktinį derybų dėl su standartu susijusių patentų licencijavimo susitarimų vadovą ir susitarimus sudaryti laikantis sąžiningumo, pagrįstumo ir nediskriminavimo (angl. FRAND – *fair, reasonable, and non-discriminatory*) principų.

3.7.3 Komitetas mano, kad reikėtų aiškiau apibrėžti pirmiau nurodytus principus, kad juos būtų galima geriau suprasti ir praktiškai įgyvendinti.

3.7.4 Šiomis aplinkybėmis EESRK taip pat prašo ETSI pagerinti pareiškimų dėl intelektinės nuosavybės teisių duomenų bazės kokybę ir skaidrumą. Tai labai svarbu siekiant užtikrinti tam tikrą nuspėjamumo lygį su standartu susijusio patento naudotojams ir suteikti pasitikėjimą inovacijas diegiančioms MVĮ dėl derybų dėl pirmiau minėtų licencijavimo susitarimų sąnaudų ir sąlygų.

3.8 *Naujo požiūrio konsultantai*

3.8.1 EESRK primena labai svarbų naujo požiūrio konsultantų (žr. komunikato 7.2 skyrių) vaidmenį ir pripažįsta reikalingą jų indėlį į standartų atitikties Sąjungos politikai vertinimą siekiant užtikrinti suderintą standartizaciją.

3.8.2 EESRK palankiai vertina komunikato 7.2 punkte apibrėžtą siekį užtikrinti, kad vertinimu būtų galima naudotis ilgą laiką. Komitetas nori, kad šiam nepriklausomam vertinimui būtų teikiama pirmenybė, palyginti su Europos standartizacijos organizacijų (ESO) atliekamais vertinimais.

3.8.3 EESRK ragina dar labiau stiprinti šių konsultantų nepriklausomumą, pavyzdžiui, sudarant tiesiogines „naujo požiūrio konsultantų“ ir Europos Komisijos sutartis.

3.9 *Standartizacijos prašymai ir įgaliojimai*

3.9.1 EESRK nori pabrėžti Europos įgaliojimų, kuriuos Komisija suteikia ESO, prašydama parengti standartą, rengimo proceso svarbą. EESRK prašo Europos Komisijos užtikrinti dar didesnę šio proceso skaidrumą ir įtraukumą, ypač III priede nurodytų organizacijų atžvilgiu.

3.9.2 EESRK pabrėžia, kad svarbu patikrinti, ar parengtas standartas atitinka pradinį tikslą, visų pirma stebėti, ar rengiant standartą nebuvo išplėsta taikymo sritis.

3.9.3 Komitetas pabrėžia standartizacijos veiklos parengiamojo darbo svarbą, visų pirma siekiant įvertinti standartų ekonominę ir socialinę poveikį ir nustatyti suinteresuotuosius subjektus bei juos įtraukti į standartizacijos veiklą.

3.10 Tarptautinio bendradarbiavimo klausimu EESRK pabrėžia, kad III priede nurodytoms organizacijoms vis dar kyla didelių problemų vykdyti šį darbą ir prašo ESO ir nacionalinių standartizacijos institucijų pasinaudoti visomis galimomis bendradarbiavimo susitarimų su ISO ir IEC priemonėmis siekiant užtikrinti skaidrumą, visų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą ir įtraukumą, ypač tais atvejais, kai darbai yra susiję su Komisijos pateiktu prašymu parengti standartą.

4. *Konkrečios pastabos*

4.1 EESRK galėtų sukurti specialų ESS įtraukimo klausimui skirtą forumą. Šis forumas rengtų reguliarius, bent kartą per metus, posėdžius, kuriuose dalyvautų Komiteto nariai, norintys prisidėti prie suinteresuotųjų subjektų, įskaitant MVĮ ir socialinius suinteresuotuosius subjektus, dalyvavimo ir įtraukimo. III priede nurodytos organizacijos būtų reguliariai kviečiamos į šio forumo posėdžius.

4.1.1 Šiam forumui, be kita ko, būtų pavesta organizuoti metinį viešą klausymą ESS įtraukimo tema. Į šį renginį EESRK pakviestų dalyvauti ESS ir Europos Komisijos atstovus, kad jie galėtų viešai atsakyti į klausimus dėl Reglamento (ES) Nr. 1025/2012 24 straipsnyje nurodytų veiklos ataskaitų siekiant užtikrinti didesnę informuotumą ir skaidrumą. Pasinaudodamas šia proga EESRK norėtų į forumo veiklą įtraukti ir Europos Parlamentą.

4.1.2 Forumas taip pat galėtų finansuoti tyrimą dėl nacionalinių veidrodinių komitetų sudėties, kad galėtų įvertinti jų reprezentatyvumą ir įtraukumą.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, komponentų ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo ir rinkos priežiūros

(COM(2016) 31 final – 2016/0014 (COD))

(2016/C 303/11)

Pranešėjas: Jan SIMONS

Europos Parlamentas, 2016 m. vasario 4 d., ir Taryba, 2016 m. vasario 11 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl motorinių transporto priemonių ir jų priekabų ir tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, komponentų ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo ir rinkos priežiūros pasiūlymo

(COM(2016) 31 final – 2016/0014 (COD)).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 157 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 EESRK palankiai vertina EK pasiūlymą, kuriuo siekiama pagerinti teisinės sistemos veiksmingumą, kad būtų pasiekti ekonominiai, aplinkosaugos ir socialiniai tikslai, padedantys skatinti nepriklausomumą ir atskaitomybę sistemoje. Tačiau reikėtų pabrėžti gerai subalansuotų teisės aktų kūrimo svarbą, taip pat būtinybę nustatyti veiksmingas ekonomiškai efektyvias priemones.

1.2 Siekiant sumažinti reikalavimų aiškinimo ir taikymo griežtumo skirtumus valstybėse narėse, EESRK pritaria siūlymui direktyvą pakeisti reglamentu. EESRK primygtinai siūlo ateityje, kai tinkama, tą patį daryti su visomis vidaus rinkos taisyklėmis.

1.3 Ši peržiūra susijusi su daugelio teisėkūros procedūra priimtų aktų patvirtinimu ir galutinių terminų suderinimu. Komisija, Parlamentas ir Taryba raginami patvirtinti deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų tinkamą ir plataus užmojo tvarkaraštį, kurio šiuo metu nėra.

1.4 Išsamiais rinkos priežiūros reikalavimais siekiama veiksmingai pašalinti reikalavimų neatitinkančius gaminius iš šios specifinės rinkos. Tačiau svarbu įgyvendinti veiksmingas ir ekonomiškai efektyvias priemones, ypač tas, kurios daro poveikį rinkos operacijoms ir gaminio savikainai. Labai svarbu sukurti veiksmingą ir nesudėtingą sistemą, skirtą visų dalyvaujančių šalių, pirmiausia valstybių narių, veiklai koordinuoti ir joms bendradarbiauti.

1.5 Techninių tarnybų paskyrimo, reguliaraus jų atitikties ir veiklos vertinimo tobulinimas yra teigiami aspektai, tačiau siūloma nemažai apsunkinančių ir perteklinių reikalavimų, dėl kurių administracijos ir gamintojai patirtų didesnes sąnaudas ir vėlavimus, tačiau jokios realios naudos jie neatneštų.

1.6 Reikėtų nustatyti išsamesnes procedūras, skirtas veiksmingiau diegti naują patvirtinimo sertifikatų galiojimo trukmės koncepciją.

1.7 EESRK palankiai vertina tolesnį procedūrų ir reikalavimų, darančių poveikį mažosioms ir vidutinėms įmonėms, taip pat nišinėms, atsarginių dalių ir komponentų rinkoms, išaiškinimą ir supaprastinimą. Komitetas taip pat rekomenduoja tinkamai apsvarstyti ir reglamentuoti saugai ir aplinkosauginiam veiksmingumui poveikį darančių atsarginių dalių tipo patvirtinimo procedūras.

2. Įžanga ir bendrosios aplinkybės

2.1 Automobilių pramonė yra vienas svarbiausių ES ekonomikos sektorių. 2012 m. šiame sektoriuje buvo 2,3 mln. tiesioginių darbo vietų ir 9,8 mln. netiesioginių darbo vietų. Apie 75 % transporto priemonėms skirtų originalios įrangos komponentų ir technologijų tiekia nepriklausomi tiekėjai. Šio sektoriaus apyvarta siekia 859 mlrd. eurų ir sudaro 6,4 % ES bendrojo vidaus produkto.

2.2 ES tipo patvirtinimo sistemos teisinis pagrindas yra Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/46/EB ⁽¹⁾, nustatanti motorinių transporto priemonių ir jų priekabų bei tokioms transporto priemonėms skirtų sistemų, sudėtinių dalių ir atskirų techninių mazgų patvirtinimo pagrindus, siekiant užtikrinti saugos ir aplinkosaugos standartus. Reikalingi septyniasdešimt konkrečių techninių reglamentų, kurių daugelis yra Jungtinių Tautų parengtos tarptautinės taisyklės.

2.3 Bendrosios nuostatos dėl rinkos priežiūros taikomos pagal Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 765/2008 ⁽²⁾.

2.4 Motorinių transporto priemonių tipo patvirtinimo teisinės sistemos peržiūrą Komisija pradėjo dar 2010 m.

2.5 Nuo 2015 m. dabartinė sistema buvo itin kritikuojama, paaiškėjus, kad *Volkswagen* naudojo „išderinimo įtaisus“ – specialią programinę įrangą, skirtą apeiti su išmetamais teršalais susijusius reikalavimus. 2016 m. Komisija nurodė, kad dabartinės teisinės sistemos „suderinto įgyvendinimo ir vykdymo užtikrinimo mechanizmai nepakankamai patikimi“ ir kad valstybėms narėms „skirtingai aiškinant ir taikant taisykles, buvo pakenkta pagrindiniams direktyvos tikslams“.

2.6 Komisijai vertinant šio pasiūlymo poveikį nustatytos labai didelės sąnaudos reikalavimų neatitinkančioms transporto priemonėms ir dalims, kurios gali iš viso siekti iki 12 mlrd. eurų per metus.

3. Komisijos pasiūlymas

3.1 Pagrindinėse 2010 m. surengtų viešų konsultacijų, poveikio vertinimo ir tinkamumo patikrinimo (2013 m.) išvadose, taip pat Komunikato „CARS 2020: stiprios, konkurencingos ir tvrios Europos automobilių pramonės veiksmų planas“ (2012 m.) išvadose raginama peržiūrėti ES rinkai pateikiamų automobilių pramonės produktų priežiūros tvarką, siekiant užtikrinti, kad transporto priemonės ir dalys atitiktų reglamentavimo reikalavimus, kartu apribojant administracinę našta, remiant mokslinius tyrimus ir inovatyvių produktų kūrimą, skatinant tarptautinį derinimą ir atsižvelgiant į mažųjų ir vidutinių įmonių poreikius.

3.2 Šiuo pasiūlymu bus siekiama trijų tikslų:

— sustiprinti pateikiamų rinkai transporto priemonių bandymų nepriklausomumą ir kokybę,

— pagerinti rinkos priežiūros sistemos veiksmingumą, kontroliuojant naujas arba keliuose jau naudojamas transporto priemones ir dalis,

— tipo patvirtinimo sistemą sustiprinti griežtesne ES priežiūra.

⁽¹⁾ 2007 m. rugsėjo 5 d. Direktyva 2007/46/EB (OL L 263, 2007 10 9, p. 1).

⁽²⁾ 2008 m. liepos 9 d. Reglamentas (EB) Nr. 765/2008 (OL L 218, 2008 8 13, p. 30).

3.3 Be kitų priemonių, Komisija siūlo keisti atlyginimų sistemą, kad būtų išvengta bandymų laboratorijų bei gamintojų finansinių sąsajų, dėl kurių galėtų kilti interesų konfliktų ir būtų pakenkta bandymų nepriklausomumui. Šiame pasiūlyme taip pat numatyti griežtesni šių techninių tarnybų veiklos rezultatų vertinimo kriterijai; siekiant gauti paskyrimą ir jį išlaikyti, joms turėtų būti reguliariai atliekamas nepriklausomas auditas. Siekiant užtikrinti, kad atitinkamos taisyklės būtų tvirtai įgyvendinamos ir vykdomos visoje ES, bus atliekamos nacionalinių tipo patvirtinimo institucijų tarpusavio peržiūros.

3.4 Šiuo pasiūlymu nustatoma naujų ir keliuose jau naudojamų transporto priemonių ir dalių patikrinimų vietoje valdymo ir koordinavimo schema ir Komisijai suteikiami įgaliojimai vykdyti patikrinimus ir inicijuoti pašalinimą iš rinkos.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Apskritai EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą ir pabrėžia būtinybę užtikrinti, kad teisės aktai būtų suderinti. Įgyvendinus šį pasiūlymą bus galima sukurti ekonomiškai naudingas priemones, kurios padėtų:

- užtikrinti vienodas sąlygas, kad rinkoje esantys veiklos vykdytojai galėtų pasinaudoti sąžiningos konkurencijos teikiama nauda,
- geriau apsaugoti vartotojus ir aplinką nuo reikalavimų neatitinkančių gaminių, dėl kurių įvyksta eismo įvykiai ir blogėja oro kokybė,
- atidžiai apsvarstyti mažųjų ir vidutinių įmonių poreikius,
- susigrąžinti vartotojų pasitikėjimą šiuo rinkos sektoriumi.

4.2 Vienas dėmesio reikalaujantis aspektas yra naujų reikalavimų ir procedūrų įvedimo tvarkaraštis, suteiksiantis administracijoms ir gamintojams pakankamai laiko prisitaikyti. Šis tvarkaraštis taip pat turėtų būti visiškai suderintas su visais susijusiais deleguotaisiais ir įgyvendinimo aktais, kuriuos Komisija priims artimiausioje ateityje.

4.3 Iš naujo skiriamas dėmesys rinkos priežiūrai ir nustatyti nauji reikalavimai yra skirti spręsti konkrečias šio rinkos sektoriaus problemas. Tačiau būtina imtis veiksmų siekiant išvengti palyginamos kontrolės didinimo ir daugkartinių prašymų pateikti panašią informaciją, siekiant išvengti rinkos iškraipymų ir pernelyg didelės naštos ar sąnaudų, o gaminiai, susiję su rinkos priežiūra, turėtų būti įgyjami už rinkos kainą; šiuo atžvilgiu turi būti įdiegta tvirta ir veiksminga visų susijusių šalių (rinkos priežiūros institucijų, rinkos dalyvių, gamintojų, tipo patvirtinimo institucijų) tarpusavio derinimo ir bendradarbiavimo sistema, nepamirštant atsižvelgti ir į geriausios patirties pavyzdžius Europoje ir (arba) už jos ribų.

4.4 EESRK remia iškeltą tikslą skatinti tipo patvirtinimo sistemos veiksmingumą, mažinant reikalavimų aiškinimo ir taikymo griežtumo skirtumus valstybėse narėse, ir siekti sukurti kuo patikimesnę teisinę sistemą. Pirmasis žingsnis šia kryptimi yra siūlymas Direktyvą 2007/46/EB pakeisti šiuo atveju tinkamiausia teisine ES reglamentavimo priemone. EESRK primygtinai siūlo ateityje, kai tinkama, tą patį daryti su visomis vidaus rinkos taisyklėmis.

4.4.1 Pasiūlyme didelis dėmesys skiriamas techninės (-ių) tarnybos (-ų), kurią (-ias) kaip bandymų laboratoriją (-as) paskyrė tipo patvirtinimo institucija, paskyrimo ir reguliaraus atitikties vertinimo procedūros tobulinimui. Tai gali būti laikoma teigiamu aspektu. Tačiau kyla pavojus, kad šiuo pasiūlymu bus nustatyti apsunkinantys ir pertekliniai reikalavimai, dėl kurių bereikalingai padidės sąnaudos ir bus vilkinamas laikas, o tai gali lemti netinkamą įgyvendinimą. Be to, skirtingų valstybių narių institucijos vykdo pernelyg daug techninių tarnybų kvalifikacijos patikrinimų, įskaitant dvigubas arba kryžmines patikras, taip pat siūlomas patikrų dažnis, atrodo, nėra ekonomiškai ir gali prieštarauti JT EEK patvirtinimo sistemai.

4.4.2 Žymiai griežtesni principai, taikomi tipo patvirtinimo sertifikatų panaikinimui, ypač nedidelės ar administracinės neatitikties atveju, regis, prieštarauja „gero reglamentavimo“ principams ir neturėtų sukelti, kaip dabar siūloma, gaminių pardavimų pertrūkio.

4.4.3 Siūloma nacionalinių mokesčių struktūra, kuria nustatoma, kaip valstybės narės turėtų surinkti ir tvarkyti už tipo patvirtinimo veiklą gautas pajamas, atrodo neproporcinga ir kelia pavojų mažesnėms institucijoms, kurios nepajėgs pasiūlyti vertingų paslaugų.

4.5 Visiškai nauja koncepcija susijusi su tipo patvirtinimo sertifikato galiojimo trukme, kuri pasibaigtų po penkerių metų, numatant galimybę pratęsti, jei tipo patvirtinimo institucija patvirtina, kad jis vis dar atitinka taikomoms taisyklėms. Ši nauja priemonė gali veiksmingai padėti sumažinti „negaliojančių“ sertifikatų skaičių, tačiau itin sudėtingas ir platus tokių sertifikatų pobūdis, apimantis šimtus papildomų sertifikatų su skirtinga galiojimo trukme, kurių kiekvienas susijęs su skirtingu dalių ar komponentų tiekėju, reikalauja išsamesnių ir patikimesnių, nei pateikta pasiūlyme, procedūrų.

4.5.1 Turėtų būti paaiškinta, ar ir kaip šios procedūros susijusios ir su komponentų ar sistemos patvirtinimu, kurių tipo patvirtinimai, suteikti pagal Jungtinių Tautų sistemą (JT EEK), bet kuriuo atveju gali būti reglamentuojami tik pagal atitinkamą teisinę sistemą.

4.6 Siekiant didinti transporto priemonių strategijų ir konkrečių veikimo parametrų, turinčių įtakos saugumui ir aplinkosauginiam veiksmingumui, žinomumą, šiame pasiūlyme gamintojai įpareigojami tipo patvirtinimo institucijai suteikti nevaržomą prieigą prie programinės įrangos ir algoritmų. Šie reikalavimai yra gana platūs, todėl reikia išsamesnių nurodymų, skirtų įvairiems atvejams, ir aiškiai nustatančių, kad visada turi būti laikomasi gamybinių paslapčių praktikos.

4.7 Šiuo pasiūlymu siekiama peržiūrėti procedūras ir reikalavimus, turinčius poveikio mažosioms ir vidutinėms įmonėms bei nišiniams gaminiams. EESRK palankiai vertina ketinimus toliau tikslinti ir paprastinti procedūras, susijusias su:

- „daugiaetapio surinkimo transporto priemonėmis“, kurias atskirais etapais sukomplektavo du arba daugiau gamintojų,
- individualiais patvirtinimais, išduodamais konkrečiai (-ioms) transporto priemonei (-ėms),
- nacionalinėmis mažomis serijomis, skirtomis ribotai gamybai nacionaliniu lygmeniu,
- ES mažomis autobusų ir sunkvežimių serijomis, skirtomis ribotai gamybai Europos lygmeniu (lengviesiems automobiliams ir furgonams jau taikomas ES mažomis serijomis gaminamų transporto priemonių patvirtinimas).

4.7.1 EESRK taip pat rekomenduoja tinkamai apsvastyti ir reglamentuoti saugai ir aplinkosauginiam veiksmingumui poveikį darančių atsarginių dalių tipo patvirtinimo procedūras.

5. Konkrečios pastabos

5.1 „Serijos pabaigos“ procedūra reikalinga tam, kad būtų galima užregistruoti transporto priemones, kurios dėl komercinių priežasčių lieka neparduotos, o jų tipo patvirtinimas nustojo galioti dėl techninių priežasčių, dėl kurių tos transporto priemonės neatitinka naujo tipo patvirtinimo reikalavimų. Ši procedūra jau sukurta, tačiau kiekvienai valstybei narei suteikiama teisė veikti savarankiškai. EESRK ypač palankiai vertina pasiūlymą suderinti procedūrą Europos lygmeniu, tačiau pasiūlytame tekste valstybėms narėms vis dar suteikiama teisė atmesti ar apriboti procedūrą. Tik iš tiesų europietiška procedūra gali užtikrinti tikrumą ir stabilumą, kurie būtini siekiant išlaikyti ES bendrąją rinką.

5.1.1 „Serijos pabaigos“ tekstui reikia papildomo paaiškinimo ir redakcinių pataisymų, o laiko apribojimai galėtų būti supaprastinti, siekiant sumažinti ekonominį poveikį pardavimų apimčiai, kuri yra santykinai nedidelė, palyginti su visa rinka.

5.2 Kai kuriose valstybėse narėse jau naudojamas elektroninis „atitikties liudijimas“, o visos Europos mastu vykdamas projektą „EReg“ jau baigiama rengti transporto priemonių elektroninės registracijos procedūra be popierinių dokumentų. Elektroniniam tipo patvirtinimo sertifikatų archyvavimui naudojamos dvi sistemos: Europos tipo patvirtinimo mainų sistema (angl. ETAES) ir Jungtinių Tautų tipo patvirtinimo dokumentų mainų duomenų bazė (angl. DETA). Būtų buvę tikslinga Komisijai į savo pasiūlymą įtraukti paskatą skubiai įvesti suderintą Europos procedūrą, skirtą tipo patvirtinimo informacijos ir registracijos duomenų perdavimui į vieną bendrą ES elektroninių duomenų bazę ir mainams elektroniniu būdu, kuri būtų viešai prieinama tiek, kiek leidžia gamybinių paslapčių laikymosi praktika, kuri padėtų sumažinti biurokratizmą, taip pat sutaupyti administracijų, gamintojų ir vartotojų sąnaudas bei laiką ir būtų naudinga aplinkai.

5.3 Peržiūrimo teisės akto tekste nesilaikoma dabartinės jau daugelį metų naudojamos numeravimo ir objekto identifikavimo sistemos. Numeravimo sistemos pakeitimas yra nepagrįstas ir sukeltų didelių sunkumų bei dar labiau padidintų biurokratinę naštą administracijoms ir gamintojams, todėl galima pagrįstai numatyti, kad keletas klaidų, galinčių kilti dėl šios priežasties, gali lemti didesnes sąnaudas ir gaišatį. Tipo patvirtinimo dokumentaciją lengvai gali sudaryti šimtai puslapių informacijos su tūkstančiais sunumeruotų eilučių.

5.4 Naujojoje „serijos pabaigos“ procedūroje siūloma kiekvienos atitinkamos transporto priemonės atitikties liudijime spausdinti tam tikrą konkrečią informaciją, tačiau tai nėra praktiška, kadangi paprastai atitikties liudijimai spausdinami prieš transporto priemonę patenkant į rinką, todėl yra neįmanoma vėliau jų papildyti kitais duomenimis, be to, yra neveiksminga, nes negalima iš anksto nustatyti, kurios transporto priemonės liks neparduotos. Jei tam tikru metu prireiktų daugiau informacijos apie pasirinktas transporto priemones, tuomet, atsižvelgiant į dabartinę procedūrą, gamintojas galėtų pateikti atskirą dokumentą.

5.5 Siūloma tipo patvirtinimo institucijoms suteikti trijų mėnesių laikotarpį, skirtą parengti paraišką dėl nacionalinio mažų serijų patvirtinimo ir nuspręsti dėl jo pripažinimo arba nepripažinimo. Toks laikotarpis, atrodo, būtų per didelė gaišatis, ypač mažosioms įmonėms, ir galėtų būti sutrumpintas iki dviejų mėnesių.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų datų iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų

(COM(2016) 56 final – 2016/0033 (COD)),

ir

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tam tikrų datų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka ir Reglamentas (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų

(COM(2016) 57 final – 2016/0034 (COD))

(2016/C 303/12)

Pranešėjas: Daniel MAREELS

Europos Parlamentas, vadovaudamasis Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2016 m. vasario 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria dėl tam tikrų datų iš dalies keičiama Direktyva 2014/65/ES dėl finansinių priemonių rinkų

(COM(2016) 56 final – 2016/0033 (COD)).

Europos Parlamentas ir Taryba, vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 ir 304 straipsniais, 2016 m. vasario 25 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo dėl tam tikrų datų iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 600/2014 dėl finansinių priemonių rinkų, Reglamentas (ES) Nr. 596/2014 dėl piktnaudžiavimo rinka ir Reglamentas (ES) Nr. 909/2014 dėl atsiskaitymo už vertybinius popierius gerinimo Europos Sąjungoje ir centrinių vertybinių popierių depozitoriumų

(COM(2016) 57 final – 2016/0034 (COD)).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 10 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 132 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Atsižvelgdamas į šioje nuomonėje išdėstytas aplinkybes, Komitetas pritaria Komisijos pasiūlymams, kurių tikslas – vieneriais metais atidėti viso finansinių priemonių rinkų reguliavimo taisyklių sąvado (vadinamo FPRD II) taikymo pradžią perkeliant ją iš 2017 m. sausio 3 d. į 2018 m. sausio 3 d. Toks atidėjimas tariamai grindžiamas tuo, kad iškilo tam tikrų didelių techninių ir IT srities problemų ir kad dalinis atidėjimas tikrai nebūtų paprastas, kadangi dėl jo savo ruožtu kiltų daug kitų sudėtingų klausimų, visų pirma dėl proceso aiškumo, teisinio tikrumo, galimo rinkos veikimo sutrikdymo ir papildomų sąnaudų bei investicijų. Tačiau Komitetas pabrėžia, kad būtina dėti visas pastangas, kad FPRD II taikymas nebūtų papildomai atidėtas, ir užtikrinti, kad nustatytu atidėjimo laikotarpiu investuotojų apsaugos taisyklės nebūtų pažeidžiamos praktikoje. Kol įsigalios nauji teisės aktai, reikia užtikrinti, kad dabartinės FPRD I taisyklės atitinkamai atvejais būtų taikomos be pakeitimų.

1.2 Šis Komiteto raginimas yra juo labiau pagrįstas todėl, kad anksčiau jis jau pasisakė⁽¹⁾ už tam tikras finansų rinkų reformas ir pabrėžė būtinybę nedelsiant jas įgyvendinti. Taip buvo 2014 m., kai buvo parengtas FPRD II rinkinys, kurį sudaro peržiūrėta ir sustiprinta Finansinių priemonių rinkų direktyva⁽²⁾ (FPRD I), pradėta taikyti 2007 m., ir Finansinių priemonių rinkų reglamentas (FPRR)⁽³⁾. Apibendrinant galima pasakyti, kad FPRD II tikslas – užtikrinti didesnę Europos finansų rinkų veiksmingumą ir skaidrumą ir padidinti investuotojų apsaugą.

1.3 Kai konkrečiai buvo svarstomas FPRD peržiūros ir stiprinimo klausimas, Komitetas pažymėjo: „Svarbiausias direktyvos tikslas ne tik didinti skaidrumą, prekybos veiksmingumą ir mažinti rinkų nestabilumą, bet ir stiprinti tarpininkų etiką ir investuotojų apsaugą bei atverti Europos rinkas veiksmingai konkurencijai finansinių paslaugų teikimo srityje. EESRK remia šiuos tikslus ir mano, kad pasiūlymas yra teisingas žingsnis⁽⁴⁾.“ Svarstomas atidėjimas jokių būdu neturi kaip nors pakenkti naujų teisės aktų tikslams ir taikymui.

2. Aplinkybės

2.1 Finansų rinkų reguliavimas pasuko nauju keliu, kai 2007 m. buvo parengta FPRD I, kurios pagrindinis tikslas buvo skatinti sąžiningas ir skaidrias rinkas. Svarbiausi šia direktyva padaryti patobulinimai susiję su konkurencija ir aktyvesne Europos finansų rinkų integracija. FPRD I padėjo liberalizuoti pavedimų vykdymo rinką. Prekybos vietų konkurencija padidėjo, o rinka susiskaidė. Be to, buvo nustatytos taisyklės siekiant apsaugoti investuotojus ir rinkos vientisumą.

2.2 Prasidėjus finansų krizei, iškilo platesnio masto ir griežtesnės priežiūros klausimas. Be to, nustatyta investuotojų apsaugos spragų, taip pat finansų rinkų veikimo ir skaidrumo trūkumų. Kartu iškilo būtinybė atsižvelgti į tam tikras rinkoje atsiradusias technologines naujoves, visų pirma susijusias su didelio dažnio ir algoritmine prekyba.

2.3 Dėl visų šių veiksnių galiojanti sistema buvo peržiūrėta ir sustiprinta. Šis darbas buvo atliktas 2014 m., kai buvo parengta FPRD II ir kartu pristatytas FPRR. Šie teisės aktai pakeičia FPRD I. FPRD II tikslas – užtikrinti didesnę Europos finansų rinkų veiksmingumą ir skaidrumą ir padidinti investuotojų apsaugą.

2.4 FPRD II taikoma įvairesnėms finansinėms priemonėms ir ja užtikrinama, kad sandoriai vyktų reguliuojamose prekybos vietose. Šia priemone užtikrinamas didesnis finansų rinkų skaidrumas ir kontrolė ir geresnės prekybos finansinėms priemonėms ir jų tarpuskaitos konkurencijos sąlygos. Persvarstytomis FPRD taisyklėmis, kuriomis įvedami griežti organizaciniai ir veiklos vykdymo reikalavimai, taip pat gerinama investuotojų apsauga.

2.5 Kai 2014 m. šie teisės aktai buvo parengti, buvo nustatyta, kad naujosios taisyklės⁽⁵⁾ į nacionalinę teisę turės būti perkeltos iki 2016 m. liepos 3 d. ir kad teisės aktai bus pradėti taikyti 2017 m. sausio 3 d.

2.6 Pateiktame pasiūlyme numatyta vieneriais metais atidėti FPRD II įsigaliojimo datą perkeliant ją iš 2017 m. sausio 3 d. į 2018 m. sausio 3 d.

2.7 Šis atidėjimas visų pirma susijęs su Europos vertybinių popierių ir rinkų institucijai (EVPRI)⁽⁶⁾, nacionalinėms kompetentingoms institucijoms ir suinteresuotosioms šalims kilusiomis techninėmis įgyvendinimo problemomis. Taip yra todėl, kad FPRD II yra labai sudėtinga ir apima daug įgyvendinimo priemonių, visų pirma susijusių su ataskaitų teikimo prievolėmis. Tam reikalinga struktūra turi būti sukurta beveik nuo nulio ir šiam procesui reikia daugiau laiko nei buvo manyta iš pradžių.

⁽¹⁾ OL C 143, 2012 5 22, p. 42.

⁽²⁾ Finansinių priemonių rinkų direktyva.

⁽³⁾ Finansinių priemonių rinkų reglamentas.

⁽⁴⁾ OL C 191, 2012 6 29, p. 80.

⁽⁵⁾ Būtent FPRD II, nes tai direktyva (FPRR yra reglamentas).

⁽⁶⁾ Anglų k. – European Security and Markets Authority (ESMA).

3. Pastabos

3.1 Kai FPRD II buvo sukurta, buvo numatyta, kad valstybės narės į nacionalinę teisę ją perkels iki 2016 m. liepos 3 d., o jos nuostatos bus pradėtos taikyti 2017 m. sausio 3 d.

3.2 Šiems tikslams pasiekti FPRD II numatyta plati duomenų rinkimo sistema. Siekiant veiksmingai ir vienodai rinkti duomenis, būtina sukurti naują duomenų rinkimo infrastruktūrą. Todėl EVPRI kartu su nacionalinėmis kompetentingomis institucijomis privalo sukurti finansinių priemonių bazinių duomenų sistemą (angl. *Financial Instruments Reference Data System*, FIRDS), turėsią apimti visas finansines priemones, kurioms taikoma platesnės taikymo srities FPRD II. Šiuo tikslu FIRDS turės susieti EVPRI, nacionalinių kompetentingų institucijų ir maždaug 300 prekybos vietų visoje Europos Sąjungoje tarpusavio duomenų srautus. Iš turimos informacijos akivaizdu, kad daugumą naujų IT sistemų, kuriomis grindžiama FIRDS, remiantis naujais parametrais reikės sukurti iš naujo ⁽⁷⁾.

3.3 Komisija pažymi, kad atsižvelgiant į naujosios sistemos sudėtingumą ir poreikį priimti labai daug deleguotųjų ir įgyvendinimo aktų, FPRD II taikymo data atidėta trisdešimčiai mėnesių nuo jo įsigaliojimo datos. Nepaisant šio neįprastai ilgo laikotarpio, suinteresuotosios šalys, pavyzdžiui, prekybos platformos, nacionalinės kompetentingos institucijos ir EVPRI, tvirtina, jog negali užtikrinti, kad būtinos duomenų infrastruktūros būtų sukurtos ir pradėtų veikti iki 2017 m. sausio 3 d. Todėl dar iki 2015 m. pabaigos EVPRI informavo Komisiją, kad techninis FPRD II įgyvendinimas neišvengiamai vėluos, ir paaiškino, kad tokia padėtis – bent jau tam tikrais atvejais – susiklostė dėl duomenų, kuriuos reikia surinkti ir apdoroti, kad naujoji sistema pradėtų veikti, dydžio ir sudėtingumo ⁽⁸⁾, taip pat dėl to, kad neturint duomenų rinkimo infrastruktūrų kyla pasekmių visoje FPRD II taikymo srityje ⁽⁹⁾.

3.4 Komisija tai pripažino ir įvertino dvi galimybes, t. y. atidėti visos FPRD II arba tam tikrų jos dalių taikymą. Tačiau Komisijai paaiškėjo, kad toks dalinis atidėjimas nėra paprastas ir bet kuriuo atveju sukeltų daug naujų didelių problemų, be kita ko, susijusių su painedavos rizika, nedelsiant taikytinų taisyklių atskirumu nuo kitų taisyklių, taip pat poreikiu nustatyti pereinamojo laikotarpio taisykles, dėl kurių savo ruožtu kiltų naujų problemų ir tolesnio atidėlioimo pavojus. Be to, reikėtų atsižvelgti ir į išlaidų efektyvumą.

3.5 Pasak Komisijos, atsižvelgiant į galimas technines ir IT srities problemas ir į tai, kad dalinis įsigaliojimas nebūtų paprastas ir reikėtų dėti visas pastangas siekiant išvengti tolesnio vėlavimo, kurio galimybės negalima atmesti, jei teisės aktai būtų pradėti taikyti iš dalies, FPRD II taikymo pradžios datos atidėjimas vieneriais metais, jos nuomone, veikiausiai yra protingiausias ir priimtinausias sprendimas.

3.6 EESRK apgailestauja, kad Komisija nereagavo iš karto, kai 2015 m. gavo pirmąją informaciją apie vėluojantį techninį FPRD II įgyvendinimą, ir nesiėmė iniciatyvų, kad išspręstų šias problemas ar pasiūlytų kitokią sprendimą; tai būtų padėję pagerinti finansų rinkų veikimo sąlygas ir sustiprinti investuotojų apsaugą.

3.7 Nors EESRK turi pripažinti, kad dabartinėmis aplinkybėmis taikymo datos atidėjimas yra mažiau žalingas sprendimas, jo nuomone, toks atidėjimas turi būti vienintelis ir reikia dėti visas pastangas, kad taikyti FPRD II nebūtų papildomai vėluojama. Be to, reikia užtikrinti, kad laikotarpiu iki naujų FPRD II taisyklių taikymo pradžios, kuri numatyta 2018 m. sausio 3 d., praktikoje nebūtų pažeistos šiame teisės akte išdėstytos investuotojų apsaugos nuostatos, kurioms iškilę sunkumai įtakos neturi. Kol įsigalios nauji teisės aktai, reikia užtikrinti, kad dabartinės FPRD I taisyklės atitinkamai atvejais būtų taikomos be pakeitimų.

2016 m. gegužės 26 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

⁽⁷⁾ COM(2016) 56 final – 2016/0033 (COD); žr. 4 konstatuojamąją dalį.

⁽⁸⁾ COM(2016) 57 final – 2016/0034 (COD); žr. 5 konstatuojamąją dalį.

⁽⁹⁾ COM(2016) 57 final – 2016/0034 (COD); žr. 6 konstatuojamąją dalį.

Ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato „Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą. Kuo geriau panaudoti Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšas“

(COM(2015) 639 final)

(2016/C 303/13)

Pranešėjas: Dimitris DIMITRIADIS

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. gruodžio 14 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato „Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą. Kuo geriau panaudoti Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšas“

(COM(2015) 639 final).

Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. balandžio 14 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 182 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) teigiamai vertina Bendrųjų nuostatų reglamento⁽¹⁾ 16 straipsnio 3 dalyje nustatytą naują valstybių narių (VN) ir jų partnerių derybų rezultatų apibendrinimo ir pristatymo metodą, kuriuo siekiama pateikti bendrų su šiuo procesu susijusių laimėjimų apžvalgą. EESRK mano, kad šis metodas yra būtinas atspirties taškas vertinant ir stebint, kaip veiksmingai ir efektyviai naudojamos negausios 2014–2020 m. finansiniam laikotarpiui skirtos lėšos, ir užtikrinant geresnę veiklos ir pažangos siekiant tikslinių rodiklių stebėseną.

1.2 EESRK remia Europos Komisijos (EK) pastangas kuo labiau didinti Europos struktūrinių ir investicijų fondų poveikį ir pritaria nuomonei, kad šie veiksmai laikotarpiu po krizės turėtų tapti pagrindiniu prioritetu. Tačiau EESRK perspėja, kad būtina ES ir VN lygmeniu sudaryti paprastesnes sąlygas paramos gavėjams ir teikti tikslingesnę jų poreikius atitinkančią paramą.

1.2.1 Todėl EESRK ragina socialinius partnerius ir suinteresuotuosius subjektus aktyviau dalyvauti aukšto lygio nepriklausomų ekspertų grupės supaprastinimo Europos struktūrinių ir investicijų fondų paramos gavėjams stebėsenos klausimais⁽²⁾ veikloje ir jiems bendradarbiauti, taip pat ragina Komisiją užtikrinti veiksmingesnę ir skaidresnę komunikaciją aukšto lygio darbo grupės sudėties ir darbo klausimais. EESRK yra įsitikinęs, kad socialiniai partneriai ir kiti suinteresuotieji subjektai galėtų prisidėti nustatant gerąją ir blogąją patirtį ir padėti įgyvendinti supaprastinimo priemones savo VN.

1.3 EESRK teigiamai vertina naujus ESI fondų reglamentus⁽³⁾, nes juose nustatytas paramos telkimo pagal temas principas ir daug dėmesio skiriama būdams, kurie gali padėti sumažinti neigiamą krizės poveikį. EESRK ypač palankiai vertina naujas priemones ir metodus, pvz., Jaunimo užimtumo iniciatyvą (angl. *Youth Employment Initiative*, YEI), Europos pameistrystės aljansą ir naują kovos su skurdu fondą⁽⁴⁾.

⁽¹⁾ Reglamentas (ES) Nr. 1303/2013.

⁽²⁾ 2015 m. liepos 10 d. Komisijos sprendimas C(2015) 4806 final.

⁽³⁾ OL L 270, 2015 10 15, p. 1; OL L 347, 2013 12 20, p. 289; OL L 347, 2013 12 20, p. 259; OL L 347, 2013 12 20, p. 259; OL L 347, 2013 12 20, p. 487.

⁽⁴⁾ COM(2012) 727 final; COM(2013) 144 final; OL C 120, 2013 4 26, p. 1; OL L 72, 2014 3 12, p. 1.

1.4 Kartu EESRK neramina su reglamentais, kuriais nustatoma ESI fondų naudojimo tvarka, susiję ir dar ne iki galo aiškūs klausimai.

1.4.1 EESRK perspėja, kad perdavus sprendimus ir perkėlus susijusią riziką VN, kyla didelė tikimybė, kad VN, siekdamas išvengti galimų Komisijos sankcijų, laikysis pernelyg konservatyvaus požiūrio, dėl kurio dauguma tinkamų paramos gavėjų negalės pasinaudoti ESI fondais.

1.4.2 EESRK ragina supaprastinti valstybės pagalbos taisykles, susijusias su bendrųjų išimčių taikymu neįgalųjų organizacijoms ir pažeidžiamų gavėjų grupėms.

1.5 EESRK giria Komisiją už toliau daromą pažangą priimant Europos partnerystės elgesio kodeksą⁽⁵⁾, kuriame reglamentuojamas socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas visuose programavimo etapuose, taip pat jų vaidmuo priimant sprendimus ir įgyvendinant bei stebint ESI fondus.

1.6 Kita vertus, EESRK tam tikrą nerimą kelia šių reglamentų, naujų priemonių ir metodų taikymo VN tvarka, nes VN nacionaliniu lygmeniu taikant skirtingą praktiką, socialiniai partneriai atsiduria nevienodoje padėtyje. Pavyzdžiui, Europos partnerystės elgesio kodeksas nėra iki galo įgyvendinamas ir taikomas visose VN: socialiniai partneriai nėra tinkamai pripažįstami įgyvendinant YEI, o jų bendrų veiksmų svarbą pripažįsta ne visos VN; tokią padėtį patvirtina nesugebėjimas išnaudoti socialinių partnerių potencialą šalinant krizės sukeltus neigiamus padarinius, geriau valdant pramonės permainas, kuriant darbo vietas ir skatinant augimą. EESRK siūlo Komisijai dar iki 2016 m. pabaigos patvirtinti teises ir praktines priemones visapusiškam partnerystės principui ir elgesio kodeksui įgyvendinti ir numatyti konkretesnes nuostatas ir priemones, padedančias išvengti šios skirtingos praktikos nacionaliniu lygmeniu.

1.7 EESRK ragina atlikti reglamentų, kuriuose nustatyta ESI fondų lėšų investavimo tvarka, o ypač valstybės pagalbos reglamentų⁽⁶⁾ laikotarpio vidurio peržiūrą, nes dėl jų VN ir paramos gavėjams kyla daugiausia neaiškumų, be to, šie reglamentai yra pagrindinis klaidų, dėl kurių reikia atlikti finansines pataisas, šaltinis. Ši peržiūra turėtų būti aptarta Komisijos komunikate ir pasiūlyme dėl Tarybos reglamento dėl 2014–2020 m. daugiametės finansinės programos (DFP) laikotarpio vidurio peržiūros. EESRK primygtinai ragina Komisiją toliau laikytis Žano Klodo Junkerio Komisijos politinių gairių⁽⁷⁾ krypties, kuriose nustatyta, kad „turi būti pagerinta investavimo aplinka ir padidintas lėšų įsisavinimas“.

1.8 Viešieji pirkimai yra kita neaiški sritis, kurioje nuolat kyla problemų, todėl EESRK apgailestauja, kad per pastaruosius dešimt metų nerastas tinkamas, visoms VN taikytinas sprendimo būdas, kuris padėtų itin skaidriai, greitai ir veiksmingai pasirinkti subrangovą tais atvejais, kai naudojamos ESIF fondų lėšos. Šioje srityje dar daugiau problemų kyla dėl nacionalinių viešojo pirkimo taisyklių.

1.9 EESRK mano, kad ES fondai iš esmės turėtų būti naudojami ne tik siekiant strategijos „Europa 2020“ tikslų, bet ir daugiau investuojant į realiąją ekonomiką. Komisija turėtų pradėti taikyti kiekybinį jau investuotų fondų lėšų veiksmingumo ir efektyvumo vertinimą.

1.10 Galiausiai EESRK primygtinai ragina Komisiją dėti daugiau pastangų, kad Smulkaus verslo aktas apimtų nacionalinį ir regionų lygmenį, ir, visų pirma atsižvelgiant į investicijas iš ESI fondų, įpareigoti VN jį įgyvendinti.

⁽⁵⁾ OL L 74, 2014 3 14, p. 1.

⁽⁶⁾ OL L 352, 2013 12 24, p. 1; OL L 204, 2013 7 31, p. 11; OL L 248, 2015 9 24, p. 9.

⁽⁷⁾ https://ec.europa.eu/priorities/publications/president-junckers-political-guidelines_lt.

2. Aplinkybės ir teisinis pagrindas

2.1 Bendrųjų nuostatų reglamento ⁽⁸⁾ 16 straipsnio 3 dalyje Komisijai nustatoma užduotis apibendrinti ir pristatyti VN valdžios institucijų ir jų partnerių derybų rezultatus, kad būtų pateikta bendra su šiuo procesu susijusių laimėjimų apžvalga.

2.2 Komisijos pastangos kuo labiau išnaudoti ESI fondus ir sudaryti paprastesnes sąlygas paramos gavėjams dar labiau sustiprinamos sukuriant aukšto lygio grupę ⁽⁹⁾ supaprastinimo ESI fondų paramos gavėjams stebėsenos klausimais.

2.3 Nauji ESI fondų reglamentai ⁽¹⁰⁾ buvo priimti siekiant užtikrinti geresnį dabartinio programavimo laikotarpio reglamentavimą ir nustatyti paramos telkimo pagal temas principą. Komisija glaudžiai bendradarbiaudama su VN ir socialiniais partneriais sukūrė naujas priemones ir metodus, pvz., Jaunimo užimtumo iniciatyvą (angl. YEI), Europos pameistrystės aljansą ir naują kovos su skurdu fondą ⁽¹¹⁾.

2.4 Komisija priėmė Europos partnerystės elgesio kodeksą ⁽¹²⁾, kuriame reglamentuojamas socialinių partnerių ir kitų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimas visuose programavimo etapuose, taip pat jų vaidmuo priimant sprendimus ir įgyvendinant bei stebint ESI fondus.

3. Bendros pastabos dėl ESI fondų investicijų, atsižvelgiant į dabartinį socialinį ir ekonominį kontekstą

3.1 ESI fondai kaip svarbiausia ekonominės ir socialinės sanglaudos varomoji jėga ir pagrindinis viešųjų investicijų šaltinis.

3.1.1 Savaiame suprantama, kad krizės laikotarpiu ESI fondų svarba didėja, visų pirma tai pasakytina apie labiausiai nuo krizės nukentėjusias VN. Vis dėlto ESI fondai jokiū būdu neturėtų pakeisti viešųjų, o ypač privačių investicijų – šiais fondais turi būti skatinamos tokios investicijos. EESRK ragina Komisiją ir VN toliau stengtis gerinti privačių investicijų ir verslo aplinką, kaip jau nurodyta investicijų plano Europai ⁽¹³⁾ trečioje dalyje ir Europos strateginių investicijų fonde, kuris taps pagrindine vystymo priemone tik jeigu bus derinamas su ESI fondais. Komisija turėtų įvertinti fondo investicijų poveikį privatioms investicijoms ir apskaičiuoti skatinamojo poveikio realiajai ekonomikai koeficientą.

3.1.2 EESRK apgailestauja, kad dabartiniame komunikate pateikiami tik derybų dėl dabartinio programavimo laikotarpio rezultatai ir neapibendrinama ankstesnė patirtis ir ja nesiremiam. **Būtina, kad Komisija atidžiai išnagrinėtų tikrąjį per ankstesnį programavimo laikotarpį investuotų ES fondų poveikį ir parengtų labai konkrečias išvadas dėl teigiamos ir neigiamos patirties, kurios taptų atspirties tašku kuriant investicijų proceso pridėtinę vertę.**

3.1.3 EESRK susidaro išpūdis, kad, nepaisant Komisijos komunikato pavadinime akcentuojamo „investavimo į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą“, dokumento tekste per mažai dėmesio skiriama užimtumui ir darbo vietų kūrimui. EESRK rekomenduoja Komisijai, siekiant įvertinti, ar ir koku mastu investuotos lėšos turėjo realų poveikį darbo rinkai, daugiau dėmesio skirti įvairių politikos sričių, kuriomis skatinamas užimtumas ir mažinamas nedarbas, poveikiui.

⁽⁸⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁹⁾ Grupei pavesta nustatyti gerosios ir blogosios patirties pavyzdžius ir padėti skleisti informaciją apie supaprastinimo galimybes valstybių narių valdžios institucijoms. Ji padės siekti bendrųjų geresnio reglamentavimo ir į rezultatus orientuoto biudžeto iniciatyvos tikslų, COM(2015) 639, p. 6.

⁽¹⁰⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽¹¹⁾ Žr. 3 išnašą.

⁽¹²⁾ Žr. 4 išnašą.

⁽¹³⁾ Investicijų planas Europai, COM(2014) 903 final.

3.2 Veiksmingesnių ESI fondų sistema

3.2.1 Kaip jau nurodė naujausiose nuomonėse⁽¹⁴⁾, EESRK mano, jog taikant pasenusią ir labai plačią MVĮ apibrėžtį, nustatoma per daug plati politikos taikymo sritis, o tai trukdo siekti konkrečių ir apčiuopiamų rezultatų. Be to, kol nebus taikomi tikslesni segmentavimo kriterijai, tol ataskaitose nurodomi pasiekti rezultatai bus klaidinantys, nes pagal dabartinę apibrėžtį MVĮ sudaro 98 % Europos įmonių. Naudojant tokius plačius segmentavimo kriterijus, neįmanoma surinkti ir apdoroti informacijos, kuri padėtų įvertinti, kaip faktiškai pagerėjo įvairių pažeidžiamų įmonių padėtis, kurios atlieka svarbų vaidmenį kuriant ir išlaikant darbo vietas ir kurioms šiuo tikslu reikalinga skubi parama, pvz., labai mažos įmonės ir atokiuose regionuose ir kaimo vietovėse veikiančios įmonės. Tokios įmonės, net jeigu jos nėra novatoriškos, labai konkurencingos ar modernios, vis tiek yra naudingos regioninei plėtrai ir sanglaudai.

3.2.1.1 EESRK primygtinai ragina nedelsiant atnaujinti MVĮ apibrėžtį, siekiant užtikrinti didesnę aiškumą, ir išskirti įvairias MVĮ kategorijas, kad būtų galima labiau atsižvelgti į jų poreikius, ir išplėsti bei įvairinti informacijos šaltinius, taip pat geriau koordinuoti informacijos rinkimo apie įvairias MVĮ ir statistinių duomenų apdoravimo ir analizės valstybėse narėse šaltinius ir metodus.

3.2.2 Visuotinai skatinamam finansinių priemonių naudojimui kenkia daugybė netinkamo lėšų panaudojimo atvejų, kurie atsiranda dėl informacijos ir veiksmingos stebėsenos VN lygmeniu trūkumo. Pavyzdžiui, finansinėmis priemonėmis, kurios skirtos teikti MVĮ paskolas su mažomis palūkanomis, dažnai nepasinaudoja tos MVĮ, kurioms trūksta finansavimo, tačiau tokias paskolas gauna gerai finansuojamos MVĮ, kurios dar labiau sumažina savo finansavimo išlaidas. Tą patį galima pasakyti apie finansines garantijas, teikiamas MVĮ. Dažniausiai ši padėtis net nėra pripažįstama, nes nėra tinkamų vertinimo mechanizmų ir grįžtamosios informacijos iš galutinių naudotojų surinkimo sistemos.

3.2.3 Komisijos pastangos sudaryti paprastesnes sąlygas paramos gavėjams yra pagirtinos, tačiau supaprastinimas neturėtų būti atliekamas nedalyvaujant galutiniams paramos gavėjams. Todėl gaila, kad VN metodai, taikomi grįžtamajai informacijai iš paramos gavėjų gauti, yra pernelyg biurokratiški ir taikomi pernelyg plačiai. Dažniausiai šie metodai nepadedą išsamiai išnagrinėti tikrųjų problemų priežasčių, todėl nepavyksta rasti tinkamų sprendimo būdų. Komisija turėtų nepamiršti, kad MVĮ poreikiai skiriasi: joms reikia palankesnių sąlygų gauti finansavimą, daugiau galimybių naudotis paramos priemonėmis, konsultuojamuoju ugdymu, kuravimu ir kt.

3.2.4 Viena pagrindinių kliūčių, su kuria susiduria įmonės, yra tinkamos ir laiku pateikiamos informacijos trūkumas. Komisija nuolat teigia, kad informacija turi būti išsami ir prieinama, ir kad visos procedūros turėtų būti skaidrios ir veiksmingos. Šiuo atžvilgiu pati Komisija pernelyg apsunkino galimybes gauti finansavimą. Įmonės, visų pirma labai mažos ir mažosios, turėtų žinoti, kur ieškoti informacijos apie įvairias tiesiogiai Komisijos remiamas programas ir projektus. Nors VN užtikrinama prieiga prie centrinių informacijos apie visas veiksmų programas ir finansines priemones portalų, tačiau toks portalas turėtų veikti ir ES lygmeniu.

3.2.4.1 Turi būti teikiama patogi naudotis informacija siekiant, kad komunikacija būtų veiksminga ir visi finansavimo proceso dalyviai šią informaciją visiškai suprastų. EESRK ragina Komisiją pabandyti išvengti sudėtingų reikalavimų paraiškoms teikti ir suteikti galimybę didelį potencialą turintiems projektams, kuriuos parengė pačios įmonės, o ne profesionalūs paraiškų rengėjai. EESRK rekomenduoja Komisijai įvertinti savo Europos ryšių biuro veiklą ir imtis skubių priemonių, kai ji neefektyvi, nes pareigūnai dažnai teikia skirtingą, painią ir dėl to neaiškią informaciją, kuri kai kuriais atvejais netgi prieštaringa.

⁽¹⁴⁾ Žalioji knyga „Kapitalo rinkų sąjungos kūrimas“, MVĮ galimybės gauti finansavimą, Europos šeimos įmonės kaip tolesnio ekonomikos augimo ir geresnių darbo vietų kūrimo šaltinis.

3.2.5 EESRK griežtai rekomenduoja Komisijai sukurti ir įdiegti patogų naudoti portalą, kuriame būtų glaustai aprašomos visos finansavimo ES lygmeniu galimybės ir pateikiamos nuorodos į kiekvienos konkrečios programos interneto svetainę. Komisija jau įgijo vertingos patirties, susijusios su TED portalu, kuriame naudotojui patogiu būdu pateikiama daug informacijos.

3.2.6 Tą patį galima pasakyti apie jau patvirtintų ar net užbaigtų projektų ataskaitų teikimą. Komisija nerenka jokių viešų apibendrintų statistinių duomenų apie projektus, kuriems pagal konkrečias programas šalys jau skyrė finansavimą. Įvairia elektronine forma pateikiama informacija yra neišsami ir išskaidyta.

3.2.7 Turėtų būti atlikta išsami per ankstesnį programavimo laikotarpį įgyvendintų projektų poveikio analizė, įskaitant nesėkmingus projektus ir mastą, kuriuo šios investuotos lėšos padėjo įgyvendinti Europos uždavinius. Nėra nė vieno ESI fondų poveikio MVI ir šių fondų indėlio skatinant konkurencingumą vertinimo. Dažnai valstybės narės ir Komisija pamiršta, kad daugiausia naujų darbo vietų sukuria MVI ir kad joms reikalinga didesnė ir tikslingesnė parama.

3.2.8 EESRK nerimauja dėl Komisijoje dirbančių auditorių taikomo procedūrų ir išlaidų supaprastinimo masto. Galima pastebėti, kad dažnai laikomasi pernelyg formalaus administracinio požiūrio, o tai reiškia, kad auditoriams reikia daugiau praktinės patirties sektoriuje, kuriame atliekamas auditas. Todėl EESRK rekomenduoja, atsižvelgiant į tai, kad lėšų panaudojimo taisyklės dažnai aiškinamos nevienodai, užtikrinti visapusišką įvairių generalinių direktoratų ekspertų ir Komisija auditorių informavimą apie procedūrų supaprastinimą.

3.2.9 EESRK taip pat griežtai rekomenduoja ESF nustatyti supaprastintą išlaidų apmokėjimo tvarką. Pavyzdžiui, pagal 14 straipsnio 1 dalį Komisija delegavo valstybėms narėms užduotį supaprastinti išlaidų apmokėjimo tvarką, o tai nėra tinkama⁽¹⁵⁾. Vadovaujantis 14 straipsnio 1 dalyje nustatytais supaprastintos išlaidų apmokėjimo tvarkos gairėmis, VN pareiškia savo nuomonę apie supaprastintos išlaidų apmokėjimo tvarkos nustatymą remiantis jų atliktu tyrimu, o tada Komisija priima deleguotąjį aktą, kuriuo, deja, be reikalo apsunkinama procedūra ir pažeidžiama valstybėms narėms suteikta diskrecijos teisė. Šį klausimą galima būtų spręsti Komisijai nustatant pareigą apibrėžti fiksuotuosius vieneto įkainius ir tipinės Europos socialinio fondo (ESF) veiklos fiksuotąsias sumas, kurių apskaičiavimo būdas nebūtų audituojamas.

3.2.10 EESRK mano, kad būtų naudinga toliau mažinti veiksmų programose (VP) nustatytus rodiklius. Bendrų rodiklių nustatymas buvo geras atspirties taškas, tačiau kai kuriose VP vis dar galioja daugybė konkrečių rodiklių, kurių dalį Komisija dirbtinai nustatė per derybų procesą. EESRK laikosi nuomonės, kad, atliekant VP stebėseną, daugiau dėmesio reikėtų skirti ne konkrečioms, o bendriems rodikliams, nes tai padės geriau palyginti atskiras VP skirtingose VN.

3.2.11 EESRK pritartų dažnesniam rezultato (o ne produkto) rodiklių taikymui ESI fonduose, taip pat skatintų daugiau dėmesio skirti naudai, kurią augimui ir aplinkos rodiklių plėtojimui duoda būtent ESI fondai, kad būtų paisoma naujų bendrųjų aplinkos prioritetų.

3.2.12 EESRK iš esmės teigiamai vertina tai, kad vietos plėtros priemonėse (pvz., integruota teritorinė investicija ir bendruomenės inicijuojama vietos plėtra) paramos gavėjams suteikiama daugiau lankstumo ir veiksmų laisvės⁽¹⁶⁾. Tačiau EESRK norėtų žinoti, koku mastu šios priemonės gali būti praktiškai naudojamos vietoje, atsižvelgiant į ypatingą jų sudėtingumą, ne iki galo aiškia praktinę tvarką, lėšų paskirstymą ir įvairiose veiksmų programose nustatytas užduotis ir pareigas.

⁽¹⁵⁾ Reglamento (ES) Nr. 1304/2013 14 straipsnio 1 dalyje nustatyta: „Be Reglamento (ES) Nr. 1303/2013 67 straipsnyje nurodytų galimybių, Komisija gali kompensuoti valstybių narių patirtas išlaidas taikydama Komisijos nustatytus fiksuotuosius vieneto įkainius ir fiksuotąsias sumas“.

⁽¹⁶⁾ Bendruomenės inicijuota vietos plėtra (BIVP).

4. Tikėtini ESIF programų rezultatai

4.1 MTI, IRT ir MVĮ plėtra

4.1.1 EESRK primygtinai prašo mokslinių tyrimų ir inovacijų (MTI) srityje atidžiai sekti ir stebėti tarptautines ekonomikos ir technologinės aplinkos sąlygas ir tendencijas ir į jas tiesiogiai atsižvelgti, rengiant konkrečių ES lygmens veiksmų planą, o vėliau šią informaciją perduoti VN. Kadangi pokyčiai šiose srityse vyksta itin sparčiai, būtina sukurti ir sistemą, kurioje, siekiant sudaryti sąlygas priemonių pritaikymui, būtų užtikrintas didelis lankstumas.

4.1.2 Būtina, kad Komisija tiksliai išnagrinėtų, kokios rūšies inkubatoriai ir technologijų centrai buvo įsteigti per paskutinį programavimo laikotarpį ir kokią tvarumo lygį jie pasiekė, taip pat tiksliai nustatyti, kokių rezultatų jie padėjo siekti MTI srityje ES lygmeniu, palyginti su pagrindiniais pasauliniais konkurentais, ir tik tuomet toliau teikti jiems paramą. **Kyla daug klausimų dėl inkubatorių ir technologijų centrų, kuriais skatinami MTI, pridėtinės vertės ir apskritai dėl jų finansavimo skaidrumo. EESRK ragina nuodugniai išanalizuoti ir įvertinti investicijas, palyginant su nauda veiklos lygmeniu ir atsižvelgiant į investicijų grąžą, pridėtinę vertę ir tvarius rezultatus.**

4.1.3 EESRK tvirtai remia pastangas skatinti bendrąją skaitmeninę rinką ir pasiektus laimėjimus, kurie pagal skaičiavimus daro poveikį 14,6 mln. namų ūkių ir 18,8 mln. žmonių. Vis dėlto vertėtų žinoti, ar šie su namų ūkiais ir žmonėmis susiję duomenys **yra pagrįsti tinkama analize**, įskaitant visų Europos namų ūkių ir gyventojų faktines **dalis procentais**. EESRK negali įvertinti, ar įmonėms numatytos paramos užteks, kad jos galėtų pasiekti šiuos tikslus, todėl ragina Komisiją atlikti išsamų poveikio vertinimą, kuriame taip pat turėtų būti numatyti padėties gerinimo rodikliai, susiję su daugiau ir geresnių darbo vietų ir Europos piliečių gerove ir pragyvenimo lygiu. Paslaugų skaitmeninimas nebūtinai reiškia, kad sukurtos darbo vietos yra deramos ir kokybiškos. Nesant išsamaus tyrimo apie skaitmeninimo poveikį darbo rinkai, sunkiau siekti strategijos „Europa 2020“ tikslų. EESRK neseniai priimtose nuomonėse jau išreiškė susirūpinimą dėl skaitmeninimo ir jo įtakos socialinio saugumo sistemoms ⁽¹⁷⁾.

4.1.4 EESRK mano, kad dalis remiamų MVĮ ir tikėtinas darbo vietų, kurios bus sukurtos, skaičius bus visiškai netinkamas ir šiuo atžvilgiu Komitetas norėtų matyti geresnius rezultatus. Komitetas ragina Komisiją nustatyti Europos rodiklius ir atidžiai vertinti ir stebėti, kaip VN siekia šių rodiklių.

4.1.5 EESRK yra susirūpinęs dėl to, kaip Komisijos tiesiogiai finansuojamų programų lėšos skirstomos įmonėms, nes tam tikrų VN įmonės yra akivaizdžiai geresnėje padėtyje. Pavyzdžiui, remiantis oficialiais statistiniais duomenimis, pagal programą „Horizontas 2020“ buvo pateikta iš viso 36 732 tinkami finansuoti pasiūlymai. Pasiūlymai paskelbus pirmuosius 100 kvietimų teikti paraiškas pasiskirstė toliau nurodyta tvarka: 29 794 išsamūs pasiūlymai paskelbus vieno etapo kvietimą, 5 617 pasiūlymo projektų per pirmą dviejų etapų kvietimą ir 1 321 išsamus pasiūlymas per antrąjį dviejų etapų kvietimą. Tačiau daugiausiai paraiškų sulaukta iš penkių didžiausių valstybių narių: Jungtinės Karalystės, Italijos, Vokietijos, Ispanijos ir Prancūzijos. Vienose šalyse patvirtinta labai daug projektų, o kitose – sėkmingų projektų skaičius yra labai mažas. Todėl EESRK griežtai rekomenduoja nedelsiant atlikti išsamią šios padėties analizę ir parengti bei įgyvendinti priemones, kad būtų pagerinta informacijos sklaida, skatinamos vienodos sąlygos gauti paramą ir užtikrinama geografinė pusiausvyra.

4.1.6 Tą patį galima pasakyti apie didelės apimties projektus ir paskirtus vertintojus, nes naujų VN dalyvavimo lygis yra daug mažesnis. Dėl šios aplinkybės tampa aišku, kodėl kai kuriose šalyse inovacijų lygis yra žemas: jos negali pasinaudoti ES tiesiogiai skiriamu nauju finansavimu. Šis klausimas turėtų būti sprendžiamas nedelsiant ir veiksmingai.

⁽¹⁷⁾ OL C 13, 2016 1 15, p. 40.

4.2 *Aplinka, klimato kaita, energetika ir transportas*

4.2.1 EESRK teigiamai vertina įnašą, kurį numatoma skirti energijos vartojimo efektyvumui, tačiau norėtų, kad numatyta suma būtų išreikšta santykiniais dydžiais, kad būtų gauta aiškesnė informacija apie bendrai pasiektus rezultatus, susijusius su aplinkos apsauga ir kova su klimato kaita.

4.2.2 Komunikate pažymima, kad šešios VN planuoja panaudoti apytiksliai 2 mlrd. EUR, kurie bus skirti pažangiajai elektros ir dujų infrastruktūrai. Reikia atsakyti į klausimą, ar Komisija užtikrino, kad šie planai padėtų kurti sinergiją ir pridėtinę vertę ES lygmeniu, o ne būtų įgyvendinami nekoordinuotai.

4.2.3 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad trūksta metodikos, analizės ir vertinimo apie atsinaujinančiųjų išteklių energijos veiksmingumą ir kaip jos naudojimas padeda kovoti su klimato kaita. Neaišku, ar klimato kaita atsiranda dėl įprastų energijos išteklių naudojimo, pramonės gamybos ar padidėjusio automobilių eismo ir jų į aplinką išmetamų dujų. Alternatyvių energijos šaltinių diegimas gali turėti priešingą poveikį ekonomikos augimui, nes energijos gamyba tampa brangesnė. Siekiant to išvengti, reikia ieškoti visoms pusėms palankių sprendimo būdų.

4.2.3.1 Kad būtų sprendžiamas šis konkurencingumo klausimas, EESRK rekomenduoja Komisijai atlikti atsinaujinančiųjų išteklių energijos naudojimo faktinio poveikio ir kiekvieno tradicinio šaltinio taršos lygio analizę. Todėl kovai su klimato kaita skirtą finansavimą galima paskirstyti veiksmingiau, pvz., mažomis sąnaudomis sukurti pakankamai saugias naujas technologijas, skirtas ekologiškiems automobiliams.

4.3 *Užimtumas, socialinė įtrauktis ir švietimas*

4.3.1 EESRK su apgailestavimu pažymi, kad vis dar nėra nuoseklios ir integruotos migracijos ir pabėgėlių srautų valdymo politikos. Dėl tūkstančių jaunų žmonių ir vaikų antplūdžio į Europos teritoriją per pastaruosius dvejus metus susidarė padėtis, kuriai esant jiems kyla didelis pavojus atsidurti žemiau ES skurdo ribos. Šioje srityje įvairiose VN įgyvendinamos priemonės ir politika taip pat labai skiriasi.

4.3.2 EESRK mano, kad pabėgėlių integracija yra svarbus ir skubiai sprendtinis klausimas, tačiau regioninė politika ir regioniniai fondai nėra tinkamos šio sudėtingo uždavinio sprendimo priemonės: reikia nustatyti konkrečią politiką ir fondus.

4.3.3 YEI gerokai vėluojama įgyvendinti. EESRK visada skatino aktyvų pilietinės visuomenės dalyvavimą atliekant šį darbą, ir mes toliau primygtinai raginame VN įgyvendinant YEI įtraukti jaunimo organizacijas ir jaunimo tarnybas. EESRK mano, kad, siekiant nustatyti YEI lėtos pradžios priežastis, reikia atlikti papildomą analizę. Kadangi jaunimo nedarbas yra rimta daugumos ES šalių darbo rinkų problema, Komisija turėtų užtikrinti veiksmingesnį YEI įgyvendinimą. Galimas sprendimo būdas – pratęsti Reglamento (ES) Nr. 779/2015 22a straipsnyje nustatytą terminą. 2015 m. rugsėjo 17 d. Komisija priėmė tikrinimo gaires, kuriose nenumatyta VN skirti pakankamai laiko savo valdymo struktūroms per nustatytą terminą pritaikyti.

4.3.4 Komisija turėtų sukurti specialų interneto portalą, kuriame būtų pateikiama informacija apie YEI įgyvendinimą ir statistiniai duomenys, susiję su pasiektais tikslais. EESRK rekomenduoja Komisijai rinkti iš VN informaciją, nes nuo iniciatyvos įgyvendinimo pradžios jau praėjo dveji metai.

4.3.5 EESRK mano, kad Komisija turėtų suvokti, kad neaktyvus jaunimas nėra vienalytė grupė ir todėl jam reikia skirtingo paramos ir intervencijos lygio, kad galėtų visapusiškai dalyvauti švietimo, mokymo ir užimtumo srityse. Visa tai turėtų atitikti faktinius atitinkamos darbo rinkos poreikius, kad būtų galima užtikrinti geresnę būsimo užimtumo perspektyvą. Todėl EESRK rekomenduoja, glaudžiai bendradarbiaujant su darbdaviais ir jų atitinkamomis organizacijomis, labiau įtraukti jaunuolius ir jų organizacijas į YEI įgyvendinimą ir atsakyti tik administracinio požiūriu, kuris nesuteikia lankstumo rengiant YEI nacionalinius veiksmų planus.

4.3.6 Švietimas yra svarbus ekonomikos augimo ir VN vystymosi ateityje, taip pat ES konkurencingumo kitų pasaulio rinkų atžvilgiu didinimo aspektas. Aukštos kvalifikacijos darbuotojų trūkumas visose VN sukelia rimtų neigiamų padarinių. Be to, didžiausias atotrūkis tarp pasiūlos ir paklausos yra keliuose sektoriuose, pvz., inžinerijos, pažangiųjų technologijų, telekomunikacijų ir pan. EESRK mano, kad dėl didėjančio atotrūkio tarp darbo rinkos realiųjų ir švietimo sistemos, per artimiausius 10–15 metų atsiras konkrečių struktūrinių gamybos kliūčių. EESRK rekomenduoja, kad švietimo finansavimo srityje daugiau dėmesio būtų skirta profesinio išsilavinimo (mokymo kursų) patrauklumui ir kokybei ir imtasi reformų, kad įgytas išsilavinimas geriau atitiktų darbo rinkos poreikius, taip pat VN poreikius, susijusius su įvairiomis profesijomis, mokslo dalykais, sektoriais ir pramonės šakomis. Komisija taip pat turėtų daugiau investuoti į suaugusiųjų švietimą, nes suaugę asmenys sudaro didžiausią nedirbančių ir dirbančių asmenų grupę ir jiems reikia gerinti gebėjimus ir atnaujinti savo žinias, visų pirma naujųjų technologijų srityje.

4.4 Institucinių gebėjimų ir veiksmingo viešojo administravimo stiprinimas

4.4.1 Kiekvienoje VN reikėtų atlikti funkcinę analizę, siekiant sustiprinti valdžios institucijų institucinius gebėjimus, be to, reikėtų sukurti Europos keitimosi informacija platformą. Viešojo administravimo ir teismų sistemos reformos VN turi būti įgyvendinamos prieš tai atlikus per ankstesnį programavimo laikotarpį išleistų lėšų poveikio vertinimą.

4.4.2 EESRK nerimauja, kad 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu Komisija įgyvendino *ex post* sąlygas. Naujose priemonėse nustatytos dabartiniu programavimo laikotarpiu galiojančios *ex ante* sąlygos, kurias taikant įvertinama, ar, prieš patvirtinant investavimo išpareigojimus, galioja nustatytos veiksmingam fondų įgyvendinimui reikalingos sąlygos, taip pat labiau ginčytinos makroekonominės sąlygos. Pastaruoju atveju lėšų paskirstymas priklauso nuo nacionalinių vyriausybių ir regionų, kuriuose sparčiai auga ekonomika, veikia tinkamai organizuotos administracijos ir teikiamos kokybiškos viešosios paslaugos. Komisija pasilieka teisę sustabdyti finansavimą, jeigu nebus įvykdytos šios išankstinės sąlygos.

4.4.3 EESRK mano, kad supaprastinimas yra vienas svarbiausių veiksnių, padėsiančių sėkmingai įgyvendinti programą. Nors šiuo programavimo laikotarpiu įgyvendinama pakankamai reglamentavimo sistemos iniciatyvų, kuriomis siekiama paspartinti procesą, Komisija vis dar turi galimybių teikti VN labiau pritaikytą paramą. Siekiant padėti mažiau patirties turinčioms valstybėms narėms pasinaudoti skirtingomis supaprastinimo galimybėmis (pvz., supaprastinta išlaidų apmokėjimo tvarka) ir užtikrinti didesnę pasitikėjimą galutiniais rezultatais, Komisijos nuomonė dėl įvairios praktikos priimtumo turėtų būti aiškiau suformuluota. EESRK nerimauja, kad komunikate nurodoma 750 *ex ante* sąlygų, kurias turi įvykdyti VN⁽¹⁸⁾.

5. Europos teritorinis bendradarbiavimas/INTERREG

EESRK primygtinai rekomenduoja Komisijai nustatyti su BVP nesusietus rodiklius, kuriais būtų matuojama gyvenimo ir ekonomikos augimo kokybė.

5.1 EESRK nerimauja, ar vis dar išsiskolinusios vietos ir regioninės valdžios institucijos sugebės veiksmingai įgyvendinti programas, nors valstybės skola iš esmės atsiranda dėl centrinių valdžios institucijų veiklos. Tai reiškia, kad kai kurie regionai ar savivaldybės negalės gauti finansavimo.

⁽¹⁸⁾ Komisijos komunikato „Investavimas į darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą. Kuo geriau panaudoti Europos struktūrinių ir investicijų fondų lėšas“, COM(2015) 639 final, p. 14.

5.2 ESI fondų reglamentas yra gana konservatyvus ir jame nustatyti teisiniai terminai dėl galiojančių partnerystės susitarimų perprogramavimo. Šis požiūris kai kuriais aspektais yra neįgyvendinamas ir bus nepraktiškas, jeigu kils kita krizė. Sudėtingos procedūros trukdo lanksčiai taikyti ESI fondus ir galėtų sutrukdyti įgyvendinti strategijos „Europa 2020“ uždavinius.

5.3 Teritorinio bendradarbiavimo programos turėtų būti atviresnės vietos valdžios institucijoms, o tai galima pasiekti ne taip griežtai taikant atskirų valstybių narių administracinio suskirstymo principus. Taip yra todėl, kad dauguma bendruomenių, kurios yra pavaldžios savivaldybių arba sričių administracijoms, negali nepriklausomai dalyvauti kvietimuose teikti paraiškas, nes turi gauti aukštesnės institucijos patvirtinimą. Tai visų pirma trukdo vystyti mažoms kalnuotų vietovių bendruomenėms.

6. Valstybių narių duomenys

6.1 Komisija turėtų griežčiau stebėti, kaip rekomendacijos įgyvendinamos pavienėse VN, o ypač skatinti kitas VN įgyvendinti rekomendacijas ir įsitraukti į šį procesą. Visos šios rekomendacijos turėtų būti įgyvendintos aktyviau dalyvaujant socialiniams partneriams. Verta pažymėti, kad pastaraisiais metais daugumoje šalių didėja nepasitenkinimas vykdomomis reformomis. Reformos dažnai vykdomos priverstinai ir neatsižvelgiant į skirtingų valstybių tradicijas. Europos lygmeniu priimti teisės aktai vienoje VN įgyvendinami labai liberaliai, o kitose – labai konservatyviai. Būtent dėl šios priežasties būtina užtikrinti didesnę socialinių suinteresuotųjų subjektų atsakomybę.

6.2 VN susiduria su labai sudėtinga perprogramavimo procedūra, dėl kurios atsiranda daugiau biurokratijos, kadangi bus privaloma laikytis tokių pačių reikalavimų kaip ir rengiant partnerystės susitarimus (veiklos rodikliai, sąlygos ir t. t.), todėl reikės naujų ekspertų ir sutarimo dėl papildomų išlaidų. Jei turimiems darbuotojams bus užkrauta pernelyg daug papildomų pareigų ir padidės jiems tenkanti našta, dėl to gali sumažėti jų darbo našumas, o tai prieštarauja siekiamam tikslui.

6.3 VP stebėsenos komitetuose atstovaujami socialiniai partneriai ir kiti suinteresuotieji subjektai dažnai skundžiasi dėl nacionalinės administracijos įgaliojimų priimančias sprendimus ir dėl spaudimo pateikti finansinius duomenis, užuot dėmesį sutelkus į praktinius patobulinimus. Jie taip pat skundžiasi dėl to, kad neatlikta sąnaudų ir naudos analizė.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Georges DASSIS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimais, suderinimo

(COM(2015) 615 final – 2015/0278 (COD))

(2016/C 303/14)

Pranešėjas: Ask Lønbjerg ABILDGAARD

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, 2016 m. sausio 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimais, suderinimo

(COM(2015) 615 final – 2015/0278 (COD)).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 12 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 152 nariams balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 EESRK palankiai vertina Europos Komisijos pasiūlymą dėl Europos prieinamumo akto.

1.2 EESRK mano, kad pasiūlymas dėl Europos prieinamumo akto yra tinkamas ES teisės akto, kuriuo siekiama užtikrinti, kad vidaus rinka būtų naudinga tiek piliečiams, tiek įmonėms, pavyzdys.

1.3 Remdamasis rinkos priežiūra ir ES masto prieinamumo kliūčių, susijusių su funkcinų sutrikimų turinčiais asmenimis, pobūdžio analize, EESRK siūlo, atlikus šios pasiūlytos direktyvos įgyvendinimo vertinimą ir pasikonsultavus su suinteresuotaisiais subjektais, palaipsniui išplėsti siūlomos direktyvos taikymo sritį ir į ją įtraukti mokėjimo terminalus, apgyvendinimo paslaugas, draudimo paslaugas, elektroninius žurnalus ir laikraščius, taip pat fizines patalpas ir interneto svetaines, suteikiančias galimybę naudotis gaminiiais ir paslaugomis, kurie nurodyti šioje direktyvoje.

1.4 EESRK ragina visas suinteresuotąsias šalis plačiau aiškinti šio pasiūlymo teisinį pagrindą, t. y. SESV 114 straipsnį, kad dėmesys nebūtų sutelkiamas vien tik į dabartinį su prieinamumo reikalavimais susijusį rinkos susiskaidymą.

1.5 EESRK siūlo aiškiai įtraukti transporto infrastruktūrą ir automobilius, kurių ES nereglamentuoja prieinamumo požiūriu, į direktyvos taikymo sritį, kad būtų išvengta nenumatytų reglamentavimo spragų.

1.6 EESRK rekomenduoja į direktyvos tekstą įtraukti konkrečią nuostatą, pagal kurią, įsigaliojus direktyvai, jos prievolės turėtų būti taikomos tik naujiems produktams arba paslaugoms. Taip būtų galima išvengti nuostolių, susijusių su prieinamumo srityje jau padarytomis investicijomis.

1.7 EESRK siūlo įdiegti visos ES mastu prieinamumo ženklavimo sistemą, kuri padėtų užtikrinti, kad funkcinų sutrikimų turintys asmenys galėtų rasti patikimos ir lengvai prieinamos informacijos apie gaminių ir paslaugų prieinamumą.

1.8 EESRK rekomenduoja, siekiant sudaryti vienodas sąlygas ekonominės veiklos vykdytojams laikytis prieinamumo reikalavimų, šioje direktyvoje numatyti įsteigti patikimas ir gerai aprūpintas reikalavimų laikymosi užtikrinimo institucijas, kurios galėtų bendradarbiauti įvairiose valstybėse narėse.

1.9 EESRK pabrėžia, jog, siekiant užtikrinti, kad pavieniai funkcinų sutrikimų turinčių vartotojų skundai nedarytų pernelyg didelės įtakos visų atitinkamų suinteresuotųjų šalių įpareigojimui laikytis Europos prieinamumo akto reikalavimų, aktyvi rinkos priežiūra yra labai svarbi.

1.10 EESRK rekomenduoja apsvarstyti galimybę kriterijų „suprantamas“ įtraukti kaip reikalavimą visiems atitinkamiems gaminiams ir paslaugoms, kurie patenka į šios direktyvos taikymo sritį.

2. Pasiūlymo aplinkybės

2.1 Prieinamumo priemonėmis naikinamos arba šalinamos kliūtys, trukdančios naudotis pagrindiniais gaminiiais ir paslaugomis. Prieinamumas suteikia galimybę funkcinų sutrikimų turintiems asmenims, įskaitant neigaliuosius⁽¹⁾, suprasti ir naudoti tuos gaminius ir paslaugas taip pat, kaip tai galėtų daryti kiti asmenys.

2.2 Prieinamų gaminių ir paslaugų paklausa didelė, ir, Europos Sąjungos gyventojams senėjant, neigalių ir (arba) funkcinų sutrikimų turinčių piliečių skaičius gerokai padidės.

2.3 Atsižvelgiant į visuomenės senėjimą, manoma, kad 2020 m. Europos Sąjungoje kompleksinę ir (arba) lengvesnę negalią turės apytiksliai 120 mln. žmonių.

2.4 Prieinamų gaminių ir paslaugų vidaus rinkos veikimo gerinimas padeda patenkinti tiek tokių piliečių ir (arba) vartotojų, tiek įmonių poreikius.

2.5 Šiuo metu ekonominės veiklos vykdytojai susiduria su skirtingais ir dažnai prieštariniais nacionaliniais prieinamumo reikalavimais, dėl kurių negali naudotis vidaus rinkos teikiamomis galimybėmis.

2.6 Prieinamumas yra neatsiejama Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencijos (angl. UNCRPD)⁽²⁾, kurią ES kartu su 25 savo valstybėmis narėmis yra pasirašiusi⁽³⁾, dalis.

2.7 Siūloma direktyva taip pat siekiama padėti valstybėms narėms įgyvendinti nacionalinius išpareigojimus, taip pat pagal Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvenciją prisiimtus išpareigojimus dėl prieinamumo, taigi, ir įvykdyti ES, kaip konvencijos šalies, išpareigojimus.

⁽¹⁾ Pagal Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvenciją neigalieji – tai asmenys, be kita ko, turintys ilgalaikių fizinių, psichikos, intelekto ar jutimo sutrikimų, kurie kartu su įvairiomis kliūtimis gali trukdyti visapusiškai ir veiksmingai dalyvauti visuomenės gyvenime, kaip tai galėtų daryti kiti asmenys.

⁽²⁾ Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencija (UNCRPD).

⁽³⁾ Nors Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvenciją pasirašė visos ES valstybės narės, šiuo metu Suomija, Airija ir Nyderlandai šią konvenciją ratifikuoja.

2.8 Kaip nurodyta pirmiau, jau dabar esama tam tikrų valstybių narių teisės aktų, standartų ir gairių, susijusių su prieinamumu, skirtumų, ir labai tikėtina, kad, valstybėms narėms kuriant naujas prieinamumo taisykles, tokių skirtumų tik daugės. Taip yra iš dalies todėl, kad ES ir daugumai valstybių narių pradėta taikyti Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvencija ir jos bendro pobūdžio nuostatos, kurias, įgyvendinant nacionaliniu lygmeniu, galima aiškinti ir taikyti skirtingai.

2.9 Todėl valdžios institucijoms ir visiems ekonominės veiklos vykdytojams kyla neaiškumų dėl gaminių ir paslaugų galimos tarpvalstybinės prekybos prieinamumo reikalavimų ir taikomos prieinamumo politikos sistemos. Be to, kyla pavojus, kad, valstybėms narėms toliau įgyvendinant Jungtinių Tautų neigaliųjų teisių konvenciją, ateityje atsiras papildomų neaiškumų.

3. Svarbiausios pasiūlymo nuostatos

3.1 Siūloma direktyva siekiama pateikti bendrą ES tam tikrų gaminių ir paslaugų prieinamumo reikalavimų apibrėžtį ir įgyvendinimo sistemą.

3.2 Siūloma direktyva bus suderinti prieinamumo reikalavimai, taikomi šiame sąraše išvardytiems gaminiams ir paslaugoms:

- bendrosios paskirties kompiuterių įrangai ir operacinėms sistemoms,
- bankomatams, bilietų pardavimo ir registravimo aparatams,
- išmaniesiems telefonams,
- TV įrangai, susijusiai su skaitmeninės televizijos paslaugomis,
- telefonijos paslaugoms ir susijusiai įrangai,
- audiovizualinės žiniasklaidos paslaugoms (angl. AVMS) ir susijusiai įrangai,
- keleivinio oro, autobusų, geležinkelių ir vandens transporto paslaugoms,
- banko paslaugoms,
- e. knygoms,
- e. prekybai.

3.3 Be to, šiuo pasiūlymu taikomi tokie patys prieinamumo reikalavimai, kuriais bus apibrėžta ES teisėje išdėstyta prieinamumo prievolė (kuri jau nustatyta, tačiau dar neapibrėžta), jai bus suteiktas turinys, pavyzdžiui, viešųjų pirkimų ir struktūrinių ir investicijų fondų srityse.

3.4 Pasiūlyme išsamiai nenurodoma, kaip prievolė padaryti gaminį ar paslaugą prieinamą laikantis nustatytų prieinamumo reikalavimų turi būti įgyvendinama praktiškai. Jei, vadovaujantis tokiu požiūriu, kiltų kliūčių vidaus rinkoje, šiuo pasiūlymu Komisijai suteikiama kitų galimybių parengti valstybėms narėms skirtas gaires, pavyzdžiui, imtis standartizavimo ar įgyvendinimo priemonių.

3.5 Pasiūlyme numatyta galimybė savanoriškai taikyti darniuosius standartus, siekiant užtikrinti atitikties prieinamumo reikalavimams prielaidą. Taip pat suteikiama galimybė Europos Komisijai paskelbti technines specifikacijas, kai netinkama Europos standartizacija yra akivaizdžių spragų prieinamumo gairėse priežastis.

3.6 Pagal šį pasiūlymą gaminių atitiktčiai prieinamumo reikalavimams įvertinti taikoma paprasta atitikties vertinimo tvarka (savideklaracija) ir naudojamosi esamomis rinkos priežiūros priemonėmis. Taip pat numatyta paprastesnė paslaugų atitikties tikrinimo procedūra.

3.7 Pasiūlymu valstybės narės įpareigojamos užtikrinti, kad visos šioje direktyvoje nustatytos priemonės, įskaitant skirtas laisvam prekių ir paslaugų judėjimui užtikrinti, būtų pradėtos taikyti ne vėliau kaip per šešerius metus nuo direktyvos įsigaliojimo.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) palankiai vertina Komisijos pasiūlymą kaip teisinę priemonę, skirtą užtikrinti, kad vidaus rinka būtų naudinga ir piliečiams, ir įmonėms.

4.2 Šiuo pasiūlymu suteikiama nemažai galimybių užtikrinti ekonominės veiklos vykdytojams, įskaitant gamintojus ir paslaugų teikėjus, didesnę skaidrumą, aiškumą ir nuoseklumą visoje vidaus rinkoje, taip mažinant prieinamų gaminių ir paslaugų kainą ES. Visų pirma šis pasiūlymas gali padėti sumažinti mažesnių ekonominės veiklos vykdytojų, kuriems prieinamumo sprendimus tenka siūlyti už dažnai ribotų nacionalinių rinkų ribų, patekimo į rinką kliūtis.

4.3 Be to, šiuo pasiūlymu gali būti stiprinamas vartotojų, turinčių tarpvalstybinės prekybos gaminiais ir paslaugomis prieinamumo poreikių, pasitikėjimas, visų pirma jeigu e. prekyba bus įtraukta į šio pasiūlymo taikymo sritį.

4.4 EESRK yra įsitikinęs, kad šis pasiūlymas dėl direktyvos dar geriau atitiktų savo paskirtį, jeigu jo taikymo sritis būtų platesnė ir jeigu į ją būtų įtraukti griežtesni vykdymo užtikrinimo mechanizmai.

4.5 EESRK rekomenduoja Komisijai persvarstyti savo siaurą SESV 114 straipsnio aiškinimą. Aiškinimu, kuriuo grindžiamas šis pasiūlymas, gerokai apribojama direktyvos taikymo sritis ir nepakankamai atsižvelgiama į galimas būsimas tarpvalstybinio prieinamų gaminių ir paslaugų pristatymo kliūtis, todėl kyla pavojus, kad prieinamumo sprendimai gali būti tik ribotai įtraukiami į sektoriuose ir rinkose, kuriems šis pasiūlymas netaikomas, veikiančių įmonių ilgalaikius planus.

4.6 Pasiūlymo taikymo sritis apribota taip, kad šios direktyvos prieinamumo reikalavimus galima taikyti tik daliai paslaugos, taigi kitos dalys funkcinį sutrikimų turintiems asmenims lieka neprieinamos arba kai kuriais atvejais visa paslauga tampa neprieinama. Kaip pavyzdį būtų galima nurodyti banko paslaugas – pagal šią direktyvą bankai neturi užtikrinti, kad jų fizinės patalpos būtų prieinamos funkcinį sutrikimų turintiems asmenims.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Remdamasis rinkos priežiūra ir ES masto kliūčių, susijusių su funkcinį sutrikimų turinčių asmenų prieinamumu, pobūdžio analize, EESRK siūlo, įvertinus šios pasiūlytos direktyvos įgyvendinimą ir pasikonsultavus su suinteresuotaisiais subjektais, palaipsniui išplėsti siūlomos direktyvos taikymo sritį ir į ją įtraukti šiuos elementus:

- mokėjimo terminalus, pavyzdžiui, mokėjimų sistemas klientų kortelėmis pardavimo vietose,
- apgyvendinimo paslaugas, įskaitant viešbučius,
- draudimo paslaugas, įskaitant privačias ir valstybines pensijų sistemas,
- laikraščių ir žurnalų elektronines versijas,
- fizinę aplinką, susijusią su gaminiais ir paslaugomis, kurie patenka į šios direktyvos taikymo sritį, arba suteikiančią galimybę jais naudotis,
- prieinamos ekonominės veiklos vykdytojų, kurie patenka į šios direktyvos taikymo sritį, interneto svetaines ir mobiliąsias taikomąsias programas.

5.2 Apskritai EESRK rekomenduoja plačiau aiškinti SESV 114 straipsnį, kad būtų galima išplėsti šios direktyvos taikymo sritį. Remiantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo praktika, tais atvejais, kai teisėkūros procedūra priimamus aktus siūloma priimti remiantis SESV 114 straipsniu, taip pat galima atsižvelgti į tokius aspektus kaip galimas rinkos susiskaidymas, techninis tam tikros rinkos reguliavimo sudėtingumas ir vartotojų apsauga⁽⁴⁾. Taigi dabartinis rinkos susiskaidymas nėra vienintelis kriterijus, kurį reikia taikyti nustatant šios direktyvos taikymo sritį.

5.3 EESRK siūlo aiškiai įtraukti į direktyvos taikymo sritį transporto infrastruktūrą ir priemones, kurių ES nereglamentuoja prieinamumo požiūriu, kad būtų išvengta nenumatytų reglamentavimo spragų. Nuosaikus šio pobūdžio direktyvos taikymo srities išplėtimas leistų apibrėžti atitinkamos transporto infrastruktūros, patalpų, sujungtų su transporto infrastruktūra, taip pat transporto priemonių, kurių nereglamentuoja galiojantys ES teisės aktai, prieinamumui taikomus reikalavimus ir taip išvengti nepagrįsto skirtumo, daromo tarp skirtingų transporto rūšių ir transporto infrastruktūros ir pagerinti norintiems keliauti asmenims su funkciniais sutrikimais visos transporto grandinės prieinamumą.

5.4 EESRK mano, kad turėtų būti aišku, kad, įsigaliojus direktyvai, ji bus taikoma tik naujiems produktams arba paslaugoms, kad būtų galima išvengti nuostolių, susijusių su prieinamumo srityje jau padarytomis investicijomis. Atsižvelgiant į trumpą naudojimosi informacinių technologijų gaminiais ir paslaugomis laikotarpį, būtų prasminga sutrumpinti šešerių metų įsigaliojimo laikotarpį, bent jau numatytą nuostatoms, taikomoms informacinių ir ryšių technologijoms ir susijusioms paslaugoms, perkelti.

5.5 Jei į šios direktyvos taikymo sritį būtų įtraukti fizinės aplinkos ir fizinės infrastruktūros aspektai, kaip rekomendavo EESRK, būtų galima svarstyti galimybę laipsniškai įgyvendinti prieinamumo reikalavimus: su informacinėmis ir ryšių technologijomis susijusiems gaminiams ir paslaugoms būtų galima nustatyti trumpesnį reikalavimų įgyvendinimo laikotarpį, o su fizine aplinka susijusiems gaminiams ir paslaugoms – ilgesnį.

5.6 EESRK siūlo šioje direktyvoje aiškiai numatyti sukurti visos ES mastu gaminių ir paslaugų prieinamumo ženklą, kuris galėtų padėti lengviau įgyvendinti šią direktyvą. Žymėjimas CE ženklu, kaip numatyta Komisijos pasiūlyme, nėra numatytas kaip būdas nurodyti funkcinį sutrikimą turintiems vartotojams, kad atitinkami gaminiai ir paslaugos jiems yra prieinami. Negalima tikėtis, kad vartotojas bus susipažinęs su siūlomos direktyvos taikymo sritimi, todėl jis negalės nustatyti, ar atitinkamas CE ženklu pažymėtas gaminys atitinka Europos prieinamumo akto, ar kito pobūdžio taikomų ES teisės aktų reikalavimus. Taigi, žymėjimas CE ženklu turėtų būti laikomas priemone, leidžiančia prekybą produktais ir paslaugomis laikantis taikomų teisės aktų, o ne informuojančia vartotojus apie prieinamumą.

5.7 Kadangi žymėjimo CE ženklu sistema netaikoma paslaugoms, EESRK laikosi nuomonės, kad yra ir daugiau priežasčių, patvirtinus Europos prieinamumo aktą, ES sukurti naują prieinamumo ženklą. Paslaugų prieinamumo ženklas dėl savo pobūdžio taip pat turėtų reikšti, kad atitinkamas personalas turi tam tikro lygio žinių apie prieinamumą.

5.8 EESRK norėtų pabrėžti, kad šioje direktyvoje reikėtų nustatyti apsaugos nuo dabartinių valstybėse narėse taikomų prieinamumo standartų mažinimo priemones. Taip pat reikėtų užtikrinti, kad nebūtų pakenkta tinkamam dabartinių prieinamumo ženklinių sistemų veikimui. Tuo pat metu labai svarbu, kad direktyva būtų pasinaudota siekiant užtikrinti, kad būtų išvengta prieštarų prieinamumo reikalavimų ekonominės veiklos vykdytojams.

5.9 EESRK siūlo į šią direktyvą įtraukti dvi papildomas apibrėžtis:

- paslaugų teikėjo apibrėžtį, kad būtų išvengta bet kokių galimų nesusipratimų tais atvejais, kai tam tikriems paslaugų teikėjams, kuriems taikomi šio pasiūlymo reikalavimai, netaikomos kitų ES teisės aktų, kuriais reglamentuojamas paslaugų teikimas, nuostatos,
- interneto svetainės apibrėžtį, kad būtų išvengta bet kokių galimų nesusipratimų, susijusių su tam tikrų funkcijų konkrečioje interneto svetainėje atlikimu naudojantis trečiųjų šalių interneto svetainėmis. Ši apibrėžtis turėtų aiškiai aprėpti visas interneto svetaines ir jų funkcijas, susijusias su į šios direktyvos taikymo sritį įtrauktais gaminiiais ir paslaugomis.

⁽⁴⁾ Byla C-217/04, Jungtinė Karalystė prieš Europos Parlamentą ir Tarybą, 2006 m. gegužės 2 d.

5.10 EESRK nuomone, svarbu ypatingą dėmesį skirti siūlomų nuostatų dėl esminių pakeitimų ir neproporcingos naštos taikymui siekiant išvengti, kad direktyvos bendrųjų įpareigojimų išimtys būtų taikomos savavališkai. EESRK pripažįsta, kad esminių pakeitimų ir neproporcingos naštos koncepcijos taikymą reikia įvertinti kiekvienu konkrečiu atveju. Komitetas siūlo tais atvejais, kai taikomos esminių pakeitimų ir neproporcingos naštos, susijusios su rinkos priežiūra, koncepcijos, kurioms taikomos šios direktyvos nuostatos, įtraukti organizuotos pilietinės visuomenės, įskaitant socialinius partnerius, ir visų pirma neįgaliųjų organizacijų, atstovus.

5.11 EESRK siūlo šio pasiūlymo tekste sugriežtinti šios direktyvos įgyvendinimo užtikrinimo nuostatas. Labai svarbu, kad vykdymo užtikrinimo įstaigos padėtų nustatyti vienodas sąlygas visos ES ekonominės veiklos vykdytojams ir pasiekti šios direktyvos tikslą, t. y. užtikrinti laisvą prieinamų gaminių ir paslaugų judėjimą vidaus rinkoje. Todėl reikia įpareigoti vienoje valstybėje narėje veikiančią vykdymo užtikrinimo įstaigą bendradarbiauti su kitose valstybėse narėse veikiančiomis vykdymo užtikrinimo įstaigomis. Be to, reikėtų vykdymo užtikrinimo institucijoms įgyti pakankamų analitinių gebėjimų ir techninių žinių. Tai taip pat leistų vykdymo užtikrinimo įstaigoms visiems suinteresuotiesiems subjektams teikti gaires dėl tinkamo siūlomos direktyvos prieinamumo reikalavimų taikymo.

5.12 EESRK pabrėžia, jog siekiant užtikrinti, kad pavieniai skundai nedarytų pernelyg didelės įtakos veiksmingam ir skaidriam siūlomos direktyvos nuostatų taikymui, aktyvi rinkos priežiūra yra labai svarbi. Vadovaujantis požiūriu, kad rinkos priežiūra turėtų būti grindžiama pavieniais skundais, kyla didelis pavojus, kad direktyvos nuostatos bus taikomos pasirinktinai ir kad galbūt skirtingų valstybių narių ekonominės veiklos vykdytojams bus nustatomos nevienodos sąlygos, o šios direktyvos paskirtis – tokių atvejų išvengti.

5.13 EESRK palankiai vertina tai, kad į šio pasiūlymo dėl direktyvos I priedą, kuriame išvardijami taikomi funkcinio prieinamumo reikalavimai, siekiant užtikrinti didesnę prieinamumą protinę negalią turintiems asmenims, taip pat plačiajai visuomenei, kaip kriterijus įtrauktas ir „suprantamumas“. Vis dėlto atvejai, kai kriterijus „suprantamas“ pasirinktas kaip svarbus funkcinis reikalavimas, atrodo, gana atsitiktiniai. EESRK ragina Komisiją apsvarstyti galimybę kriterijų „suprantamas“ įtraukti kaip reikalavimą visiems atitinkamiems gaminiams ir paslaugoms, kurie patenka į šios direktyvos ir jos priedų taikymo sritį.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 768/2005, įsteigiantis Bendrijos žuvininkystės kontrolės agentūrą

(COM(2015) 669 final – 2015/0308 (COD)),

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos ir veiksmingas Europos išorės sienų valdymas“

(COM(2015) 673 final)

ir

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, Reglamentas (EB) Nr. 863/2007 ir Tarybos sprendimas 2005/267/EB

(COM(2015) 671 final – 2015/0310 (COD))

(2016/C 303/15)

Pranešėjas: Giuseppe IULIANO

Bendrapranešėjis: Cristian PÎRVULESCU

Europos Parlamentas, 2016 m. sausio 21 d., ir Taryba, 2016 m. vasario 4 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 768/2005, įsteigiantis Bendrijos žuvininkystės kontrolės agentūrą

(COM(2015) 669 final – 2015/0308 (COD))

Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai „Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos ir veiksmingas Europos išorės sienų valdymas“

(COM(2015) 673 final)

ir

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, Reglamentas (EB) Nr. 863/2007 ir Tarybos sprendimas 2005/267/EB

(COM(2015) 671 final – 2015/0310 (COD)).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 12 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 133 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK iš esmės palankiai vertina Komisijos pasiūlymus dėl reglamentų pakeitimo, tačiau norėtų pateikti keletą pastabų.

1.2 Kelių valstybių narių paskelbtas sienų uždarymas kelia didelę grėsmę laisvam judėjimui. ES institucijos turi garantuoti tinkamą Šengeno susitarimo įgyvendinimą. 2016 m. vasario 17 d. plenarinėje sesijoje EESRK priėmė svarbią rezoliuciją ⁽¹⁾ Šengeno erdvei apginti, kuria pareikalavo, kad Taryba ir valstybės narės užtikrintų galimybę laisvai judėti, taip pat stiprinti ir išplėsti Šengeno erdvę.

1.3 Šengeno taisyklės turi būti vienodai taikomos visose valstybėse narėse; šiuo tikslu reikės priimti naujų, teisiškai privalomų, priemonių. Tačiau EESRK nepritaria Komisijos pasiūlymui pradėti vykdyti sistemingus privalomus ES piliečių patikrinimus prie Šengeno erdvės išorės sienų, nes tokia nuostata ribojamas vienos pagrindinių teisių įgyvendinimas.

1.4 Siekiant užtikrinti tinkamą Šengeno erdvės veikimą reikia, kad išorės sienas, kurios yra bendros, kartu valdytų ES ir valstybės narės. EESRK buvo pirmoji institucija, pasiūliusi įsteigti Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas.

1.5 Pateikus pasiūlymą padidinti agentūros FRONTEX įgaliojimus suformuojant naujus būrius ir įdarbinant 1 500 skubią pagalbą teikiančių pareigūnų ir ekspertų, kartu reikia pagerinti jos valdymo ir veiksmų skaidrumą, taip pat atskaitomybę.

1.6 Reikia tobulinti agentūros FRONTEX bendradarbiavimą su nacionalinėmis institucijomis. Agentūra turi stiprinti rizikos analizės centrą ir šiuo tikslu valstybėse narėse ji galės paskirti ryšių palaikymo pareigūnus ir gauti įgaliojimą įvertinti operatyvinius gebėjimus ir turimus išteklius. ES privalo užsitikrinti, kad valstybės narės bendradarbiautų su šia agentūra jai vykdant operacijas pasienyje.

1.7 Daugiausia klausimų kyla dėl Komisijos pasiūlymo agentūrai suteikti teisę imtis veiksmų net tuo atveju, jei atitinkama valstybė narė pagalbos neprašo. EESRK sutinka, kad Komisija galėtų nuspręsti, ar agentūra turi imtis veiksmų prie ES išorės sienų, bet tai turėtų būti daroma tikrai susidarius nepaprastajai padėčiai ir vadovaujantis skaidria procedūra, pagal kurią numatoma nedelsiant informuoti ES teisės aktų leidėjus (Parlamentą ir Tarybą).

1.8 Reikia geriau koordinuoti įvairių kompetentingų sienų kontrolės, pakrančių stebėjimo, jūrų saugumo, gelbėjimo jūroje, muitinių ir žuvininkystės sričių agentūrų bei institucijų veiksmus. Tačiau reikia užtikrinti, kad šios institucijos toliau vykdytų visus savo uždavinius. Todėl EESRK rekomenduoja reglamente nurodyti Europos sienų apsaugos pajėgas ir išbraukti nuorodą į pakrančių apsaugą ⁽²⁾.

1.9 Sienų kontrolės nereikėtų militarizuoti. Sienų apsaugos pajėgos turi būti ne karinės, o civilinės policijos pajėgos.

1.10 Kai žmonės atsiduria padėtyje, keliančioje grėsmę jų gyvybei arba saugumui prie Sąjungos jūrų ar sausumos išorės sienų, sienų apsaugos pajėgos ir kitos vietoje dirbančios struktūros pirmiausia privalo juos gelbėti ir tinkamai jiems padėti. EESRK pažymi, kad pastaraisiais mėnesiais daug asmenų, perkeltųjų asmenų dėl netoliese vykstančių konfliktų, žuvo ES pakrantėse ar pasienyje, nes institucijos nevykdė reikiamų gelbėjimo ir apsaugos operacijų.

1.11 EESRK mano, kad būtų naudinga Komisijos pasiūlymą gerinti išorės sienų valdymą priimti kartu pertvarkant bendrą Europos prieglobsčio sistemą. Dabartinę krizę galima paaiškinti ES nesugebėjimu sukurti bendrą Europos prieglobsčio sistemą ir suteikti tinkamą apsaugą šimtams tūkstančių prie mūsų sienų atvykusių perkeltųjų asmenų ir prieglobsčio prašytojų. Kai kurios vyriausybės atmetė Komisijos pasiūlymus ir Tarybos sprendimus kurti perkėlimo ir persikėlimo programas ir atsisakė vykdyti pagal Sutartį ir tarptautinės teisės nuostatas priisiemtus išipareigojimus.

⁽¹⁾ OL C 133, 2016 4 14, p. 1.

⁽²⁾ OL C 177, 2016 5 18, p. 57.

1.12 EESRK pabrėžia, kad dažnai sienų apsaugos institucijos nepaisė negrąžinimo principo, aiškiai apibrėžto Sutartyje ir prieglobsčio srityje taikomoje tarptautinėje teisėje. Jis siūlo taikant naują integruotą išorės sienų sistemą labiau užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms.

1.13 Siekdamas bendradarbiauti su agentūra pagrindinių teisių apsaugos srityje, EESRK siūlo vieną savo narių skirti atstovu šiai temai skirtame konsultacijų forume. Jis taip pat siūlo didinti pagrindinių teisių pareigūno įgaliojimus, kad jis galėtų veikti savo iniciatyva, ir įdiegti Europos ombudsmeno pasiūlytą teisių gynimo mechanizmą.

1.14 EESRK atkreipia dėmesį į tai, kai šiuo metu ES yra tūkstančiai apleistų, neapsaugotų ir suaugusiųjų nelydimų nepilnamečių, kurie į jos teritoriją atvyko po to, kai buvo perkelti dėl konfliktų, ir siūlo Komisijai skubiai taikyti jų apsaugos priemones.

2. Bendroji informacija

2.1 Reglamentu (EB) Nr. 2007/2004 įsteigta Europos operatyvaus bendradarbiavimo prie Europos Sąjungos valstybių narių išorės sienų valdymo agentūra (FRONTEX).

2.2 EESRK parengė nuomonę⁽³⁾ dėl šio dokumento, kuriame teigiamai įvertino agentūros FRONTEX įsteigimą, ir priminė, kad reikia užtikrinti teisės į prieglobstį (negrąžinimo principo) įgyvendinimą ir pagrindinių teisių apsaugą prie Sąjungos sienų.

2.3 Vėliau Reglamentu (EB) Nr. 863/2007 buvo nustatytas skubios pasienio pagalbos būrių (RABIT) sudarymo mechanizmas ir iš dalies pakeistas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2007/2004, kiek tai susiję su šiuo mechanizmu, ir reglamentuotos pakviestųjų pareigūnų užduotys ir įgaliojimai. Pagal šio reglamento pakeitimą valstybė narė turi galimybę prašyti, kad agentūra į jos teritoriją skubiai išsiųstų skubios pasienio pagalbos būrius, sudarytus iš specialiai apmokytų kitų valstybių narių ekspertų.

2.4 EESRK parengė nuomonę⁽⁴⁾, kurioje palankiai įvertino atnaujintą reglamentą. Tačiau jis išpėjo, jog būtina geriau ginti žmogaus teises ir teisę į prieglobstį. Jis taip pat išpėjo apie išorės sienų stebėjimo ir kontrolės militarizavimo riziką.

2.5 Direktyvoje 2008/115/EB, žinomoje kaip Grąžinimo direktyva, nustatyti bendri neteisėtai esančių trečiųjų šalių piliečių grąžinimo standartai ir tvarka valstybėse narėse, „remiantis pagrindinėmis teisėmis <...>, įskaitant pabėgėlių apsaugos ir žmogaus teisių reikalavimus“.

2.6 Naujausias su FRONTEX susijęs pakeitimas padarytas 2011 m. spalio mėn. – sienų kontrolę leista apibrėžti kaip ES ir valstybių narių bendros atsakomybės sritį ir leista taikyti integruotą jų valdymą. Tada buvo pradėti steigti Europos sienų apsaugos būriai, bet prašyti agentūros pagalbos vis dar turi valstybė narė. Taip pat buvo sustiprintas FRONTEX vaidmuo vykdant grąžinimo operacijas ir patobulinti jos įgaliojimai pagrindinių teisių apsaugos srityje.

3. Komisijos pasiūlymas dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų ir veiksmingo Europos išorės sienų valdymo

3.1 Komisijos pateiktas pasiūlymas įsteigti Europos sienų ir pakrančių apsaugos tarnybą yra viena iš Europos migracijos darbotvarkėje numatytų priemonių, kuriomis siekiama stiprinti ES išorės sienų valdymą ir saugumą, ir atitinka poreikį užtikrinti stipresnę saugumo kontrolę prie ES išorės sienų, kaip raginama 2015 m. lapkričio 20 d. vidaus reikalų ministrų kreipimesi⁽⁵⁾.

⁽³⁾ OL C 108, 2004 4 30, p. 97.

⁽⁴⁾ OL C 44, 2011 2 11, p. 162.

⁽⁵⁾ <http://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2015/11/20-jha-conclusions-counter-terrorism>.

3.2 Šios pajėgos apims iš FRONTEX agentūros sudarytą Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūrą ir institucijas, kurioms pavesta sienas valdyti valstybių narių lygmeniu ir kurios toliau užsiims kasdieniu jų valdymu.

3.3 Naujosios Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos turės iš 1 500 pareigūnų ir ekspertų sudarytą skubios pagalbos rezervą, kuris galės būti dislokuotas per mažiau nei tris dienas, ir techninių priemonių atsargas, atliks stebėsenos ir priežiūros funkciją ir turės teisę įsikišti, vykdys pakrančių stebėseną bei įgaliojimą veikti trečiojoje šalyje, užtikrins aukštą vidaus saugumo lygį ir turės didesnę sprendžiamąją galią grąžinimo srityje. Grąžinimo atveju standartinis Europos kelionės dokumentas padės užtikrinti geresnį jį turinčių asmenų priėmimą trečiojoje šalyje.

3.4 Europos Komisija pasiūlė ir kitų priemonių, kuriomis siekiama valdyti Sąjungos išorės sienas ir apsaugoti vidaus sienų neturinčią Šengeno erdvę. Siekdama dar labiau padidinti ES piliečių saugumą, ji siūlo pradėti vykdyti sistemingą visų į Šengeno erdvę patenkančių ir iš jos išvykstančių asmenų kontrolę pasinaudojant atitinkamomis duomenų bazėmis. Šie pasiūlymai padės veiksmingiau valdyti migrantų srautą, padidinti ES vidaus saugumą ir apsaugoti laisvo asmenų judėjimo principą.

3.5 Komisija siūlo tikslingai pakeisti Šengeno sienų kodeksą siekiant įdiegti prievolę sistemingai tikrinti ES piliečius prie visų išorės – sausumos, jūrų ir oro – sienų, naudojantis duomenų bazėmis, kaip antai Šengeno informacinė sistema, Interpolo pavogtų ar prarastų dokumentų duomenų baze ir atitinkamomis nacionalinėmis sistemomis. Be to, pasiūlyme pabrėžiama, kad iškilus abejonei dėl paso autentiškumo ar jo turėtojo teisėtumo būtina tikrinti ES piliečių pasuose pateikiamus biometrinius duomenis. Nuo šiol kontrolė bus privaloma ir išvykstant iš Europos Sąjungos teritorijos.

4. Bendrosios pastabos

4.1 2015 m. sausio 26–27 d. Europos migracijos forumo⁽⁶⁾ susitikime pilietinė visuomenė, pakviesta Komisijos ir EESRK, kartu su ES institucijomis apsvarstė ekstremaliąją humanitarinę situaciją Viduržemio jūroje ir įvairius atvykstančių migrantų srautus, kuriuos sudaro iš ekonominiai imigrantai ir prieglobsčio prašytojai. Vadovaudamasi forumo išvadomis, Komisija priėmė keletą iniciatyvų, kuriomis siekiama tobulinti prieglobsčio ir sienų politiką. Vis dėlto EESRK apgailėstauja, kad Taryba neatsižvelgė į forumo išvadą. Iš tikrųjų daugelio šiuo metu iškilusių problemų buvo galima išvengti, jeigu rekomendacijos būtų buvusios įgyvendintos.

4.2 Dabartinė krizė akivaizdžiai rodo, kad išorės sienų valdymo modelis ribotas ir kad šiuo metu FRONTEX suteikti nepakankami įgaliojimai. Keliose savo nuomonėse⁽⁷⁾ EESRK siūlė ES Šengeno erdvės išorės sienas laikyti bendromis sienomis ir šiuo pagrindu jų valdymą priskirti ES ir valstybių narių bendros atsakomybės sričiai.

4.3 EESRK buvo pirmoji institucija, pasiūliusi įsteigti Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgas. Be to, jis parengė pasiūlymų⁽⁸⁾, kuriais siekiama užtikrinti pagrindinių teisių apsaugą vykdant sienų kontrolę ir grąžinimo politiką.

4.4 EESRK mano, kad Komisijos pasiūlymus gerinti išorės sienų valdymą reikia priimti kartu pertvarkant bendrą Europos prieglobsčio sistemą. Masinis perkeltųjų asmenų antplūdis prie tam tikrų šalių išorės sienų šiuo metu viršija šių valstybių pajėgumus veikti ir akivaizdžiai rodo, kad taikant Dublino sistemą suvaldyti masinio perkeltųjų asmenų ir prieglobsčio prašytojų atvykimo negalima. Reikia, kad atsakomybe būtų dalijamasi ir ji būtų valdoma solidariai. Komitetas siūlo:

⁽⁶⁾ <http://www.eesc.europa.eu/?i=portal.en.events-and-activities-european-migration-forum-1>.

⁽⁷⁾ OL C 451, 2004 12 16, p. 1, OL C 458, 2014 12 19, p. 7, OL C 44, 2011 2 11, p. 162.

⁽⁸⁾ OL C 128, 2010 5 18, p. 29.

4.4.1 ES taikyti skubaus perkėlimo planą ir sukurti nuolatinį perkėlimo mechanizmą, kaip patvirtinta 2015 m. rugsėjo 22 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime;

4.4.2 bendradarbiaujant su trečiosiomis šalimis ir Jungtinių Tautų vyriausioju pabėgėlių reikalų komisaro biuru vykdyti daugiau pabėgėlių perkėlimo programų, kad jie būtų perkelti iš už ES ribų ir įsikurti ES;

4.4.3 pradėti naujas perkėlimo ES viduje programas taikant finansines paskatas valstybėms narėms, įsipareigojusioms jose dalyvauti. Perkėlimo mechanizmas turi veikti nuolat ir veiksmingai, taip pat būti grindžiamas paskirstymo schema.

4.4.4 Kituose dokumentuose⁽⁹⁾ EESRK jau yra nurodęs, kad Dublino sistemą reikia pakoreguoti ir pakeisti priemone, kuri ES geriau užtikrintų solidarumą, atitiktų prieglobsčio prašytojų pageidavimus ir užtikrintų atsakomybės paskirstymą valstybėms narėms.

4.5 Pagal Komisijos pasiūlymą padidinamas agentūros vaidmuo vykdamas grąžinimo operacijas. Komitetas primena, kad:

4.5.1 administracinė išsiuntimo procedūra turi būti individuali ir kiekvienas asmuo, kuriam ji taikoma, turi turėti galimybę pateikti pastabas administravimo ar teisminėms institucijoms;

4.5.2 chartijoje aiškiai nustatyta, kad kolektyvinis asmenų išsiuntimas draudžiamas ir kad „niekas negali būti grąžintas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė, kurioje jis gali būti kankinamas ar patirti kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas“ (negrąžinimo principas).

4.5.3 EESRK yra anksčiau atkreipęs dėmesį⁽¹⁰⁾, kad ES neturi Turkijos laikyti prieglobsčio požiūriu saugia šalimi. Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių reikalų komisaro biuras ir įvairios NVO, tvirtino, kad „pabėgėliams veikiau reikia apsaugos, o ne grąžinimo“⁽¹¹⁾, ir pabrėžė, kad neseniai priimtas ES ir Turkijos susitarimas ne visiškai atitinka tarptautinę prieglobsčio teisę. Makedonijos sprendimas uždaryti savo sienas pabėgėliams taip pat pažeidžia teisę į prieglobstį.

4.6 EESRK palankiai vertina tai, kad 2011 m. spalio mėn. reformuojant FRONTEX reglamentą buvo sukurtas konsultacinis forumas pagrindinių teisių klausimais ir įsteigta pagrindinių teisių pareigūno pareigybė, taip pat kad naujajame pasiūlyme dėl reglamento atsižvelgta į tam tikrus Komiteto pasiūlymus⁽¹²⁾ dėl pagrindinių teisių apsaugos prie išorės sienų.

5. Konkretios pastabos

5.1 EESRK rekomenduoja laikytis požiūrio, kuris būtų tiek integruotas, tiek prevencinis, ir pabrėžia, kad svarbu atlikti kruopščią judumo prie Sąjungos sienų duomenų analizę siekiant iš anksto numatyti, kur ir kada nacionalinėms institucijoms galėtų prireikti pagalbos. Be to, būtina parengti bendras gaires ir rodiklius, kuriais remiantis būtų galima įvertinti, kaip ši integruota sistema leidžia atlikti jai patikėtą sudėtingą užduotį. Šengeno sistemos patirtis ir su ja susijusios vertinimo procedūros yra tinkamos panašiam informacijos ir operatyvinių priemonių valdymo mechanizmui sukurti.

⁽⁹⁾ OL C 451, 2014 12 16, p. 1.

⁽¹⁰⁾ OL C 71, 2014 2 24, p. 82.

⁽¹¹⁾ [http://www.unhcr.fr/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=56efa45ec&query=position sur l'accord](http://www.unhcr.fr/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=56efa45ec&query=position%20sur%20l'accord)

⁽¹²⁾ Žr. 8 išnašą.

5.2 Vertindamas privalomus agentūros sprendimus ir jos įsikišimo teisę, EESRK mano, kad šios nuostatos yra būtinos, bet ES turi panaudoti visas reikalingas priemones, kad įsitikintų, jog valstybės narės bendradarbiauja minėtai agentūrai vykdant bet kokią pasienio operaciją. EESRK sutinka, kad Komisija galėtų nuspręsti, ar agentūra turi imtis veiksmų prie ES išorės sienų, bet tai turėtų būti daroma tikrai susidarius nepaprastajai padėčiai ir vadovaujantis skaidria procedūra, pagal kurią numatoma nedelsiant informuoti ES teisės aktų leidėjus (Parlamentą ir Tarybą). Tai yra esminis aspektas siekiant sėkmingai užtikrinti integruotą ir koordinuotą sienų valdymą, kuris turėtų pagerinti agentūros valdymo ir veiksmų skaidrumą, taip pat atskaitomybę.

5.3 EESRK mano, kad reikia geriau koordinuoti gausių agentūrų, atsakingų už pakrančių stebėjimą, sienų kontrolę, muitines, jūrų saugumą, paiešką ir gelbėjimą jūroje, aplinkos apsaugą ir žuvininkystę, veiksmus. Taip galima išvengti dubliavimosi ir sutaupyti, bent jau Sąjungos biudžeto lėšų. Tačiau reikia užtikrinti, kad įvairios agentūros ir institucijos toliau vykdytų visus savo uždavinius ir nebūtų pavaldžios vienai saugumo užtikrinimo struktūrai.

5.4 EESRK palankiai vertina pasiūlymą įsteigti Europos sienų apsaugos pajėgas, sudarytas iš 1 500 ekspertų (pasienio policijos pareigūnų). Pajėgų dydis laikui bėgant galės būti keičiamas pagal poreikius. Svarbūs veiksniai yra šių sienų apsaugos pajėgų išsiuntimo į pasienio zonas sparta ir jų bendradarbiavimo su kolegomis būdai.

5.5 Kita esminė operatyvinio pasirengimo dalis yra profesinis mokymas. EESRK mano, kad būtina mokyti tiek Europos pajėgų, tiek valstybių narių sienos apsaugos pareigūnus. Agentūra privalo atlikti vadovo vaidmenį visų valstybių narių sienų apsaugos pareigūnų mokymo ir gerosios patirties perdavimo srityje. Mokymo programose ypatingą dėmesį reikia skirti pagrindinėms teisėms, turint omenyje, kad sienų apsaugos pareigūnai yra pirmieji kontaktiniai asmenys, su kuriais susitinka pabėgėliai ir imigrantai, kurių dauguma būna labai pažeidžiami.

5.6 Teigiamai vertintina tai, kad agentūra dalyvauja grąžinimo operacijose. Kadangi ateityje ši politika susilauks daug dėmesio, gali būti, kad agentūros jai skiriamų lėšų nepakaks. Tiek komunikato nuostatose, tiek apibūdinant operatyvinę veiklą taip pat reikėtų išaiškinti agentūros dalyvavimo grąžinimo veikloje taisykles, ypač tais atvejais, kai operacijos bus vykdomos jos pačios iniciatyva. Be to, agentūra turės įsitikinti, kad grąžinimo operacijos, kuriose dalyvaus, bus vykdomos visapusiškai užtikrinant atitinkamų asmenų pagrindines teises⁽¹³⁾.

5.7 Agentūra bendradarbiauja su susijusiomis valdžios institucijomis, siekiant užtikrinti grąžintiniams asmenims tinkamas priėmimo sąlygas, įskaitant asmenų, įskaitant jų saugumą. EESRK mano, kad pagarba žmogaus teisėms yra išankstinė readmisijos sutarčių su trečiosiomis šalimis pasirašymo sąlyga ir kad valstybės narės arba visa ES turėtų nepasirašyti grąžinimo susitarimų su šalimis, kurios neratifikavo pagrindinių tarptautinės žmogaus teisių apsaugos teisės aktų arba sistemingai pažeidinėjo jų nuostatas⁽¹⁴⁾.

5.8 Pagrindinių teisių apsauga turi būti agentūros prioritetas. Šias teises turi visi asmenys, o ne vien Sąjungos piliečiai. Prieglobsčio prašytojai ir imigrantai ginami pagal Europos žmogaus teisių konvenciją ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją⁽¹⁵⁾. Konkrečiau EESRK reiškia susirūpinimą dėl pagarbos pagrindinėms teisėms vykdant operacijas trečiuosiose šalyse, nediskriminavimo principo laikymosi tikrinant į Sąjungos teritoriją atvykstančius asmenis, kolektyvinio išsiuntimo ir imigrantų bei prieglobsčio prašytojų išsiuntimo į šalis, kuriose pažeidžiamos žmogaus teisės, ir ypač pažeidžiamų asmenų, pvz., moterų ir suaugusiųjų nelydimų nepilnamečių, apsaugos.

⁽¹³⁾ Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 19 straipsnyje nustatyta, kad kolektyvinis išsiuntimas yra aiškiai draudžiamas ir kad niekas negali būti perkeltas, išsiųstas ar išduotas į valstybę, kurioje jam gresia mirties bausmė arba kurioje jis gali patirti kankinimų ar kitokį nežmonišką ar žeminantį elgesį arba būti taip baudžiamas.

⁽¹⁴⁾ Žr. 8 išnašą.

⁽¹⁵⁾ Žr. 8 išnašą.

5.9 Siekdamas užtikrinti, kad pagrindinių teisių apsaugai būtų skiriamas reikiamas dėmesys ir parama, EESRK siūlosi padėti agentūrai skirdamas savo atstovą į Konsultacinį forumą pagrindinių teisių klausimais. Be to, jis rekomenduoja agentūrai leisti atlikti nepriklausomus jos taikomų procedūrų ir atliekamų operacijų vertinimus. Dėl agentūros vidaus darbo organizavimo Komitetas mano, kad pagrindinių teisių pareigūno paskyrimo gali pakakti, jeigu bus suteikta tvirta darbo struktūra, didelė atsakomybė ir daug išteklių.

5.10 EESRK palankiai vertina naujo trečiųjų šalių piliečiams skirto Europos kelionės dokumento, naudotino vykdant jų grąžinimo operacijas, sukūrimą ir mano, kad jis yra reikalingas.

5.11 EESRK nuomone, Šengeno kodeksą galima iš dalies pakeisti, jeigu bus dedamos reikalingos pastangos, kad Sąjungos piliečių (tiek Šengeno zonos, tiek kitų valstybių) – kontrolė netrukdytų jų judumui, kuris yra viena iš pagrindinių laisvių. Bendra kontrolė, vykdoma naudojantis daugiau ar mažiau pažangesnėmis technologinėmis priemonėmis, galiausiai pakenks Šengeno tvarkos tvarumui.

5.12 EESRK dar kartą pabrėžia, kad pilietinę visuomenę reikia įtraukti visais lygmenimis ir į visas veiklos sritis. Jis primena, kad pilietinė visuomenė ir piliečiai atliko svarbiausią vaidmenį siekiant išvengti dar didesnio humanitarinės padėties pablogėjimo tiek valstybių narių teritoriniuose vandenyse, savo teritorijose. Jo nuomone, pirmenybę reikia teikti pilietinės visuomenės rėmimui, nes ji deda daug pastangų teikdama pagalbą ekstremaliose situacijose, nors jos išteklių yra labai riboti.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1006/2008

(COM(2015) 636 final – 2015/0289 (COD))

(2016/C 303/16)

Pranešėjas: Gabriel SARRÓ IPARRAGUIRRE

Europos Parlamentas, 2015 m. gruodžio 17 d., ir Taryba, 2015 m. gruodžio 22 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi ir 304 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl tvaraus išorės žvejybos laivynų valdymo, kuriuo panaikinamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1006/2008

(COM(2015) 636 final – 2015/0289 (COD)).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2006 m. gegužės 11 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 146 nariams balsavus už, 4 – prieš ir 8 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK pritaria tikslams, kurių šiuo pasiūlymu siekia Europos Komisija, taigi jis mano, kad būtina peržiūrėti galiojantį reglamentą siekiant paskatinti supaprastinimą, padidinti skaidrumą, pagerinti valdymą, užtikrinti veiksmingą taisyklių taikymo kontrolę, dar kartą patvirtinti abipusį susitarimą su trečiosiomis šalimis ir saugoti tūkstantmetę žvejybos kultūrą užtikrinant jos tvarumą.

1.2 Tačiau Komitetas laikosi nuomonės, kad dėl pasiūlymo (tokios redakcijos, kokia pateikta šiuo metu) gali atsirasti daug biurokratinės ir administracinės naštos Europos Komisijai, valstybėms narėms ir veiklos vykdytojams ir kad nenumačius reikiamų techninių, materialinių ir žmogiškųjų išteklių būtų pakenkta siekiamam supaprastinimui ir atsirastų neigiamų socialinių ir ekonominių padarinių žuvininkystės sektoriuje veikiantiems verslininkams ir darbuotojams.

1.3 EESRK prašo pakankamų žmogiškųjų ir biudžeto išteklių skirti tiek už šiuos reikalus atsakingam Europos Komisijos Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinio direktorato skyriui, tiek valstybių narių priežiūros institucijoms, kad jie galėtų tinkamai atlikti savo darbą.

1.4 Komitetas pasisako už tai, kad atsakomybė išduoti žvejybos leidimus tektų valstybėms narėms, o tai leis Europos Komisijai vadovaujantis atitiktis reikalavimams kriterijais patikrinti leidimo galiojimą. Pastaroji, kaip Sutarčių sergėtoja, tokiu būdu užtikrins, kad valstybės narės vykdytų savo įsipareigojimus.

1.5 EESRK prašo Europos Komisiją, ES žuvininkystės ministrų tarybą ir Europos Parlamentą atsižvelgti į šioje nuomonėje pateiktas bendrąsias ir konkrečias pastabas.

2. Pagrindiniai faktai

2.1 Bendra žuvininkystės politika (BŽP) apima jūrų biologinių išteklių išsaugojimą, taip pat tų išteklių žvejybos ir ją vykdančių laivynų valdymą. Ji taikoma Sąjungos vandenyse vykdomai žvejybos veiklai ir ne Sąjungos vandenyse Sąjungos žvejybos laivų vykdomai žvejybos veiklai. BŽP buvo pertvarkyta 2013 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1380/2013.

2.2 2008 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1006/2008 reglamentuojami Sąjungos laivų žvejybos ne Sąjungos vandenyse leidimai ir trečiųjų šalių žvejybos laivams suteikiami žvejybos Sąjungos vandenyse leidimai.

2.3 Komisija mano, kad galiojantį Žvejybos leidimų reglamentą reikia peržiūrėti siekiant tinkamai įtraukti naujosios BŽP tikslus ir užtikrinti suderinamumą su 2008 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1005/2008, nustatančiu Bendrijos sistemą, kuria siekiama užkirsti kelią neteisėtai, nedeklaruojamai ir neregamentuojamai (NNN) žvejybai, atgrasyti nuo jos ir ją panaikinti, ir su 2009 m. lapkričio 20 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 1224/2009, nustatančiu Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis.

2.4 Komisija taip pat pabrėžia tarptautinius įsipareigojimus, kuriuos Sąjunga prisiėmė kaip Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos susitariančioji šalis, prisijungusi prie Maisto ir žemės ūkio organizacijos (FAO) susitarimo dėl skatinimo žvejybos laivams atviroje jūroje laikytis tarptautinių išsaugojimo ir valdymo priemonių, taip pat prie FAO tarptautinio nelegalios, nedeklaruojamos ir nereguliuojamos žvejybos prevencijos, sulaikymo ir panaikinimo plano.

2.5 Pasiūlymu išplečiama taikymo sritis įtraukiant į ją tokius klausimus kaip tiesioginių leidimų išdavimas, jeigu su atitinkama trečiaja šalimi nesudarytas galiojantis tausios žvejybos partnerystės susitarimas, leidimų suteikimas žvejybos laivų pagalbiniais laivams ir pranešimas apie tai, vėlavos pakeitimo kontrolė, nepanaudotų žvejybos galimybių perskirstymas ir būtinybė nustatyti teisinę sistemą, kuri padėtų Sąjungai geriau stebėti frachtuojamų Sąjungos žvejybos laivų veiklą, remiantis kompetentingos regioninės žuvininkystės valdymo organizacijos priimtomis nuostatomis.

2.6 Be to, pasiūlymu reglamentuojama daug kitų klausimų, kaip antai keitimasis elektroniniais duomenimis tarp valstybių narių ir Komisijos, Sąjungos elektroninio žvejybos leidimų registro sukūrimas, Sąjungos vandenyse žvejojantių trečiųjų šalių laivams taikomos taisyklės, įskaitant duomenis apie šių laivų sužvejojimą, atitinkantį Sąjungos žvejybos laivams taikomus kiekius, taip pat Komisijos galimybė priimti deleguotuosius aktus ir, jei reikia, nedelsiant taikomus įgyvendinimo aktus.

3. Bendrosios pastabos

3.1 EESRK pritaria tikslams, kurių Europos Komisija siekia šiuo pasiūlymu, t. y. stiprinti ES pajėgumus stebėti savo laivyno, žvejojančio ne ES vandenyse, veiklą, neatsižvelgiant į reguliavimo sistemą, pagal kurią jis tą veiklą vykdo, ir atsižvelgiant į poreikį suderinti didesnę Sąjungos laivyno kontrolę ir mažesnę nacionalinių ir ES institucijų darbo krūvį. Komitetas mano, kad būtina peržiūrėti šiuo metu galiojantį reglamentą siekiant paskatinti supaprastinimą, padidinti skaidrumą, pagerinti valdymą, užtikrinti veiksmingą taisyklių taikymo kontrolę, dar kartą patvirtinti abipusiškumą su trečiosiomis šalimis ir saugoti tūkstantmetę žvejybos kultūrą užtikrinant jos tvarumą.

3.2 Tačiau Komitetas laikosi nuomonės, kad dėl pasiūlymo (tokios redakcijos, kokia pateikta šiuo metu ir nepatikslingas sistemos supaprastinimui reikiamų priemonių) gali atsirasti daug biurokratinės ir administracinės naštos ir kad nenumačius reikiamų techninių, materialinių ir žmogiškųjų išteklių būtų pakenkta siekiamam supaprastinimui. Būtina nustatyti veiksmingą leidimų išdavimo procedūrą, kuria būtų užtikrintas leidimų teisėtumas, tačiau kuri kartu būtų paprasta ir greitai. Jeigu ji nebūtų nustatyta, tai labai pakenktų ES veiklos vykdytojams, kurie dėl vėlavimo išduoti leidimus nukentėtų – prarastų žvejybos dienas ir patirtų neigiamą socialinį ir ekonominį poveikį.

3.3 EESRK žino, kad tiek Europos Komisijos Jūrų reikalų ir žuvininkystės generalinio direktorato skyriuje, atsakingame už šiuos reikalus, tiek valstybių narių priežiūros institucijose trūksta darbuotojų. Todėl prašo skirti pakankamai žmoniškųjų ir biudžeto išteklių, kad šis skyrius ir institucijos galėtų tinkamai atlikti savo darbą.

3.4 Komitetas dar kartą patvirtina svarbų Europos Komisijos vaidmenį visame šiame procese ir pasisako už tai, kad atsakomybė išduoti žvejybos leidimus tektų valstybėms narėms, kartu leidžiant Europos Komisijai vadovaujantis atitiktis reikalavimams kriterijais patikrinti leidimo galiojimą.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK mano, kad 3 straipsnio f punkte pateikta sąvokos „stebėtojų programa“ apibrėžtis turėtų apimti ne tik regioninės žuvininkystės organizacijos rajone taikomą sistemą, bet ir valstybių narių sistemą, siekiant ne tik patikrinti laivo atitiktį taisyklėms, bet ir rinkti duomenis.

4.2 Pasiūlymo 5 straipsnio 1 dalies d punkte nustatyta, kad vėliavos valstybė narė žvejybos leidimą gali išduoti tik jei veiklos vykdytoji ir žvejybos laivui 12 mėnesių iki žvejybos leidimo paraiškos pateikimo dienos nebuvo taikytos sankcijos už sunkius pažeidimus. EESRK nuomone, šį atitiktis reikalavimams kriterijų reikėtų panaikinti, kadangi dėl jo gali būti taikoma neproporcinga ir diskriminuojanti dviguba sankcija. Komitetas mano, kad Reglamentais Nr. 1224/2009 (Kontrolės reglamentas) ir Nr. 1005/2008 (NNN žvejybos reglamentas) jau numatyta tvarka ir sankcijos už sunkius pažeidimus tiek ES, tiek ne ES vandenyse.

4.3 7 straipsnio 5 dalyje nustatyta, kad Komisijai paprašius vėliavos valstybė narė žvejybos leidimą atsisako išduoti, sustabdo jo galiojimą arba jį panaikina tais atvejais, kai minėti veiksmai yra grindžiami „viršesnėmis politinėmis priežastimis“ [...]. EESRK mano, kad nuostata suformuluota gana neaiškiai ir kad veiklos vykdytojams dėl jos gali atsirasti teisinis netikrumas, priklausomai nuo to, ką kiekvienu atveju Europos Komisija laikys „viršesnėmis politinėmis priežastimis“. Šiame straipsnyje reikėtų patikslinti, kad bus atsisakoma išduoti leidimą, jo galiojimas bus sustabdomas ar leidimas bus panaikinamas Komisijai paprašius tuo atveju, kai ji manys, kad esama rimto pavojaus, kad gali būti padarytas pažeidimas.

4.4 8 straipsnyje nustatyta, kad Sąjungos žvejybos laivai žvejybos veiklą trečiosios šalies vandenyse gali vykdyti tik jei ta šalis yra regioninės žuvininkystės organizacijos susitariančioji šalis arba nesusitariančioji bendradarbiaujančioji šalis. EESRK atkreipia dėmesį į Bisau Gvinėjos padėtį – su šia šalimi ES yra sudariusi tausios žvejybos partnerystės susitarimą, tačiau ji nėra nei Tarptautinės Atlanto tunų apsaugos komisijos (ICCAT) susitariančioji, nei nesusitariančioji bendradarbiaujančioji šalis. Todėl Komitetas mano, kad ES neturi svarstyti klausimų, kurie turi įtakos trečiųjų šalių suverenitetui. Be to, dėl šio reikalavimo ES laivynas patektų į nepalankią konkurencinę padėtį konkuruodamas su trečiųjų šalių laivynais, kurie tokio reikalavimo laikytis neprivalo. Bet koku atveju EESRK ragina Europos Komisiją toliau dėti pastangas ir pasitelkiant partnerystės susitarimą žvejybos srityje siekti, kad Bisau Gvinėja dalyvautų ICCAT veikloje, taip įgyvendinant tausaus išteklių naudojimo tikslą.

4.5 Dėl 12 straipsnio 3 ir 4 dalių EESRK yra susirūpinęs, kad Europos Komisija gali sulėtinti žvejybos leidimų išdavimo procedūrą.

4.6 Vertindamas 13 ir 14 straipsnius, kuriuose aptariamas pagal tausios žvejybos partnerystės susitarimus nepanaudotų žvejybos galimybių perskirstymas, Komitetas prašo Europos Komisiją užtikrinant vidaus nuoseklumą šias galimybes perskirstyti tiek ES vandenyse, tiek taikant dvišalius susitarimus su trečiosiomis šalimis, kaip antai Norvegija.

4.7 18 straipsnio c punkte nustatyta, kad vėliavos valstybė žvejybos leidimą gali išduoti tik jei veiklos vykdytojas yra pateikęs planuojamos žvejybos veiklos tausumo įrodymus, kurie grindžiami šiais dokumentais: trečiosios šalies ir (arba) regioninės žuvininkystės organizacijos atliktu moksliniu vertinimu ir to vertinimo analize, kurią atliko vėliavos valstybė narė remdamasi savo nacionalinio mokslinio instituto vertinimu. Komitetas mano, kad šią vėliavos valstybės narės atliekamą galutinę analizę reikėtų panaikinti.

4.8 19 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad Europos Komisija per 15 dienų turi išnagrinėti valstybių narių pateiktus dokumentus ir, iškilus problemai dėl kokio žvejybos laivo (laivo ir (arba) įrangos), per du papildomus mėnesius gali pateikti prieštaravimą leidimo suteikimui. Taikant šią dalį galėtų būti labai vėluojama suteikti tiesioginius žvejybos leidimus.

4.9 27 straipsnyje nustatyta, kad vėliavos valstybė narė ne vėliau kaip prieš 15 dienų iki planuojamos žvejybos veiklos atviroje jūroje pradžios apie išduotą žvejybos leidimą turi pranešti Europos Komisijai. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, EESRK mano, kad 15 dienų terminas turėtų būti išbrauktas; reikėtų paprasčiausiai nustatyti, kad Europos Komisijai turi būti pranešama iki veiklos pradžios.

4.10 EESRK nuomone, Komisija ir valstybės narės visa informacija tarpusavyje, taip pat su trečiosiomis šalimis turėtų keistis naudodamosi elektroninėmis priemonėmis. Komitetas taip pat mano, kad būtina sukurti elektroninį žvejybos leidimų registrą.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

PRIEDAS

Šis skyriaus nuomonės punktas buvo pakeistas atsižvelgiant į asamblėjoje priimtus pakeitimus, už kuriuos buvo atiduota daugiau kaip ketvirtadalis balsų (DTT 54 straipsnio 4 dalis):

4.2 punktas

Pasiūlymo 5 straipsnio 1 dalies d punkte nustatyta, kad vėliavos valstybė narė žvejybos leidimą gali išduoti tik jei veiklos vykdytoji ir žvejybos laivui 12 mėnesių iki žvejybos leidimo paraiškos pateikimo dienos nebuvo taikytos sankcijos už sunkius pažeidimus. EESRK nuomone, bet kokį sunkų pažeidimą padariusiam veiklos vykdytoji būtina taikyti tinkamas sankcijas: atsisakymas išduoti žvejybos leidimą veiklos vykdytoji yra ne bausmė antrą kartą, o atitiktis reikalavimams kriterijaus taikymas. Komitetas taip pat mano, kad ši priemonė prireikus turėtų būti taikoma tik tuo atveju, jeigu būtų priimtas res judicata galią turintis teismo sprendimas.

Paiškinimas

Gali atsirasti **dviguba sankcija**, kuri būtų **neproporcinga**, nes veiklos vykdytoji ir laivo kapitoni būtų ne tik taikomos 2009 m. lapkričio 20 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1224/2009, nustatančio Bendrijos kontrolės sistemą, kuria užtikrinamas bendrosios žuvininkystės politikos taisyklių laikymasis, 90–92 straipsniuose ir 2008 m. rugsėjo 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1005/2008, nustatančio Bendrijos sistemą, kuria siekiama užkirsti kelią neteisėtai, nedeklaruojamai ir nereglamentuojamai (NNN) žvejybai, atgrasyti nuo jos ir ją panaikinti, 42–47 straipsniuose numatytos sankcijos, bet ir atsisakoma išduoti žvejybos leidimą.

Minėtuose straipsniuose jau numatytos griežtos sankcijos veiklos vykdytojams už sunkius pažeidimus nuo piniginės nuobaudos (kuri yra bent penkis kartus didesnė už žvejybos produktų, gautų padarant sunkų pažeidimą, vertę) iki papildomų sankcijų:

- 1) pažeidime dalyvavusio žvejybos laivo laikinas areštas;
- 2) laikinas žvejybos laivo sulaikymas;
- 3) uždraustų žvejybos įrankių, sugautų žuvų ir žuvininkystės produktų konfiskavimas;
- 4) žvejybos leidimo galiojimo laikinas sustabdymas arba jo panaikinimas;
- 5) teisės žvejoti apribojimas arba atėmimas;
- 6) laikinas arba nuolatinis teisės gauti naujas žvejybos teises atėmimas;
- 7) laikinas arba nuolatinis draudimas gauti viešąją paramą arba subsidijas;
- 8) patvirtinto ekonominės veiklos vykdytojo statuso, suteikto pagal 16 straipsnio 3 dalį, galiojimo laikinas sustabdymas arba panaikinimas.

Reglamento Nr. 1224/2009 92 straipsnyje nustatyta taškų sistema už sunkius pažeidimus. Kai bendras taškų skaičius tampa lygus nustatytam skaičiui ar jį viršija, žvejybos licencijos galiojimas automatiškai sustabdomas bent dviem mėnesiams. Jei dėl to, kad licencijos turėtoji buvo skirtas nustatytas taškų skaičius, žvejybos licencijos galiojimas sustabdomas antrą kartą, jis sustabdomas keturiems mėnesiams, jei trečią kartą – aštuoniems mėnesiams, jei ketvirtą kartą – vieneriems metams. Jeigu nustatytas taškų skaičius turėtoji skiriamas penktą kartą, žvejybos licencija galutinai panaikinama.

Be to, manome, kad pažeidžiamas **nediskriminavimo principas**, nes tokiems pat pažeidimams ES ir ne ES vandenyse nebūtų taikomos tokios pat sankcijos. Už tokį patį pažeidimą žvejojantieji už ES ribų gautų papildomą sankciją, t. y. 12 mėnesių negalėtų gauti žvejybos leidimo. Taip panašioms pažeidimams būtų taikomas dvigubas standartas.

Balsavimo rezultatai:

Už 92

Prieš 50

Susilaikė 23.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008

(COM(2016) 39 final – 2016/023 (COD))

(2016/C 303/17)

Pranešėjas: Vladimír NOVOTNÝ

Europos Parlamentas, 2016 m. vasario 4 d., ir Taryba, 2016 m. vasario 18 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 192 straipsnio 1 dalimi ir 207 bei 304 straipsniais, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008

(COM(2016) 39 final – 2016/023 (COD)).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 11 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 153 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir pasiūlymai

1.1 Komitetas be išlygų rekomenduoja priimti pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008, kuris būtų **pirmas žingsnis Minamatos konvencijos ratifikavimo link** visos Europos Sąjungos ir jos valstybių narių lygmeniu.

1.2 Išmetamas gyvsidabris yra viso pasaulio problema ir jai reikia pasaulinio lygmens sprendimo, kuriuo turi tapti Minamatos konvencija. ES kartu su Japonija yra vienos pagrindinių gyvsidabrio grėsmės aplinkai (ir gyventojams) mažinimo iniciatorių. Reikia nepamiršti, kad gyvsidabris ir jo junginiai yra visam laikui aplinkoje liekantys elementai.

1.3 Komitetas pažymi, kad ES tęstinė veikla nagrinėjant su gyvsidabriu susijusias problemas pasaulio ir ypač ES lygmeniu padėjo 75 % Sąjungoje sumažinti gyvsidabrio išmetimą dėl žmogaus veiklos palyginti su 1990 m. ir kad priimtomis teisinėmis priemonėmis užtikrinamas tolesnis laipsniškas išmetamo gyvsidabrio kiekio mažinimas.

1.4 Komitetas rekomenduoja, kad papildomos priemonės, kurių ES ims po to, kai Minamatos konvencija bus ratifikuota ir įsigalios, atitiktų jos įgyvendinimo reikalavimus. Komitetas yra įsitikinęs, kad teisės aktų sistema, kuria visų pirma reglamentuojamas gyvsidabrio išmetimas, taip pat gamybos procesai ir produktai, yra pakankami siekiant įvykdyti konvencijoje nustatytus įsipareigojimus ir nesumažinti visos ES konkurencingumo.

1.5 Komitetas mano, kad svarbiausia skirti tinkamą ES mokslinių tyrimų pajėgumų dalį spręsti gyvsidabrio ir jo pakaitalų problemoms, susijusioms su gamybos procesais ir produktais.

1.6 Be to, Komitetas rekomenduoja, kad ES kompetentingos institucijos bei Minamatos konvenciją pasirašiusios ES valstybės narės po jos ratifikavimo dalyvautų pirmajame Konvencijos dėl gyvsidabrio šalių konferencijos (COP 1) posėdyje, kuriam šiuo metu rengiamasi, ir praturtintų ją naujomis žiniomis, kuriomis remiantis būtų galima sumažinti gyvsidabrio išmetimą dėl žmogaus veiklos bei jo panaudojimą produktuose ir gamybos procesuose.

2. Įžanga

2.1 Gyvsidabris yra viena sudėtinių Žemės plutos dalių, jo Žemės paviršiuje vidutiniškai aptinkama apie 0,05 mg/kg, šis skaičius priklausomai nuo vietos gali labai svyruoti. Šiek tiek gyvsidabrio taip pat yra žemiausiuose biosferos sluoksniuose. Gyvsidabris kaupiasi augaluose, tai paaiškina jo buvimą iškastiniame kure, pavyzdžiui, anglyje, naftoje ir gamtinėse dujose, o taip pat ir biodegaluose. Kalbant apie gyvsidabrio išmetimą deginant biomasę, jo kiekis yra beveik toks pat kaip ir deginant anglis. Gyvsidabrio ir jo išmetimo problemos išsamiai aprašytos Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP) dokumentuose ⁽¹⁾.

2.2 Gyvsidabris, patekęs į aplinką, joje išlieka, cirkuliuodamas tarp oro, vandens, nuosėdų, dirvožemio ir įvairių biotos formų. Jis gali pavirsti (dažniausiai vykstant mikroboų metabolizmui) metilo gyvsidabriu, turinčiu savybę kauptis organizmuose, visų pirma vandens gyvūnų maisto grandinėje (žuvys ir jūrų žinduoliai). Priežastis, dėl kurios gyvsidabris ir kiti sunkieji metalai laikomi grėsme aplinkai visame pasaulyje, yra biologinis kaupimasis aplinkoje ir galimas pasisklidimas atmosferoje dideliu atstumu.

2.3 Kai kuriuose pasaulio kraštuose, ypač už ES ribų, nemaža gyventojų dalis patiria sąlytį su gyvsidabriu, kurio kiekiai gerokai viršija saugias normas. Remiantis tiksliausiais skaičiavimais, dėl žmogaus veiklos visoje planetoje per metus į atmosferą išmetama apie 1 960 tonų gyvsidabrio, iš jų 87,5 tonos per metus (4,5 % viso kiekio) – ES. Tiesiogiai į vandenį išmetamo gyvsidabrio kiekis visame pasaulyje šiuo metu sudaro apie 900 tonų per metus, panašus kiekis gyvsidabrio patenka į aplinką natūraliai (dėl uolų erozijos ir ugnikalnių veiklos). Dėl žmogaus veiklos į aplinką išmetamo gyvsidabrio apžvalga pateikiama 1 priede.

2.4 Nors gyvsidabrio vartojimas pasaulyje sumažėjo (pasaulinė paklausa krito daugiau kaip 50 %, palyginti su 1980 m.) ir jis atpigo, daugelyje pasaulio šalių toliau vyksta gyvsidabrio gavyba. Daugiausiai gyvsidabrio išgaunama Kinijoje ir Kazachstane. Europoje pirminė gyvsidabrio gamyba nutraukta jau 2003 m., tačiau jis, kaip šalutinis produktas, išsiskiria vykdant kitų žaliavų gavybos ir apdorojimo procesus. Šis gyvsidabris laikomas atliekomis ir tvarkomas laikantis teisės aktų dėl atliekų.

2.5 Dideli gyvsidabrio kiekiai taip pat patenka į pasaulinę rinką pertvarkant arba nutraukiant chloro ir šarmų įrenginių eksploatavimą šalyse, kuriose, priešingai nei ES, gyvsidabrio prekyba dar neuždrausta.

2.6 Išmetalai, susidarantys deginant anglį ir per kitus deginimo procesus, įskaitant plieno ir spalvotųjų metalų gamybą, sudaro didžiąją dalį dėl žmogaus veiklos į aplinką išmetamo gyvsidabrio kiekio, o ypač – gyvsidabrio junginių, patenkančių į aplinką iš konkrečių taršos šaltinių ES. Įvertinus įvairias galimybes visgi nustatyta, kad gyvsidabrio ir kitų elementų junginiai surenkami per dujų nuotekų valymo procesus bei specialius gyvsidabrio surinkimo procesus, kai tokius selektyvinius procesus atlikti tikslinga.

2.7 Kitas svarbus dėl žmogaus veiklos išmetamo gyvsidabrio, daugiausia elementinio, šaltinis – amalgamos naudojimas dantims plombuoti. Atrodo, kad šioje srityje gyvsidabrio išmetimas (pirmiausia į vandenį) geriau kontroliuojamas ir esamos tam reikalingos technologijos plačiai naudojamos išsivysčiusiose šalyse.

2.8 Ankstesnėse savo nuomonėse Komitetas jau išreiškė pilietinės visuomenės požiūrį į kenksmingų gyvsidabrio ir jo junginių išmetimą, ir šia nuomone natūraliai pratęsiamas ankstesnis darbas ⁽²⁾.

⁽¹⁾ UNEP, 2013 m. *Global Mercury Assessment 2013: Sources, Emissions, Releases and Environmental Transport*. UNEP cheminių medžiagų departamentas, Ženeva, Šveicarija.

⁽²⁾ OL C 318, 2006 12 23, p. 115.
OL C 168, 2007 7 20, p. 44.
OL C 132, 2011 5 3, p. 78.

3. Komisijos dokumentas

3.1 Naująją tarptautinę konvenciją dėl gyvsidabrio pasirašė Sąjunga ir 26 valstybės narės. Minamos konvencijoje aptariamasis visas pasaulinis gyvsidabrio gyvavimo ciklas, nuo pirminės gyvsidabrio gavybos iki gyvsidabrio atliekų tvarkymo. Konvencijos tikslas – apsaugoti žmonių sveikatą ir aplinką nuo gyvsidabrio ir jo junginių, dėl žmogaus veiklos išmetamų į orą, vandenį ir žemę. ES ir dauguma jos valstybių narių pasirašė šią naują tarptautinę konvenciją dėl gyvsidabrio. Iki šios dienos iš viso ją pasirašė 128, o ratifikavo – 25 šalys⁽³⁾.

3.2 Išsamiai vertinant Sąjungos *acquis* buvo nustatyta keletas reglamentavimo spragų, kurias reikia pašalinti, siekiant užtikrinti, kad Sąjungos teisė visiškai derėtų su Konvencija⁽⁴⁾. Šiuo pasiūlymu siekiama pašalinti spragas, susijusias su:

- gyvsidabrio importu,
- tam tikrų produktų, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio, eksportu,
- gyvsidabrio naudojimu tam tikruose gamybos procesuose,
- naujais gyvsidabrio naudojimo produktuose ir gamybos procesuose būdais,
- gyvsidabrio naudojimu AMAAG (amatininkiškoje ir mažos apimties aukso gavyboje) ir
- gyvsidabrio naudojimu dantų amalgamoje.

3.3 Siekiant teisinio aiškumo, pagal Konvenciją atsirandantys įpareigojimai, kurie dar nėra perkelti į ES teisę, turėtų būti integruoti į vieną teisės aktą.

3.4 Kadangi būtina didinti teisės aktų nuoseklumą ir aiškumą, reikėtų, kad nagrinėjamu pasiūlymu būtų panaikintas ir pakeistas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008 ir perimti jame nustatyti esminiai išpareigojimai.

3.5 Šios iniciatyvos tikslai taip pat dera su Europos pažangaus, tvaraus ir integracinio augimo strategijos „Europa 2020“ tikslais. Šis pasiūlymas padės visame pasaulyje nustatyti vienodas sąlygas pramoniniams procesams, kuriuose naudojamas ar netyčia išmetamas gyvsidabris ir gyvsidabrio junginiai, taip pat produktų, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio, gamybai ir prekybai jais, taip skatinant Sąjungos pramonės konkurencingumą.

3.6 Be to, nagrinėjamu pasiūlymu kiek įmanoma supaprastinamas ir išaiškinamas *acqui* siekiant geriau ir veiksmingiau jį įgyvendinti.

3.7 Poveikio vertinime buvo padaryta išvada, kad Minamos konvencijos ratifikavimas ir įgyvendinimas bus labai naudingas ES aplinkai ir žmonių sveikatai, daugiausia dėl numatomo gyvsidabrio išmetimo kitose pasaulio dalyse sumažėjimo.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Komitetas pritaria pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento priėmimui, nes šiuo dokumentu apvainikuojamos ilgalaikės pastangos sukurti atsakingą teisinę aplinką, kurioje būtų galima pasauliniu mastu ilgam ir tvariai sumažinti neigiamą gyvsidabrio ir jo junginių poveikį. Komitetas pažymi, kad pasiūlymas dėl reglamento visiškai atitinka pagrindinį tikslą – apsaugoti sveikatą ir aplinką nuo kenksmingo gyvsidabrio poveikio.

⁽³⁾ <http://mercuryconvention.org/Convention/tabid/3426/Default.aspx>.

⁽⁴⁾ Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Poveikio vertinimas, pridedamas prie dokumentų Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl gyvsidabrio, kuriuo panaikinamas Reglamentas (EB) Nr. 1102/2008, ir Pasiūlymas dėl Tarybos sprendimo dėl Minamos konvencijos dėl gyvsidabrio sudarymo“, SWD [2016] 17 final.

4.2 Komitetas labai palankiai vertina ne tik ES institucijų, bet ir įvairių valstybių narių indėlį rengiant Minamatos konvenciją, dėl jos derantis ir ją ratifikuojant.

4.3 Komitetas taip pat labai džiaugiasi dėl to, kad tiek praityje, tiek šiuo metu visam procesui nuolat taikomi esminiai subsidiarumo ir proporcingumo principai ir kad dėl to visoje ES ir pasaulio mastu priimti teisės aktai netapo mažiau veiksmingi.

4.4 Komitetas yra įsitikinęs, kad Europos pastangos padės greitai ratifikuoti Minamatos konvenciją iki 2016 m. pabaigos ir kad bus deramai apribotas dėl žmogaus veiklos į aplinką patenkančio ir visame pasaulyje naudojamo gyvsidabrio keliamas pavojus sveikatai bei aplinkai. Be to, Komitetas reiškia įsitikinimą, kad Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas neturėtų viršyti ir neviršys Minamatos konvencijoje nustatytų reikalavimų aprėpties.

5. Konkrečios pastabos

5.1 EESRK taip pat palankiai vertina tai, kad reglamente atsispindi konsultacijų su ES suinteresuotaisiais subjektais bei Jungtinių Tautų aplinkos programos (UNEP) ekspertų diskusijų dėl Minamatos konvencijos rezultatai. Jis palankiai vertina tai, kad Komisija tinkamai atliko labai reiklį ir plačią analizę, kurią vainikavo nagrinėjamas reglamento projektas.

5.2 Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad nebūtų pagrįsta nustatyti griežtesnius, nei reikalauja Konvencija, prekybos apribojimus, t. y. bešalygišką gyvsidabrio importo draudimą, nes tai daugiau kainuotų Sąjungos pramonei ir neturėtų didelio teigiamo poveikio aplinkai.

5.3 Be to, Komitetas pritaria Komisijos pasiūlyme dėl reglamento išreikštai nuomonei, kad tam tikrų produktų, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio, eksporto suvaržymai irgi nebūtų pagrįsti, nes naudojamo ir į aplinką išmetamo gyvsidabrio kiekiai iš esmės liktų nepakitę, bet dėl šio draudimo galėtų išaugti gyvsidabrio patekimas į aplinką trečiojoje šalyse.

5.4 Komitetas taip pat be išlygų (vadovaudamasis konsultacijų išvadomis ir analizės rezultatais) pritaria teiginiui, kad gyvsidabrio naudojimo suvaržymai taikant tam tikrus gamybos būdus ir naujus gamybos būdus turi būti proporcingi su tuo susijusiais rizikais ir taikomi atsižvelgiant į ilgalaikį technologijų pažangos procesą.

5.5 Komitetas visgi pritaria Minamatos konvencijos nuostatoms, kad šalys turi imtis priemonių, kuriomis būtų neskatinama kurti naujus gamybos procesus, kuriuose naudojamas gyvsidabris, ir gaminti bei pateikti į rinką naujus produktus, kurių sudėtyje yra gyvsidabrio.

5.6 Komitetas pažymi, kad taikant Direktyvą 2001/80/EB dėl tam tikrų teršalų, išmetamų į orą iš didelių kurą deginančių įrenginių, kiekio apribojimo, buvo gerokai sumažintas gyvsidabrio išmetimas į aplinką energetikos sektoriuje – ekonominės veiklos srityje, kurioje dėl žmogaus veiklos susidaro daugiausia gyvsidabrio išmetalų, atmosferinių iškritų pavidalu patenkančių į aplinką ir prasiskverbiančių į dirvožemį bei vandenį – ir kad ši tendencija tęsiasi. Nuo 1990 m. ES pavyko dėl žmogaus veiklos susidarantių gyvsidabrio išmetalų kiekį sumažinti daugiau nei 75 %⁽⁵⁾. Iki galo įgyvendinant Direktyvą 2010/75/ES dėl pramoninių išmetamų teršalų pavyks dar reikšmingiau sumažinti išmetamo gyvsidabrio kiekį. EESRK, pritardamas Komisijos nuomonei, reiškia įsitikinimą, kad šiuo metu nebūtina nei pakeisti, nei papildyti direktyvoje dėl pramoninių išmetamų teršalų išdėstyto reikalavimų, susijusių būtent su gyvsidabrio išmetalais.

⁽⁵⁾ Šaltinis: Europos aplinkos agentūra (EEA), *Trends in Emissions of Heavy Metals*, http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/daviz/emission-trends-of-heavy-metals-3#tab-chart_3.

5.7 EESRK pritaria siūlomoms nuostatoms, kuriomis siekiama apriboti pramoninių procesų metu išmetamo gyvsidabrio kiekį, vadovaujantis geriausių prieinamų gamybos būdų (GPGB) koncepcija ir jų informaciniais dokumentais.

5.8 EESRK nurodo, kad būtina priimti teisės aktų nuostatas dėl nuolatinio ir saugaus pramoninėje gamyboje nebenaudojamo gyvsidabrio sandėliavimo tinkamoje geologinėje aplinkoje, pavyzdžiui, nebeeksploatuojamose druskos kasyklose. EESRK ragina Komisiją skubiai apibrėžti sandėliavimo įrenginiams taikytinus kriterijus ir gyvsidabriu užkrėstų atliekų saugojimo reikalavimus.

5.9 Komitetas palankiai vertina naujausiomis mokslo žiniomis grindžiamą subalansuotą Europos Komisijos požiūrį į stomatologijos srityje naudojamas amalgamas. EESRK mano, kad dantų priežiūros įstaigų įrangai taikomi reikalavimai, pavyzdžiui, įpareigojimas įsigyti gyvsidabrio separatorius, taip pat dantų amalgamos kapsulėse naudojimo apribojimai, yra pakankami siekiant veiksmingai apriboti gyvsidabrio patekimą į aplinką ir apsaugoti žmonių sveikatą⁽⁶⁾. Kartu jis atkreipia dėmesį į galimą dar nežinomą bei tiksliai neapibrėžtą riziką, kurią gali kelti amalgamą pakeisiančios naujos dantims taisyti naudosis medžiagos.

5.10 Kartu EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad auga sveikatos apsaugos biudžeto kompensuojamų paslaugų savikaina ir kad tuo atveju, jeigu šios išlaidos būtų perkeltos tam tikrų kategorijų pacientams, jie gali pajusti šio proceso poveikį sveikatai ir socialinei padėčiai.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽⁶⁾ PSAMK (Pavojų sveikatai ir aplinkai mokslinio komiteto) mokslinė nuomonė dėl dantų amalgamos esančio gyvsidabrio keliamo pavojaus aplinkai ir netiesioginio poveikio sveikatai (2014 m. atnaujinta versija).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl 470–790 MHz dažnių juostos naudojimo Sąjungoje

(COM(2016) 43 final – 2016/0027 (COD))

(2016/C 303/18)

Pranešėjas: Raymond HENCKS

Taryba, 2016 m. vasario 16 d., ir Europos Parlamentas, ... m. ... d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl 470–790 MHz dažnių juostos naudojimo Sąjungoje

(COM(2016) 43 final – 2016/0027 (COD)).

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2016 m. gegužės 3 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 26 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK pritaria Komisijos pasiūlymui pagal nustatytą tvarkaraštį koordinuotai atlaisvinti naujus 694–790 MHz dažnio juostos (vadinamosios 700 MHz juostos) pajėgumus, kuriais galės naudotis judriojo ryšio tinklo operatoriai, teikdami belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugas pažangios ketvirtosios kartos ir būsimos penktosios kartos technologijomis, – taip kartu bus mažinama skaitmeninė geografinė atskirtis užtikrinant didesnę vietovių aprėptį ir didesnę duomenų perdavimo spartą.

1.2 Tačiau Komitetas baiminasi, kad kainos, kurias reikės mokėti už 700 MHz dažnių juostoje naudojamą naują technologiją, ir naujų pajėgumų pardavimo aukcione kaina vartotojams netaptų papildoma našta, kuri būtų nepakeliama vis didesnei gyventojų daliai, taip pat kai kurioms mažosioms įmonėms, ir dėl kurios daug pažeidžiamų asmenų gali neturėti finansinių išteklių dalyvauti naujame dinamiškame skaitmeniniame procese. Taigi EESRK ragina valstybes nares vadovaujantis ES valstybės pagalbos taisyklėmis sukurti kompensacijų sistemą, kad vėl nepadidėtų ekonominis atotrūkis.

1.3 Fizinės 700 MHz juostos radijo bangų sklidimo savybės veikiausiai vėl paskatins diskusijas dėl galimo elektromagnetinio lauko poveikio sveikatai. EESRK dar kartą ragina⁽¹⁾ Komisiją tęsti darbus šioje srityje laikantis atsargumo principo, ypač dėl to, kad vis dar reikia atlikti išsamesnius tyrimus.

1.4 EESRK ragina valstybes nares, suteikiant teises 700 MHz dažnių juostą naudoti belaidžio plačiajuosčio elektroninio ryšio paslaugoms, įsitikinti, kad įvairūs viešojo transporto tinklai turi reikiamus kanalus tinkamai aprėpčiai užtikrinti.

⁽¹⁾ OL C 242, 2015 7 23, p. 31.

1.5 Galiausiai, atsižvelgdamas į tai, kad kai kurios valstybės narės, surengusios aukcionus, šiuo metu yra suteikusios naujų dažnio pajėgumų ir jau pradėjusios nacionalinę leidimo naudotis šiais pajėgumais procedūrą, EESRK ragina Komisiją labai atidžiai stebėti padėties pokyčius ir neviršijant savo kompetencijos šioje srityje imtis veiksmų kilus net mažiausiai bendrosios rinkos susiskaidymo rizikai.

2. Įžanga ir aplinkybės

2.1 Atsisakius analoginės televizijos ir perėjus prie antžeminės skaitmeninės televizijos, kurios technologijų naudojamas radijo spektras yra daug siauresnis negu analoginių technologijų, sutaupyta daug dažnių juostos pločio (apie 18 % visų išteklių) dėl ankstesnio 800 MHz skaitmeninio dividendo juostos atlaisvinimo judriojo ryšio paslaugoms.

2.2 Šiuo metu antžeminės televizijos naudojamas spektras patenka į vadinamosios ultraaukštųjų dažnių (UHF) juostos (470–862 MHz) žemų dažnių, kurių fizinės sklidimo savybės yra stipresnės (jų bangos silpsta mažiau negu aukštesnių dažnių bangos), diapazoną.

2.3 Šie dažniai išsiskiria tuo, kad signalas sklinda toliau ir jo skvarbos galia didesnė, – šios savybės ypač tinka siekiant užtikrinti kaimo vietovių aprėptį ir transliavimą pastatuose. Atlaisvinti žemus dažnius, kurie itin naudingi siekiant užtikrinti labai didelės spartos plačiajuosčių judrųjų ryšių abiem kryptimis, taip pat naudinga atsižvelgiant į tinklų statybos išlaidas (nes šiems dažniams reikia mažiau siųstuvų arba perdavimo stočių) ir į viešuosius finansus, kadangi teisės naudotis šiais dažniais operatoriams parduodamos pagal tiksliai taisykles, kurias nustato telekomunikacijų reguliavimo institucijos. Todėl šie dažniai kartais vadinami „auksiniais“. Judriojo ir audiovizualinio ryšio operatoriai varžosi, kad valdžios institucijos suteiktų jiems šiuos dažnius.

2.4 Šiuo metu 470–790 MHz dažnių juosta naudojama audiovizualinės žiniasklaidos paslaugoms teikti, įskaitant antžeminę skaitmeninę televiziją, programoms kurti ir specialiesiems renginiams rengti (programų kūrimo ir specialiųjų renginių garso ryšio įrangai, pavyzdžiui, belaidžiams mikrofonams ir ausinėms, naudojamiems spektakliuose ir televizijos studijose režisierių nurodymams perduoti). Šiuo metu naujos kartos judriojo ryšio technologijoms naudojamos šios dažnių juostos: 800 MHz, 900 MHz, 1 800 MHz ir 2 600 MHz.

2.5 2012 m. pasaulinėje radijo ryšio konferencijoje nuspręsta didelę dalį atlaisvintų 470–790 MHz juostos (vadinamosios 700 MHz juostos) dažnių Europoje ir Afrikoje skirti plačiajuosčio judriojo ryšio paslaugoms.

2.6 Šis 700 MHz juostos dažnių skyrimas judriojo ryšio paslaugoms, suteikiant papildomų plačiajuosčio ryšio pajėgumų, visiškai atitinka ES daugiametės radijo spektro politikos programos (RSPP) tikslą užtikrinti, kad iki 2020 m. visi privatūs asmenys galėtų naudotis plačiajuosčiu bent 30 Mb/s spartos ryšiu.

2.7 Komisijos vertinimu, dėl naujo dažnių paskirstymo patiriama išlaidų: televizijos transliuotojai jų patiria dėl to, kad nuo skaitmeninės televizijos transliavimo standarto MPEG-2 pereinama prie standarto MPEG-4 (600–890 mln. EUR) ir (arba) prie vaizdo standarto HEVC (450–660 mln. EUR), o vartotojai – dėl to, kad reikia įsigyti naujus dekoderius ir adapterius (vienam namų ūkiui papildomai tenka 40–100 EUR).

3. Pasiūlymo dėl sprendimo turinys

3.1 Nagrinėjamo pasiūlymo tikslas – pasinaudoti išlaisvintais 700 MHz dažnių juostos pajėgumais, siekiant šią juostą suderinti beveik visame pasaulyje, visų pirma ją suderintai paskirti ir leisti naudoti ES lygmeniu. Šiam tikslui pasiekti:

— būtina suderinti belaidžio plačiajuosčio elektroninio ryšio paslaugų teikimo technines sąlygas, grindžiamas technologijų ir paslaugų neutralumo principu,

- valstybės narės iki 2017 m. pabaigos turės priimti savo nacionalinius veiksmų planus dėl 700 MHz dažnių juostos paskirties pakeitimo ir pranešti apie juos kitoms Sąjungos šalims, taip pat sudaryti būtinus tarpvalstybinio dažnių koordinavimo susitarimus,
- reikės nustatyti bendrą galimybės naudoti 700 MHz juostos pajėgumus užtikrinimo terminą (iki 2020 m. vidurio),
- valstybės narės iki 2022 m. birželio mėn. privalės suteikti leidimą prekiauti 700 MHz dažnių juostos naudojimo teisėmis.

3.2 Dėl žemesnių nei 700 MHz dažnių juostos pažymėtina, jog reikės:

- užtikrinti, kad 470–694 MHz dažnių juostą ar jos dalis būtų galima naudoti garso ir vaizdo žiniasklaidos, įskaitant nemokamą televiziją, paslaugoms teikti plačiosioms auditorijoms naudojant antžeminį ryšį, taip pat programų kūrimo ir specialiųjų renginių garso ryšio įrangai, atsižvelgiant į nacionalinius transliavimo poreikius,
- iki 2025 m. atlikti žemesnių nei 700 MHz dažnių juostos naudojimo vertinimą atsižvelgiant į pasaulinės radijo ryšio konferencijos, kurią Tarptautinė telekomunikacijų sąjunga (ITU) surengs 2023 m., rezultatus.

4. Bendrosios pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina tai, kad atlaisvinti 700 MHz dažnių juostos pajėgumai skirti belaidžio plačiajuosčio ryšio paslaugoms teikti ir kartu išsaugota pakankamai pajėgumų, skirtų antžeminei skaitmeninei televizijai.

4.2 Jis taip pat pritaria Komisijos pasiūlymui pagal nustatytą tvarkaraštį koordinuotai atlaisvinti pajėgumus ir taip išvengti „netvarkingo“ įgyvendinimo atsižvelgiant į neigiamą patirtį, kai po 2008 m. atlaisvintus 800 MHz dažnių juostos pajėgumus buvo leista naudoti be įgyvendinimo tvarkaraščio. Be to, EESRK siūlo, kad Komisija padėtų valstybėms narėms laiku sudaryti tarpvalstybinius susitarimus dėl dažnio su ES nepriklausančiomis kaimyninėmis šalimis siekiant sudaryti palankesnes sąlygas naudoti 700 MHz juostą belaidžiam plačiajuosčiam ryšiui bendrojoje rinkoje.

4.3 Judriojo ryšio operatoriams suteikus 700 MHz dažnių juostos pajėgumų, vidutinės trukmės laikotarpiu jie galės toliau pirmauti judriojo ryšio rinkoje, kurioje siekiama diegti patobulintą ketvirtosios kartos GSM sistemą, o vėliau jie galės pereiti prie penktosios kartos sistemos, kuri šiuo metu bandoma ir kurios greitis galės siekti 10–50 Gb/s. Naudojant 5G technologiją vartotojams bus užtikrintas didesnis greitis ir duomenų srautas, todėl bus galima tobulinti daiktų internetą, internetinius vaizdo įrašus, e. sveikatos taikomąsias programas, hologramas ir kt.

4.4 EESRK palankiai vertina tai, kad būsimas ryšys, kuris bus teikiamas naudojantis 700 MHz dažnių juosta, yra specialiai pritaikytas siekiant užtikrinti geresnę kaimo vietovių aprėptį, kuri padės mažinti geografinę skaitmeninę atskirtį.

4.5 Tačiau dėl naujo dažnių paskirstymo vartotojai patirs išlaidų, kurios tikrai bus didesnės už Komisijos prognozes (žr. 2.7 punktą), nes ne tik operatorių išlaidas, patirtas pakeitus skaitmeninės televizijos kodavimo standartus, bet ir judriojo ryšio operatorių sumokamą kainą už įsigytus naujus 700 MHz dažnių juostos pajėgumus turės padengti vartotojai, kurie privalės tiek įsigyti naujus televizijos dekoderius ir (arba) adapterius, tiek ir apsirūpinti naujais išmaniaisiais telefonais, kai bus pradėtos teikti penktosios kartos judriojo ryšio paslaugos.

4.6 Todėl kainos, tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su 700 MHz dažnių juostos paskirties keitimu, gali tapti neprieinamos vis didesnei gyventojų daliai, taip pat kai kurioms mažosioms įmonėms, kurios, beje, už skaitmeninę prieigą dažnai moka brangiau negu „integruoti“ naudotojai, nes neatitinka pasiūlymų sąlygų, parengiamų taip, kad jos būtų naudingos stambiems klientams. Taigi daug pažeidžiamų asmenų negalės savarankiškai naudotis savo teisėmis, neretai įgyjamomis tik naudojantis skaitmeninėmis priemonėmis, pavyzdžiui, tam tikromis paslaugomis arba išmokomis, skirtomis pagyvenusiems žmonėms arba darbo ieškančiam jaunimui. Siekdamas užtikrinti, kad ekonominis atotrūkis ir vėl nepadidėtų ir kad būtų teikiamas visuotinis skaitmeninis ryšys, EESRK ragina valstybes nares vadovaujantis ES valstybės pagalbos taisyklėmis sukurti pažeidžiamiems vartotojams palankią kompensacijų sistemą, kad naujas dinamiškas skaitmeninis procesas būtų naudingas visiems.

4.7 Fizinės 700 MHz juostos radijo bangų sklidimo savybės veikiausiai vėl paskatins diskusijas dėl galimo elektromagnetinio lauko poveikio sveikatai. EESRK dar kartą ragina ⁽²⁾ Komisiją tęsti darbus šioje srityje laikantis atsargumo principo, ypač dėl to, kad vis dar reikia atlikti išsamesnius tyrimus.

4.8 Pasiūlyme dėl sprendimo taip pat reikalaujama, kad valstybės narės, „suteikdamos 700 MHz juostos naudojimo belaidžio plačiajuosčio elektroninio ryšio paslaugoms teises[,] apsvaistytų, ar reikia imtis priemonių, kurios užtikrintų aukštą gyventojų ir teritorijos aprėpties kokybės lygį“. EESRK mano, kad šiomis aplinkybėmis operatoriai privalės turėti reikiamus kanalus, kad užtikrintų labai didelės spartos judrųjų plačiajuosčių ryšių ne tik atokiausiose kaimo vietovėse, bet ir įvairiuose viešojo transporto tinkluose.

4.9 Atsižvelgdamas į tai, kad kai kurios valstybės narės, surengusios aukcionus, šiuo metu yra suteikusios naujų dažnio pajėgumų ir jau pradėjusios nacionalinę leidimo naudotis šiais pajėgumais procedūrą, EESRK ragina Komisiją labai atidžiai stebėti pokyčius ir imtis veiksmų kilus net mažiausiai bendrosios rinkos susiskaidymo rizikai.

2016 m. gegužės 26 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽²⁾ Žr. 1 išnašą..

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl ES santykių su AKR valstybių grupe ateities

(2016/C 303/19)

Pranešėja: Brenda KING

2015 m. liepos 15 d. Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu nusprendė kreiptis į Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą prašydama parengti nuomonę dėl

ES santykių su AKR valstybių grupe ateities.

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2016 m. balandžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 192 nariams balsavus už, nė vienam nebalsavus prieš ir 4 susilaikius.

1. Rekomendacijos ir išvados

1.1 Kotonu susitarimas baigia galioti 2020 m. ir atveria galimybę peržiūrėti Afrikos, Karibų ir Ramiojo vandenyno valstybių (AKR) ir ES partnerystę bei nustatyti, kokios formos ji turėtų būti ir kokie klausimai turėtų būti sprendžiami. Nors Komisija ir Europos išorės veiksnių tarnyba (EIVT) norėtų atnaujinti santykius, nes AKR šalys yra laikomos pagrindinėmis partnerėmis, buvo pabrėžta, kad bus nagrinėjamos visos galimybės, įskaitant sutarties ir kolektyvinio požiūrio alternatyvas.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas (EESRK) atkreipia dėmesį į tai, kad sprendimą dėl veiklos su AKR kaip visuma tęsimo turėtų priimti AKR šalys.

1.3 EESRK rekomenduoja ES siekti modernios, lygiateisės ir veiksmingos partnerystės su AKR šalimis, užmezgant platesnius nei tik paramos teikėjo ir gavėjo santykius, ir tokią partnerystę reikėtų pagrįsti nuoseklia ir integruota ES išorės politika laikantis politikos suderinamumo vystymosi labai principo.

1.4 Ši sistema turėtų užtikrinti pilietinės visuomenės organizacijų, įskaitant privatų sektorių, dalyvavimą, kurių konkreti uždavoties būtų stebėti ir vertinti šio susitarimo įgyvendinimo poveikį darniam šalių vystymuisi. Pilietinei visuomenei reikėtų teikti techninę ir finansinę paramą, reikalingą šiam vaidmeniui atlikti.

1.5 Dabartinės formos Kotonu partnerystės susitarimas, sujungiantis investicijas ir ekonominę vystymąsi su politiniu, vertybėmis pagrįstu požiūriu, jau dabar papildoma Darnaus vystymosi darbotvarkę iki 2030 m.. Susitarime, kuris bus sudarytas pasibaigus galioti Kotonu susitarimui, reikėtų atsižvelgti į šioje nuomonėje išdėstytas rekomendacijas, jame taip pat numatant susitarimo stebėseną ir vertinimą. EESRK pasirengęs svarbiam vaidmeniui šiame procese.

1.6 EESRK rekomenduoja visas paramos vystymuisi, kurią ES skiria trečiosioms šalims, formas įtraukti į tą pačią teisinę sistemą, ir Europos Parlamentas turėtų taikyti vienodą demokratinę kontrolę, kartu išlaikydamas tuos pačius teigiamus Europos plėtros fondo (EPF) aspektus.

1.7 ES ir AKR partnerystė jau užtikrina visapusišką sistemą, skirtą spręsti tokias pasaulines problemas kaip klimato kaita, ir tai pasitvirtino per COP 21 derybas. Bendros pastangos turi būti stiprinamos, kad didėtų atsparumas AKR ir ES šalyse bei būtų galima kovoti su galimu neigiamu poveikiu – gamtinėmis nelaimėmis, ekonominiu žlugimu ir migracija dėl klimato.

1.8 EESRK remia pilietinės visuomenės organizacijų (PVO) dalyvavimą pradėdant ES ir AKR politikos sričių koncepcijos kūrimu, veiklos pradžia, baigiant jų stebėseną, įgyvendinimu bei *ex-post* peržiūra. Partnerystė, pasitelkiant holistinį struktūruoto dialogo ir reguliarių konsultacijų su pilietinės visuomenės organizacijomis procesą, vystysis Kotonu susitarimo dvasia, kad būtų visapusiškai įtraukti nevalstybiniai subjektai, kaip apibrėžta Kotonu susitarimo 6 straipsnyje.

1.9 Abu lygiaverčiai partneriai, remdamiesi ES ir AKR bendradarbiavimo *acquis*, gali veiksmingai parengti bendras strategijas būsimoms Pietų-Pietų ir trišalio vystomojo bendradarbiavimo programoms. Abipusiški mainai tarp šių partnerių gali būti veiksminga priemonė, skirta naujai tarptautinio vystymosi sistemai ir pasauliniams iššūkiams, įskaitant tuos, kurie susiję su vidutinės pajamos gaunančių šalių vaidmeniu.

1.10 Būsima partnerystė turi įtvirtinti „lygiateisę partnerystę“, kuri pabrėžiama naujojoje sistemoje, kuria pripažįstama, kad ir ES, ir AKR šalys susiduria su panašiais iššūkiais – pajamų nelygybe, jaunimo nedarbu, klimato kaita ir daugeliu kitų. Bendradarbiaudamos tarpusavyje kaip lygios partnerės, ES ir AKR šalys gali siekti atremti vystymosi iššūkius tiek ES, tiek AKR valstybėse.

2. Įžanga

2.1 Europos Sąjunga (ES) ir 79 Afrikos, Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno valstybės (AKR) yra sudariusios visapusišką ir teisiškai privalomą tarptautinio bendradarbiavimo susitarimą, kuriuo suvienijamos daugiau nei pusė pasaulio tautinių valstybių. Vadinamasis Kotonu partnerystės susitarimas (toliau – Kotonu susitarimas) buvo pasirašytas 2000 m. Benine, siekiant stiprinti ilgalaikį ES ir AKR valstybių bendradarbiavimą politikos, prekybos ir vystymosi srityse. Pasirašius šį susitarimą buvo įsteigtos įvairios institucijos, palengvinančios AKR ir ES vyriausybių, valstybės pareigūnų, Parlamento narių, vietos valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės, įskaitant privatųjį sektorių, bendradarbiavimą. Jis remiasi ES ir jos buvusių kolonijų istoriniais ryšiais, kurie vystėsi pasirašant pokolonijinius susitarimus: nuo I ir II Jaundės konvencijų asociacijos susitarimų tarp Europos ekonominės bendrijos ir buvusių Prancūzijos kolonijų Afrikoje (1963–1975 m.), vėliau AKR ir ES Lomės konvencijų (1975–2000 m.) ir vėliausiai – Partnerystės susitarimo, pasirašyto Kotonu (2000 m.).

2.2 Kotonu susitarimas baigs galioti 2020 m., todėl 2015 m. spalio 6 d. Europos Komisija ir Sąjungos vyriausioji įgaliotinė užsienio reikalams ir saugumo politikai paskelbė bendrą konsultacijų dokumentą. Konsultacijų dokumente nurodyta, jog bus siekiama „išsiaiškinti, kiek jis (partnerystės susitarimas) dar gali būti aktualus ateityje ir siekiant bendrų interesų“, atsižvelgiant tiek į ES, tiek į AKR institucijų, politinius, socialinius ir ekonominius pokyčius pasaulyje, kuris per pastaruosius 15 metų labai pasikeitė.

2.3 Pilietinės visuomenės dalyvavimas – konkrečios pastabos dėl politinio dialogo

2.3.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Kotonu susitarimo 6 straipsniu remiamas nevalstybinių subjektų dalyvavimas, pripažįstant, kad šioje partnerystėje jiems tenka svarbus vaidmuo. Vis dėlto Komitetas yra nusivylęs, kad bendradarbiavimas ir toliau labiausiai orientuojamas į valdymą, nors ir pripažįstama, kad politinis dialogas yra svarbus skatinant pilietinės visuomenės dalyvavimą vystymosi procese.

2.3.2 EESRK pakartoja, kad nevalstybiniai subjektai atlieka esminį vaidmenį visame vystymosi procese ir vykdant ekonominės partnerystės susitarimų stebėseną. Akivaizdu, kad atviresnis ir labiau dalyvaujamojo pobūdžio susitarimas po Kotonu turi daugiau galimybių pasiekti reikšmingų rezultatų.

2.3.3 EESRK su nusivylimu pažymi, kad daugelis AKR valstybių, siekdamos apriboti nevalstybinių subjektų veiklą, priima ribojamuosius teisės aktus, kurie kai kuriais atvejais turėjo labai neigiamą poveikį aktyviam pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimui. 2014 m. PVO tvarumo indeksas⁽¹⁾ rodo, kad daugelyje Užsachario šalių PVO, pirmiausia tos, kurios gina žmogaus teises, susiduria su vis didesniais apribojimais arba grasinimais apriboti jų darbą.

⁽¹⁾ <https://www.usaid.gov/africa-civil-society>.

2.3.4 EESRK rekomenduoja, kad, nepaisant to, dėl kokios sistemos būtų susitarta po 2020 m., ji turėtų sustiprinti konkrečiai pilietinės visuomenės organizacijų ir apskritai nevalstybinių subjektų, kaip politikos procesų patikimų suinteresuotųjų subjektų, teisėtumą. Be to, EESRK supranta, kad pasekmės neįtraukus nevalstybinių subjektų į šį procesą būtų labai liūdnos. Todėl Komitetas ragina prisiimti tvirtesnius techninius ir finansinius įsipareigojimus skatinti ir remti aktyvų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą.

3. Bendroji informacija. Kotonu susitarimas

3.1 1957 m. pasirašius Romos sutartį užjūrio šalys ir teritorijos (UŠT) buvo susietos su Europos ekonomine bendrija (EEB) pagal oficialią ir privilegijuotą bendradarbiavimo programą, pagal kurią buvo susisteminti Europos ryšiai su AKR šalimis. AKR grupę, kurią įsteigė jos nariai 1975 m. pasirašytu Džordžtauno susitarimu, iš pradžių sudarė 46 AKR valstybės: 36 Afrikos, 7 Karibų jūros ir 3 Ramiojo vandenyno. Šiuo metu AKR valstybių grupei priklauso 79 šalys – 48 Užsacharės, 16 Karibų jūros ir 15 Ramiojo vandenyno valstybės (Kuba yra narė, tačiau nepasirašė Kotonu susitarimo, o Pietų Afrikos Respublika yra Kotonu susitarimo susitariančioji šalis, tačiau jai netaikomos tam tikros susitarimo nuostatos). Nuo 2000 m. AKR ir ES bendradarbiavimas valdomas pagal Kotonu partnerystės susitarimą.

3.2 Pagrindinis Kotonu susitarimo tikslas – „skurdo sumažinimas ir, galiausiai, panaikinimas, o tai atitinka tvarios plėtros ir laipsniškos AKR šalių integracijos į pasaulio ekonomiką tikslus“ – grindžiamas trimis vienas kitą papildančiais ramsčiais:

- **Politinis dialogas.** Kotonu susitarimas buvo itin pažangus, nes buvo paremtas išsamiu politiniu dialogu, kuriam būtinai dideli dvišaliai įsipareigojimai. Jame teigiama, kad „dialogo metu dėmesys sutelkiamas, *inter alia*, į konkrečius politinius klausimus, kurie kelia abipusį susirūpinimą arba turi bendrą svarbą siekiant šio susitarimo tikslų, pavyzdžiui, prekyba ginklais, didelės išlaidos karo pramonei, narkotikai ir organizuotas nusikalstamumas arba tautinė, religinė ar rasinė diskriminacija. Dialogo metu taip pat reguliariai vertinami pokyčiai pagarbos žmogaus teisėms, demokratijos bei teisinės valstybės principų ir gero valdymo srityse.“
- **Ekonominiai ir prekybos ryšiai.** Kotonu susitarimas skiriasi nuo ankstesnių Jaundės ir Lomės prekybos susitarimų, kurių pagrindas buvo vienašališkai ES suteikiamos vienašalės lengvatos. ES pripažįsta, kad „kalbant apie ekonomikos pagrindus, dabartinė sistema žlugo; AKR šalys vis dažniau lieka pasaulio prekybos nuošalėje, net ir taikant itin lengvatinius muitų tarifus“⁽²⁾. Naujieji prekybos susitarimai, dėl kurių bus deramasi pagal Kotonu susitarimą – ekonominės partnerystės susitarimai (EPS) – skirti pašalinti šiuos istorinius trūkumus ir galiausiai turėtų leisti AKR šalims integruotis į pasaulio ekonomiką. EPS taip pat laikosi Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) taisyklių mažindama neigiamą „vienašalių lengvatų“ poveikį AKR nepriklausančioms besivystančioms šalims ir skatina regioninę integraciją, užtikrindama sąsajas su esamomis AKR regionų ekonomikos institucijomis ir laisvosios prekybos zonomis (LPS). Nors derybos dėl šių abipusių ir asimetriškų laisvosios prekybos susitarimų prasidėjo 2002 m., CARIFORUM regionas yra pirmasis ir vienintelis 2007 m. pasirašęs visapusišką EPS, pagal kurį ne tik vykdoma prekyba – jis apima ir „Singapūro klausimus“. Derybų su kitais regionais paieška vyko ne taip sklandžiai – buvo ieškoma įvairių ekonominio vystymosi variantų ir iki šiol sudaryta vos keletas tarpinių EPS, apimančių tik prekybą prekėmis, su Pietų Afrikos vystymosi bendrija (SADC), Rytų Afrikos bendrija (RAB) ir Vakarų Afrikos valstybių ekonomine bendrija (VAVEB).
- **Prekyba ir regioninė integracija.** EPS siekiama skatinti regioninę integraciją ir yra pagrįstas idėja, kad didesnė regioninė integracija didina prekybos pajėgumus, o tai, savo ruožtu, skatina ekonomikos augimą, užimtumą ir ekonominę plėtrą. Tačiau EPS kritikai teigia visiškai priešingai – EPS iš esmės trukdo siekti didesnės regioninės integracijos. Šis argumentas grindžiamas prielaida, kad EPS nenumato būtinų struktūrinių AKR šalių ekonomikos pokyčių, kurie leistų joms stiprinti savo padėtį ir pakilti aukščiau pasaulinėje vertės grandinėje (PVG).

⁽²⁾ Už prekybą atsakingas Europos Komisijos narys Karel de Gucht, Lygiavertė partnerystė, 20-oji AKR ir ES jungtinės parlamentinės asamblėjos sesija Kinšasoje, 2010 m. gruodžio 4 d., p. 3. Prieiga 2012 m. gruodžio 26 d., http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2010/december/tradoc_147082.pdf.

- **Prekyba ir darnus vystymasis.** Ironiška, tačiau EPS buvo labai kritikuojamas dėl nepakankamo užmojo, ypač kalbant apie darnų vystymąsi. Laikinieji EPS su trimis Afrikos regionais sulaukė kritikos, be kita ko, iš Europos Parlamento narių dėl to, kad juose iš viso nėra darnaus vystymosi skyrių. Jų nuomone, tai sumenkina plataus užmojo susitarimo taikymo sritį, ES įsipareigojimą siekti darnaus vystymosi ir jos pačios politikos suderinamumo vystymosi labai principą. CARIFORUM ir ES EPS atveju, nors susitarimas yra vienintelis išsamus iki šiol pasirašytas susitarimas, kritikai nurodė, jog riboto eksporto nuostatos galėtų pakenkti regiono gebėjimui reaguoti į sisteminius sukrėtimus ir kartu sumenkinti regiono gebėjimą užsitikrinti apsirūpinimo maistu saugumą.
- **Vystomasis bendradarbiavimas.** Bendradarbiavimo priemonės ir metodai yra skirti Kotonu susitarimo principams įgyvendinti, daugiausia dėmesio skiriant rezultatams, partnerystei ir atsakomybei. Todėl už Europos plėtros fondo (EPF) planavimą ir įgyvendinimą prisiimama bendra atsakomybė.
- **EPF** yra tiesiogiai finansuojamas valstybių narių savanoriškais įnašais ir ne iš ES biudžeto, tačiau siekiant nuoseklumo derybos dėl jo vyksta kartu derantis dėl kitų ES išorės finansavimo priemonių. Jį valdo Europos Komisija ir Europos investicijų bankas. EIB valdo investicinę priemonę ir AKR šalių privačiojo sektoriaus bendrovėms trumpalaikiams ir ilgalaikiams privačiojo ir viešojo sektorių projektams įgyvendinti teikia paskolas, garantijas ir lėšas ir iš EPF, ir nuosavų išteklių.
- **EPF bendri asignavimai padidėjo**, tačiau buvo išsaugotas jo tarpvyriausybiniis pobūdis ir valdymo struktūra, todėl, be daugiametės finansinės programos (DFP), jis galėjo tapti didžiausiu ES vystomojo bendradarbiavimo elementu. Atsižvelgiant į unikalią EPF istoriją ir teisinį statusą, taip pat tarpvyriausybinių pagrindą, Europos Parlamentas neturi bendro sprendimo galios jo atžvilgiu. EP Vystymosi komitetas dalyvauja bendrose politinėse diskusijose ir yra svarbus Kotonu susitarimo suinteresuotasis subjektas. Jungtinė parlamentinė asamblėja (JPA) taip pat turi teisę vykdyti nacionalinių orientacinių programų (NOP) ir regioninių orientacinių programų (ROP) EPF asignavimų parlamentinę kontrolę.
- **EPF** ir įtraukimas į biudžetą. Europos Parlamentas, pasinaudodamas specialia biudžeto įvykdymo patvirtinimo procedūra, patvirtina Europos Komisijos atliktą EPF valdymą ir jo įgyvendinimą. EP ir Taryba ir toliau nesutaria dėl EPF įtraukimo į ES biudžetą, nors Komisija ne kartą yra siūliusi EPF įtraukti į ES biudžetą.
- EESRK mano, kad visų formų parama, ES teikiama trečiosioms šalims, turėtų priklausyti tai pačiai teisinei sistemai ir jai turėtų būti taikoma ta pati Europos Parlamento demokratinė kontrolė. Todėl ragina EPF įtraukti į ES biudžetą, išsaugant teigiamus EPF aspektus (pvz., abipusiškumą ir abipusę atsakomybę). Taip bus labiau suderinta ES vystymosi politika.

4. Bendroji informacija. Besikeičiantis pasaulis

4.1 Kaip pripažįstama bendrame konsultacijų dokumente, nuo 2000 m., kai įsigaliojo šis susitarimas, pasaulis itin pasikeitė. ES lygmeniu ES nuo 2000 m. iki 2013 m. priėmė 13 naujų valstybių narių – dabar jų yra 28. Naujosios valstybės narės neturi kolonijinių istorinių ryšių ir, savo ruožtu, skiriasi jų prekybos, ekonominiai ir politiniai su AKR valstybėmis, arba tokių santykių iš viso nėra, išskyrus tuos, kurie užsimezgė joms įstojus į ES. Visuotiniu mastu, pasaulyje padaugėjo gyventojų, jis tapo labiau tarpusavyje susietas, priklausomas nuo įvairių aplinkybių, sudėtingesnis ir jame vis dažniau susiduriama su naujais iššūkiais, pavyzdžiui, klimato pokyčiais, globalizacijos padariniais, dažnesniais teroro aktais, konfliktais ir masine migracija.

4.2 Nuo 2000 m. Afrikoje, Azijoje ir Lotynų Amerikoje atsirado naujų ekonominių jėgų ir kitų partnerystės grupių, pavyzdžiui, Afrikos Sąjunga ir G77, o daug AKR šalių laikotarpiu nuo 2020 m. iki 2030 m. siekia įgyti vidutinės pajamas gaunančios šalies statusą, taip sumažindamos savo priklausomybę nuo užsienio pagalbos.

4.3 ES partnerystė su trimis regionais, kurie sudaro AKR grupę, sustiprinta už Kotonu susitarimo taikymo ribų, nors ir su juo suderinus. Tai atspindi Afrikos ir ES strateginę partnerystę, bendra Karibų ir ES partnerystės strategija ir partnerystės su Ramiojo vandenyno salomis stiprinimo strategija. Taip pat sustiprėjo bendradarbiavimas su regionų ir subregionų organizacijomis, ypač sudarius EPS, ir taikos bei saugumo srityje.

4.4 Nors pasaulinio vystymosi srityje pasiekta laimėjimų, vis dar esama didelio atotrūkio – nuo šimtų milijonų žmonių, gyvenančių didžiuliam skurde, iki lyčių nelygybės bei pasaulyje išmetamo anglies dioksido kiekio, kuris nuo 1990 m. padidėjo daugiau kaip 50 %. Tarptautiniu lygmeniu, 2015 m. rugsėjo mėn. buvo patvirtinta nauja darnaus vystymosi tikslų (DVT) ir jų finansavimo visuotinė sistema, kuria taip pat sprendžiami tarpusavyje susiję skurdo panaikinimo ir darnaus vystymosi klausimai. Ji grindžiama nauja „pasauline partneryste“, kuria sutelkiami visi įgyvendinimo būdai ir dalyviai, ir yra vienodai taikoma visoms šalims.

4.5 Todėl EESRK rekomenduoja veiksmingą tarptautinių santykių sistemą, pagrįstą jau ne tik paramos teikėjo ir gavėjo santykiais, kuri atitiktų savo paskirtį siekiant įgyvendinti darnaus vystymosi tikslus ir pasiekti geresnių rezultatų AKR ir ES piliečiams pasitelkus bendradarbiavimą politikos, ekonomikos ir vystymosi srityse.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Vystomojo bendradarbiavimo ramsis

5.1.1 EESRK mano, kad partnerystės perbalansavimas laikantis Darbotvarkės iki 2030 m., kurioje numatyta 17 darnaus vystymosi tikslų, bus tinkamiausias būdas „sustiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę partnerystę“ (17 darnaus vystymosi tikslų). Darnaus vystymosi tikslai užtikrina bendrą sistemą, apimančią 169 uždavinius, kuria siekiama panaikinti skurdą ir badą, visiems užtikrinti prieigą prie įperkamos ir tvarios energijos, kurti atsparią infrastruktūrą, kovoti su klimato kaita ir jos poveikiu, propaguoti teisinę valstybę ir visiems užtikrinti vienodą teisę kreiptis į teismą.

5.1.2 Laikantis politikos suderinamumo vystymosi labai principo, darnaus vystymosi tikslų sistema užtikrina papildomas ir holistines gaires būsimiems ES ir AKR santykiams siekiant bendrų tikslų, kurie bus ir pasaulinio masto. Be to, atsižvelgiant į tai, kad ES vidaus politika daro išorinį poveikį, o jis šalims partnerėms gali būti neigiamas, bendradarbiavimas siekiant darnaus vystymosi tikslų turi teigiamą šalutinį poveikį užtikrinant politikos suderinamumą vystymosi labai, pasitelkus suderintus prioritetus ir kartu atsižvelgiant į regionines vystymosi darbotvarkes.

5.1.3 Pasaulio banko ir daugiašalių plėtros bankų teigimu, finansiniai ištekliai, kurių reikia norint pasiekti darnaus vystymosi tikslus, yra milžiniški ir 80 % šių išteklių sudaro investicijos į infrastruktūrą. Nors EPF vis dar yra svarbus mažiausiai išsivysčiusių šalių finansavimo šaltinis, palyginti su daugelio šalių bendrais biudžetais, jis yra mažas ir manoma kad jis dar mažesnis. Vis dėlto daugelyje AKR valstybių vidaus finansinių išteklių sutelkimas gali tapti pagrindiniu vystymosi finansavimo šaltiniu. Pasaulio banko 2013 m. vystymosi finansavimo po 2015 m. ataskaitoje nustatyta, kad 50–80 % infrastruktūros finansavimo pagal darnaus vystymosi tikslus turėtų būti gauta iš pačių šalių vidaus išteklių.

5.1.4 Todėl EESRK tiki, kad vystymosi finansavimas turėtų būti naudojamas siekiant stiprinti gebėjimus vidaus ištekliams sutelkti ir naudoti. Pavyzdžiui, remiantis EBPO duomenimis, kiekvienas paramos užjūrio šalių vystymuisi doleris, išleistas administracinių gebėjimų mokesčių srityje stiprinimui, gali sukurti tūkstančius papildomų dolerių mokesčių pajamų srityje, atsižvelgiant į šalies padėtį. Apskaičiuota, kad daugelyje Afrikos šalių mokesčiai sudaro tik 10–15 % BVP⁽³⁾. Išteklių turinčios šalys taip pat gali būti remiamos siekiant stiprinti jų gebėjimus derėtis dėl sąžiningų sutarčių su kasybos ir kitomis gavybos bendrovėmis, kad būtų padidintos pajamos, kurias numatyta gauti pagal DVT išpareigojimus. Be to, reikėtų paremti AKR šalių siekį industrializuotis ir pačioms perdirbti savo žaliavas ir prekes vietas, regioninėms ir tarptautinėms rinkoms.

⁽³⁾ *The Economist*, 2016 4 15 „Making Africa Work“

5.1.5 EESRK taip pat rekomenduoja ateityje bendradarbiauti sprendžiant rimto kvalifikuotų darbuotojų trūkumo sparčiai augančiuose AKR šalių sektoriuose problemą, ypač atsižvelgiant į tai, kad JT prognozuoja, kad Afrikos gyventojų skaičius pasieks 2,5 milijardus – ketvirtadalį pasaulio populiacijos⁽⁴⁾. Tai, be kita ko, yra gavybos pramonės, energetikos, vandens tiekimo ir infrastruktūros, taip pat žemės ūkio, sveikatos ir telekomunikacijos sektoriai. Šis įgūdžių trūkumas yra viena iš priežasčių, kodėl AKR šalys eksportuoja žaliavas, kurios perdirbamos kitose pasaulio šalyse, o tai kenkia AKR šalių pramonei ir darbo vietoms. Šioms šalims reikia pačioms vykdyti mokslinius tyrimus ir priimti novatoriškus sprendimus, kad spręstų joms iškilusias vystymosi problemas, įskaitant ir klimato kaitą. Tačiau tyrėjų ir gyventojų skaičiaus santykis Afrikos šalyse yra labai mažas. Burkina Faso, pavyzdžiui, milijonui gyventojų tenka 45 mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros specialistai, o Nigerijoje – 38, palyginti su 481 specialistu Lotynų Amerikoje ir 1 714 – Rytų Azijoje⁽⁵⁾. Nereikėtų pamiršti ir apykaitinės migracijos kvalifikuotų darbuotojų trūkumo problemai spręsti. Jau „Erasmus +“ yra numatyta ES jaunimo apykaitinė migracija, taigi panašios nuostatos turėtų būti parengtos ir AKR jaunimui. Tam reikia keisti diskusijas dėl migracijos, kad daugiau dėmesio būtų skirta judumui, ypač jaunimo judumui, švietimo ir mokymo, stažuotčių ir mainų bei kitais tikslais.

5.1.6 ES ir jos valstybės narės, laikydamosi politikos suderinamumo vystymosi labai principo, ir atsižvelgdamos į pirmiau minėtą rekomendaciją stiprinti mokesčių administravimo gebėjimus naudojant paramą vystymuisi, turėtų veiksmingai kovoti su neteisėtais finansiniais srautais. Mokesčių valdymas yra ypač svarbus ir gali sustiprinti AKR šalių darnų vystymąsi. Pavyzdžiui, Afrikoje dėl neteisėtų finansinių srautų prarandama daugiau nei žemynas gauna iš oficialios paramos vystymuisi (OPV) ir tiesioginių užsienio investicijų kartu sudėjus.

5.1.7 Būsima partnerystė taip pat turi pripažinti didelę dirbančių migrantų ir išieivių siunčiamų pinigų svarbą – perlaidos tapo pagrindiniu tiesioginių užsienio investicijų šaltiniu AKR šalyse, viršijusiu net oficialią paramą vystymuisi. Tačiau svarbu, kad ES valstybės narės laikytųsi savo įsipareigojimo skirti 0,7 % BNP, laikydamosi politikos suderinamumo vystymosi labai principo.

5.2 *Ekonominių ir prekybos santykių ramstis*

5.2.1 EPS siekiama skatinti regioninę integraciją, jie taip pat taikomi kuriant AKR regionines ekonomines bendrijas (REB). Derybos pradėtos 2002 m., tačiau dėl PPO nukrypti leidžiančios nuostatos – lengvatinio režimo ir toliau taikomos AKR grupei priklausančioms besivystančioms šalims, priešingai nei AKR nepriklausančioms besivystančioms šalims – kuri turėjo baigti galioti 2007 m. pabaigoje, buvo jaučiamas spaudimas laiko atžvilgiu.

5.2.2 Derybos dėl EPS vyksta sunkiai dėl keleto priežasčių: labai skiriasi AKR regioninių ekonominių bendrijų derybiniai gebėjimai ir šių bendrijų branda; be kita ko, skiriasi vystymosi ir regioninės integracijos vizija; skiriasi prekybos, pagrįstos abipusiškumu, vizija. Nuo derybų pradžios 2002 m., AKR šalims dabar jau taikomi išsamūs ekonominės partnerystės susitarimai ir laikinieji ekonominės partnerystės susitarimai, taip pat keletas skirtingų prekybos režimų, įskaitant bendrąją lengvatinių muitų tarifų sistemą (BLS ir BLS +) ir „Viskas, išskyrus ginklus“ (VIG) iniciatyvą.

5.2.3 Kadangi EPS, be kita ko, siekiama prisidėti skatinant tvarų ekonomikos augimą, mažinant skurdą, gerinant gyvenimo lygį ir regioninę integraciją, siekiant šių tikslų būtina veiksmingai įgyvendinti ir stebėti EPS veikimą.

5.2.4 Todėl EESRK primygtinai rekomenduoja įdiegti sistemą (pvz., įkurti jungtinius konsultacinius komitetus), siekiant užtikrinti, kad pilietinės visuomenės organizacijos tiek ES, tiek AKR regionuose, būtų įtrauktos į EPS įgyvendinimo stebėsenos struktūras, kad jų rekomendacijos, parengtos po stebėjimo, būtų vykdomos, o procesai būtų suderinti su darniu vystymuisi ir visa tai galiotų ir po 2020 m. Tais atvejais, kai derybos dėl EPS su, pavyzdžiui, PAVB, jau baigtos, ir todėl mažai tikėtina, kad jos gali būti atnaujintos, EESRK pritarė, kad šiuo tikslu būtų vykdomos derybos dėl EPS protokolo.

⁽⁴⁾ *The Economist*, 2016 4 15 „Making Africa Work“

⁽⁵⁾ <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2014/04/15/world-bank-centers-excellence-science-technology-education-africa>.

5.2.5 ES delegacijos (ESD) yra pagrindiniai subjektai, turintys bendradarbiauti su vietos nevalstybiniais subjektais ir ES bei AKR šalių regioninėmis institucijomis, kad bendri veiksmai būtų skaidrūs, koordinuoti ir efektyvūs. Be to, reikėtų imtis bendro ES delegacijų pilietinės visuomenės organizacijų veiksmų planų ir atitinkamų AKR regioninių pilietinės visuomenės organizacijų strategijos koordinavimo, siekiant skatinti visapusišką požiūrį į pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą.

5.2.6 Be to, EESRK rekomenduoja, kad šie jungtiniai konsultaciniai komitetai (JKK) apimtų plataus masto pilietinės visuomenės dalyvavimą, vienodomis sąlygomis dalyvaujant ir mokslo bendruomenei, verslo ir socialiniams partneriams (be kita ko, ūkininkams, moterims ir jaunimo organizacijoms), ir kad šie komitetai turėtų pakankamai išteklių ir prieinamą biudžetą palengvinti jų gebėjimus veiksmingai ir savarankiškai veikti. Be to, EESRK pabrėžia, kad svarbu, jog abu partneriai finansuotų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą siekiant visapusiškai įkūnyti „lygiateisę partnerystę“, kurios siekia ir ES, ir AKR.

5.3 EPF

5.3.1 EPF yra suvokiamas kaip nuspėjamas ir patikimas vystymosi finansavimo šaltinis, kuris atlieka svarbų vaidmenį išsaugant AKR suinteresuotumą Kotonu susitarimu. Ginčytina EPF finansavimo forma – parama biudžetui arba tiesioginė parama nacionaliniams biudžetams su iš anksto nustatytais prioritetais (sektorinė parama biudžetui) arba be jų (bendra parama biudžetui). 2002–2010 m. laikotarpiu Komisija skyrė bendrai paramai biudžetui iš 6,2 mlrd. EUR, iš jų daugiau kaip 90 % skiriamas Afrikai. Nepaisant to, kokia bus šios būsimos partnerystės forma, santykiai su Karibų jūros ir Ramiojo vandenyno šalimis neturėtų būti silpninami, o vidutinės pajamos gaunančių šalių kvalifikacija apskritai neturėtų būti kliūtis darniam vystymuisi. Būsima partnerystė privalo skatinti įtrauktį ir jai skirti prioritetą.

5.3.2 Maždaug penktadalis EPF lėšų skiriamos sektorinei ir biudžeto paramai. Nors apskritai parama biudžetui laikoma veiksmingu būdu paramos teikėjų paramai nukreipti gavėjams, ji sumažina atskaitomybę ir valdymą, nes jai nėra numatyta tinkama stebėseną ir netaikoma pakankamai sąlygų. Be to, tokia parama ne itin pastebima, nes tampa šalies bendro biudžeto dalimi, todėl dauguma piliečių ir nacionalinių suinteresuotųjų subjektų nežino, kokio dydžio yra EPF įnašai.

5.3.3 EESRK primygtinai rekomenduoja, siekiant pagerinti atskaitomybę ir skaidrumą, visas vystymosi paramos, kurią ES skiria trečiosioms šalims, formas įtraukti į tą pačią teisinę sistemą, ir Europos Parlamentas turėtų taikyti tokią pačią demokratinę kontrolę, kartu išlaikant tuos pačius teigiamus partnerystės aspektus.

5.3.4 Iš EESRK regioninių susitikimų grįžtamosios informacijos matyti, kad pilietinės visuomenės subjektai finansavimui taikomas ES viešųjų pirkimų procedūras laiko pernelyg ilgai trunkančiomis, biurokratinėmis ir neskaidriomis. Be to, paraiškų teikimo procedūras daugelis nevalstybinių subjektų laiko sudėtingomis, o kai kuriose šalyse nepakankamai platinama reikiama informacija.

5.3.5 EESRK nuolat pasisako už pilietinės visuomenės organizacijų gebėjimų stiprinimą, joms suteikiant galimybę naudotis būtinais ištekliais, kad jos taptų veiksmingomis partnerėmis skatinant prisiimti atsakomybę už vystymosi strategiją, taip pat skatinant jos stebėseną, valdymą ir žmogaus teises tų organizacijų šalyse ir regionuose, kaip teigiama Kotonu susitarimo 6 straipsnyje. Šių principų turi būti laikomasi ir ES, ir AKR šalyse.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Bendro komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui

„Europos kaimynystės politikos peržiūra“

(JOIN(2015) 50 final)

(2016/C 303/20)

Pranešėjas: Andrzej ADAMCZYK

Bendrapranešėjis: Gintaras MORKIS

Europos Komisija, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 304 straipsniu, 2015 m. lapkričio 18 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Bendro komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Europos kaimynystės politikos peržiūra“

(JOIN(2015) 50 final).

Išorės santykių skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2016 m. balandžio 19 d. priėmė savo nuomonę.

517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 162 nariams balsavus už, 15 – prieš ir 21 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EESRK teigiamai vertina vyriausiojo įgaliotinio ir Europos Komisijos priimtą bendrą komunikatą „Europos kaimynystės politikos peržiūra“ ir pripažįsta, kad į šią peržiūrą, kuria siekiama Europos kaimynystės politiką (EKP) pertvarkyti taip, kad ji taptų veiksmingesnė, buvo įtraukta daug EESRK pasiūlymų, pateiktų nuomonėje dėl bendro konsultacijų dokumento „Naujos Europos kaimynystės politikos link“ ⁽¹⁾.

1.2 Būtinybė atlikti EKP peržiūrą kilo dėl to, kad, viena vertus, nepavyko pritaikyti vienodo „visiems tinkamo sprendimo“ metodo, kita vertus, mažėja ir nyksta rytinių ir pietinių kaimyninių šalių santykinis vienodumas.

1.3 Naujojoje EKP reikėtų pripažinti, kad dramatiškus įvykius tuose regionuose lėmė tiek išorės spaudimas, tiek vidaus nestabilumas, susijęs su skurdu, nelygybe, galimybių trūkumu, korupcija, politiniu bei religiniu radikalėjimu ir smurtiniu ekstremizmu.

1.4 EKP peržiūros siekis – padaryti šią politiką tokią lanksčią, kad ji apimtų tas šalis, kurios nesugebą arba nenori laikytis visų reikalavimų, susijusių su ekonomine integracija ar teisės aktų suderinimu su *acquis communautaire*. Šiuo požiūriu naujoji EKP yra parengta vadovaujantis įtraukimo principais.

1.5 Siekiant apriboti žalą, kurią lėmė dramatiški įvykiai kaimyninėse šalyse, komunikate nustatomas naujas **stabilizavimo** prioritetas ir naujas **diferenciacijos** metodas.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl bendro konsultacijų dokumento „Naujos Europos kaimynystės politikos link“ (OL C 383, 2015 11 17, p. 91).

1.6 Stabilizavimo akcentavimas paaiškina, kodėl vidaus ir išorės saugumo klausimui komunikate skiriama tokia svarbi vieta. Vis dėlto, nors ES turimos priemonės yra ribotos, dabartinį reaktyvų požiūrį turėtų pakeisti iniciatyvi dinamiško diplomatinio darbo politika, kuria siekiama konfliktų prevencijos ir taikaus išsaldytų konfliktų sprendimo.

1.7 EESRK norėtų pabrėžti ekonominio vystymosi svarbą, nes jis – pagrindinė išankstinė sąlyga siekiant stabilios ir saugios aplinkos ES kaimyninėse šalyse. ES turėtų labai nuosekliai teikti ekonominę paramą EKP partneriams ir kelti didesnes ilgalaikes sąlygas bei motyvuoti vykdyti ekonomines reformas, didinti konkurencingumą ir modernizuoti verslą reglamentuojančius teisės aktus.

1.8 Taip pat akivaizdu, kad ekonominis vystymasis privalo būti susietas su savo socialiniais ir aplinkos apsaugos aspektais, nes tik šiuos veiksnius plėtojant kartu galima veiksmingai prisidėti prie realios pažangos, stabilumo ir socialinės taikos.

1.9 EESRK supranta, kad naujasis diferenciacijos darbo metodas atspindi politinio realizmo sampratą, didėjančius šalių partnerių tarpusavio skirtumus ir nevienodus jų siekius. Tačiau, net jeigu ir ne visi ekonominiai kriterijai gali būti patenkinti, ES jokių būdu negali eiti į kompromisą pagrindinių Europos vertybių klausimu, įskaitant socialinį matmenį, visuotinių žmogaus teisių laikymąsi, demokratiją ir teisinę valstybę. Tenka apgailestauti, kad komunikate nenurodoma, kad TDO darbo standartų laikymasis yra tinkamų darbo santykių pagrindas.

1.10 Nepakankamai akcentuojamas organizuotos pilietinės visuomenės ir nepriklausomo socialinio bei pilietinio dialogo vaidmuo. EKP tikslų, įskaitant stabilizavimą, niekada nebus įmanoma pasiekti be aktyvaus nepriklausomų pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimo. Niekada neturime pamiršti, kad Europos integracija visų pirma yra taikos projektas ir pilietinei visuomenei gyvybiškai svarbi jo sėkmė.

1.11 Komunikate nekalbama nei apie dabartinį socialinio ir pilietinio dialogo trūkumą, nei apie teisės jungtis į asociacijas ir laisvai burtis pažeidimus EKP regione.

1.12 Susidaro įspūdis, kad komunikate siūloma labiau gynybinė pozicija apribojant EKP užmojus dėl mažėjančio jos potencialo. Iš tiesų, ES susidūrė su pavojinga, kartais dramatiška įvykių raida tiek rytinėse, tiek pietinėse kaimyninėse šalyse. Tačiau be aiškios vizijos iš aklavietės neišbrisisime. EESRK siūlo parengti naują, ryžtingą, dinamišką EKP darbotvarkę, įskaitant galimybę į ES įstoti kai kurioms (visų pirma rytinėms) šalims partnerėms, kurios turi tokių siekių ir gali bei nori įvykdyti reikalavimus.

1.13 EESRK pritaria teiginiui, kad geresnė komunikacija ir ES politikos viešinimas bus vienas svarbiausių naujosios EKP aspektų, siekiant geriau paaiškinti ES politikos pagrindimą ir teigiamą konkrečių ES veiksmų poveikį. Tačiau nemažiau svarbu apriboti žalą, kurią daro neteisinga informacija, dezinformavimas ir propaganda, nes tai prieštarauja realybei, ES vertybėms ir EKP tikslams.

1.14 Reikia pabrėžti, kad tiek Rytuose, tiek Pietuose EKP kenkia išoriniai veiksniai. „Da'esh“ grupuotė teroro išpuoliais ir karo veiksmais siekia destabilizuoti, be kita ko, pietines kaimynines šalis. Rusijos diplomatinė ir karinė veikla tiesiogiai nukreipta prieš EKP, ypač Rytų partnerystę. Be to, jos karinė intervencija Pietuose stiprina Sirijos autoritarinį režimą.

2. Naujos, peržiūrėtos Europos kaimynystės politikos poreikis

2.1 EESRK palankiai vertina Komisijos Europos kaimynystės politikos peržiūrą, kuria siekiama iš naujo apibrėžti jos tikslus ir bendrą požiūrį po dramatiškų įvykių ES kaimyninėse šalyse.

2.2 ES santykiai su kaimyninėmis šalimis grindžiami ES sutarties 8 straipsnio 1 dalimi, kurioje teigiama, kad Sąjunga plėtoja ypatingus santykius su kaimyninėmis šalimis siekdama sukurti Sąjungos vertybėmis grindžiamą gerovės ir geros kaimynystės erdvę, kuriai būdingi artimi ir taikūs bendradarbiavimo santykiai.

2.3 Iš pradžių Europos kaimynystės politikos tikslai buvo gana plataus užmojo, o bendras tikslas – pasiekti kuo glaudesnę politinę asociaciją ir kuo didesnio laipsnio ekonominę integraciją su ES pietinėmis ir rytinėmis kaimyninėmis šalimis.

2.4 Vienas ekonominės integracijos rezultatų – galimybė turėti geresnę prieigą prie ES bendrosios rinkos, kuri būtų neatskiriama nuo sudėtingų politinių, ekonominių ir institucinių reformų, taip pat išsipareigojimo demokratijos, teisinės valstybės ir žmogaus teisių laikymosi principams.

2.5 Tačiau po 2003–2004 m. laikotarpio, kai buvo parengta EKP, kaimyninės šalys patyrė didžiulių pokyčių ir paaiškėjo, kad pradinis principas „vienas visiems tinkamas sprendimas“ yra visiškai neveiksmingas.

2.6 Nuo 2014 m. rytinėms kaimyninėms šalims didelę žalą daro agresyvi dabartinės Rusijos Prezidento administracijos ir vyriausybės politika, visų pirma karas Ukrainoje ir (iš dalies sėkmingi) manevrai siekiant pritraukti ES rytų kaimynes į Eurazijos ekonominę sąjungą, kurioje dominuoja Rusija.

2.7 Pripažįstant, kad kiekviena valstybė turi teisę plėtoti savo pačios politinę perspektyvą, reikia pažymėti, kad dabartinė Rusijos administracija pageidauja parengti savo kaimynystės politiką, kuri yra nesuderinama su EKP, ir nori būti laikoma pasauline veikėja bei į ES panašios svarbos subjektu.

2.8 Nors konstruktyvus ES bendradarbiavimas su Rusija galėtų būti naudingas abiem pusėms, nepanašu, kad artimiausioje ateityje būtų galima išvengti interesų konflikto rytinėse kaimyninėse šalyse tol, kol Rusija nepakeis savo agresyvios, ardomosios politikos. Naujausi įvykiai Sirijoje įrodo, kad tai gali būti pasakytina ir apie pietines kaimynines šalis.

2.9 Kalbant apie pietines kaimynines šalis, karas Sirijoje, konfliktai Libijoje, „Da'esh“ susikūrimas, prieštaringi politiniai įvykiai kai kuriose regiono šalyse ir kiti ginkluoti konfliktai Artimuosiuose Rytuose rodo, kad didelės viltys dėl taikos ir demokratinų pokyčių, puoselėtos dėl Arabų pavasario, žlunga, bent jau artimiausioje ateityje.

2.10 Visos šios neigiamos tendencijos ir didėjantys skirtumai tarp įvairių šalių daugelyje sričių tiek pietinėse, tiek rytinėse kaimyninėse šalyse rodo, kad būtina persvarstyti prioritetus, imtis naujo požiūrio, naujų darbo metodų ir iniciatyvesnės bei veiksmingesnės ES diplomatijos. Komunikatas yra atsakas į šiuos iššūkius.

3. Stabilizavimas – naujas prioritetas

3.1 Komisija pritarė EESRK pozicijai, kad persvarstytos EKP prioritetai privalo būti stabilumas, didesnis saugumas, lankstumas bei diferenciacija ir didesnė bendra atsakomybė. Peržiūros metu nustatyta, kad daugelyje kaimynystės regionų šiuo metu aktualiausias uždavinys yra stabilizavimas, todėl rekomenduojama jį nustatyti pagrindiniu naujosios EKP politiniu prioritetu.

3.2 EESRK mano, kad ši rekomendacija yra pagrįsta, nes naujausi įvykiai rodo, kad ES tik iš dalies pavyko paskatinti stabilumą, gerovę ir saugumą kaimyninėse šalyse.

3.3 Taip pat labai aiškiai matyti, kad grėsmė kaimyninių šalių stabilumui gali ne tik sudaryti didelių kliūčių ES skatinamiems perėjimo prie demokratijos ir reformų procesams, bet ir padaryti neigiamą poveikį šalims, kurios vadovaudamosi Europos kaimynystės politika sėkmingai įgyvendina reformas, ir pačiai ES.

3.4 Reikėtų iš esmės sustiprinti konfliktų prevenciją ir konfliktų valdymą, ypač dėl to, kad daugelis išaldytų konfliktų toliau kelia rimtą grėsmę stabilumui tiek pietinėse, tiek rytinėse kaimyninėse šalyse. Siekdama atlikti teigiamą vaidmenį ieškant taikių sprendimų, Europa turi, viena vertus, išlikti nešališka, kita vertus, pasirūpinti nukentėjusiais, pažeidžiamaisiais ir pavojų patiriančiais asmenimis.

3.5 Taip pat akivaizdu, kad nestabilumo priežastys yra susijusios ne tik su išoriniu spaudimu – bendrame komunikate teisingai nustatyta sąsaja tarp nestabilumo ir skurdo, nelygybės, nepakankamų galimybių ir korupcijos, galinčių lemti vis silpnesnį atsparumą radikalizacijai. Vis dėlto, šiame dokumente trūksta ekonominių ir socialinių aspektų pusiausvyros ir nepakankamai vertinama gerovės ir socialinės apsaugos svarba stabilumui užtikrinti.

4. Diferenciacija

4.1 Naujoji EKP buvo parengta siekiant atspindėti skirtingus šalių partnerių siekius, tikslus ir interesus bei padėti, susidariusią dėl įvairių įvykių raidos konkrečiose ES kaimyninėse šalyse.

4.2 Bendrame komunikate teigiama, kad „ES toliau bendradarbiaus su šalių partnerių valdžios institucijomis, pilietine visuomene ir pačiais piliečiais su žmogaus teisėmis ir demokratija susijusiais klausimais“. Šis teiginys nėra kategoriškas ir atspindi naują politinio realizmo sampratą bei pasirengimą sušvelninti ryžtingas pastangas propaguoti europines vertybes, įtvirtintas Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje.

4.3 Komunikate neminimos TDO konvencijos ir rekomendacijos. Tačiau pagrindinių TDO darbo standartų laikymasis yra būtiniausias reikalavimas, kurio negalima atsisakyti; diferenciacija negali šio principo susilpninti.

4.4 Komunikate teigiama, kad „atsiras skirtingų santykių modelių, pagal kuriuos abi pusės galės prisiimti didesnę atsakomybę. ES yra pasirengusi aptarti galimybę drauge nustatyti naujus partnerystės prioritetus, kad kiekviena partnerystė būtų aiškiau susieta su drauge nustatytais bendrais interesais“. Tai reiškia, kad keičiasi ne tik kalba, bet ir atsisakoma gana „normatyvinio požiūrio“, nukreipto į europinių vertybių perkėlimą į šalis partneres.

4.5 Ši strategijos keitimą iš dalies galima paaiškinti tuo, kad norima išsklaidyti iliuziją, jog visos tautos pageidauja priimti ES demokratijos standartus ir joms kliudo tik represiniai režimai. Tačiau EESRK laikosi pozicijos, kad visuotinių žmogaus teisių ir demokratinių vertybių klausimu negalimas joks kompromisas.

4.6 Ir tikrai, kai kurios šalys partnerės išreiškė nuomonę, jog EKP yra pernelyg griežta ir joje nepakankamai atsižvelgiama į šalių partnerių ypatumus ir lūkesčius.

4.7 Paskatomis grindžiamas požiūris „parama pagal pažangą“ yra tik iš dalies veiksmingas. Jis netiko tose šalyse, kuriose vietos elitas nepasidavė ES skatinamiems pokyčiams. Be to, principo „parama pagal pažangą“ taikymas kartais sudarydavo įspūdį, jog ES vertybių laikomasi už pinigų. Tačiau vienintelis būdas pasiekti ES vertybių puoselėjimą – užtikrinti, kad žmonės ir bendruomenės tikėtų visuotine šių vertybių svarba ir jas laikytų savo vertybėmis. Nėra veiksminga pirkti vertybes mainais už projektus. Šiuo požiūriu EESRK teigiamai vertina pareiškimą, kad „ES atidžiau išanalizuos veiksmingesnius esminių reformų šalyse partnerėse įgyvendinimo būdus, be kita ko, dalyvaujant pilietinės visuomenės atstovams, ekonomikos ir socialiniams subjektams“.

4.8 Vis dėlto, net ir atsižvelgdami į naują diferencijuotą metodą, negalime leisti, kad principas „parama pagal pažangą“ virstų principu „parama už menką pažangą“ vien tik tam, kad būtų siekiama naujo pagrindinio tikslo – kaimyninėse šalyse užtikrinti stabilumą. EKP srityje reikia toliau plėtoti sąlygų taikymo principą įgyvendinant „specialiai pritaikytą“ politiką.

4.9 Dar neaišku, ar naujasis diferencijuotas metodas praktikoje nereiškia, kad EKP faktiškai bus pamažu panaikinta ir bus laipsniškai pereita prie tik dvišalių santykių metodo.

4.10 Taip pat reikėtų pabrėžti, kad naujoji „bendra atsakomybė“, reiškianti mažiau globos ir daugiau tikros partnerystės, kartu su diferenciacija, neturėtų paskatinti politikos „à la carte“, kai šalys partnerės gali pasirinkti tik tokias partnerystės sąlygas, kurios parankiausias jų vyriausybėms.

4.11 Diferencijavimas taip pat turės įtakos ataskaitų apie šalių partnerių padarytą pažangą teikimo būdai. Bus parengtas naujo tipo vertinimas sutelkiant dėmesį į konkrečius partnerių sutartus tikslus. Tenka apgailestauti, kad dabartinis skaidrus pažangos ataskaitų rengimo būdas, kai visų šalių ataskaitos panašia forma rengiamos vienu metu, bus pakeistas skirtingo pobūdžio įvairių šalių ataskaitomis, kurių forma dar turi būti nustatyta.

5. Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmuo

5.1 Komunikate nepakankamai atsižvelgiama nei į organizuotos pilietinės visuomenės vaidmenį, nei į socialinį ar pilietinį dialogą. Jame tik vangiai užsimenama, kad reikia siekti glaudesnių ryšių su pilietine visuomene, įskaitant socialinius partnerius, ir „įtraukti atitinkamus plačiosios pilietinės visuomenės narius ir socialinius partnerius“.

5.2 Pilietinio ir socialinio dialogo akivaizdžiai trūksta beveik visose šalyse, tiek pietinėje, tiek rytinėje kaimynystėje, nors yra šalių, pavyzdžiui, Tunisas ar Gruzija, kuriose šioje srityje padaryta didelė pažanga.

5.3 Komunikate nutylima apie EKP regione pažeidžiamą teisę jungtis į asociacijas ir laisvai burti darbdavius, darbuotojus ar NVO, taip pat trūksta vizijos, kaip jiems sudaryti palankias sąlygas dalyvauti formuojant, planuojant, įgyvendinant, stebint ir vertinant valdžios institucijų politiką.

5.4 Komunikate atkreipiamas dėmesys į viešojo administravimo reformą ir EKP partnerių išsipareigojimus, susijusius su lyčių lygybe, bet niekur neužsimenama apie pilietinės visuomenės vaidmenį šioje srityje.

5.5 EESRK yra pasirengęs bendradarbiauti su organizacijomis partnerėmis EKP šalyse, turėdamas aiškų tikslą drauge stebėti, kaip įgyvendinama EKP ir koks yra naujojo diferencijuoto metodo poveikis.

6. Migracija ir judumas

6.1 Nors ES strategija ir konkretūs veiksmai migracijos ir judumo srityje nėra konkrečiai susiję su EKP, bendradarbiavimas su šalimis partnerėmis šiais klausimais yra nepaprastai svarbus.

6.2 Tebesitęsiančios pabėgėlių krizės problemos sprendimas turėtų būti įtrauktas į platesnio masto ES strategiją, tačiau šioje srityje labai svarbus gali būti veiksmingas ir rezultatyvus EKP migracijos ir judumo darbotvarkės įgyvendinimas.

6.3 Komunikate visiškai teisingai teigiama, kad „pagrindinių neteisėtos migracijos ir priverstinio perkėlimo priežasčių šalinimas yra būtina kaimyninių šalių stabilumo sąlyga“. Vis tik šis teiginys ne visiškai dera su diferencijuotu metodu ir gali paskatinti ES labiau toleruoti kai kurių šalių partnerių vyriausybių nuolat pažeidžiamas politines, socialines ir ekonomines teises, net jei tai išlieka pagrindine nestabilumo priežastimi.

6.4 EESRK taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad vizų režimo supaprastinimo iniciatyvos turėtų būti vertinamos kaip vienos svarbiausių priemonių glaudesniems ryšiams su EKP šalimis palaikyti. EESRK tvirtai remia vizų režimo supaprastinimo sistemas ir įspėja, kad panaikinus Šengeno erdvę joms gali iškilti grėsmė.

6.5 EESRK taip pat pritaria komunikate pateiktam teiginiui, kad „ES toliau skatins realistinį ir sąžiningą informavimą apie migraciją ir ryžtingai kovos su įvairių formų rasizmu ir diskriminacija bei jų apraiškomis, skatindama kultūrų dialogą, įvairovę ir tarpusavio supratimą“.

7. Ekonomikos vystymas stabilizavimo tikslais

7.1 EESRK palankiai vertina pastangas didinti konkurencingumą, remti EKP šalių partnerių ekonomiką ir gerinti vietos gyventojų perspektyvas kaip pagrindinę išankstinę sąlygą siekiant užtikrinti stabilią ir saugią aplinką ES kaimynystėje. Visose kaimyninėse šalyse kyla ekonominių problemų, tačiau jų pobūdis labai skirtingas tiek dėl priežasčių, tiek dėl masto ir poveikio stabilumui. Todėl diferenciacijos aspektas ateityje plėtojant santykius su kaimyninėmis šalimis, be kita ko, yra reikalingas atsižvelgiant į jų ekonominius ir socialinius skirtumus. Viešojo administravimo, teismų sistemos ir saugumo sektoriaus reformos ir kova su korupcija bei organizuotu nusikalstamumu yra prioritetinės tolesnio bendradarbiavimo sritys. Pažanga visose šiose srityse yra labai svarbi siekiant stabilumo, tačiau sėkmei pasiekti reikia ir saugios bei stabilios aplinkos.

7.2 EESRK palankiai vertina tai, kad numatyta būtinybė visapusiškai ir veiksmingai įgyvendinti jau pasirašytus asociacijos susitarimus (AS) ir (arba) išsamius ir visapusiškus laisvosios prekybos susitarimus (IVLPS), kartu vykdamas reformas EKP šalyse. Tačiau, kad IVLPS duotų naudos, šalys partnerės turi įgyvendinti sudėtingą esminio gamybos ir paslaugų modernizavimo procesą. Komunikato nuostata šiuo klausimu yra aiški – teigiama, kad ES remia gebėjimų spręsti IVLPS keliamus uždavinius stiprinimą.

7.3 Nereikėtų atsisakyti tikslo sukurti ES ir EKP šalių laisvos prekybos zoną, siekiant glaudesnio bendradarbiavimo. Galimybė patekti į ES rinką skatina kaimynines šalis vykdyti ekonomines reformas ir modernizuoti gamybą ir verslą. Tačiau net ir IVLPS pasirašiusios šalys, modernizuodamos savo ekonomiką, patiria sunkumų dėl nestabilios politinės ir ekonominės padėties, kuri neskatina investuoti. Patekimas į ES ir kitas tarptautines rinkas yra tiesiogiai susijęs su užimtumo klausimais ir jaunimo galimybėmis integruotis į darbo rinką. Oligarchų ir korupcijos klestėjimas trukdo vykdyti ekonomines reformas. ES turėtų daryti didesnę spaudimą ir naudoti visas įmanomas priemones siekdama pagerinti padėtį, kad būtų galima pritraukti kapitalo investicijų į šalis, turinčias patikimą ekonominę aplinką.

7.4 Taip pat akivaizdu, kad įgyvendinant IVLPS reikės įveikti daug socialinių problemų. Todėl labai svarbu į šį procesą įtraukti visus suinteresuotuosius subjektus, ypač socialinius partnerius. Vietos patarėjų grupės ir pilietinės visuomenės platformos gali atlikti teigiamą vaidmenį šioje srityje ir turėtų būti įtrauktos į visus IVLPS įgyvendinimo aspektus.

7.5 EESRK malonu pastebėti, kad komunikate švietimo ir profesinio mokymo (visų pirma jaunimo) klausimui tikrai skiriamas deramas dėmesys. Tikėtina, kad bus padidinta parama pradinio ir vidurinio ugdymo sistemoms šalyse, kur to labiausiai reikia, ir bus daugiau galimybių masto ir finansavimo požiūriu kaimyninėms šalims dalyvauti programoje „Erasmus+“; bus taikomos ir kitos priemonės, skirtos jaunuolių įgūdžių lavinimui, todėl įsidarbinti bus daug lengviau.

7.6 Transporto jungčių su kaimyninėmis šalimis plėtojimas taip pat gali padėti stiprinti šių šalių ekonomiką. Nuostata, kad ES turėtų plėsti pagrindinius transeuropinius tinklus Rytų partnerystės šalyse, kartu su tarptautinėmis finansų įstaigomis bei kitais partneriais skatinti investicijas ir parengti orientacinius Europos ir Viduržemio jūros regiono transporto tinklo planus, turėtų būti vertinama labai teigiamai. Šie planai taip pat labai svarbūs pilietinės visuomenės organizacijoms ir jos turėtų aktyviai dalyvauti jų įgyvendinimo procese.

7.7 ES yra priklausoma nuo kaimyninių šalių tiekiamos energijos. Todėl bendri energetikos projektai yra abipusiai svarbūs ir reikalingi. Itin aktualūs yra energijos taupymo, energijos naudojimo efektyvumo ir išmetamųjų teršalų mažinimo klausimai ir atsinaujinančiosios energijos srityje įgyvendinami projektai. Bendrame komunikate teisingai pabrėžiamas poreikis stiprinti ES dialogą energetikos klausimais su kaimyninėmis šalimis energijos tiekimo saugumo, energijos rinkos reformų ir tvariosios energetikos ekonomikos skatinimo srityse siekiant sukurti atsparią energetikos sąjungą, kurios pagrindinis uždavinys – plataus užmojo klimato politika.

7.8 EESRK pritaria pareiškimui, kad „daugelyje šalių partnerių svarbus darbo vietų šaltinis – žemės ūkis, todėl ES turėtų toliau remti tvarią ir integracinę politiką ir investicijas, siekiant modernizuoti šį sektorių ir prireikrus skatinti kitokią pajamas generuojančią veiklą kaimo vietovėse“. Vis dėlto reikėtų pabrėžti, kad derinimas žemės ūkio ir maisto gamybos srityje, vykdomas įgyvendinant IVLPS, neturi sumažinti žemės ūkio produktų kokybės ar darbo standartų.

8. Saugumo aspektas

8.1 EESRK palankiai vertina tai, kad bendrame komunikate didelis dėmesys skiriamas saugumo aspektui. Labai svarbu stiprinti partnerių atsparumą išorės ir vidaus grėsmėms, taip pat skatinti modernizavimą siekiant ilgalaikio ekonominio ir socialinio stabilumo.

8.2 EESRK pritaria EKP saugumo prioritetams, akcentuojantiems kovos su terorizmu, radikalizacijos ir organizuoto nusikalstamumo prevencijos, korupcijos šalinimo ir kovos su kibernetiniu nusikalstamumu svarbą. Galima pabrėžti, kad šie prioritetai yra pagrindinis uždavinys didinant saugumą ir EKP šalyse, ir pačioje Europos Sąjungoje.

8.3 Tačiau reikėtų pažymėti, kad grėsmę stabilumui EKP šalyse kelia ne tik teroristinės ir nusikalstamos organizacijos, bet ir kai kurios vyriausybės, kurios pažeidžia tarptautinę teisę ir provokuoja konfliktus bei krizes EKP regione.

8.4 EESRK palankiai vertina iniciatyvą, kuria siekiama suteikti naują postūmį bendradarbiavimui sprendžiant, su bendra saugumo ir gynybos politika (BSGP) susijusius klausimus, visų pirma atkreipiant dėmesį į galimybę prireikus dalyvauti BSGP misijose ir operacijose, ES kovinėse grupėse, praktiškai įgyvendinant bendrą atsakomybę ir saugumo interesus. Tačiau BSGP priemonės ir diplomatinė veikla turėtų būti vykdomos ne tik reaguojant į krizę, bet ir siekiant politinių tikslų krizių prevencijos srityje. ES turėtų pabrėžti, kad reikia aktyviau dalyvauti vykdamas konfliktų prevenciją ir diplomatinį tarpininkavimą tarp potencialaus konflikto šalių ar nevyriausybinių subjektų.

9. Regioninis aspektas

9.1 EESRK palankiai vertina bendro komunikato poziciją dėl būtinybės išlaikyti esamas pagrindines regioninio bendradarbiavimo formas – stiprinti Rytų partnerystės programą ir regioninį bendradarbiavimą Pietų kaimynystės šalyse. Tačiau reikėtų pabrėžti, kad dabartinėse regioninėse sistemose per pastaruosius kelerius metus atsirado didelių neatitikimų ir skirtumų. Galbūt vertėtų pasiūlyti aiškiau atskirti EKP šalis partneres, t. y. tas, kurios jau pasiekė didesnę integraciją su ES (pasirašiusias asociacijos susitarimus ir išsamios ir visapusiškos laisvosios prekybos susitarimus (AS ir IVLPS)) arba ketina tai daryti, nuo kitų šalių.

9.2 Vis dar neaišku, kaip naujoji EKP skatins toliau glaudžiau bendradarbiauti su tomis šalimis partnerėmis, kurios sėkmingai įgyvendina AS ir IVLPS bei tikisi įstoti į Europos Sąjungą. EESRK pakartoja savo nuomonę, kad kai kurioms Rytų partnerystės šalims turi būti suteikta aiški įstojimo į ES perspektyva. Tai ne tik sutelktų ir motyvuotų jų valdžios institucijas pertvarkyti savo šalis ir suderinti savo teisės aktus su *acquis communautaire*, bet ir paskatintų organizuotą pilietinę visuomenę prisidėti prie šių pastangų. Tai taip pat padėtų šalių partnerių piliečiams susipažinti su europinėmis vertybėmis ir identitetu.

9.3 EESRK pritaria siūlymui parengti temines sistemas, kurios turėtų skatinti visuotinį judėjimą imtis specialiai pritaikytų iniciatyvų ir projektų, skirtų suinteresuotiesiems subjektams iš pietinių ir rytinių kaimyninių šalių. Tačiau ši pasiūlyta mintis atrodo esanti pernelyg plataus masto ir neturinti aiškaus tikslo. Forumai, kuriuose diskutuojama tokiais klausimais kaip migracija, energetika ir saugumas, yra pirmasis žingsnis siekiant glaudesnio bendradarbiavimo įgyvendinant pirmiau minėtus uždavinius. ES turėtų aiškiau išdėstyti, kokių konkrečių rezultatų ji nori pasiekti pagal tokias temines sistemas.

9.4 Reikėtų atsižvelgti į tai, kad kai kurių kaimyninių šalių kaimynės (visų pirma Rusija) buvo pakviestos dalyvauti EKP, tačiau niekada šia galimybe nepasinaudojo. Todėl teminės platformos turėtų būti išskirtinai naudojamos specialios paskirties tikslams ir nesuteikti galimybių trečiųjų šalių subjektams propaguoti savo tikslus EKP principų sąskaita. Bendradarbiavimo su „kaimyninių šalių kaimynėmis“ forma, kaip nurodyta komunikate, toli gražu nėra tinkamai apibrėžta, todėl bet kuriuo atveju toks bendradarbiavimas turi būti atidžiai stebimas siekiant užtikrinti, kad juo nepiktinaudžiautų jokia trečioji šalis, galinti kenkti šalių partnerių, ES ar pačios EKP interesams. Dalyvavimas ir bendradarbiavimas su kitais subjektais už kaimynystės ribų (arba su kaimyninių šalių kaimynais) turėtų būti grindžiamas geranorišku ir suvereniu EKP partnerių sprendimu įtraukti naujus subjektus į savo bendradarbiavimą su ES.

10. Finansinių priemonių lankstumas

10.1 EESRK palankiai vertina iniciatyvą, pagal kurią „ES sieks pritraukti papildomą finansavimą dar aktyviau bendradarbiaudama su svarbiausiomis tarptautinėmis finansų įstaigomis ir naudodamasi Kaimynystės investicine priemone“, ir 2017 m. atliktiną ES išorės finansavimo priemonių vidurio laikotarpio peržiūrą. Reikėtų aiškiai pabrėžti, kad atsižvelgiant į ES kaimynystėje didėjančius poreikius ir iššūkius reikia ne tik veiksmingiau paskirstyti suderintą 15 mlrd. EUR sumą pagal Europos kaimynystės priemonę 2014–2020 m. laikotarpiu, bet ir skirti nemažai papildomų išteklių.

10.2 EESRK pritaria pasiūlymui dėl „lankstumo maržos“ taikant Europos kaimynystės priemonę, kad būtų galima skubiai skirti išteklių nenumatytoms reikmėms ir pakoreguoti finansinį reglamentavimą, kad nepanaudotas lėšas būtų leidžiama perkelti į kitus metus.

10.3 Vis dėlto manome, kad EKP srityje pirmiausia reikėtų akcentuoti esamų finansinių priemonių tobulinimą, o ne pabrėžti naujas finansines struktūras arba „patikos fondus“. Glaudesnis valstybių narių ir šalių partnerių bendradarbiavimas turėtų užtikrinti didesnę išlaidų skaidrumą ir atskaitomybę. Tai sudarys galimybę greičiau reaguoti į besikeičiančią politinę ir saugumo padėtį vietoje ir nukreipti lėšas ten, kur reikia. Be to, ES turėtų laikytis aiškaus principo tais atvejais, kai partneriai nesirenka didesnės integracijos, ir nustatyti paskatas puoselėti pagrindines vertybes ir toliau vykdyti svarbias reformas.

10.4 ES ir valstybės narės turėtų išnagrinėti galimybes plėsti bendrą programavimą EKP srityje. Valstybėms narėms ir kitiems suinteresuotiesiems subjektams turi būti prieinamas skaidresnis programavimas ir ataskaitos apie rezultatus. Šioje srityje svarbų vaidmenį gali atlikti pilietinės visuomenės organizacijos.

11. Matomumas, komunikacija ir informacijos sklaida

11.1 EESRK palankiai vertina siekį geriau viešinti įvairių sričių ES politiką ir skatinti veiksmingesnę komunikaciją naujos EKP klausimais. Komunikate labai teisingai nurodoma, kad „geresnė viešoji diplomatija padės geriau pagrįsti ES politiką ir paaiškinti teigiamą konkrečių ES veiksmų poveikį“. Ne mažiau svarbu neignoruoti žalos, kurią daro neteisinga informacija, dezinformavimas ir propaganda, nes tai prieštarauja ES vertybėms ir EKP principams.

11.2 ES turėtų rasti tinkamų priemonių ir šaltinių spręsti komunikacijos problemas EKP šalyse partnerėse ir ES viduje. EIVT įsteigta ES Strateginės komunikacijos Rytų kaimynystės šalyse darbo grupė (angl. *East StratCom Task Force*) yra tik pirmasis žingsnis didinant ES ir EKP šalių partnerių piliečių informuotumą apie priešišką ir radikalų diskursą viešojoje komunikacijoje. EIVT neturėtų atsisakyti savo įsipareigojimų kur kas labiau stiprinti ES strateginę komunikaciją.

11.3 Strateginės komunikacijos ir viešosios diplomatijos srityje didžiausias prioritetas turėtų būti teikiamas migracijos problemoms tiek EKP regione, tiek Europos Sąjungoje. ES ir jos valstybės narės turėtų pripažinti, kad prasta komunikacija migracijos ir pabėgėlių politikos klausimais gali pakenkti valstybių narių darniems tarpusavio santykiams ir EKP šalių partnerių abipusiam pasitikėjimui ir netgi ES stabilumui.

2016 m. gegužės 25 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 258/2014 dėl Sąjungos tam tikros audito ir finansinės atskaitomybės sričių veiklos paramos programos nustatymo 2014–2020 m. laikotarpiui

(COM(2016) 202 final – 2016/0110 (COD))

(2016/C 303/21)

Europos Parlamentas, 2016 m. balandžio 28 d., ir Taryba, 2016 m. balandžio 29 d., vadovaudamiesi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 114 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 258/2014 dėl Sąjungos tam tikros audito ir finansinės atskaitomybės sričių veiklos paramos programos nustatymo 2014–2020 m. laikotarpiui

(COM(2016) 202 final – 2016/0110 (COD)).

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo jis jau išdėstė nuomonėje CES 1031/2013 – 2012/0364 (COD), priimtoje 2013 m. kovo 20 d.⁽¹⁾, savo 517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (2016 m. gegužės 25 d. posėdis), 154 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 7 susilaikius, nusprendė laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtame dokumente.

Briuselis, 2016 m. gegužės 25 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS*

⁽¹⁾ OL C 161, 2013 6 6, p. 64.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2016 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013

(COM(2016) 159 final – 2016/0086 COD)

(2016/C 303/22)

Taryba, vadovaudamasi Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 43 straipsnio 2 dalimi, 2016 m. balandžio 11 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2016 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013

(COM(2016) 159 final – 2016/0086 COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad savo nuostatą dėl pasiūlymo turinio jis jau išdėstė nuomonėse CES2942-2013_00_00_TRA_AC, priimtoje 2013 m. gegužės 22 d. (*), EESC-2014-02897-00-00-AC, priimtoje 2014 m. birželio 5 d. (**), ir EESC-2015-02052-00-00-AC-TRA, priimtoje 2015 m. balandžio 22 d. (***), 517-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2016 m. gegužės 25–26 d. (gegužės 25 d. posėdis), 161 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 8 susilaikius, nusprendė naujos nuomonės šiuo klausimu nerengti ir laikytis pozicijos, kurią jis išsakė pirmiau minėtuose dokumentuose.

Bruselis, 2016 m. gegužės 25 d.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Georges DASSIS

(*) EESRK nuomonė (NAT/602) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl koregavimo koeficiento nustatymo Reglamentu (EB) Nr. 73/2009 numatytiems tiesioginiams išmokoms už 2013 kalendorinius metus, OL C 271, 2013 m. rugsėjo 19 d., p. 143.

(**) EESRK nuomonė (NAT/646) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl Tarybos reglamente (EB) Nr. 73/2009 numatytų tiesioginių išmokų koregavimo koeficiento, taikytino 2014 kalendoriniais metais, nustatymo, OL C 424, 2014 m. lapkričio 26 d., p. 73.

(***) EESRK nuomonė (NAT/668) dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatomas 2015 kalendoriniais metais taikytinas tiesioginių išmokų koregavimo koeficientas, numatytas Reglamente (ES) Nr. 1306/2013, OL C 291, 2015 m. rugsėjo 4 d., p. 60.

ISSN 1977-0960 (elektroninis leidimas)
ISSN 1725-521X (popierinis leidimas)



Europos Sąjungos leidinių biuras
2985 Liuksemburgas
LIUKSEMBURGAS

LT